Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

5166-5167

059
Ә-84

2001
2010

Printed in Turkey

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ՏԱՐԵՑՈՅՑ

ԹՈՒԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

1894

ԵՒ

ԲՈՒՆ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՀԱՅՈՑ

4385–4386

ԵՒ

ՏՈՄԱՐԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ԱԶԳԻՍ

ՌՅԽԲ–ՌՅԽԳ 1342–1343

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

معارف نظارت جلیله‌سنك ۲۵۷ نومرولی رخصتیله
طبع اولنمشدر

Կ. ՊՈԼԻՍ
ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

1893

Printed in Tur
H. KELEDJIAN CONS/PLE

9507-Աh

[stamp]

2521
Գ- 39

ԱԶԴ

Մեր ազգին մէջ առաջին օրացոյցն հրատարակողըն եղած է Յակոբ Վարդապետ Զամչեան 1757 Թուականին ի Վենետիկ, իսկ Պօլսոյ մէջ 1776 Թըւականին Մատթէոս դպրի ձեռօք։ Թէեւ կը յիշատակուի Թէ ասկէ առաջ եւս հրատարակուած է օրացոյց։

Սոյն օրացոյցներ, ինչպէս նաեւ մինչեւ ցայսօր հրատարակուածներ, ընդհանրապէս փոքրադիր են, ի բաց առեալ Վիէննայի Մխիթարեան Վեր. Հարց 1858-59 Թուականին *Տօմար ընտանեկան*, եւ 1874 Թուին Տիկին Սրբուհի Ա. Երիցեանցի Թիֆլիզի մէջ հրատարակած *Տօմար Ընտանեկան*, որք Թէ մեծադիր եւ Թէ զանազան տեղեկութիւններ, վիճակագրութիւններ, բանաստեղծութիւններ եւ այլն կը պարունակէին՝ բաց ի սովորական օրացոյցէն. Թէեւ հանգուցեալ տպագրիչ Ճ. Արամեան 1866 Թուականին սկսաւ հրատարակել *Արամեան մեծ Օրացոյցն*, որ Տէրութեան, Ազգ. դպրոցաց վիճակագրութիւններէ եւ շոգենաւուց երթեւեկութիւններէ զատ՝ շատ քիչ կարեւոր տեղեկութիւններ կը պարունակէր։ Իսկ 10-15 տարիէ ի վեր հրատարակուած օրացոյցներն՝ գրեթէ միեւնոյն պարունակութեանց կրկին տպագութիւններն էին։

Մենք չուզեցինք հետեւիլ մինչեւ ցայսօր հրատարակուած օրացոյցներու շաւղին, այլ բոլորովին մի նոր ոճով *Տարեցոյց* շինել որոշեցինք, եւ գիտնալով

որ մեր կարողութենէն վեր է այսպիսի մի երկարութիւն յօրինել, դիմեցինք մեզ ծահօթ Մեծ. Բարեկամաց, խնդրելով որ օժանդակ լինին սոյն գործին, եւ ուրախ ու շնորհապարտ ենք որ ընդունելով մեր խնդիրքն, սիրայօժար ընծայեցին իւրեա՛ն գեղեցիկ յօդուածներն, որովք զարդարեցինք մեր Տարեցոյցն: Իսկ բուն Օրացոյցի հեղինակն է, շատ տարիներէ ի վեր Ս. Փրկչեան Ազգ. Հիւանդանոցի Օրացոյցն պատրաստող Մեծ. Մարուգէ էֆ. Յովսէփեան:

Ներկայ հրատարակութեան մէջ գիտենք որ զանազան թերութիւններ պիտի նշմարուին, բայց Մեծ. Ընթերցողաց եւ Բանասիրաց ներողամտութեան վրայ վստահ, կը յուսանք յաջորդ տարւոյ մէջ աւելի կատարելագործեալն ի լոյս ընծայել՝ թէ՛ նախորդին փորձառութենէն օգտուելով եւ թէ այլ բանասիրաց կողմանէ լինելիք օժանդակութեամբ:

Սոյն առթիւ կը յայտարարենք թէ ո եւ իցէ յօդուած եւ կարեւոր թարգմանութիւնք սիրով կ'ընդունուին յաջորդ տարւոյ Տարեցոյցին մէջ հրատարակուելու համար:

Նոյնպէս պատրաստ ենք վաճառատանց եւ զանազան ապրանաց ծանուցումներն հրատարակել Տարեցոյցիս մէջ, գոհացուցիչ պայմաններով:

ՀՐԱՏԱՐԱ[illegible]

Գիր տարւոյն է	Ջ
Յօթներեակն	Ջ
Վերադիրն	Գ
Իննեւտասներեակն	12
Տանուտէրն	Կոյս

Բուն ձայնքն ա՛ձ, բ՛ձ. գ՛ձ, դ՛ձ, աջակողմեան դաւն են սկսեալ ի Բուն Բարեկենդանէ:

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆՔ ԵՒ ՄԻՋՈՑՔ ՆՈՑԻՆ

Մր Ծննդեան	Եչ. Յունվար	6
Միջոցք ուտիք աւուրք		32
Առաջաւորաց Բարեկենդան	փետր.	6
Ս. Սարգիս	»	12
Օր Տեառնընդառաջի Բչ.	»	14
Բուն Բարեկենդան	»	27
Օր Աւետման Եչ.	ապրիլ	7
Զատիկ	»	17
Երեւման Խաչ	մայիս	15
Համբարձումն	»	26
Հոգեգալուստ	յունիս	5
Բարեկենդան Լուսաւորչի	»	26
Գիւտ Նշխ. Ս. Լուսաւորչի	յուլիս	2
Բարեկենդան Վարդավառի	»	17
Վարդավառ	»	24
Միջոց եօթնակք պահօք		երեք
Բարեկենդան Ս. Աստուածծնի	օգոստ.	7
Վերափոխումն Ս. Աստուածծնի	«	14
Միջոց եօթնակք պահօք		չորք
Բարեկենդան Ս. Խաչի	սեպտ.	4

Խաչվերաց ...	սեպտ.	11
Բարեկենդան Վարագայ Խաչի ...	»	18
Վարագայ Ս. Խաչ ...	»	25
Միջոց ուտիք եօթնեակք ...		ութ
Գիւտ Խաչ ...	հոկտ.	23
Հրեշտակապետ ...	նոյեմ.	5
Յիսնակաց Բարեկենդան ...	դեկտ.	11
Սուրբ Յակոբ ...	»	17
Միջոց ուտիք աւուրք ...		ԺԳ
Օր Բարեկենդանի Ծննդեան ...		եւ.

ԸՍՏ ԼԱՏԻՆԱՑԻՈՑ

Շրջանն լուսնի, որ է Ոսկեթիւն ...	14
Շրջան արեգակնային փոքր ...	27
Վերադիրն ...	23
Ինդիկտիոնն Հռովմէական ...	7
Կիրակագիրն ...	Է

Իսկ Զատիկ նոցա հինգ եօթնեկօք յառաջ է քան զմերն։

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆՔ ԼԱՏԻՆԱՑԻՈՑ

Եօթանասներորդ կիւրակէ ...	յունվ.	21
Օր մոխրոց ...	փետր	7
Զատիկ ...	մարտ	25
Համբարձումն ...	մայիս	3
Հոգեգալուստ ...	»	13
Ամենասուրբ Երրորդութիւն ...	»	20
Տօն Խորհրդոյ Ս. Հաղորդութեան	»	24
Ա. Կիւրակէ Գալստեան ...	դեկտ.	2

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԱՒՈՒՐՔ ՏԱՃԿԱՑ

Միրած կէճէսի	Րէճէպ	27	Յունվար	22
Պէրաթ կէճէսի	Շապան	15	Փետրվ.	9
Գատըր կէճէսի	Ռամազան	27	Մարտ	22
Ռամազ. պայրամը	Շէվվալ	1	»	26
Գուրպան »	Զիլհիճճէ	10	Յունիս	2
Աշիւրէ կիւնիւ	Մուհարէմ	10	Յուլիս	1
Մէվլուտ	Րէպիւլէվ.	12	Օգոստոս	31
Գանտիլ կէճէսի	Րէճէպ	1	Դեկտ.	16

ՉՈՐՍ ԵՂԱՆԱԿՔ

Գարնանամուտ և Հաւասարակած	ի Մարտի	8
Ամառնամուտ և Արեւադարձ	ի Յունիսի	9
Աշնանամուտ և Հաւասարակած	ի Սեպտեմ,	11
Ձմեռնամուտ և Արեւադարձ	ի Դեկտեմ.	10

ՏԱՐԵՄՈՒՏՔ

Քրիստոսական թուական	1894	Յունվ.	1
Փոքր թուոյն Ազարիայի	279	Մարտ	21
Տաճկաց թուական	1312	Յունիս	22
Տօմարական թուական Հայոց	1343	Օգոստ.	10
Բուն » »	4386	»	11
Հրէից թուական	5655	Սեպտ.	19
Լատինացւոց թուական	1895	Դեկտ.	20

ԽԱՒԱՐՄՈՒՆՔ

Ի Մարտի 9 մասնական խաւարումն Լուսնի, անտեսանելի ի Կ. Պօլիս։

Ի Մարտի 25 մասնական խաւարումն Արեւու, մասամբ տեսանելի ի Կ. Պօլիս։ Սկիզբն խաւարման ի ժամ 10. ր. 11։ Մէջ խաւարման ի ժամ 10. ր. 56։ Ծագումն Արեւու ի Կ. Պօլիս, ի ժամ 10. ր. 58։ Վերջ խաւարման ի ժամ 11. ր. 41։

Չափ խաւարման իբր $2^1/_2$ մատնաչափ։

Խաւարի նաև Արեգակն ի 17 սեպտեմբերի, անտեսանելի ի Կ. Պօլիս։

Ի Հոկտ. 29, անցք Փայլածուի զերեսօք Արեգական, անտեսանելի ի Կ. Պօլիս։

ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Յ.	*Յունաց*
Լ. Լտ.	*Լատինացւոց*
Տ. Տճ.	*Տաճկաց*
Հ. Հր.	*Հրէից*
Ա.	*Ազգրիայի*
Յայմ.	*Ըստ Յայսմաւուրաց*
Տօմ.	*Ըստ Տօմարի մերոյ*
☉	*Արեգակն*
● Ծն. Լս.	*Ծնունդ Լուսնի*
☽ Առ. Քռ.	*Առաջին քառորդ Լուսնի*
☾ Վր. Քռ.	*Վերջին քառորդ Լուսնի*
○ Լր.	*Լրումն Լուսնի*
Ծագ. Ար.	*Ծագումն Արեւու*
Եր. ցեր.	*Երկայնութիւն ցերեկուան*
Եր. գիշ.	*Երկայնութիւն գիշերուան*

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տճ. Քանուն	Փետրուար
13	1	*Շբ. դէ. Գ. որ Պհց. ԾՆՆ. եւ ԿԱՂԱՆԴ. Տարեմուտ* 1894 *թուակ. Քա.ի. Սրց. Բարսղի հայրապ. եւ եղբօր նորա Գրիգորի Նիւսացւոյն, Սեղբեստրոսի Հռոմայ հայրապ. եւ աբբայ Եփրեմի Խուրին Ասորւոյ։ Նաւ Յն* և Տծ Անուանակոչութեան Տեառն։ Լտ. Յաւն.* 13։ *Տօմ. Թուղթ ԻԵ։ Յայմ. Թուղթ ԻԴ. Ա. Արամայ ժէ։ Տճ. Լեհինդ Ղ և Գառամ ՂԱ։ Հր. Սեբաթ* 6։	Ղ	ՂԱ

ՁՄԵՌՆ ՈՒ ԳԱՐՈՒՆ

Ո՛վ տըղաք, Ձըմեռն եկաւ վերըստին,
Ձըմեռն իր ցուրտով, ձիւնովն անարկու.
Նայեցէ՛ք, դըրանն առջեւ հարուստին
Դողդողայ, նօթի՛, ճէգն անվերարկու։

Թամին կը ցնցէ ծառերն անտերեւ.
Վըտակն արդ. ճեղէ՛ղ մ՛է յորդափրփուր.
Սեւ ամպեր պատեն երկինքն անարեւ.
Բոյներն անթռչուն են, դատարկ, թափո՛ւր։

Դաշտերն՝ ամայի, պարտէզք՝ անմըշակ,
Մերկացած իրենց բոլոր զարդերէն,
Ո՛չ ծաղիկ ունին, ո՛չ բոյր անուշակ.
Կարծէք՝ անըզգայ՝ սառեր, մեռե՛ր են․․․։

Տըխուր տեսք մ՛ունին ամէն տուն տանիք.
Ձըմեռն իր սուգը տարածէ չորս դին.
Աւան, գիւղ, քաղաք, մարդիկ, կենդանիք
Վախն ունին մահուան անել անդունդին․․․

* * *

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տն. Ռէճէպ	Գասըմ
14	2	❄ Կիր. —Ջ. Զ. Յին. Գ. օր պհց. ծննդ. Սոսկալի երկրաշարժ ի Խարբերդ [1874]։	٧	٦٩

Եւ սակայն, երբ գայ Գարունը պայծառ,
Թանձր ամպ չէք տեսներ ալ երկնից վերեւ.
Ծաղկին ու ծըլին ամէն ոստ ու ծառ
Եւ շողայ տաքուկ, լուսափայլ Արեւ։

Եւ քամին՝ Զեփի՛ւռ կ'ըլլայ, մեղմիկ հողմ
Որ խաղայ ալեաց հետ ջինջ վըտակին.
Նոր բոյներ հիւսուին, երգեն ամէն կողմ
Երգն անուշ՝ Յուսոյ, Սիրո՛յ հրեշտակին։

Եւ հէգն, անօթին, որքն անպատըսպար,
Ձնճղուկն ու տանիք, եւ ակօսք դաշտին,
Կենսաբեր Գարնան հեշտութեանց ի պար,
Կայտառ, եռանդուն խայտա՛ն ու ժպտին։

— Տըղա՛ք դողդոջուն, Նուրբ իբրեւ եղէգ,
Կեանք չըկա՛յ առանց ցաւի եւ յոյզի.
Աշխատող, տքնող ու տոկո՛ւն եղէք,
Ձըմեռն ու Գարուն՝ օրինա՛կ ձեզի։

1893 ԱՂԵՔՍ. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տն. Ռէճէպ	Գասըմ
15	3	Բշ. —Լ. Ե. օր պհց ծննդեանն ☽ Առ. քառ. ժմ. 4. ր. 7։ ԱՆՅԸԵ— Ե— ՅԵ—Ն։ Մահ Պեշճեան Յարութիւն ամիրայի անզուգական եւ նշանաւոր բարերարին [1834]։	٨	٧٠

ՄԱՐԴ ՈՒ ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴ

Ամէն ինչ, աւելի կամ նուազ արագութեամբ կը փոփոխի տիեզերքի մէջ, որովհետեւ շարժումը երեւոյթներու էութիւնն իսկ է։

Այսպէս մեր մոլորակի արտաքին կերպարանքն ալ, ի սկզբանէ անտի, շարունակ փոփոխման ենթակայ գտնուած է։

Այդ փոփոխումներու մեծ մասի պատճառը երկրաբանական կոչուած զօրութիւններն են, որոնք երկայն ատեն առանձինն միմեանց վրայ ազդած են։ Բայց յորմէհետէ կեանքը տիրած է երկրի վրայ, կեանքը հետզհետէ առաւել կարեւոր ազդակ մ'եղած է երկրագունտի տեղագրական կերպարանափոխութեան մասին։

Ա.

Բուսական կենաց ներգործութիւնը անուրանալի է։

Նախ բոյսերը ածխային թթու ընչելով և թթուածին արտաշնչելով՝ կ'ազդեն մթնոլորտի բաղադրութեան վրայ։ Ծառոց արմատները, մանաւանդ երբ շատ կ'ընդարձակին, հողի միջոցներուն մէջ խորասուզուելով և ամէնէն կարծր ժայռերն անգամ քրքրելով՝ մեքենապէս կ'ազդեն։

Այլ մանաւանդ ջուրերու վրայ ունեցած իր մեծ

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տճ. Րէճեպ	Քասըմ
16	4	Գշ. ԲՅ. Զ. օր պհց. ծննդ. Սայըր Քիւնիւ [Եօվմիւ-Ըրպէա] Յօխ Վագթըյէ Քէչէ. Ահագին երկրաշարժ Արտաւիլ, Թավրիզ, Երեւան եւ Թիֆլիզ քաղաքաց մէջ [1668].	٩	٧١

ներգործութեամբն է, որ բուսականութիւնն կ'ազդէ երկրաբանական մի շատ երեւոյթներու վրայ։

Բոյսերու գոյութիւնն կամ չգոյութիւնը ո՛չ միայն օբերիւուբաբար կը փոփոխէ խոնաւութեան բաժանումն, այլ հիմնովին կը փոխէ նաեւ ջուրերու մեքենական գործողութիւնը։

Վերջապէս, բուսական բեկորներ, ժամանակ անցնելով՝ երկրագունդի կազմութեան մէջ մեծ կարեւորութիւն ունեցող խաւեր կը ձեւացնեն, և պէտք է ըսել թէ՝ ածխաքարային, գետնածխային, ուրուքարային հողերը՝ ամբողջովին բոյսերու մնացորդներէ գոյացած են։

Կենդանիք ալ աւելի գործօն դեր մը կը կատարեն երկրագնդի կերպարանափոխութեան մասին։

Մանրադիտական կենդանիներ, քարպօնաթ տը շօն ովկէաններու մէջ կախուած պահելով՝ վերջապէս կըրային շատ թանձր խաւեր կը ձեւացնեն։

Տաք ծովերու մէջ, համանման երեւոյթներով, պօլիպոսի (բազմոտն) բոյներու աճումն այնքան մեծ է որ՝ խութեր, կղզիներ, արշիպեղագոսներ, ցամաքներ իսկ հետզհետէ կը ծնանին ջուրերու տակէն։

Այս կերպով տեղափոխուած կրային ահագին կոյտերու քով, աննշան կ'երեւին թուլամորթերու, խեցիներու, յողուոր կենդանեաց ոսկրներու մէջ հաս-

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տճ. Րէճեպ	Քասըմ
17	5	Գշ. ԲԻ. Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Մկրտութեան Քրիստոսի։ Նաւակատիք յերեկոյին։ Ց. Ճրագալըյ Յայտնութեան. Լտ. Անտոնէ Աբբայէն։	١٠	٧٢

տատուածն. սակայն անոնք ևս պէտք է ի հաշիւ առնել իբրև մին մեր մոլորակի շինութեան և կերպարանափոխութեան ծառայող տարրերէ։

Բ.

Բովանդակ կենդանեաց մէջ մարդն է որ, զինքը հրջապատող միջավայրի վրայ մեծագոյն ներգործութիւնն ունեցած է։

Մարդս իւր բնակած երկրագնդի ձեւի վրայ, ունեցած ազդեցութեան մասին ճշգրիտ գաղափար մը ունենալու համար, պէտք երեւակայել թէ՝ ի՞նչ պիտի ըլլար երկրագնդի մակերեւոյթն եթէ մարդ անոր վրայ երեւցած չըլլինէր, և ապա այդ երեւակայական պատկերն իրականութեան հետ բաղդատել։

Մարդ, յաջորդաբար ներգործած է, նախ իբրեւ որսորդ՝ կենդանեաց վրայ. ապա իբրեւ հովիւ՝ կենդանեաց և բուսականութեան վրայ. իբրեւ հողագործ՝ մանաւանդ բուսական կենաց վրայ, վերջապէս, իբրև արուեստաւոր ուղղակի յարձակած է երկագնդի կեղեւին վրայ։

Այժմ քննեմք այս զանազան վիճակներու տեղագրական արդիւնքներն։

Որսորդ ժողովուրդք աննշան ազդեցութիւն մը ու-

Եր. ցեր. 9,34 Յունվ. [31] Քեան. Սանի Եր, գիշ 14,26

Լտ. Յունուար	Օր ամսոյ		Տն. Բնեկն	Գուսարմ
18	6	※ Եշ. ԿՅ Տօն Ծննդեան եւ Մկրտութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Ուտիք է մեզ ութն օր անմիջոց։ Յն* Մկրտութեան Տեառն։ Բրուսիոյ Վիլհէլմ թագաւոր՝ Գերմանիոյ կայսր կը հռչակուի ի Վերսայլ [1871]։	ԺԱ	ՎԳ

նին հողոյ կերպարանքին վրայ, բայց հովիւ ժողովրդոց համար բոլորովին կը տարբերի խնդիրն, և այդ ալ իրենց հօտը կազմող կենդանեաց տեսակի համեմատ։ Զուիցերիայ, ուր արջառ (կով, եզ) կ'արածին, լեռներն դալարագեղ ու բերրի են. ի Ֆրանսա, ուր խաշինք (ոչխար, այծ) աւելի են, հողը կը ներկայանայ ծիւրացած և հետզհետէ կը տկարանայ։ Այս տարբեր արդիւնքներու պատճառը կը բացատրուի սապէս, կովը կը խածնէ, կը կտրէ խոտը, բայց բնաւ չի խլեր. իւր լայն ոտքերով կը ճնշէ հողի վրայ, սակայն չի պատռեր։ Ոչխարն, ընդհակառակն, հատու ոտքեր և ուժով բռնող ակռաներ ունի, այնպէս որ խոտը կը խլէ կը բրցնէ և հողը կը պեղէ. իսկ այծը ա՛լ աւելի գէշ է։

Կը պատմուի թէ՝ օր մը երբ Մեծն Նաբոլէոն գիւղացիներու պատգամաւորութեան մը հարցուց թէ՝ ի՛նչ օգտակար բան կրնար ըլլալ իրենց համար. սա անակընկալ պատասխանն ստացաւ. « Տէր արքայ, այծերու դէմ օրէնք մը հաստատեցէք։ »

Այծերն ու ոչխարները ո՛ւր որ մեծ բազմութեամբ կը ճարակին, անդ հողը կը քրքրեն, որով անձրևներն ալ տակաւ պեղելով՝ վերջապէս մերկ ժայռն երևան կ'ելնէ։ Խաշինք խոպանացուցին Յունաստանի, Սիկիլիոյ և Պաղեստինի արգաւանդ դաշտագետիններն եւ սացեալ ու արևակէզ ժայռերու փոխեցին։

Եր. ցեր. 9,36 Յունվ. [31] Քեան. Սանի Եր. գիշ 14,24

Լտ. Յունուար	Օր ամսոյ		Տն. Բնեկն	Գուսարմ
19	7	※ Ուր. ԿԷ. Բ օր Ծննդեան։ Յիշատակ մեռելոց։ Տոմ. Արեգ [30 օր]։ Յն* Յովհաննու Կարապետին։ Ծնունդ Հ. Արսէն Այտընեանի, Աբբահօր Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան [1824]։	ԺԲ	ՎԴ

Գ.

Հողագործութիւնն երկրի տեղագրական երևոյթի մեծ կերպարանափոխիչն է։

Մարդուս հողագործութեան սկսելէն ի վեր կատարած անտառահատութիւնք, ճահիճներու և ջուրերու չորացումն, մեծապէս փոփոխած են ջուրերու բաժանումը, հետևաբար իրենց երկրագունդի մակերևոյթի վրայ ունեցած մեծ ներգործութիւնն։

Հողին արտադրած բերքերու շահագործումն ևս, անհեռատես խաշնարածութեան չափ, կրնայ կործանիչ արդիւնք ունենալ. որովհետև, այդ կերպով հողէն կը վերցնեմք և այլուր կը փոխադրեմք կենդանի էակաց կազմութեան անհրաժեշտ եղող պարզ մարմիններն։ Օրինակի համար, առնումք փոսփորը՝ որ կենաց համար անհրաժեշտ է.

Բովանդակ կենդանեաց կմախքն մեծ քանակութեամբ փոսփոր կը պարունակէ։ Կենդանիք այդ փոսփորն բոյսերէ կը ստանան, որոնց ամէնքն ալ և մանաւանդ արմտեաց հատիկները կը պարունակեն։

Բնութեան մէջ, մշակելի հողի պարունակած փոսփորն գրեթէ անփոփոխ կը մնայ։ Բոյսք կամ կենդանիք կը մեռնին կամ կ'ուտուին, նոյն տեղւոյ վրայ, որով իրենց ունեցած փոսփորն ալ կը դառնայ դարձ-

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տն. Օրենկ	Փառավ
20	8	Շբ. դշ. Գ. որ Ծննդեան։ Յովս. Արոյ [30 օր]։ ◉ է Ջրհոսն ժմ. 9 ր 30։ Տն. Պօղոսի Տեղչ.։ Մահ Ժիւլ Ֆավրի [1880]։	ԺԳ	ՎԵ

եալ այն հողին, ուրկից իրենք առած էին։

Բայց, դարերէ ի վեր մշակեալ երկիրներու մէջ, չի կայ փոսփորի հիւլէ մը որ՝ բազմիցս կենդանիներու և մարդոց ստամոքսի մէջէ անցած չըլլայ։ Արդ՝ այս շրջանն կատարելով՝ փոսփորն, բնականաբար կը պատահի այնպիսի պատճառներու, որով մէկ մասն կը բաժնուի և կ'երթայ կորսուիլ անհուն ծովու մէջ։ Նախ անձրևային ջուրերն, դաշտերու երեսէ անցած ատեննին, անկից շատ աւելի հանքային նիւթեր կ'առնեն, քան տափաստաններէ կամ անտառներէ անցած ժամանակնին։ Այս բանս դաշտերու հողին տկարութիւն մը կը պատճառէ, ուրկից կ'օգտուին ցած ձորերն, որովհետև ջուրերու վերէն քշած բերած սիկն (շամուր, թօռթու) անդ կը նստի, թէև այդ սիկի մեծ մասը կ'երթայ կը կորսուի ծովուն մէջ։

Միւս կողմէ, մեն մի հունձք մշակելի հողէն փոսփորի մէկ մասը կ'առնէ և տակաւ առ տակաւ կը սպառէ։ Երբ փոսփորը կատարելապէս սպառի, հողը բացարձակապէս խոպան կը դառնայ։

Մեր բարքերն իսկ կը նպաստեն այս տկարացման։ Մեր սիրելիներու ոսկորոտեաց համար մեր տածած յարգանքն սա հետևանքը կ'ունենայ որ՝ ամէն օր՝ շրջաբերութենէ կը զրկեմք շափ մը փոսփոր, որ, եթէ մեր այս միջամտութիւնը չըլլար, իւր բնական դերը

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տն. Օրենկ	Փառավ
21	9	✠ Կիր. դշ. Դ. որ Ծննդեան։ Լտ. Աճնեսի խոստն և Խօթանաներորդ Կէորակէ. ☽ Լր. լս. ժմ. 23. ր. 56։ Պօրդ Եօ շաբթ։ 65րդ Տարեդարձ ծննդեան Օսկար Բ. Թագաւորին Շուէտ-Նորվեկիոյ.	ԺԴ	ՎԶ

պիտի կատարէր։ Ծանր ծանր, այլ միշտ կը պակսեցնեմք կենաց շրջաբերութեան հոգին։ Կը սահմանափակեմք հունտերու, կենդանեաց և հետևաբար երկրի կարենալ սնուցանելիք մարդոց թիւն։ Մէն մի միլիոն մարդ, որոնց ոսկերոտիքն շրջաբերութենէ դուրս ձգուած են՝ 400,000 քիլօկրամ փոսփոր կը ներկայացնեն, 200 միլիոն քիլօկրամ ցորենի պարունակած փոսփորն։

Ուստի, պէտք է ամէն տարի հողոյ մատակարարել հունձքերու անկէ առած փոսփորն։

Ինչ որ ըսինք փոսփորի համար, նոյնը կը պատահի նաև մշակեալ բոյսերու կազմութեան մէջ գտնուող հանքային այլ տարրերու նկատմամբ։ Հետևաբար ամենէն արգաւանդ երկիրներն իսկ, բազմադարեան անընդհատ մշակութեամբ տկարանալով՝ վերջապէս անբեր կը դառնան։ Ահա այսպէս դեռերն փոքր առ փոքր ծովը տարած են պտղաբերութեան տարերքն Միջագետաց և այլ երկիրներու, երկիրներ՝ երբեմն այնքան հարուստ ու բերրի, իսկ այժմ չոր ու խոպան։

Գ.

Ահա մարդոյ՝ քաղաքակրթութեան առաջին քայլէն սկսեալ՝ երկրագնդի տնտեսութեան վրայ ըրած անուղղակի ներգործութիւնն։

Եր. ցեր. 9,42 Յունվ. [31] Քեան. Սանի Եր. գիշ. 14,18

Լտ. Ցուցակ	Օր ամսոյ		Տճ. Ըէճէպ	Քասըմ
22	10	Բշ. ուտ. Ե. օր Ծննդեան, Հր. ... Փոթորիկ և սաստիկ ցուրտ։ Առումն Ամիթ քաղաքին [503]։	١٥	٧٧

Բայց յորմէ հետէ մարդիկ սկսան տեղ տեղ բաղմանալ և հաւաքուիլ, երկրագնդի արտաքին երեսին վրայ սկսան անուղղակի ներգործել։

Մարդ քաղաքներ կառոյց, հաղորդակցութեան ճամբայներով զանոնք իրարու կապեց և ասոր համար ալ ստիպուեցաւ առաւել կամ նուազ կարեւոր բարձրութիւններ յարդարել, քարահանքեր բանեցնել։

Տակաւ առ տակաւ՝ մշակութեան և քաղաքներու յառաջ բերած թեթեւ փոփոխութիւնն աւելցած է՝ ճամբայներու, ջրանցքներու, կամուրջներու և ջրմուղներու պատճառած առաւել մեծ կերպարանափոխութիւնն։

Յայտնի է թէ գետերն ու ծովերն որքա՜ն կը փոխեն իրենց ափունքն։ Մարդուս կատարած ջրաբաշխական աշխատութիւնք նուազ կարեւոր չեն։ Քանզի մարդ գետերու ընթացքը կ'ուղղէ, քարափներ ու թումբեր կառուցանելով՝ անոնց սահման մը կը դնէ, նաւահանգիստներ կը բանայ։ Եթէ գետերու և ծովերու ափանց արհեստական եղող ուղղութեան գծերն քարտէսի մը վրայ մասնաւոր գոյնով մը նշանակուէին, իրաւամբ պիտի զարմանայինք անոնց կարեւորութեան վրայ։

Մարդ ճախճախուտներ և մինչեւ իսկ լճեր (օրինակի համար Ֆուչինոյ լիճը, յԻտալիա) ցամքեցնելով եւ

Եր. ցեր. 9,44 Յունվ. [31] Քեան. Սանի Եր. գիշ. 14,16

Լտ. Ցուցակ	Օր ամսոյ		Տճ. Ըէճէպ	Քասըմ
23	11	Գշ. ուտ. Զ. օր Ծննդեան։ Պէյքօզ կառուցեալ Համիտեյէ թղթի գործարանին բացումը տեղի կ'ունենայ [1893]։	١٦	٧٨

մշակելով չի գոհանար, ծովէն ալ ընդարձակ ցամաքներ կ'առնէ, ինչպէս Հոլանտացիք, թումբերու միջոջոցաւ։ Կը խորհուի նաև Զուիտէրզէի ծովը չորցնել։

Այլ մանաւանդ չոգենաւներու և չոգեկառքերու հնարուելէն ի վեր է որ մարդկային ճարտարարուեստութիւնը մեծապէս և արագապէս փոխեց երկրագնդի արտաքին կերպարանքն։

Երկաթուղւոյ ճամբայ բանալու համար հողը շատ անգամ փորուեցաւ շատ երկիրներու մէջ և յարդուեցաւ, ձորեր լեցուեցաւ և լեռներ ծակուեցաւ։

Ահա ասոր մանաւանդ ակներեւ կերպով ի յայտ կուգայ մարդկային գործունէութեան իւր բնակած մոլորակի վրայ ունեցած ազդեցութիւնն։ Զայս ազդուապէս զգալու համար, պէտք է լսած ու տեսած ըլլալ, լերան միթխարի կոյտին ներքեւ և փորող մեքենաներու ժխորին մէջտեղ, կրանիթեայ ժայռի ձայնն և զինքը խածատող ու կրծող պողպատէ ատամանց ներքեւ փոշի դառնալն։

Ինչպէս որ լեռները չեն զօրեր կասեցնել չոգեկառքերու խոլ արշաւն, նոյնպէս պարանոցներն ալ՝ չոգենաւներու ընթացքն։ Սուէզ, Բանամա, Կորնթոս, և այլ վայրեր չմնացին այլ եւս կամ չպիտի մնան իրենց բնական վիճակին մէջ։

Մարդկութիւնն չի պիտի կասի, միշտ կ'աճի թուով,

Եր. ցեր. 9,45 Յունվ. [31] Ռեան. Սանի Եր. գիշ. 14,15

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տճ. Ընեցեղ	Գասըմ
24	12	Դշ. Բյ. Է. օր Ծննդեան ։ Ամերիկայի Մեքսիկան քաղաքի աղքատանոցը կ'այրի 40 պատսպարեալք հանդերձ [1829] ։	١٧	٧٩

կը զարգանայ քաղաքակրթութեամբ, կը յառաջադիմէ գիտութեամբ և կ'առաւելու բնութեան վրայ ունեցած իշխանութիւնն ։ Հետեւաբար իր պէտքին համաձայն, պիտի աշխատի տակաւ կերպարանափոխել երկրի մակերեւոյթն ։ Հեռի չէ այն ժամանակն՝ յորում բովանդակ ցամաքներն ճամբաներով ու ջրանցքներով պիտի ակօսուին, և ամենէն հեռաւոր հովիտներու արձագանքներն պիտի կրկնեն շոգեկառքի սուլումներն ։

Պիտի գայ վայրկեան մը՝ յորում աշխարհագրական քարտէսներու վրայ մարդկային ճարտարութեան կընիքէ զերծ կէտ մը չպիտի գտնուի ։

Քանի որ երկրագնդիս ապագային վրայ կը խօսինք, ներուի մեզ շօշափել մինչեւ իսկ օդերեւութական դէպքերու վրայ մարդկային ներգործութեան մը հաւանականութիւնն ։

Մեր մոլորակի մակերեւոյթի վրայ, մարդկային գործունէութեամբ մէն մի տարի փոխադրուած նիւթերու քանակը միլիոններով թօնոյի հաւասար է ։

Չեմք կրնար ընդունիլ որ այդ փոխադրութիւնք նոյն հաւասարակշռութեամբ լինին, այնպէս որ երկրագունդի ղանգուածի վրայ ծանրութեան ընդհանուր բաժանումը փոփոխութիւն մը չկրէ ։

Ըսել է իրաւամբ կրնամք հաւատալ թէ՝ մարդուս ներգործութեամբ, երկրի ծանրութեան կեդրոնն միշտ

Եր. ցեր. 9,47 Յունվ. [31] Ռեան. Սանի Եր. գիշ. 14,13

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տճ. Ընեցեղ	Գասըմ
25	13	✠ Եշ. Բյ. Ը. օր Ծննդեան և Տօն Անուանակոչութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի ։ Մովսէս Գ. կաթուղիկոս օծուեցաւ եւ նորոգեց Ս. Էջմիածինն [1829] ։	١٨	٨٠

կը փոխուի. իրաւ է թէ այդ փոփոխութիւնը չեմք կրնար ճշդել մեր չափերով, բայց կրնամք, հուսկ ուրեմն, կռուիլ փոփոխութիւն մը բերել երկրի աստեղագիտական շարժմանցը մէջ ։

Այս մասին համոզում գոյացնելու համար, կը բաւէ սա միայն յիշել թէ՝ մեր մոլորակի հասարակածային թեթեւ ուռեցքի միջոցաւ է որ արեգական և լուսնի ազդեցութեան ներքեւ, կրնամք ճշդել գիշերահաւասարներն ու փոփոխումները, շարժում՝ որ եթէ երկիրս կատարելապէս գնդաձեւ լինէր, տեղի չպիտի ունենար ։

Արդ, մարդուն համար բացարձակ անկարելիութիւն մը չէ իւր բնակած մոլորակին այդ ուռեցքն ըստ հաճոյս կերպարանափոխել և հետեւաբար երկրի թաւալման առանցքի ալ ուզած ուղղութիւնը տալ ։

Ասոր համար կը բաւէ որ մարդկային ազգի մեծ ընտանեաց հետզհետէ բազմաթիւ անդամք ի մի գալով՝ այս նպատակի ծառայեցնեն հետզհետէ կատարելագործեալ գիտութեան մը ընձեռնելիք փոխադրութեան միջոցներն ։

Բայց դեռ երկայն ատեն, Աշխարհագրութեան դասագրքերը պիտի ըսեն թէ՝ երկիրս կլոր է . . . առժամանակեայ կերպով ։

[Թարգմ.] Ղ. ԱՏՐՈՒՆԻ

Եր. ցեր. 9,49 Յունվ. [31] Քեան. Սանի Եր. գիշ. 14,11

Լտ. Յունվար | Օր ամսոյ | Տճ. Ռէճէպ | Գասըմ

26 14 Ուր. Գյ. Պահք։ ١٩ ٨١

Օսմանեան եւ Աւստրիական տէրութեանց մէջ Քարլովիցի դաշնադրութիւնը կնքուեցաւ [1699] ։

ՈՍՏՐԷ [Ստըրիտիա]

Յաճախ գիտուած է թէ ոստրէն իր մէջ բազմաթիւ փոքր միջատներ կը պարունակէ՝ որոնցմէ կրնայ վնասուիլ մեր առողջութիւնն, եթէ իրենց ազդեցութիւնն՝ լիմոնով և պղպեղով չի չեզոքացնեմք ։

Ոստրէի մէջ մակաբոյծ որդերու գոյութիւնն ամէն մարդ անձնական փորձով կրնայ ստուգել. փոքր գաւաթի մը մէջ ոստրէի մէջէն ելած ջուրը լեցուցէք եւ յետոյ վրան աւելցուցէք մէկ քանի կաթիլ ալքօօլ, ռօմ կամ քօնեաք ։ Յանժամ հեղուկին մէջ ուժգին յուզում մը տեղի կ՚ունենայ. մի քանի րոպէ որդերը կը շարժին և ապա ալքօօլին ազդեցութեամբ շանթահարեալ՝ անշարժ կը մնան ։

Ինչպէս արդէն ըսինք, լիմոնն և պղպեղն ևս նոյն ազդեցութիւնն ունին, ուստի, առողջապահական տեսակէտով, բնաւ պէտք չէ առանց այդ երկու համեմներու ճաշակել այդ քաղցրահամ խուլամորթն ։

ԿԱՂԱՄԲ [լախանա] ԵՓԵԼ

Կաղամբը յաճախ բարկ ու անախորժ հոտ մը կ՚ունենայ, և որով ոմանց ստամոքսը կը յոգնեցնէ ։ Ահա պարզ ու դիւրին միջոց մը, որով կարելի է այս անպատեհութեան առաջքն առնուլ ։

Եր. ցեր. 9,51 Յունվ. [31] Քեան. Սանի Եր, գիշ. 14, 9

Լտ. Յունվար | Օր ամսոյ | Տճ. Ռէճէպ | Գասըմ

27 15 Շբ. Գէ. Ծնունդ Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին։ Ս. Ոսկեան [30 օր]։ Լր. Յովհաննու Ոսկեբերանին ։ ٢٠ ٨٢

35րդ Տարեդ. ծննդեան Կիյեօմ Բ. կայսեր Գերմանիոյ ։

Կաղամբը եփուելու ամբողջ միջոցին, ամանին մէջ դնելու է լաթի մէջ ծրարուած հացի միջուկ՝ որ կաղամբին կծուութիւնն բոլորովին կը քաշէ, կ՚առնէ ։ Այս կերպով եփուած կաղամբը կատարելապէս անվնաս կը դառնայ և անախորժ համը բոլորովին կը կորսնցնէ ։

ԹԷ Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՃԱՆՉՑՈՒԻ ՊՈՂՊԱՏԸ [չէլիք]

Կ՚ուզէ՞ք ապահով ըլլալ թէ գնած մեքենաներնուդ այս ինչ կտորը, կամ գմելինը և կամ ա՛ր և իցէ գործիք պողպատ՝ թէ երկաթ է ։ Շատ դիւրին բան է ։

Փորձուելիք մասին վրայ կաթիլ մը (ասիտ սիւլֆիրիք, զաճ եաղը) լեցուցէք. եթէ պողպատ է՝ վրան սև բիծ մը կը ձգէ, ընդհակառակն, եթէ երկաթ է՝ ձըգած բիծը կանանչ գոյն մը կունենայ ։

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ՍՈՎՈՐՈՅԹ

Խաղաղական Ովկէանու մէջ գտնուած Պանկուէ կղզւոյն բնակիչները պարկեշտ, վստահելի և աշխատասէր ցեղ մը են ։ Ասոնց ամուսնական արարողութիւնն է՝ փեսայացուին ազդրին վրայէն բարակ մը դանակով ճեղքել և կաթիլ մը արիւն հանել, և այս արիւնով պատուաստել հարսնցու աջկան ազդրին վրայ, ուր տեղ ևս բարակ ճեղք մը կը բանան այս նպատակաւ ։

28	16	✠ Կիր. Դ. Ա. զկնի Ծննդեան։ Հարսանեաց։	ԻԱ	[illegible]
Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ	Բարիզ քաղաքն անձնատուր կը լինի գերմանացւոց [1871]։	Տն. Ըննեկ	Փետրուար

ՊԶՏԻԿԻՆ ԱԿՌԱՆ

Գրիգորիկ, վեց տարեկան սիրուն մանուկ մը։ Ակռան սասկալի կերպիւ կը ցաւէր և ծնողքը քաշել տալ կ'ուզէին. ահա դժուարին գործ մը։ Գրիգոր ատամնաբուժէն շատ կը վախնար, ուստի ծնողքը ստիպուեցան դրամով ծախու առնել իր փտած ակռան։ Ատամնաբոյժը, մօրը գաղտնի հրամանին վրայ, անոր մէկ քառորդ մէճիտ մը կ'առաջարկէր։ Սակայն խեղճ մանկիկը, թէեւ ի սկզբան գումարին մեծութենէն շլացաւ, բայց գործողութեան միջոցին նորէն զղջաց, կը պոռար, փայլուն քառորդը յօժարակամ ետ կու տար, եթէ ակռան իրեն ձգէին. բայց վերջապէս ակռան քաշուեցաւ։

Սակայն շատ չանցաւ, լալու կարգը մօրն եկաւ։ Հայրը հիւանդ էր, բնաւ ստակ չունէին և տանտէրը եկեր անպատճառ դրամ կը պահանջէր։ Ուսկի՞ց գտնէին։ Ամենուն սիրական տղեկը մօրը ծունկերուն վրայ կը ցատկէ, անոր վիզը կը նետէ բազուկները եւ հազար ու մէկ գգուանօք կ'ըսէ.

— Մայրիկս, եթէ ստակի պէտք ունիս, երթամ ակռայ մը քաշել տամ, չըլլա՞ր։ »

Կատարեալ հրեշտակ մը չէ՞ր Գրիգորիկ։

29	17	Բշ. դ. Սրբոյն Պետրոսի հայրապետին. Վլասայ եպիսկոպոսին և Արիստոմենայ սարկաւագին։ Յն* Անտոնի անապատականին։ Տն. [illegible]։ C Վ. Չ. ժ. 5. ր. 57։ [illegible]։ Սոսկալի հրդեհ ի Պերլին, որ տևեց 20 ժամ [1893]։	ԻԲ	ԽԲ
Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տն. Ըննեկ	Փետրուար

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յունվար ամսոյ մէջ

Այս ամիսը ձմրան մէջ տեղ լինալուն, յարմար չէ բուսաբերութեան, այլ երկրագործն ու պարտիզպանն պէտք է որ աղբերը պատրաստեն, ու չոր մարգերու վրայ դիզեն։ Օդերուն մէկ կամ երկու օր պայծառ երթալէն խաբուելով սերմ ցանելու չէ, այլ պէտք է կակուղ հողերը փորել, փոսերը պատրաստել, հողը փայտի և քարի կտորուանքներէն մաքրել, ցանկերը շտկել, թումբերը և մացառները կտրել։ Պէտք է նաև մաս մաս բաժնել հողերը և ճամբաները ուղղել։ Եթէ ձիւնն ու սառոյցն արգելք ըլլան, պէտք է կողովներ ու փեթակներ շինել, այգիներու համար ցիցեր պատրաստել ու անոնց ծայրերը սրել, եգիպտացորենը հատել, ցորենը ծեծել և կանեփի հատերը մաքրել, իւր գործիքները նորոգել։ Պէտք է նաև կենդանեաց վրայ հոգ ու խնամք տանիլ, անոնց գոմերը մաքրել եւ կենդանեաց կերակուրը հետզհետէ սովորականէն թէ՛ աւելի և թէ՛ տաք տալ. յղի ոչխարներն ուրիշներէն զատել և ծնածներուն վրայ մասնաւոր հոգ տանիլ որ չըմսին, կաթնատու կենդանիներուն ալ եգիպտացորեն, բակլայ և ասոնց նման սննդարար կերակուրներ տալու է։ Պէտք է նաև մեղուներու փեթակին վրայ

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տն. Ընթեր.	Գանձար
30	18	Գշ. ոյ. Սրբոցն՝ Անտոնի, Տրիփոնի. Պարսամայ եւ Ոնոփրիոսի ճգնաւորացն: Յն* Աբրահամու եւ Կեորդէ հայրապետացն Աղեքսանդրեայ: Տ* [illegible]	٢٣	٨٥

հսկել. որ ո՛չ ցրտէն մսին, ո՛չ թշնամիներէ նեղուին և ո՛չ ալ կերակուրնին պակսի:

Պտղոց պարտէզ. — *Այս ամսուն մէջ շատ ուշ մընացած անպտուղ ծառերէն զատ, մանաւանդ ձիւնոտ ու սառոյցապատ ժամանակ պտղատու ծառ տնկելն աղէկ չէ: Եթէ օդերը երկար ժամանակ լաւ երթան և մատղաշ ծառեր տնկել պէտք ըլլայ, ծառերուն քով մէկ մէկ խեչակ* (տէստէք) *դնելով անոնց կապելու է, որպէս զի, սաստիկ հովին դէմ հաստատ մնան և տեղերնուն չխախտին, և սանկով շուտ մը արմատ կըբռնեն: Եթէ ձիւն գալ սկսի, պէտք է հին և թէ՛ նոր ծառերուն բուները աղբով գոցել, որ տաք մնան: Պէտք է նաև ծառերուն ճիւղերէն կախուած ձիւներն ու սառոյցները վար թափել. ծառերուն վրայի բուսած քարաքոսներն ու մամուռները մաքրել: Ճիւղերուն վրայ եղած թրթուրներուն բոյները պէտք է այս միջոցին ջնջել, որ գարնան չըշատնան: Եթէ օդը շատ ցուրտ չըլլայ, ծիրանի* (գայըսը), *սալորի* (էրիք), *տանձի* (ար-մուտ), *նուշի* (պատէմ), *կեռասի* (քիրազ) *ծառերն կըրնաք յօտել* (պուտամազ):

Ծաղկանց պարտէզ. — *Յունվարի մէջ ծաղիկ յառաջ բերելու համար պէտք է ջերոց* (սօպա) *ունենալ, քանզի առանց արուեստական ջերմութեան կարելի չէ ծաղիկ յառաջ բերել: Ջերոց ունեցողը, պէտք է որ ու-*

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տն. Ընթեր.	Գանձար
31	19	Դշ. ոչ. պահք: Լր. Աբրահամեայ եւ [illegible] վկայից:	٢٤	٨٦

շադրութիւն ընէ, որ մէջի տաքութիւնը միջին աստիճան միայ շարունակ, իսկ օդերը տաք եղած ժամանակ պատուհանները բանալով՝ դուրսի օդին հետ հաղորդակցութեան մէջ դնելու է: Ամառուանէ պահուած ծաղկանց սերմերը չը փտելու համար, երբեմն երբեմն խառնելու է: Ջերոցներու մէջ՝ գարնան հասցունելիք մանուշակի (մէնէքշէ), *աղաւնիճի* (մինէ չիչէկի) սարտէնիայի, քիւփէ չիչէկի, *և այլն սերմերը՝ պէտք է տնկել բարձեր շինելով:*

Բանջարեղինաց պարտէզ. — *Այս ամսուն սկիզբները եթէ օդը շարունակ աղէկ երթայ և տաք ըլլայ, կարելի է շոմին* (սպանախ), *աղցան* (սալաթա) *տնկել, բայց հարիւրին հինգ ակնկալութեամբ. Նոյնպէս այս ամսուն վերջերը՝ հովերէն լաւ պատսպարուած տեղեր կարելի է տնկել շոմին, ընդաւոր կաղամբ* (գարնապահար), *աղցան, հազար* (մառուլ), *բողկ* (թուրփ), *ճանճրուկ* (ռօքքա), *կարոս* (քէրէվիզ), *եղերդ* (հինտիպա), *ստեպղին* (հավուճ), *ծնեբեկ* (գուշ գօնմազ) *թրթնջուկ* (գուզու գուլաղը), *և այլ այսպիսի բանջարեղէններ, որ աւելի հողուն տակ յառաջ կուգան:*

ՄԱՐԴՈՒՍ ԵՂՈՒՆԳՆԵՐԸ

Գիտէ՞ք թէ մարդ իւր կենաց շրջանին մէջ քանի՞ անգամ եղունգ (թըրնագ) *կը փոխէ: Կ՚ենթադրեմ թէ*

Եր. ցեր. 10,2 **Յունվ. [31] Բեան. Սանի** Եր. գիշ. 13,58

Լու. փոփոխ.	Օր ամսոյ		Տճ. Թուին	Գումար
1	20	Եշ. Բ. Սրբոցն՝ Թէոդոսի Թագաւորին եւ Մանկա[նց] Եփեսոսի։ Ցն* Եւթիմէոսի ճգնաւորին։ Լո. փե- ... Թ... ...երը ... ։ ...Թա կղզւոյն մէջ սաստիկ երկրաշարժ, գրեթէ ...բողջ կղզին կը կործանի ։ [1893]	٢٥	٨٧

ո՛չ. այն ... ուեն մոխկ ըրէք ։

Երիկմ... ...ղերու և կիներու եղունգները, ձեր տեսած այն ... ...չոր կամ մանր, վարդագոյն ու սիրուն, կամ փայլուն ...ունգներու ամէնքն ալ չորս ու կէս ամսըւան մէջ ...ւսած են ։ Ուրեմն 70 տարեկան-այր կամ կին մը ...անց իր նշմարելուն, 186 անգամ եղունգ փոխած է.

Ըսել ... ...ր, եթէ ցուցամատներնուս եղունգը պատեանի մ... մէջ առնելով՝ զգուշութեամբ պահեմք, 70 տարի յե... ...յ երկու մեթրէ աւելի երկայն եղունգ մը կ'ունենա... ։ Աղէկ չէ՞ այս ։

ԾԵԾՈՒԱԾ ՍՈՒՐՃ

Ծեծ... ...ծ սուրճին անխառն կամ կեղծեալ ըլլալն ի՞նչպէս ... ...ելի է հասկնալ։

Առէ... ...ք ունեցող գաւաթ մը և երեք քառորդը մաքուր ջ... ...վ լեցուցէք, ապա փորձուելիք սուրճը ջուրին երես... ...յանեցէք ։ Եթէ սուրճը անարատ է, ջրին երեսը կը ... ...ան հատիկները ու շատ ծանր կը ծծեն ջուրը ։ Ընդ հակառակն, եթէ որևիցէ խառնուրդ բան կը պարունա... , անմիջապէս կը ծծէ ու հեղուկին գորշ գոյն մը ...ալով՝ գաւաթին յատակը կ'իջնան ։

Եր. ցեր. 10,4 **Յունվ. [31] Բեան. Սանի** Եր. գիշ 13,56

Լու. փոփոխ.	Օր ամսոյ		Տճ. Թուին	Գումար
2	21	Ուր. Բէ. Պահք ։ Լո. Տեառնընդառաջ ։	٢٦	٨٨

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Փաստաբան մը՝ որ ո՛չ ուրուականի և ո՛չ կախարդութեան կը հաւատար, օր մը աւելորդապաշտ գիւղացիի մը հետ կը խօսակցէր ։

Գիւղացին կը պնդէր թէ՝ մարդագայլն ամէն գիշեր դաշտին մէջ կը պտըտէր, մերթ այս, մերթ այն կերպարանքով ։ Փաստաբանին հեգնական ծիծաղին վրայ.

— Բայց պարո՛ն, կ'ըսէ գիւղացին, ես տեսա՛յ, աչքովս տեսա՛յ և սոսկալի կերպով ալ վախ...այ ։

— Է՛, ի՞նչ կերպարանք ունէր տեսած ատենդ ։

— Իշու ։

— Շուքէդ վախցեր ես ։

ՍՈՒՐԲ ԵՐԿԻՐ ԿԱՄ ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

Ամբողջ գործը պիտի բաղկանայ երկու հատորներէ 800 երեսով և 150 պատկերով ։ Բաժանորդագինն է Պոլսոյ համար 25, գաւառաց համար 30 դահեկան կանխիկ ։

ԿԵՐՊԱՍՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅԷՆ ՄԵԼԱՆԻ ԲԻԾԸ ՀԱՆԵԼ

Կերպասներու գոյնն առանց աւրելու մելանի բիծը ջնջելու համար, լաւագոյն միջոցն է կաթ գործածել, հետեւեալ կերպով ։

Լու. Փոփոխմ.	Օր ամսոյ		Ծն. Ընթեկ.	Գումար
3	22	Տր. գյ. Սրց. Հայրապետացն Աթանասի և Կիւրղի։ Լտ. Վլտայ [illegible] : Տն. [illegible] [illegible] [[illegible]] [illegible]	ԻԷ	ՁԹ

1. Եթէ բիծերը նոր եղած են, կերպասը տաք կաթի մէջ թաթխել, եթէ հին են՝ 2 կամ 3 ժամ մէջը ձգել։

2. Կամ եթէ կերպասին վրայ աստ անդ ցատկըտուք փոքր արատներ կան, այն ատեն բիծ գտնուած տեղերուն կաթ կերցնել։

3. Կերպասը կակուղ բանի մը վրայ դնելով՝ ճերմակ լաթով չփել։

4. Այս կերպով ամբողջ բիծերն ալ կամաց կամաց և վերջապէս ամբողջովին կը կորսուին, միայն պէտք է լաւ ուշադրութիւն ընել որ կաթը չը չորնայ։

5. Նախ գաղջ և մաքուր, ապա պաղ ջրի մէջ թաթխուած սպիտակ լաթով մը սրբել, մինչեւ որ կաթին նշանները կորսուին։

Փորձեցէք վերոյիշեալ պարզ ու դիւրին միջոցն, և վստահ եմ թէ՝ շատ գոհ պիտի ըլլաք։

ԶԳԶՈՒՄ ՄԸ

Կարոլըս ԺԲրդ. իւր երիտասարդութեան ժամանակ օր մը հասակակից պալատականներու հետ խընջոյքի մը ժամանակ արժանավայել յարգանք չընծայեր մեծ մօրը, և հետեւեալ օրը կերակուրի ժամանակ տեսնելով անոր բացակայութիւնը, պատճառը կը հարցունէ, կ'իմանայ, և յանցանքը կը խոստովանի։ Իսկոյն գաւաթ մը գինի լեցրել տալով՝ կ'առնու կ'երթայ մեծ մօրը սենեակը. ծունր դնելով անոր առջեւ՝ կ'ըսէ. «Այո', երէկ թերացայ առ ձեզ յարգանաց պարտականութեանս մէջ, ինքզինքս մոռցած լինելով. ձենէ ներումն կը խնդրեմ խոնարհաբար. այս գինին կը խըմեմ ձեր կենաց համար, հաւատացէք որ ամբողջ կենացս մէջ վերջին գաւաթը պիտի ըլլայ»։ Կարոլըս, որ յետոյ հռչակաւոր աշխարհակալ մը եղաւ, ամենայն հաւատարմութեամբ կատարեց իւր խոստումն. այնուհետեւ գինւոյ կաթիլ մ'անգամ չդպաւ անոր շրթանց։

Լու. Փոփոխմ.	Օր ամսոյ		Ծն. Ընթեկ.	Գումար
4	23	✠ Կիր. գլ. Բ. զկնի Ծննդեան։ Հարսանիք։ Լտ. Բուն Բարեկենդան։ Հովուականներ [[illegible]] կը [illegible]։ Երիտասարդ բանաստեղծ Պետրոս Դուրեան վախճանի։ [1872]	ԻԸ	Ղ

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՄԷՋ ԳՏՆՈՒԱԾ ՈՍԿԻՆ ՈՒ ԱՐԾԱԹԸ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց փողերանոցի տընօրէնը վերջերս հետաքրքրական վիճակագրութիւն մը հրատարակեց՝ աշխարհիս մէջ գտնուած ոսկիի և արծաթի քանակութեան վրայ։ Այդ վիճակագրութեան նայելով՝ ամբողջ աշխարհի մէջ 18,284,685,000 Փր. ոսկի և 19,723,500,000 Փրանքի արծաթ կայ։

Թէ՛ ոսկիի և թէ արծաթի առաւելութեան մէջ առաջին տեղը կը բռնէ Ֆրանսա և երկրորդն Ամերիկա, որոնցմէ յետոյ կուգան Անգղիա և Գերմանիա։ Այս վիճակագրութեան նայելով՝ աշխարհի զանազան եր-

Լտ. Փետրվար	Օր ամսոյ		Տճ. Ռեճէպ	Փառոյն
5	24	Բշ. տն. Սրբոցն՝ Կիրակոսի, և մօրն Յուղիտայի, եւ Սրբոց վկայիցն Գորդիոսի, Պօղիքտոսի եւ Գրիգորիսի. Լտ. Աճեմոյ խասին. Սաստէ՛ ձմեռէ՛, որ դէտէ տեսն ծըէժ մը.	٢٩	٩١

կիրներուն մէջ մարդ գլուխ հետեւեալ քանակութեամբ ոսկի և արծաթ կայ։

	Ոսկի		Արծաթ	
Ֆրանսա	115—35	Փր.	89—75	Փր.
Միացեալ Նահանգ	52—85	»	42—75	»
Անգլիա	72—35	»	13—25	»
Գերմանիա	50—50	»	20—70	»
Պելճիքա	53—30	»	45—10	»
Իտալիա	15—10	»	8—10	»
Զուիցերիա	25——	»	25——	»
Աւստրիա	3—85	»	11—25	»
Հօլանտա	27—75	»	72—20	»
Ռուսիա	8—40	»	2—65	»

Մէկ տարուան մէջ 206.000 քիլօէ աւելի ոսկի եւ 4.477.591 քիլօ արծաթ կ'արտադրուի աշխարհիս զանազան մասերուն մէջ։ Արտադրուած ոսկիին արժէքն է 658.000,000 Փրանք և արծաթին արժէքն՝ 934 միլիոն Փրանք, ընդամէնը 1.592,000,000 Փրանք։

Ոսկի արտադրող գլխաւոր երկիրներն են՝

Միացեալ Նահանգներ	172	միլիոն	Փրանքի
Աւստրալիա	127	»	»
Ռուսիա	117	»	»
Բարեյուսոյ Գլուխ	69	»	»
Ափրիկէ և Ասիա (Անգլ.)	48	»	»
Չինաստան	27	»	»
Նոր Զելանտա	19	»	»

Ֆրանսական կիւյան, Գերմանիա, Հունգարիա,

Լտ. Փետրվար	Օր ամսոյ		Տճ. Ռեճէպ	Փառոյն
6	25	Գշ. տն. Սրբոցն՝ Վահանայ Գողթնացւոյն, Նուգինեայ կուսին և հօրն Փիլիպպոսի, եւ մօրն Կղոդիայ, և երկուց եղբարցն Սերգեայ և Ապիտոնի, և երկուց ներքինեացն. Ցն* Գրէճորէ Ատոսամոմոբանէ. Լտ. Տօըրդիա խասին. ⊕ Մն. Լս. ժմ. 6. ր. 13. Անձրեւ և ձիւն. Մեծ փոթորիկ ի Սև և ի Մարմարա ծով. ընկղմեցաւ 106 նաւ. [1843].	٣٠	٩٢

Չիլի, Մեքսիքա, Վէնէզուէլա, Անգլիական Կիւյան, Գանատա, իւրաքանչիւրը տարուէ տարի կ'արտադրէն 5էն 7 միլիոն Փրանքի ոսկի, ընդունելով թէ՝ մէկ քիլօ ոսկիին միջին արժէքն է 3.188 Փրանք, և մէկ քիլօ արծաթին միջին արժէքն է 209 Փրանք։ Արծաթ արտադրող գլխաւոր երկիրներն են՝

Միացեալ Նահանգներ	390	միլիոն	Փրանք
Մեքսիքա	271	»	»
Պօլիվիա	80	»	»
Գերմանիա	69	»	»
Չիլի	15	»	»
Ֆրանսա	11	»	»
Սպանիա	11	»	»
Կեդրոնական Ամերիկա	10	»	»
Անգլիական Կիւյանա	10	»	»
Չինաստան	9	»	»

ՎԷԼԻՈՉԹԱՑԻ ԱԳԱՀԱՆՔԸ

Այն մեծ ադամանդին գտնուելուն վրայ, որ աշխարհի հրաշալեաց մին համարել արժան է, զանազան աւանդութիւններ կը պատմուին Լեհաց մէջ, որոնցմէ հետեւեալն ամենէն հաւանական կը կարծուի և շատ Լեհացի պատմագիրներ կը համաձայնին։

Կունէգունտա Լեհացի Թագուհին, որ երեքտա-

Եր. ցեր. 10,15 Յունվ. [31] Քեան. Սանի Եր. գիշ. 13,45

Լս. Փոփոխում	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գասըմ
7	26	Դշ. ութ. Պահք։ Լտ. Օր Մոխրոյ։ Տճ. Շաբան [29 օր]։ Հր. Ադար [30 օր] ։ Ձուկ չոր չ'ուտեն այս կիրակէն ։ Քեաղըտխանայէն մինչև Ղալաթիոյ կամուրջը Ոսկեղջիւրի ծովակը միակտուր սառեցաւ։ [1893]։	١	٩٣

սաներորդ դարուն մէջ ապրեցաւ, ու կը բնակէր Կըրակօ կոչուած տեղը՝ որ 12 մղոնի չափ հեռի է աղի հանքերէն։ Անգամ մը քանի մը ազնուականներու հետ ձիով շրջագայութեան ելաւ այն տեղուանքը, ուր այս հանքերը կան։ Եւ այն տեղ որ հասաւ, դիպուածով իւր խիստ մեծագին մատանիներէն մին կորսնցուց։ Շատ աշխատեցան որ գտնեն՝ բայց անկարելի եղաւ։ Թագուհին հրաման ըրաւ որ այն տեղի գետինները փորուի և զգուշութեամբ փնտռուի։ Փորուիլը սկսաւ, բայց փոխանակ մատանւոյն՝ ամուր և սպիտակ գոյացութիւն մը երևան ելաւ, որ էր խիստ մաքուր աղքար։

ԺԴրդ դարուն մէջ, Վէլիչքայի աղահանքը, շնորհիւ Բոլոնիոյ թագաւորին, ճշմարիտ բարւոքում կրեց։ Հարիւր տարի վերջ, Լեհաստան՝ Ռուսական և Շուետական բանակներէն նեղուելով՝ օգնութիւն խնդրեց Աւստրիոյ Լէօբոլտ կայսրէն։ Աւստրիական բանակը պատասխանելով այս հրաւէրին, վանեց թշնամիներն և Լէօբոլտ ի փոխարէն սոյն ծառայութեան՝ մասնաւոր տուրքի մը վճարումը խնդրեց, որոյ իբր երաշխաւորութիւն՝ ընդունեցաւ Վէլիչքայի աղահանքն, զոր պահեց մինչև ցայն օր, յորում Վիէննա պաշարուեցաւ Օսմանեան բանակէն։ 1772ին Կալիցիա Աւստրիոյ հըպատակ երկիր մը եղաւ իւր աղահանքովն ի միասին։

Եր. ցեր. 10,18 Յունվ. [31] Քեան. Սանի Եր. գիշ 13,42

Լս. Փոփոխում	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գասըմ
8	27	Եշ. ութ. Սրբոցն Եւգինէոսի, Մակարիոսի, Վալերիոսի կանդիտոսի և Ակիւղասայ։ Յն. փոխադրումն նշխարացն Սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանին։ Էյլաւի հռչակաւոր պատերազմը։ [1807]։	٢	٩٤

Լեհական իշխանութեան ներքև, Վէլիչքայի աղահանքն կը հայթայթէր թագաւորաց ճոխ և ամենագեղեցիկ եկամուտ մը, անորմէ կ'ընդունէին թագուհեաց օժիտն և վանքերու պայծառութիւնն։

Հունգարիոյ և Լեհական սահմանագլխին վրայ կը գտնուին երկու գիւղաքաղաքներ, Վէլիչքա և Պօխնիա անուամբ։ Առաջինը համբաւաւոր է իւր աղահանքերով։ Սոյն աղահանքը՝ Աւստրօ-Հունգարիոյ և գրեթէ բովանդակ աշխարհի ամենահարուստ աղահանքերէն մին է։ Նշանաւոր է ո՛չ միայն բիւրեղացեալ աղի հըսկայ կոյտերովն, այլ և այն հիանալի աշխատութեամբ, որք ի գործ կը դրուին անդ մինչև ցայսօր։ Քաղաքն ի հեռուստ բաւական սիրուն տեսարան մը կ'ընծայէ. իւր առջև ընդարձակ հորիզոն մը կը պարզուի և արևմտեան կողմէն՝ քիչ մը հեռի կը նշմարուի Կրաքով քաղաքն, արևելեան կողմն կը գտնուի Պօխնիա գիւղակն։ Այն ձորն, ուր հաստատուած է Վէլիչքա, գրեթէ 250 մէթր առաւել բարձր է ծովուն մակերեսէն։ Այս նշանաւոր աղահանքն սկսած է բանիլ ԺԳրդ դարէն ի վեր, և այսօր իւր ստորերկրեայ սրահները 200 մղոնէն աւելի ընդարձակ են և կը կազմեն իրարու վրուած տեսակ մը աստիճաններ 3000 մէթր երկայնութեամբ, 2000 մէթր լայնութեամբ և 321 մեթր խորութեամբ։

Լռ. փոփոխում	Օր ամսոյ		Տճ. Տօմար	Գիւտ
9	28	Ուր. Եչ. Պահք. Ծնունդ Ներսէս Պատրիարքի Վարժապետեան. [1837].	٣	٩٠

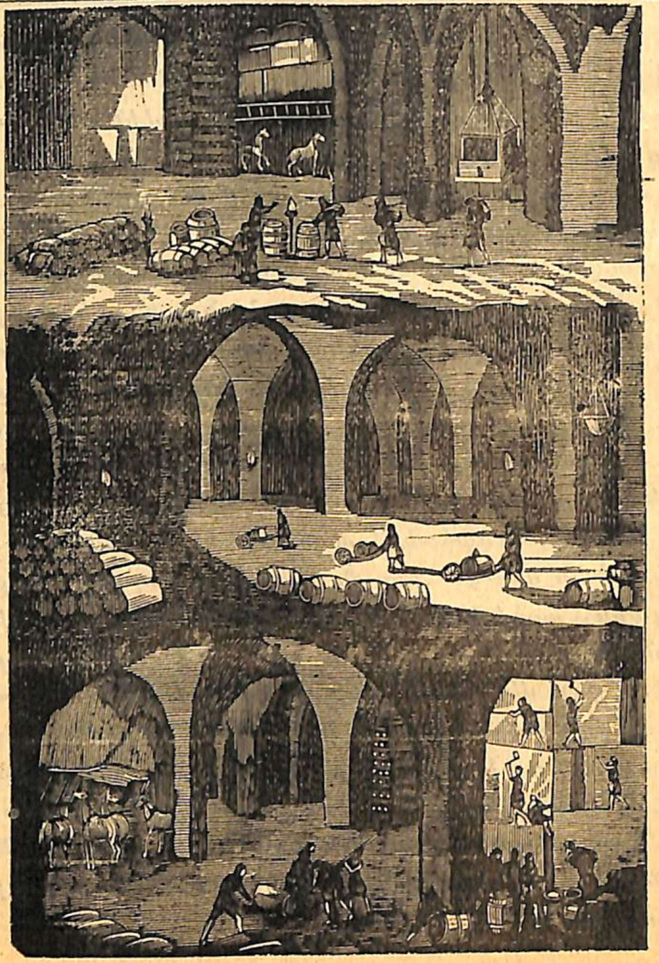

Լռ. փոփոխում	Օր ամսոյ		Տճ. Տօմար	Գիւտ
10	29	Շբ. Եկ. Սրբոյն Գրիգորի Աստուածաբանին. Յն. Դարձ նշխարացն Իգնատիոսի Հայրապետին. Մահ Սուքիաս Սոմալ Արքեպիսկոպոսի Մխիթարեան Միաբանութեան Վենետկոյ. [1846].	٤	٩٦

Տասներկու ջրհորներ հաղորդակցութեան մէջ կը դնեն երկրին մակերեսն ստորերկրեայ սրահներուն հետ։ Հետաքրքիր այցելուն, պէտք է թխագոյն կըտաւէ մեծ և լայն շապիկ մը հագնի, իւր զգեստները աղի ազդեցութենէն ազատ պահելու համար։ Վար իջնելու ծառայող հորին խորութիւնն է 64 մէթր (գըրեթէ Փարիզի Նօթր-Տամ եկեղեցւոյն աշտարակին բարձրութիւնը)։

Երկու կերպով կարելի է իջնել աղահանքին մէջ, առաջինն ջրհորին միջոցաւ, երկրորդն 500 աստիճաններէ բաղկացեալ հսկայ սանդուղի մը շնորհիւ։ Թէպէտ երկրորդ եղանակը շատ աւելի բնական կ'երեւի, բայց հանքին մէջ աշխատողները միշտ առաջին եղանակը կը գործածեն։

Աղահանքին ներքին կողմը կ'ընծայէ ստուգիւ մոգական և հիանալի տեսարան մը. կարելի է նմանցընել Հազար և մէկ Գիշերներու մէջ յիշուած ստորերկրեայ պալատի մը։ Հաշիւ եղած է թէ՝ մանրամասնօրէն այցելելու համար շտեմարաններն, սրահներու, սենեակներու այն անվերջանալի լաբիւրինթոսներն, հարկ է օրը ութ ժամ անընդհատ քալելով չորս շաբաթ անցնել այդ ստորերկրեայ քաղաքին մէջ։ Հոն կը գտնուին անոյշ ջրի աղբիւրներ, ջաղացքներ, բազմայարկ տուներ. Բազմաթիւ հանքագործներ կը ծնանին

Լտ. Փետրվար	Օր ամսոյ		Տճ. Ռաճապ	[illegible]
11	30	☩ Կիր. Գ. զկնի Ծննդեան։ Հոռոմներ։ Նշ. Հայրապետացն Բարսղի, Գրիգորի և Յովհաննու Ոսկեբերանին։ [illegible] Մահ Նշանաւոր և երեւելի դիւանագէտին Ֆուատ փաշայի։ [1869]։	٥	٩٧

անդ և այդ աղէ քաղաքին մէջ կ'ապրին, կը մեռնին առանց երբէք կարենալ տեսնելու արեգական պայծառ լոյսը։

Գործաւորաց թիւը 1000էն 1200ի կը բարձրանայ, իսկ ձիերն թուով 400։

Այս ձիերուն համար մեծ ախոռներ կան, որոնք ես բոլորովին աղէ փորուած են։ Այս խեղճ կենդանիք՝ երբեք արեգական երեսը չեն տեսներ։ Մշտնջենաւոր մթութիւնը, այն տեղի մասնաւոր օդը, և դուցէ աղի կծծուցութիւնը՝ որ չորս կողմերնին պատած է, ուրիշ պատճառներու հետ միացած՝ ձիերը այն տեղ իջնելնուն պէս կը կուրնան և նոյն կոյր վիճակին մէջ կ'աշխատին անոնք, մինչեւ որ մահը գայ ու սոյն դըժընդակ աշխատութենէն ազատէ զիրենք, բայց այսու ամենայնիւ շատ առոյգ և զօրաւոր կ'երեւնան։

Բոլոր աշխատութիւնները ի գործ կը դրուին ի վէրջ ամենայն կանոնաւորութեամբ և կատարեալ ճոխութեամբ։ Գեղեցիկ սրահներ, լայն և բարձր, անհուն դիւրութիւն կուտան միևնոյն յարկին վրայ աշխատող գործաւորաց շրջագայութեան։ Վեհաշուք սանդուղներ, նոյն իսկ բիւրեղացեալ աղէ քանդակուած կամ փայտէ շինուած, հաղորդակցութեան մէջ կը դնեն երկրին մակերեսն ստորերկրեայ քաղաքին հետ։ Ի տես այդ խոր սրահից, որուն մէջ կամարներն, ձեղուններն

Լտ. Փետրվար	Օր ամսոյ		Տճ. Ռաճապ	[illegible]
12	31	Բշ. ԺԱ. Սրբոց Մակաբայեցւոցն՝ Եղիազարու քահանային և Շամունեայ, և եօթն որդւոց նորին։ Սկզբնաւորութիւն Թիֆլիզի Ընկ. Հայերէն գըրքերի հրատարակութեան։ [1881]։	٦	٩٨

և սիւները կը ցոլացնեն բիւրեղի նման կանթեղներու և ջահերու լոյսը, այցելող ուղեւորը պիտի կարծէ թէ դիւթական պալատի մը մէջ փոխադրուած է։ Ամէն մէկ քայլին կը հանդիպին այն հիասքանչ լուսավառութեանց հետքերուն, որք կատարուած են զանազան ժամանակներ, այդ հանքերուն մէջ՝ երեւելի անձերու և վեհապետներու այցելութեան առթիւ։

Երբ Գերմանացի իշխան մը, Բոլոնիայի թագաւոր մը այցելութեան գար աղահանքն, բոլոր սրահները ճոխութեամբ կը զարդարուէին և կը լուսաւորուէին շողշողուն եղանակով մը։ Այն ընդարձակ սրահին մէջ, ուր կը ծառայէր պաշտօնական ընդունելութեանց, կը նշմարուի աղէ սիւնակներէ կազմուած բարձրաւանդակ մը, ուր երաժշտաց խումբը նստելով՝ կը թընդացնէր ներդաշնակութեան եւեւէջներով այդ հնչուն կամարներն։ Աղահանքին մէջ տրուած հանդէսներուն նշանաւորը կատարուեցաւ 1621ին, Սօֆի թագուհւոյն ընդ Վլատիսլաս Ժակէլօնի ամուսնութեան առթիւ։ Նոյնպէս 1832ին, երբ Կալիցիոյ արքայազուն կառավարիչն, այցելեց այն կողմեր, երեւելի լուսավառութիւն մը պատրաստուեցաւ, բայց կառավարիչը հանքերը տեսնելու չեկաւ, և իրեն համար պատրաստուած լուսավառութիւնը ժողովուրդը վայելեց՝ որ մինչեւ 20,000 հոգւոյ կը հասնէր։

Լտ. Փետրվար	Օր ամսոյ		Տն Տնաւոր	Գումար
13	1	Դշ. տն. Սբց. Երկոտասան մարգարէիցն՝ Ովսեայ. Ամովսայ, Միքիայ, Յովելեայ, Աբդիու. Նաւումայ. Ամբակումայ, Յովնանու, Սոփոնիայ, Անգեայ, Զաքարիայ և Մաղաքիայ. ☽ Առ. քռ. ժմ. 15. ր. 20. փոթորիկ և անձրեւ. Սամոթրակէ կղզին տակն ու վրայ եղաւ բուռն երկրաշարժով. [1893].	Ү	ՂԴ

Առաջին յարկին վրայ կը տեսնուի Ս. Անտոնինոսի մատուռն, 1600ին կառուցեալ, Ամէն բան աղէ չինմատուռն, պատերն, աւագ խորանն, Քրիստոսի պատուած է. պատերն, աւագ խորանն, Քրիստոսի պատկերն, Հրեշտակներու, Ս. Անտոնինոսի, Սթանիսլասի, Մատուֆազիմիրի և Սիկիսմոնտի արձաններն, ևայլն. Տարին անգամ մը, յուլիս 3ին, պատարագ կը մատուցուի անդ. Բոլոր գործաւորները ներկայ կը գտնուին սոյն արարողութեան և եկեղեցական երգեցողութեան կը մասնակցին.

Աղահանքին ամենէն ընդարձակ սրահը Միխալովից կոչուած սրահն է, ուր կարելի է իջնել 120 աստիճաններէ կազմուած սանդուխի մը շնորհիւ. Աստ մտերը կը գտնուի 90 մէթր խորութեամբ անդունդ մը, որուն վրայ կամուրջ մը ձգուած է. բաց աստի, ամենահետաքրքրական մասերէն մէկը կրնայ սեպուիլ նաև 120 մէթր երկայնութեամբ և 12 մէթր լայնութեամբ լիճ մը.

Աղի Ջրոյ բազմաթիւ աղբիւրներ կը հոսեն սրահներուն մէջ. բոլոր այդ ջուրերը կը հաւաքուի 257 մէթր խորութեամբ տեղ մը, և այն տեղ կը կազմեն հեղանիւթ մը, որ կը կոչուի Հրային լեռ. Սրկածները շատ քիչ կը պատահին այսօր Վէլիչքայի մէջ, շնորհիւ զանազան կանխահոգ պատրաստութիւններու. 1745ին

Լտ. Փետրվար	Օր ամսոյ		Տն Տնաւոր	Գումար
14	2	Դշ. տէ. Պահք. Յն* Տեառնընդառաջ. Նաբոլէոն Պոնաբարթ Էլպա կղզիէն կը փախչի. [1815.]	Ը	Ճ

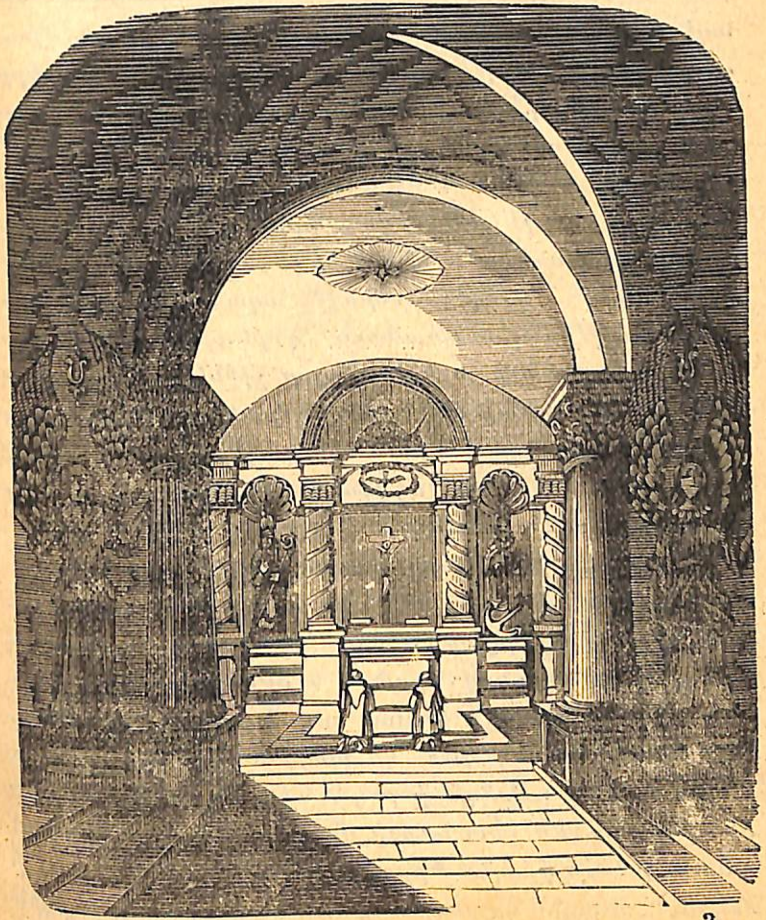

Լտ. Փետրուար | Օր ամսոյ | Տճ. Շուպաթ | Գամար

15 3 Եշ. —Յ. Սրբոցն՝ Սուքիասայ եւ երից դստերացն՝ Պիտոսի. Եւպիոսի և Ագապեայ. ٩ ١٠١

աղէ սիւներն հիմնայատակ կործանեցան, ուսկից յառաջ եկաւ ահաւոր աւերում մը: 1868ին, Ջուրերը ներս խուժելով՝ տարածուեցան ամէն կողմ և ընդհանուր ողողում մը տեղի ունեցաւ: Տասն-անգամ հրդեհներ պատահած են: 1510 և 1644ին աղետալի հրդեհներ ծագեցան աղահանքին մէջ և բազմաթիւ շէնքեր կործանեցան: 1510ի հրդեհն՝ որ ամէնէն սոսկալին եղաւ, գրեթէ ամբողջ աղահանքն պիտի աւերէր, եթէ Քօլինսքի անուն գործարանապետն իւր անձնուիրութեամբ արկածավայրը չ'իջնէր. բայց շուտով հրեղէն ալեաց մէջ բանտարկուելով՝ կորսընցուց իւր յիշողութիւնը և հրոյ ճարակ պիտի ըլլար. եթէ աղահանքին տնօրէնը, Սէվէպէն Պէթման, 70 ամեայ ծերունին, օգնութեան չհասնէր:

Վէլիչքայի աղահանքը կազմուած է կաւի մեծածաւալ կոյտէ մը, որոյ մէջ կը գտնուին ո՛չ թէ խաւեր, այլ հսկայ կոյտեր, որք իրաւամբ կը զանազանին իրարմէ անունով, գոյնով և ձեւով: Առաջին յարկին վրայ կը գտնուի կանաչ աղ կոչուած մարմինն, որ հարիւրին հինգ կաւ կը պարունակէ իւր մէջ և անթափանց է: Աւելի վար կաւախառն ուրիշ խաւեր կը պարունակեն շատ աւելի մաքուր աղ մը, Սբիցցա անուամբ: Վերջապէս երրորդ տեսակ աղ մը, աւելի մաքուր, Սչիպիf կոչուած, կը գտնուի երրորդ յարկին

Լտ. Փետրուար | Օր ամսոյ | Տճ. Շուպաթ | Գամար

16 4 Ուր —Ջ. Պահք. ١٠ ١٠٢

Օր չարչարանաց Սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին.

մէջ: Յայտնի է թէ՝ զանազան խորութիւններէն վերոյիշեալ հանքային նիւթերը դուրս հանելու համար, հարկ եղած է շինել բազմաթիւ սանդուղներ եւ յարկեր:

Եւ որովհետեւ, արեգական ճառագայթները չեն մտներ սրահներուն և յարկերուն մէջ, ուստի և բարեխառնութիւնը զով ու հաճելի է. օդը կը փոխուի և կը նորոգուի անդադար, որ խիստ չոր է, և հաճոյալի տպաւորութիւն մը կ'ընէ նորեկ ուղեւորին վրայ:

Վէլիչքայի աղահանքին մէջ կը գտնուին և գործարանաւոր մարմնոց մնացորդներ, ինչպէս ածուխ դարձած բրածոյներ, ծովային խեցիներ, եւայլն: Բրածոյ փայտը խիստ առատ է միցցա կոչուած աղին մէջ, նամանաւանդ գործաւորներն զարմանօք կը յայտնեն տեսած ըլլալնին ծառի ածխացեալ կոճղեր, ճիւղեր, տերեւներ և ընկոյզի մեծութեամբ գլանաձեւ պտուղ մը, որուն ինչ տեսակ պտուղ ըլլալն չէ գիտցուած: Զարմանալի կէտ մ'եւս, այդ հարուստ աղահանքն, ո՛չ միայն վերոյնշանակեալ նիւթերը կը պարունակէ, այլ և ունի կոփածոյ քարի և Անիտուիթի հարուստ հանքեր:

Ահա՛, այսպէս են այն նշանաւոր աղահանքերն, որք Կալիցիոյ նահանգին հրաշալիքը կրնան նկատուիլ: Աղի քանակութիւնը անհուն է: Ամբողջ Կալիչիա հա-

Լտ. Փետրվար	Օր ամսոյ		Տճ. Շապան	Գասըմ
17	5	Շբ. Բ. Սրբոց որդւոց և թոռանցն Սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին Արիստակիսի, Վրթանիսի, Յուսկանն, Գրիգորիսի և Դանիէլի ։ Ահագին երկրաշարժ և կործանումն Դաւրէժ քաղաքին ։ [1641]։	١١	١٠٢

րուսա աղահանքերով ծածկուած է և Աւստրիացին կրնայ պարծենալ իւր աղային աղբիւրներովը, որք ամէն տարի երկրին վաճառականութեան մեծ և զգալի մղում մը կուտան։ Դրանսիլվանիա և Հունգարիա եւս ունին ճոխ հանքեր, որք իրենց այլազան ձեւերովն և հսկայական ծաւալովն կը մրցին Վելիչքայի հետ։ Աղի 600 աղբիւրներ կը համրուին այսօր Աւստրիոյ տէրութեան երկիրներուն մէջ։

թարգմ. Մ. Գ. ՄՈՋԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԽՕՍՔԵՐ

—

Առ Շատակերն

Ըսին, մարդ էր, զի խօսէր
Բայց իմ կարծեօք այնպէս չէր.
Այլ խելքն փորին մէջ փակած
Երկոտանի խոզ մի էր։

—

Առ Մարդն

Ուղեւորիս ի պանդոկէ չիք ինչ իւր
Հապա զինչ մեր աշխարհս պանդոկ և մեք հիւր։

—

Լտ. Փետրվար	Օր ամսոյ		Տճ. Շապան	Գասըմ
18	6	※ Կիր. Բ. Դ. Զկնի Ծննդեան ։ Բարեկենդան Առաջաւորի պահոց ։ Տօմ. Մեհեկ-ն [30 օր] ։ Մահ Լուտերի ։ [1546] ։	١٢	١٠٤

Առ Կինն

Կին գեղանի
Բաղցրաւենի,
Այլ որ ի նա
Զանգանի,
Է լեղու ճանճ
Որ անժուժկալ
Մեղերն ի տուփ
Անկանի

Յ. ՈՍԿԱՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՏԱՆՐԱՉԱՓ

Ի սորա կը նշանակեմք մէկ քանի կենդանեաց այն շարժումներն՝ որք օդի մերձաւոր փոփոխութիւն մը կը յայտնեն։

Եթէ հով պիտի ելնէ կամ անձրեւ գայ, մամուկը իւր վարմը բռնող թելերը կը կարճեցնէ. եթէ ընդհակառակն, այդ թելերը երկնցնէ, լաւ օդի նշան է։ — Ծիծեռնակը երբ ջուրի շատ մօտէն կը թռի, անձրեւ կը նշանակէ. եթէ աջ ու ձախ կը թռի, եւ ընկերներուն հետ կը խաղայ, օդը գեղեցիկ է, երբ շատ բարձրերէն թռի, փոթորիկ պիտի ելնէ։

Երբ անձրեւը մօտալուտ է, սիրամարգը յաճախակի

Լռ. Փետրուար	Օր ամսոյ		Տճ. Տօմարի	Թուական
19	7	Բշ. ճշ. Ա. օր պահոց Առաջաւորաց. Յայտ. Մեհեկան [30 օր]: Յն. Լուծանումն պահոց յայսմ երեկոյէ: Տճ. ձեռներէ ելնել ոք հաղո. օր էջմիածնայ ցերմաւորեան արեւ յօդս: Ծնունդ Մխիթար Աբբահօր, հիմնադիր Մխիթարեան Միաբանութեան Վենետկոյ: [1676] :	ժգ	ճե

կը պոռայ, կանաչ փայտփորը կը հեծծէ, թութակը կը խօսի, խայտահաւը թառը կը նստի, բադը իրար կ'անցնի, թեւերը կը շարժէ, կը պոռայ և ջուրը կը նետուի:

Երբ ծղրիտը կ'երգէ, հաւփալը ծառերուն վրայ կը թառի, որորը ծովուն վրայ կը թռչտի, գեղեցիկ եւ պայծառ օդ պիտի տիրէ. եթէ որորը ծովու բացերէն չերթար և ծովափին մօտերը կը ճախրէ, անձրեւ պիտի գայ:

ՆՈՐԱԲՈՅՍ ԾԱՌԵՐԸ ՊԱՀՊԱՆԵԼ

Յայտնի է որ ճագարը, նապաստակը և խոտակեր այլ կենդանիներ որչա՛փ մեծ վնասներ կը հասցնեն նորաբոյս պտղատու ծառերու. Ջրի եղերքը տնկուած կաղամախիներն ու ուռիներն ևս, երբ դեռ մատղաշ են, մեծապէս կը վնասուին ջրային մուկերէ, Ծառաեն, մեծապէս կը վնասուին ջրային մուկերէ, Ծառատունկերն չեն կրնար կանոնաւորապէս աճիլ, և երբեմն ալ բոլորովին կը չորնան իրենց կեղեւի մէկ մասին չգոյութեան պատճառաւ:

Այս անտեղութեանց առաջքն կրնայ առնուիլ հետեւեալ միջոցով որ անվրէպ է:

Սորին տեսակ ձկան խեղ առնելով՝ կը շաղուեմք հողային մարմնոյ հետ, օրինակի համար կաւի հետ: Այս կերպով տեսակ մը ծեփ կ'ունենամք՝ որով հոր

Լռ. Փետրուար	Օր ամսոյ		Տճ. Տօմարի	Թուական
20	8	Գշ. ճէ. Գ. օր պահոց Առաջաւորաց: Յն. Եւթնեան Թէոդորոսաց Զօրաց: Հր. փոքր Շէքեր դադրումն: Լր. լո. ժմ. 10. ր. 20. Պաղ և չոր. ձիւնախառն եղանակ.	ժդ	ճզ

օղի մը՝ պէտք է ներկել ծառերու բուներն մէկ մէթրի չափ տեղ:

ՊԻ ՔԱՐՊՕՆԱԹ ՏԸ ՍՕՒՏ

Եւ անոր գործածութիւնը առտնին տնտեսութեան մէջ

Եթէ կայ դեղ մը՝ որ ամէն տան մէջ պէտք է որ գտնուի, այն ալ Պի քարպօնաթ տը սուտն է: Բազմատեսակ են այն պարագաներն՝ յորում ամէն դեղատեսակ են այն պարագաներն՝ յորում ամէն դեղագործի քով գտնուող այս աժանագին նիւթն կրնայ մեծամեծ ծառայութիւններ մատուցանել.

Եթէ այդ աղէն պտղուց մը նետենք կաթի կամ գարեջուրի մէջ՝ չեն թթուիր, կամ եթէ թթուած են՝ կը շտկէ: Նոյնպէս ամառն որգանակի (հաշլամա) եւ կը շտկէ: Նոյնպէս ամառն որգանակի (հաշլամա) եւ կամով բանջարեղէնի (պասքը) թթուելուն առաջքն կարելի է առնել՝ անոնց մէջ պտղուց մը նոյն աղէն դնելով:

Պի քարպօնաթ տը սուտը կը շտկէ նաև կրային ջուրերը, (կրային են հորերու շատին ջուրերը), որոնց մէջ ընդեղէնք՝ ինչպէս, սիսեռ, լուբիա, բակլայ, ոսպ եւն. դժուարաւ կ'եփին: Բիչ մը այս աղէն դնելով՝ թէ՛ բանջարեղէնք և թէ՛ ընդեղէնք վարմանալու աստիճան շուտ կը կակուղնան և կ'եփին:

Եթէ կարագն և այլ խւղեր կծու համ մը ստանան (կծուին), պէտք է ղանոնք քանի մ'անգամ լուալ այս

Եր. ցեր 10,50 **Փետրվար [28] Շուպատ** Եր. գիշ. 13,10

Լտ.Փետրվար	Օր ամսոյ		Տճ. Շապաթ	Գասըմ
21	9	Դշ. Դէ. Գ. օր պահոց Առաջաւորաց: Տճ. Պերո[illegible] [illegible]: Մեծ հրդեհ ի Սամաթիա. այրեցաւ Ս. Գէորգ եկեղեցին. [1841].	١٥	١٠٧

աղը պարունակող ջրով. այդ լուացումը պէտք է շարունակ կրկնել՝ մինչեւ որ իրենց առջի համը գտնեն:

Անգղիոյ մէջ՝ ընտիր տեսակ բաստաներու պատրաստութեան մէջ, այս աղը կը գործածեն. կրնայ կատարել խմորին (մաեա) պաշտօնը՝ որ յաճախ խմորեղէնին անախորժ համ մը կուտայ:

Սուրճի ու թէյի եռացման միջոցին, եթէ քիչ մը Պի քարպօնաթ տը սուտ խառնեմք, ուժերնին կ՚աւելնայ. սուրճի չամանթաղներն և թէյի տերեւներն իրենց ամբողջ զօրութիւնը դուրս կուտան:

Այժմ մի քանի խօսքով ալ իբրեւ դեղ գործածութեանցը վրայ ըսեմք:

Վիշի կոչուած հանքային աղերու և ջուրերու մէջ, գլխաւոր ազդակը Պի քարպօնաթ տը սուտն է, որ ստամոքսի խանգարումը կը շտկէ: Ամէն անգամ որ դըժ. ւարամարսութիւն կամ ստամոքսի թթուածութիւն մը զգամք, անմիջապէս այս աղէն առնելու է, քիչ մը ջրի մէջ խառնելով. իւր ազդեցութիւն, առանց բացառութեան շատ մեծ է:

Այրուածքներու վրայ ունեցած ազդեցութիւնը շատ քիչ ծանօթ է, և սակայն պէտք է որ ամէն ոք աղոր ալ տեղեակ լինէր. Եթէ այրած տեղւոյ վրայ խոնաւ Պի քարպօնաթ տը սուտ դնեմք, անմիջապէս ցաւը կ՚առնէ և չի թողուր որ ջրալից ուռէցք գոյանայ:

Եր. ցեր. 10,52 **Փետրվար [28] Շուպատ** Եր. գիշ. 13, 8

Լտ.Փետրվար	Օր ամսոյ		Տճ. Շապաթ	Գասըմ
22	10	Եշ. Դէ. Գ. օր պահոց Առաջաւորաց: Ց* Լուսաւորչի [illegible]: Կ. Պոլսոյ Մայր եկեղեցւոյ հիմնարկութիւնը. [1823].	١٦	١٠٨

Վերջապէս. միջատներու խայթուածքի դէմ ալ, եթէ ամոնիաք չի գտնուի, իբրեւ դեղ կրնայ գործածուիլ: Միջատներու (մեղուի, պիծակի, ճանճի եւ մրջիւնի) թոյնն միշտ թթու ասիտ մ՚է, ալգալին աղերն ալ կը քաշեն թթուն և չեն թողուր որ վէրքերը բորբոքեցնէ:

Կը տեսնեմք թէ՝ որքա՛ն օգտակար աղ մ՚է այս, և պէտք է որ ամէնուս տան մէջ մի քիչ գտնուի:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՀԻՆ ՈՒԽՏԻ
Ցօրինեց ՍԱՀԱԿ Քհնյ. Տ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կեդրոնատեղին Նշան Կ. Պէրպէրեանի
տպարանը: Գին 4 ղրշ: Զեղչ հարիւրին 20:

ԾԱՂԿԻ ՊԱՆԱՐ

Ծաղկի հիւանդութեան ատեն շատերը չկրնալով համբերել՝ կը քերեն վէրքերն, որով բոլոր կեանքերնուն մէջ աւրուած երես կ՚ունենան: Լաւագոյն երկու միջոց յառաջ կը բերեմք աստ՝ զայս արգիլելու համար:

Ա՚ռ երեք մաս ձէթ և հետը մաս մը մեղրամոմ խառնելով դիր կրակին վրայ որ հալին և մարմինը դիմանալու աստիճան պաղելէն յետոյ կակուղ վրձինով (Ֆըրչա) վէրք եղած տեղերը քսէ: Ասի չորնալով օդը կ՚արտաքսէ եւ քերուիլը կ՚արգիլէ:

Խոզի աղած միսն առ կաշիով միա-

Լտ. Փետրվար	Օր ամսոյ		Տճ. Շապան	Գասըմ
23	11	Ուր. ուխ. Ե. օր պահոց Առաջաւորաց. և յիշատակ Յովնանու մարգարէին ։ Զարհուրելի փոթորիկ ի Սև և ի Մարմարա ծով կորսուեցան 726 նաւ. [1856]։	١٧	١٠٩

սին եւ եռացուր ջրի մէջ. երբ քիչ մը պաղի, դանակով բարակ կտրէ եւ ամէն քերթուած տեղերն երեք չորս անգամ քսէ ։

Թէ ի՞նչպէս կարելի է գտնել անձի մը տարիքը

Կը յիշեմք թէ՝ դպրոցական եղած ժամանակնիս, մեր դասարանին մէջ գտնուող ճարպիկ աշակերտներէն մին ունէր իւր քով մոգական ցուցակ մը, եւ մեծ յաջողակութիւն կ'ստանար իւր ընկերակցաց՝ ամէնուն տարիքը գտնելով ։ Սոյն օրինակ ցուցակ մը Սիանթիֆիք Ամէրիքէն հանդէսին մէջ տեսնելով՝ թէեւ հին, սակայն կրնայ զբօսցնել մեր ընթերցողներն, ուստի աստ կ'արտատպենք ։

Ընդօրինակեցէ՛ք խնամօք հետեւեալ ցուցակն եւ ցոյց տուէ՛ք ներկայ եղող անձի մը՝ խնդրելով անորմէ թէ՝ ո՞ր սիւնակաց մէջ կը գտնուի իւր տարիքն. ձեզ յայտնած սիւնակներուն գլուխը գտնուող մի միայն վերի թիւերը գումարեցէք եւ իսկոյն պիտի գտնէք անոր քանի՛ տարեկան ըլլալն ։

Օրինակի համար ենթադրենք թէ՝ ձեր բարեկամն 17 տարեկան է, պիտի գտնէք սոյն թուանշանն առաջին և հինգերորդ սիւնակներուն մէջ, գումարեցէք անոնց գլուխն եղող 1 և 16 թիւերը և պիտի ունենաք 17 թիւը,

Լտ. Փետրվար	Օր ամսոյ		Տճ. Շապան	Գասըմ
24	12	Շբ. ոխ. Սրբոյն՝ Սարգսի զօրավարին, և որդւոյ նորա Մարտիրոսին, և չորեքտասան զինուորացն։ Բանամայի ջրանցքին պեղումը կ'սկսի՝ ձեռամբ Պ. Ֆէրտինան տը Լէսէփսի։ [1881].	١٨	١١٠

ՑՈՒՑԱԿ

1	2	4	8	16	32
3	3	5	9	17	33
5	6	6	10	18	34
7	7	7	11	19	35
9	10	12	12	20	36
11	11	13	13	21	37
13	14	14	14	22	38
15	15	15	15	23	39
17	18	20	24	24	40
19	19	21	25	25	41
21	22	22	26	26	42
23	23	23	27	27	43
25	26	28	28	28	44
27	27	29	29	29	45
29	30	30	30	30	46
31	31	31	31	31	47
33	34	36	40	48	48
35	35	37	41	49	49
37	38	38	42	50	50
39	39	39	43	51	51
41	42	44	44	52	52
43	43	45	45	53	53
45	46	46	46	54	54
47	47	47	47	55	55
49	50	52	56	56	56
51	51	53	57	57	57
53	54	54	58	58	58
55	55	55	59	59	59
57	58	60	60	60	60
59	59	61	61	61	61
61	62	62	62	62	62
63	63	63	63	63	63

Լտ. Փետրուար	Օր տարւոյ		Տճ. Շաւալ	Գասըմ
25	13	✠ Կիր. Բ՟. Ե. զկնի Ծննդեան. Տ. Ներսէս Ե. կաթողիկոս Աշտարակեցի վախճանի. [1857].	١٩	١١١

ԿԱԹ

Մինթէ լաւ կաթ ստանալն շատ դժուա՞ր է. Տարակոյս չկայ թէ ո՛չ, և մէկ կով ունեցող ագարակապանն ալ հասարակապէս կրնայ մրցիլ ընդարձակ գոմ ունեցող հայս մասին կրնայ մրցիլ ընդարձակ գոմ ունեցող հաւուտին հետ, սա պայմանաւ որ կենդանին պէտք եղածին պէս սնուցանէ, մաքուր պահէ և շատ երկայն ատեն չի կթէ։

Ընդհանրապէս կովերը անբաւական կերպով կը սնուցանեն, անխնայ կը կթեն. որով՝ դեռ երիտասարդ՝ անոնց ուժը կը պակսեցնեն։ Կովէն որքան աւելի կաթ առնել որ կ'ուզուի, այնքան աւելի սնունդ տալու է։ Թէ՛ կ'ուզեն կենդանիին տրուելիք կերի վրայ խնայողութիւն մ'ընել և թէ՛ միանգամայն աւելի կաթ ստանալ. այս բացարձակ անկարելիութիւն եւ անիրաւութիւն մ'է։ Երեք հարիւր օխայ կշռող կով մը ութէն ինը օխայ կաթ կուտայ, սակայն եկու տես, որ անոր ճիշդ ութ օխայ չոր կեր կուտան. այս բանակութիւնը շատ քիչ է, այնպէս որ հետզհետէ կաթը կը նուազի և վերջապէս կը սպառի։ Պէտք է աւելցնել անոր տրուած օրական սնունդը. ձմեռը 5—6 օխայ ճակնթեղ, քիչ մը ալիւրի թեփ գաղջ ջուրի մէջ խառնուած տուէք, և պիտի տեսնէք որ իր կաթը երբեք չպիտի նուազի։ Երբ կով մը հորթ ծնանելէ մէկ կամ երկու ամիս վերջը հազիւ օրական երեք կամ չորս

Լտ. Փետրուար	Օր տարւոյ		Տճ. Շաւալ	Գասըմ
26	14	✠ Բշ. Բ՟. Տեառնընդառաջ. Ա. Նինուէի [30 օր]. [illegible] Սոսկալի երկրաշարժ և աւերմունք ի Խարբերդ. [1856].	٢٠	١١٢

օխայ կաթ կուտայ, այն կենդանին բանի մը չի կրնար ծառայել ու մորթելու է։

Կաթը յաճախ անախորժ հոտ ու համ մը կ'ունենայ։ Ատոր ալ ճշմարիտ և բուն յանցաւորը դուք էք։ Պէտք էր որ կենդանւոյն ծիծերը լուայիք ու կաթը կատարելապէս մաքուր ամաններու մէջ դնէիք. այդ ամաններն ալ ցած ու լայն ըլլալու էին, որպէս զի սերը դիւրաւ կարենար վրան ելնել։

Բայց պիտի պատասխանէք թէ՝ շատ մաքուր էք, և թէ հակառակ ձեր ձեռք առած ամէն նախազգուշութեանց, սերը կծու համ մը կ'ստանայ։

Ատոր պատճառն ի՞նչ է։ Ես կ'ըսեմ թէ՝ հաւանականաբար կաթնարաննիդ ախոռին շատ մօտ և երբեմն ալ անոր մէջ կը գտնուի։ Միայն այսչափ չէ ըսելիքս, թերևս կերակուրնիդ ալ հոն կ'եփէք և ամաններնիդ ալ հոն կը լուաք, և եթէ ենթադրութիւնս ճիշդ է, ա՛լ Աստուած գիտէ թէ կաթնարանը ի՛նչ անուշ հոտերով կը լեցնէք։

Եթէ տաք երկրի մէջ կը բնակիք, հիւսիսային հովերու ենթակայ, եթէ ցուրտ՝ հիւսիսային-արևմտեան հովերու ենթակայ տեղ մը ընտրեցէք՝ որ բնակարաններէ, բստ կարելւոյն, հեռու ըլլայ. հոն փոքր կաթնարան մը շինեցէք՝ ջանալով որ դիւրաւ օդ բանի։ Եթէ այս խրատիս հետևիք, հաւատացէք թէ վերո-

27 | 15 | Գշ. Տն. Սրբոց Աստվմանց զօրավարաց և Սրբոց Սուքիասանց վկայից ։
Ը Վ.ր. Ժ.. Ժ. 22. ր. 2.
Փոփոխական ...ր. .Ն .

Աշխարհի Հրդեհ Ռենիգարու. այրեցաւ գրեթէ ամբողջովին ։ [1892] ։

Լռ. Փետրվար | Օր ամսոյ | Տն. Տաւպար | Գաւառ | ԻԱ | ՃԺԳ

յինեալ անպատեհութիւններէն ո՛չ մէկը պիտի պատահի ձեզ։

Եթէ կ'ուզէք, ձեզի ալ աւելի լաւ խորհուրդ մը տամ։ Սոորերկրեայ փոքր շտեմարան մը շինեցէք՝ որ երկու պատուհաններ ունենայ՝ մին հիւսիսային (բոր-եազ) և միւսը հարաւային (նոտոս) ծայրը։ Պատերը կիրով ծեփեցէք, գետինը աղիւսով կամ սալաքարով ծածկեցէք. Ահա՛ կատարեալ կաթնարան մը, ուր պիտի կարենաք պատրաստել ընտիր ու սքանչելի սեր (քայմաք)։

Եթէ ձեր պատրաստած սերը ընտիր լինի, բնականաբար կարագնիդ ալ անոր յատկութիւնը պիտի ունենայ և դիւրաւ պիտի ծախուի։

Ոմանք կարագը ութ կամ տասն օրը անգամ մը, և այն ալ մէկ անգամ միայն կը լուան։ Ասի շատ գէշ բան մ'է, և ձմեռն իսկ այսպէս ընելը ներելի չէ. որովհետև շատ հինցած սերը անպատճառ փտտութիւն մը կրած կ'ըլլայ՝ որ կարագը շուտով ծթթելու տրամադիր կ'ընէ։

Մերթ անհոգութեան պատճառաւ, մերթ ալ շահասիրութենէ դրդեալ, կարագը առատ ջրով չեն լուար։ Իրաւ է թէ այս պարագային մէջ կարագը աւելի կը կշռէ, սակայն միւս կողմէն ալ աւելի շուտ կը թթուի։ Ուստի աններելի անհոգութիւն, սխալ կամ

28 | 16 | Դշ. Տն. Պահք ։ Առաքելոց [ԼԷ] Ն..ն. Տ.ւ ։

Սկիզբն մեծ երկրաշարժին Պրուսայի ։ [1855]։

Լռ. Փետրվար | Օր ամսոյ | Տն. Տաւպար | Գաւառ | ԻԲ | ՃԺԴ

մանաւանդ անպատուաբեր հաշիւ մ'է կարագի կաթն ամբողջովին չքամելը։

Միջակ տեսակ կաթով կարելի է միջակ տեսակէ չոր պանիր պատրաստել, սակայն ընտիր ու կակուղ պանիրը միայն ամենաընտիր կաթով կրնայ շինուիլ։

Կը վերջացնենք խօսքերնիս ըսելով թէ՝ կաթնարանի մը առաջին պայմանը մաքրութիւնն ըլլալու է, կաթի գործով զբաղողին հագուստները, ախոռը, կաթնարանը, պանրարանը, և ամբողջ անօթները և գործիքները մաքուր պէտք է ըլլան։

Ազատ էք այս խրատներուս հետևելու կամ ո՛չ, միայն սաչաիլը ըսեմ որ միշտ չի հետևողը կը տուժէ։

Դ. ԱՏՐՈՒՆԻ

Թարգմ.

ԱՌԱՆՑ ՀՈՂԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տունկերը առանց հողի մշակելու միջոց մը կը փընտռուէր, ու, բարեբաղդաբար գտնուեցաւ։

Առանց հողի ծաղիկներն ամէն տեղ կրնամք աճեցնել, սենեակներու մէջ, փայտի կամ քարի վրայ. կողովներու կամ ամաններու մէջ, կը բաւէ որ խոնաւ մամուռով (ճոսուն) շրջապատուած ըլլան, այն ատեն կրնան ապրիլ ու ծաղկիլ հողոյ մէջ անկուած բոյսի մը կորովով ու փայլով։

Լու. Մտյտ	Օր ամսոյ		Տն. Տօմարի	Գտրոմի
1	17	Եշ. դն. Սրբոց Ոսկեանց քահանայից. Լու. Մուտ [31 օր]։ Նշանաւոր փիպագիր Տօքթ. Յ. Շիշմանեան [Ծերենց] վախճանի ։ [1888].	ԻԳ	ՃԺԵ

Այս գրութեան առաւելութիւններէ մին ալ սա է որ, երբեւ հիւրանոցներու և սենեակներու զարդ, կըրնամք քսան տեսակ տարբեր ծաղիկներ միեւնոյն կողովին մէջ ուռճացնել և այսպէսով կ'ունենամք սիրուն ու ճոխ և տոկուն ծաղկեփունջ մը։ Բաց աստի, պէտք չի մնար սենեակներու մէջ հող մացնելու, որ յաճախ արևէ ու օդէ զրկուելով՝ կը թթուի և որով տունկերն ալ կը տկարանան ու կը թառամին։

Ձմեռնային ու գարնանային մի շատ ծաղիկներ այս կերպ պահուելով՝ ձմեռը կը ծաղկին, մինչդեռ մեր պարտէզներու մէջ, ընդհանրապէս, օդերու անհաստատ ու յարափոխ բարեխառնութեան ենթակայ ըլլալով՝ ծաղկումնին ևս կարի անկանոն ու երբեմն ալ անյաջող կը լինին։ Մինչդեռ եթէ առանց հողոյ, խոնաւ մամուռներու մէջ դրուելով՝ ապակիի ներքև առնուին, ձմեռն ամիսներով ծաղկած կը մնան։

Առանց հողի ծաղկած տունկերը տեղէ տեղ դիւրաւ և անվտանգ կը փոխադրուին, որ ինչ մեծ կարեւորութիւն ունի ծաղկի վաճառականութեան համար։

Առանց հողի ծաղկանց մշակութիւնը յաջողցնելու համար, պէտք է տունկը դնել ծակոտկէն և թեթեւ, օրինակի համար մամուռի նման մարմնոյ մը մէջ՝ զոր միշտ խոնաւ պահելու է ծաղիկներու կեանքին անհըրաժեշտ եղող աղերու (բօթաս, պի քարպօնաթ տը սօ)

Լու. Մտյտ	Օր ամսոյ		Տն. Տօմարի	Գտրոմի
2	18	Ուրբ. դն. Պահք. Այսուհետեւ յաճախ ջուր տալ ծառերուն։ Վիլհէլմ Ա. Գերմանիոյ կայսր վախճանի [1888]	ԻԴ	ՃԺԶ

եայլն լուծումով։

Սպունգը (սիւնկէր) ամէնէն յարմարն է՝ որ խոնաւութիւնը երկայն ատեն իւր մէջ կը պահէ, ինչպէս և կը պարունակէ բոյսերը սնուցանող տարրերէն մէկ քանին։

Այս մասին հետաքրքրական փորձ մը եղած է։ Սընընդարար նիւթերով թեթև մը թրջուած սպունգի մը խոռոչներուն մէջ զանազան տեսակ ծաղկանց հունտեր ցանելէ յետոյ, լոյս տեսնող տեղ մը կը կախեն, և միշտ խոնաւ պահելու ուշադրութիւն կ'ընեն, երբեմն սպունգը թրջելով, որովհետեւ շոգիացմամբ եւ հունտերու կողմանէ ծծուելով նուազած խոնաւութեան տեղը լեցնել անհրաժեշտ է,

Քանի մը օր յետոյ, ամէն մէկ ծակոտիկէ բողբոջներ բուսնելով՝ արագապէս աճեցան և սպունգն դալարեայ ակնապարար ու սիրուն գունտի մը երևոյթն ստացաւ։

Ծծման աւելնալուն համեմատ, բոյսերու աճման պէտք եղած խոնաւութիւնն միշտ սպունգին մատակարարելով՝ ցօղուններն սկսան աւելի երկարիլ, ամէն կողմէ ճիւղեր արձակել, կոկոններ կապել և վերջապէս ծաղկիլ։

Տեսնելու էր թէ՝ ո՛րքան սիրուն բան մը եղաւ այդ, ըստ երեւութին, աննեցուկ դալարիքի կոյտն,

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Շուպաթ	Քասըմ
3	19	Շբ. տն. Սրբոյն Իսահակայ Պարթևի հայրապետին մերոյ. Յն. Յիշատակ մեռելոց.	٢٥	١١٧

յորում գունագեղ ծաղիկներ այնպիսի շնորհքով մը իրար կը խառնուէին՝ որ կարծես թէ՝ ամէնքն ալ մի և նոյն արմատի վրայ կը փթթէին։

Ծաղկի մշակութեան հետաքրքիր եղողները, սոյն պարզ փորձը կրնան լաւ և յաջող կերպիւ ընել, մանաւանդ որ մեծ ծախքի կարօտ ալ չէ։

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փետրուար ամսոյ մէջ

Սոյն ամսոյ մէջ արեւը կ'սկսի հետզհետէ բարձրանալ և օդը տաքնալ, բայց շատ անգամ սաստիկ ձիւնըն ու սառոյցը դեռ ևս ծածկած կը պահեն երկրիս երեսը։ Ժամանակ է սերմ և կենդանի ծախելու եւ առնելու։ Շտեմարանները պէտք է հովոտել, չոր խոտերուն մէջի փտածներն ու ծառերուն կամ իրենց արմատներուն հիւանդ կամ չորցած ճիւղերը կտրել. աղբը կամ պարարտ հողը դիզելն ալ շարունակելու է և հնձուած երկիրները տափանելու է որ սերմերը հողին մէջ թաղուին. առուները պէտք է մաքրել։ Բարեխառն տեղեր, ինչ բանի որ սերմն առնելու միտք ունին, սոյն ամսոյ մէջ կը տնկեն որ զօրաւոր կ'ըլլայ։ Գարի, փաթաթ, բակլայ; ծխախոտ (թիւթիւն), մեկոն (խաշխաշ), հաճար (չավտար), վարսակ (եուլաֆ) ցա-

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Շուպաթ	Քասըմ
4	20	☩ Կիր. տն. Զ. զկնի Ծննդեան։ Հարսանիք 52. Տարեդարձ ծննդեան ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ Բ. կայսեր Թուրքիոյ։	٢٦	١١٨

նելու ժամանակն է, մանաւանդ ամսոյն վերջերը։

Կենդանեաց ախոռը պէտք է տաք պահել. ձիերու աշխատանքն ու կերակուրը աւելցնել, խոզերու ախոռներուն մէջի խոտերը քիչցնել, որ ճագերը անոնցմով չի խղդուին։ Պէտք է կերակուրը քիչ մնացած փեթակներուն մէջ օշարակ կամ մեղր դնել, որ մեղուները անօթի չը մնան։

Պտղոց պարտէզ. — Դեղձի (շէֆթալի), կաղինի (ֆընտըգ), բալի (վիշնէ), կեռասի, նուշի, ընկոյզի, ծիրանի, սերկեւիլի, սալորի, տանձի, խնձորի և ուրիշ այս տեսակ թէ՝ պտղատու և թէ անպտուղ ծառեր տընկելու ճիշդ յարմար ժամանակն է, նոյնպէս որթ (ասմա) տնկելու է։ Մարտի մէջ պատուաստ (աշ) ըլլալիք ծառերն ալ կտրելու և ծառերն ու որթերը յօտելու ժամանակն է։

Ծաղկանց պարտէզ. — Ջերոցի մէջ եղած ծաղիկներն ու բոյսերը պէտք է պահպանել։ Սարտէնիան և ուրիշ ծաղիկներն որ թաղարներու մէջ տնկուած են, պէտք չէ դուրս հանելու աճապարել։ Եթէ օդերը գեղեցիկ ըլլան՝ կրնաք յօտել։

Սոյն ամսոյն մէջ կը ցանուին աստղաձեւ կռնկենի (ըթըրշահի), մարգ (չիմ), եւրոպական մարգ (ֆրէնք չիմի), նարգէզի (նէրկիզ), մեխակի (քարանֆիլ), քատիֆէ չիչէկի, ամպէրի, լաթինի, քահքահի, Մէտինէ

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Շուպաթ	Ղամարի
5	21	Բշ. Բժ. Սրբցն՝ Մարկոսի եպիս. Պիոնի քահանային. Կիւրղի և Բենիամինի սարկաւագացն և Սրբ. վկայիցն՝ Աբդլմսեհի. Որմզդանայ և Սայենի։ Յն. [illegible] Տճ. [illegible] Ծնունդ նշանաւոր տպագրապետ Յովհաննես Միւհէնտիսեանի ։ [1810] ։	٢٧	١١٩

չիչէի, ևայլն սերմերը։ Իսկ ամսոյն վերջերը՝ ամէն տեսակ արմատը սոխ ունեցող ծաղիկները։ Այն սոխերը, որ տկար են, Փետրվարի սկիզբները տնկելն աւելի լաւ է, ինչպէս կարմիր ու դեղին կակաչ (լալէ), բայց երբ ծաղկի կոկոնները երևնալ սկսին, անմիջապէս կտրելու է, որ իր սննդարարար հիւթը արմատին երթայ։ Մէնէքշէ կիւլիւ, ֆիլ ամպէրի, սալգըմ, և այլ այս տեսակ ծաղկաբեր ծառերը յոտելու է։

Բանջարեղինաց պարտէզ. — Կանուխ ցանուելիք բանջարեղէններու ածուները պէտք է տակնուվրայ ընել, հողին կոշտերը լաւ մը մաքրել և չոկել։ Երկիրը լաւ մը մշակելէն յետոյ, հարաւային կողմը, և մանաւանդ պատերուն տակը ցանելու է լուբիա (Ֆասուլեա), ոլոռն (պէզէլիա), ստեպղին, սև կաղամբ, նոյնպէս կրնայ տնկուիլ կարմիր բողկ (ֆրէնկ թուրփը), աղցան, շոմին, լախուռ, կաղամբ (լահանա)։ Աչնան հասնելիք բակլայ, բանձար, կոտեմ (բէրէօբու), ազատքեղ (մաղտանօս), կանաչ պղպեղ (եէշիլ պիպէր), և ասոնց նման թէ՛ գարնան և թէ՛ ամրան մէջ հասնելիք բանջարեղէններուն սերմերը ցանելու է։

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Շուպաթ	Ղամարի
6	22	Գշ. Բժ. Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից ։ Ծրդ. Տարեդարձ գահակալութեան Աղեքսանդր Թագաւորին Սերպիոյ ։	٢٨	١٢٠

ԻՄ ԸՆՏԱՆԻՔՍ

ՈՒ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Տղուս կենցաղը շատ կը տարբերի իմ տղայութեանս կենցաղէն, ինչպէս որ ապրած դարն ալ, բաւական երկար տարիներու անջրպետով մը բաժնուած և կերպարանափոխ եղած է անցեալէն։ Շատ անգամ կը խորհիմ թէ՝ ո՞ւր պիտի հասնի այս կերպարանափոխութիւններուն վախճանը։ Իրաւ է որ աշխարհիս մէջ բան մը չ՚ոչնչանար, այլ կը փոխուի, սակայն այսչափ փոփոխութիւնները կը վախցնեն զիս, որ չըլլայ թէ անդադար փոխուելով ու փոխուելով ոչնչութեան մատնուին մեր սերունդները։

Իմ և տղուս մէջ հազիւ քսան և հինգ տարւոյ տարբերութիւն մը կայ, և ահա մեր ներքին վիճակին մօտէն ծանօթութիւն ունեցող մէկը, ստուգիւ պիտի տեսնէ թէ, այս քառորդ դարու ժամանակամիջոցը ի՛նչ փոփոխութիւններու ենթարկած է մեր ընտանեկան բարքերը։

Ես երբ տղայ էի, առտուանց արթննալուս պէս ինքնիրենս կը հագուէի, երեսս կը լուայի ու եկեղեցի կը վազէի փոխ ըսելու. իսկ տղաս արթննալուն պէս սպասուհին կը մտնէ որ զինքը հագուեցնէ, չօքօլաճ

Լու. Մասն	Օր ամսոյ		Տն. Տասնեակ	Գումար
7	23	Դշ. Փյ. Պահք։ Լո. Թովմայի Աթոռանշանաց։ ☺ Ծն. լու. ժմ 22. ր. 15։ Անձրեւ և հողմոտ։ Կոստանդնուպոլսոյ [Բոսֆոր] ... ժամանակ։	٢٩	١٢١

բերէ ու կօշիկները սրբէ, առանց բնաւ մտքէն անցընելու թէ՝ եկեղեցի երթալ կայ։ Ես պարապ ժամանակներս ժամ կը չոկէի, պատարագ կ'ընէի, քարոզ կու տայի. տղաս կիրակի օրերը թատրոն կը հինէ, ներկայացում կու տայ. ես գոց գիտէի եկեղեցական սրբազան երգեցողութեանց մեծագոյն մասը, տղաս չոկէ չիտակ Հայր մեր մը չը գիտեր. ես շարական կ'երգէի, տղաս օբէրա կը մալտայ. ես ծեր մը տեսած ատենս ձեռքը կը համբուրէի օրհնութիւնը կ'առնէի, տղաս ծեր մը տեսնելուն պէս ծաղրել կ'ըսկըսի. ես ձեռք մը լաթը երկու տարի կը հագնէի, տղաս տարին չորս ձեռք լաթ կ'ուզէ, ես հօրս հինները կը հագուէի, տղաս կ'ուզէ որ իր հինները ես հագնիմ. ես սուրճ խմելը ամօթ կը համարէի, տղաս ամէն իրիկուն գարեջուր կը պարպէ. ես գրաբարի կ'աշխատէի, տղաս գաղիերէնի կը պարապի. ես մեկը փաղաքշելու համար սիրելիս կ'ըսէի, տղաս մօնշէռ կը պոռայ. ես պարոն էի, տղաս միսիւ է. ես լուր օրերը շուկան ճաշելը շռայլութիւն կը սեպէի, տղաս կիրակի օրերն իսկ դուրսը կը ճաշէ. վերջապէս ինչ որ էի ես, տղաս բոլորովին իմ հակապատկերս կը կազմէ. և ես հիմայ շուարած մնացած եմ թէ՝ մեզմէ որո՞ն ուղղութիւնը չիտակ է։

Մեր երկուքէն մէկը հայ չէ. կամ ես կամ տղաս.

Լու. Մասն	Օր ամսոյ		Տն. Բահաղուն	Գումար
8	24	✠ Եշ. Փկ. Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց՝ հազար երեսուն և վեց վկայից։ Ցելոյ ... Ցն* ... Տն. Բահաղուն [30 օր]։ Խասգիւղի փամփուշտի գործարանն 16 գործաւորով կ'այրի ։ [1836]։	١	١٢٢

որովհետեւ եթէ երկուքնիս ալ մի և նոյն ազգութեան պատկանէինք, պէտք էր որ հիմնապէս պահէինք մեր ազգութեան բնատիպը, և ճաշակի ու տարիքի վրայ միայն կայանար մեր անհամաձայնութիւնը. սակայն երբ այնչափ կը տարբերինք իրարմէ ամէն տեսակէտով, և երբ տղաս եւրոպական լաթեր հագած, գլուխը փեղոյր, աչքը ակնոց, ձեռքը գաւազան, գրպանը Լէվանթ Հէրալդ, շիք ճէնթլմէնի մը նման պօնժուռ ատիօներով բարեւէ դէմն ելնողները, ո՞վ կրնայ հաւատալ որ այս շիք միսիւն հայ, և ինձ նման հօր մը զաւակն ըլլալու դժբաղդութեանը ենթարկուած ըլլայ։

Շատ անգամ տղաս ինձ կ'ըսէ որ առաջին տեսութեամբ, առանց հետերնին իսկ խօսած ըլլալու, կրնայ զանազանել Անգղիացին, Գաղիացին, Գերմանացին և ուրիշ Եւրոպական ազգերն իրարմէ. որոշելով զիրենք իրենց ազգայնութեան յատուկ ձեւերէն, լաթերէն, կազմուածքէն, շարժումներէն ու նիստ ու կացէն. և այս բան շատ ծիծաղ կը պատճառէ ինձ, երբ կը խորհիմ թէ արդեօք ինքը (տղաս) ինչէ՞ն պիտի ճանչցուի որ հայ է, ու իմ ալ տղաս։

* * *

Բայց այնչափ չը ծանրանամ տղուս վրայ, որովհետեւ այս փոփոխութիւնը չէ թէ միայն իր վրայ կա-

Լու. Ամսոյ	Օր ամսոյ		Տճ. Բանդակաց	Գիւտի
9	25	Ուր. տն. Պահք։ Յշ. Գրիգորի Աստուածաբանին։ Տն. [illegible] [29 օր]։ Ներսէս պէյ Տատեան վախճանի։ [1872]։	ր	ՃԻԳ

տարուած է, այլ մեր տան պարագայներուն գրեթէ մեծագոյն մասին վրայ. ո՞ւր է մօրս տունը եւ ո՞ւր կնոջս տունը. մայրս երեսը խաչակնքելով օրրան կը դնէր զաւակները. կինս խաչակնքելուն վրայ գաղափար իսկ չունի, մայրս հինգ տաղաւարին կը խոստովանէր, կինս տաղաւարը ամառանոցին մէջ անցնել կ'ուզէ. մայրս հօրս հետ պատկառանքով կը խօսէր, կինս իմ վրայ իշխանաբար կը հրամայէ. մայրս զաւակներուն վրայ հոգի կուտար, կինս զաւակները արգելք մը կը նկատէ իր հանգստութեան. մայրս տղաբերքի ժամանակ Սուրբ Աստուածածին կը կանչէր, կինս յաւուքա մը լաւուքա մը կը պօռայ. մայրս բնաւ չէր հիւանդանար, կինս ժամանակին մեծագոյն մասը անկողնոյ մէջ կ'անցունէ. մայրս տնական աշխատութիւնները անձամբ կը կատարէր, կինս երկու սպասուհիով գոհ չըլլար. մօրս տունը կանոնաւորութիւնովը կը փայլէր, կնոջս տունը գլուխն առեր կ'երթայ. մայրս մեր տան պահապան հրեշտակն էր, կինս իմ գլխուս փորձանքն է։

Ա՛խ, քանի քաղցր ու երջանիկ էին այն օրերը, երբ ամէն չորեքշաբթի և ուրբաթ պահք կը բռնէինք, Մեծ Պահոց մէջ ծոմ կը կենայինք. առտու իրիկուն կ'աղօթէինք. մօրս աշխատութիւններուն կ'օգնէինք, իրիկունը հայրիկը կը դիմաւորէինք, սեղանին չուրջը բո-

Լու. Ամսոյ	Օր ամսոյ		Տճ. Բանդակաց	Գիւտի
10	26	Շբ. տէ. կոստանդնուպօլսոյ Ս. Ժողովոյն, հարիւր յիսուն Հայրապետացն։ 49րդ. Տարեդարձ ծննդեան Աղեքսանդր Գ. կայսեր Ռուսաց։	ր	ՃԻԴ

լորած զլխուքիւն սեղանոյս եւ ճաշակեցուք խաղաղութեամբ աղօթքներն ըսելով կերակուր կ'ուտէինք։ Երկա՛ր տարիներ անցած են այն օրերէն ի վեր, հիմայ փոխուած են ամէն բան. ձգած ենք արեւելեան ընտանեաց յատկանիշները. մերժած ենք մեր վրայէն, մեր տնէն, մեր անձէն, մեր լեզուէն ամէն ինչ որ արեւելեան է, որ մեզի յատուկ է, և այս ամէնուն փոխարէն ընդգրկած ենք, Եւրոպական քաղաքակրթութեան ամէնէն խայտառակներն ու ամէնէն վնասակարներն։

Եւրոպական քաղաքակրթութիւնը իմ վրաս ալ մեծ ազդեցութիւն ըրած է. այնպէս որ, օր մը ելեւմըտացոյցիս ծայրը ծայրին բերած չունիմ, հայրս միշտ պահեստի դրամ կ'ունենար, ես միշտ պահեստի պարտք ունիմ. հայրս բնաւ չէր գիտեր մտահոգութեան ինչ ըլլալը, ես օր մը գէթ ազատած չունիմ այդ մաշողական ախտէն. հայրս բնաւ կռիւ չէր ըներ մօրս հետ, ես ամէն օր կռւոյ ասպարէզէն պարտեալ կը փախչիմ. որովհետեւ ո՞վ կրնայ յաղթել քաղաքակրթութեան. կինս կ'ըսէ որ «խաւարը պէտք է տեղի տայ լոյսին», հին գլուխները պէտք է խոնարհին նորելուկներուն առջև, և ես իբրև խաւա՛ր, իբրև հին գլուխ, տեղի կուտամ լուսին, ու կը խոնարհիմ նորելուն առջեւ։

Լռ. Մարտ	Օր տարւոյ		Տճ. Ռամազան	Գամարի
11	27	✠ Կիր. Դ։ Բուն Բարեկենդան. Լու Ցանաց։ Ծէծէռնոյէն [Ծէրլընէզ] Թալըմ ժամանակը ։ Սուրբն Գրիգոր Նարեկացի վախճանի։ [1003] ։	՚	١٢٥

Անցեալ օր աղջիկս շրջանաւարտի վկայականն առած տուն եկաւ դպրոցէն և ձեռքը ինծի երկնցուց որ համբուրեմ։ «Ինչո՞ւ աղջիկս, ըսի, պէտք չէ՞ր որ դուն իմ ձեռքս համբուրէիր ․» «Ո՛չ, հայրիկ պատասխանեց, Եւրոպական քաղաքակրթութիւնը կը պահանջէ որ էրիկ մարդիկ կիներուն ձեռքը համբուրեն, գրականութիւնով չես զբաղիր որ գիտնաս թէ Եւրոպական կայսրերն անգամ, կիներուն ձեռքը կը համբուրեն », և ես ծաղրելի չդառնալու համար, ամենայն խոնարհութեամբ և երկիւղածութեամբ համբուրեցի աղջկանս ձեռուըները․ շնորհակալ ըլլալով միանգամայն, որ Եւրոպական քաղաքակրթութիւնը այնչափ խստապահանջ չէ ․ ի՞նչ պիտի ընէի եթէ փոխանակ ձեռուըներուն, ըլլար ոտքերը համբուրելս պահանջէր ։

Հիմա մեր տունը Եւրոպական քաղաքակրթութեան տիպար մը կրնայ համարուիլ ամէն տեսակէտով․ մինակ ես եմ որ Ֆրանքօ–Թրքական տեսակէտով բարիս մը դարձած եմ մեր ընտանեաց մէջ․ ի՞նչ ընեմ․ հինը կորսցուցի, նորին ալ հետեւելու ժամանակ չունիմ․ շուարած մնացած եմ․ դուք խելք մը սորվեցուցէք․ ի՞նչ ընեմ կ՚ըսէք․ ո՞ւր երթամ, գլուխս որ քարին զարնեմ․ պարտքերու մէջ կը լողամ և դեռ քաղաքակրթութեան պահանջումներուն եռեւէն չեմ կրցեր հասեր՝ խելք կ՚ըսէ որ տունով տեղով քաղաքակրթութեան կեդրոնը փոխադրուիմ, տեսնամ այն տեղի մարդիկն ինչպէս ստակ կը հասցնեն այս ծախքերուն, ես ալ մարդ եմ, աշխատասէր եմ, գործունեայ եմ, մանաւանդ որ Եւրոպական քաղաքակրթութեան պահանջմանց համեմատ դաստիարակուած տըղայ մըն ալ ունիմ, ալ ի՛նչ կը պակսի ինծի ․ այո՛, պիտի գործադրեմ այս որոշումս և այն ատեն դուցէ երկրորդ նամակով մը տեղեկութիւն հաղորդեմ ձեզ վիճակիս վրայ ։

ՔԱՍԻՄ

Լռ. Մարտ	Օր տարւոյ		Տճ. Ռամազան	Գամարի
12	28	Բշ․ Դ։ Ա․ օր մեծ պահոց։ Ահագին երկրաշարժ և հրդեհ ի Պրուսա․ երեք հազարէ աւելի տուն և շէնք կործանեցաւ։ [1855]։	٥	١٢٦

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Փոքրիկն Միհրան, մայրիկին հետ ազգականի մը տուն այցելութեան կ՚երթայ՝ որ մեծ պարտէզ մ՚ունէր․ հոն տասնի չափ գեղեցիկ տանձեր կողովի մը մէջ դնելով՝ իրեն կուտան ։

Ճամբան՝ ծոյլ Միհրանիկ, կողովը մայրիկին տալ կ՚ուզէ, մայրիկը կ՚ըսէ ․

— Սակայն գիտես ա՛, տանձերը ես տանիմ նէ, ուտելու իրաւունքն ալ իմս է ։

— Ինչէ՞ն, կը պատասխանէ Միհրանիկ, տանձի ծառն ալ այնչափ տանձ կը կրէ, սակայն հատ մ՚ալ չուտեր ։

Եր. ցեր. 11,45 Մարտ [31] Մարտ Եր. գիշ. 12,15

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Քասըմ
13	1	Գշ. ոէ. Բ. օր մեծ պահոց. Ո–ր––րէ [ն–յլ–ֆ] ֆ–ւ– օրէր : 13րդ Տարեդարձ գահակալութեան Աղեքսանդր Գ. կայսեր Ռուսաց.	٦	١٢٧

ԵՐԿՐԱԳՆՏԻՍ ՄԻՋ ԳՏՆՈՒԱԾ

[Ծովու երեսէն] բարձրագոյն քաղաքք եւ գիւղք

			Մէթր
Թօք Ճալունկ	գիւղ	ի Կեդրոնական Ասիա	4977
Քուրսօք	»	ի Հիմալայա	4541
Քրուչէրօ	»	ի Հար. Ամերիկայ	4470
Բիք	»	ի Քօրտիլիէր	4358
Ճիա	»	ի Հիմալայա	4120
Մուքթինաթ	»	»	4012
Բօթօքի	»	ի Հար. Ամերիկա	4000
Լաբան	»	»	3700
Հասսա	»	ի Կեդրոնական Ասիա	3565
Սիւքրէ	»	ի Հար. Ամերիկա	3200
Քուիթօ	քաղաք	յԷքուաթօր	2720
Քարճիլ	գիւղ	ի Հիմալայա	2678
Պօկօթա	»	ի Քօլօմպիա	2650
Մօթա	»	ի Նուպիա	2538
Անքօպէր	»	»	2500
Շումի	»	յԱֆղանիստան	2356
Ասբէն	»	ի Քօրտիլիէր	2274
Տարճալինկ	»	ի Հիմալայա	2184
Կարին	քաղաք	ի Թուրքիա	2065
Քապուլ	»	յԱֆղանիստան	1951
Կարս	»	ի Ռուսիա	1848
Քուպլիս	գիւղ	ի Զուիցերիա	1822
Ռիկի Քուլմ	»	»	1800

Եր. ցեր. 11,48 Մարտ [31] Մարտ Եր, գիշ. 12,12

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Քասըմ
14	2	Դշ. Բյ. Գ. օր մեծ պահոց: 50. Տարեդարձ ծննդեան Ումպէրթօ Թագաւորին Իտալիոյ .	٧	١٢٨

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԼԵՐԻՆՔ [Ծովու երեսէն]

		Մէթր
Հիմալայա	Կաօրիզանքար	8840
»	Քինչինճինկա	8582
»	Ճինճիպա	8200
»	Տավալակիրի	8176
Մօնկօլեան	Տաբսանկ	8621
»	Թաքէրմա	7620
Անտեան	Աքօնքանիա	6834
»	Հաուսքան	6721
Նուպիական	Քիլիմանճարօ	5705
»	Քէնիա	5500
Կովկասեան	Էլպրուզ	5644
»	Քաշթանթան	5218
Աֆղանեան	Տէմավէնտ	5620
»	Քուհիպապա	4827
Քօրտիլիէր	Բօբքաթէբէթլ	5410
»	Օրիզապա	5400
Ռուսաստան	Մասիս	5157
»	Փոքր Մասիս	3917
Սիպերիա	Քլիուչէֆ	4900
Ալպեան	Մօն Պլան	4810
»	Մօն Ռօզ	4638
»	Ֆէնսթէրաահօրն	4275
Չինական	Ֆուզիեամա	4676
Աֆրիկեան	Մօն Բիք	4412
»	Լէվինկսթըն	3800

Եր. ցեր. 11,51 **Մարտ [31] Մարտ** Եր. գիշ. 12. 9

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տն. Բամբարան	Գումար
15	3	Եշ. Բէ. Դ. օր մեծ պահոց ։ Տն. Աւետեաց դերտեղ մէջ ... Հր. ժամ վրան մեծաւոնն Մուշեղի։ ☽ Առ. քառ. ժմ. 00. ր. 45։ Ամպամած և ցուրտ օրեր։ Նիկողայոս կայսր Ռուսաց վախճանի։ [1855]։	ը	ՃԻԹ

		Մէթր
Մալեզիոյ	Օֆիր	4222
Բօլինեզիոյ	Մաունաքեա	4197
Սուտանեան	Քամերուն	4196
Տավրօսեան	Ալակեօզ	4100
»	Երճիյաս	3841
»	Պինկեօլ	3752
Սպանիակա	Մուլահաքէն	3554
Ատլաշեան	Միլթսին	3475
Պիրէնեան	Անէթօ	3404
Ապէննեան	Էտնա	3313
»	Կրան Սասսօ	2921
Յոնիական	Ոլիմպոս	2975
Պալքանեան	Ռէլօտաղ	2750
»	Մարալկէտուք	2330
Քարբաթեան	Բարանկու	2587
Սկատինաւեան	Պալտեբիկկէն	2560
Հնդկային	Բէթրօթալլակալա	2538
Բեւեռային	Ինքու	2448
Անգլեան	Քօպրէ	2100
Ուրալեան	Թէլբօզից	1689
Բրիտանական	Պէննէվիս	1340

Բարձրագոյն աշտարակք եւ շէնք [հողին երեսէն]

		Մէթր
Բարիզ	Էյֆէլեան աշտարակ	300
Ռուան	Մայր եկեղ. »	150

Եր. ցեր, 11,53 **Մարտ [31] Մարտ** Եր. գիշ. 12, 7

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տն. Բամբարան	Գումար
16	4	Ուր. Գյ. Ե. օր մեծ պահոց ։ փոփոխական և անհաստատ եղանակ։	Թ	ՃԼ

		Մէթր
Գահիրէ	Մեծ բուրգ	142
Ստրազպուրկ	Մայր եկեղեցւոյ աշտարակ	142
Վիէննա	Ս. Ստեփաննոսի »	138
Հռովմ	Ս. Պետրոս եկեղ. գմբէթ	132
Անվէրս	Մայր եկեղեցւոյ »	120
Պորտօ	Ս. Միքայէլի աշտարակ	113
Լօնտօն	Ս. Պօղոս եկեղ. գմբէթ	110
Միլան	Մայր եկեղեցւոյ »	109
Բարիզ	Հին անկելանոցի »	105
Ամիէն	Մայր եկեղեցւոյ »	100
Վաշինկթօն	Կապիտոլիօնի »	89
Բարիզ	Բանթէօնի »	79
Կ. Պոլիս	Այասօֆիայի »	58

ԽՈՐԴԵՆԻԻ [Բրբր] ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ Ը

Վէրքերու դարմանման մէջ հրաշալի արդիւնք յառաջ բերող տունկերէն մին է խորդենին, որ ամենուս պարտէզին մէջ կը գտնուի։ Ասոր տերեւը կրնայ լերև սպեղանի գործածուիլ. վէրքին վրայ դնելէն յետոյ պէտք է սխմել, որ մորթին կը փակչի և վէրքին գոցուելուն կ՚օգնէ։ Շատ անգամ մէկ գործածուելուն կը բժշկուի վէրքը։

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գասըմ
17	5	Շբ. Գլ. Զ. օր մեծ պահոց։ Սրբոյն Թէոդորոսի զօրավարին. Լօ ՅՆ ։ 45 Տարեդարձ գահակալութեան Կիյեօմ Գ. Թագաւորին հօլանտայի։	١٠	١٣١

ՋՈՒՐԻ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ

Ըմպելի ջուրի ընտրութիւնն, իւր ամէնօրեայ գործածութեան և մարդկային կազմութեան վրայ ունեցած մեծ ներգործութեան պատճառներով, առողջապահական կարեւորագոյն զգուշութիւններէն մին է։

Ջուրը կ՚ապականեն իւր մէջ գտնուած մանրադիտային կենդանիք՝ երբ ջրոյ հետ կուլ տանք, ներքին խառնակութիւն և մինչև իսկ մահ կը պատճառեն։ Գիտութիւնն այդ կենդանիներէ կը յիշատակէ տզրուկն (սիւլիւկ) եւ երիզորդն (տանա պուրճու) իրենց զանազան վիճակներով, լեարդի որդն, բոտոտն, և այլն։

Իրենց ներսն երիզորդ ունեցող անձինք ամէնքնիս ալ տեսած եմք. այդ հիւանդութիւնը յառաջ կուգայ իւր մէջ զարգացման զանազան աստիճանի հասած սերմեր պարունակող ջուրերու գործածութենէն, Ռուսիոյ գետերու և Զուիցերիոյ լճերու ջրերն իրենց մէջ կը պարունակեն տեսակ մը ե-

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՐ ՈՒԽՏԻ
Ցօրինեց ՍԱՀԱԿ Քհնյ. Տ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Կեդրոնատեղին Նշան Կ. Պէրպէրեանի
տպարանը ։ Գին 3 ղրշ ։ Ձեռք հարիւրին 20 ։

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գասըմ
18	6	☩ Կիր. Դ. Բ. Քառասնորդական պահոց։ Լր. Ծոպ. Խուլութ։ Պօլսեցի նշանաւոր Անդրէաս վարդապետ վախճանի ։ [1857]։	١١	١٣٢

րիզորդ որոնց մանրադիտակով միայն սեանելի սերմերն ջրոյ մէջ կը լողան և հասարակ աչօք անտեսանելի են, ուստի վերոյիշեալ ջրերէ խմողն այդ վնասակար սերմերն ալ ի միասին կրնայ կուլ տալ։

Լեարդի որդ կոչուածն փոքր տափակ որդ մ՚է և ճախճախուտ մարգերու մէջ արածող ոչխարներու լեարդին վրայ յաճախ բոյն կը դնէ, պատճառելով անոնց համար մասնաւոր հիւանդութիւն մը։ Այս կենդանին երբեմն մարդու և ի մասնաւորի ջրերու մէջ կամ ջրափանց վրայ ապրող կենդանեաց (ինչպէս բադ) լեարդին վրայ եւս բոյն կը դնէ։

Բնական է որ անմաքուր ջուրերն մարմնոյ մէջ իրենց պատահած առաջին գործարաններուն կը վնասեն, այսինքն ստամոքսին ու աղեաց, որոնց հետ երկայն ատեն հաղորդակցութեան մէջ կը մնան։ Ահա առթիւ առաջ կուգայ լուծողութիւն ու արիւնահոսութիւն կոչուած հիւանդութիւններն։

Եթէ գործածութեան համար մաքուր աղբիւրի մը ջուրն անկարելի լինի գտնել և գործածուելիք ջրոյ մաքրութեան վրայ ապահով չեմք, զայն գործածելէ յառաջ մաքրելն անհրաժեշտ է։ Ջուրը շատ միջոցներով կրնայ մաքրուիլ, այսինքն պարզուիլ, օրինակի համար պատրաստ ծախուած պարզուտներու սիւզկէն միջոցաւ, այդ պարզուտներն ընդհանրապէս աւազէ և ածուխէ

19 7 Բշ. տէ. Ը. օր մեծ պահոց։ Յն. Գէորգ Նշխարաց Յով-հաննու Կորոզեցւոյն։ Լր. Յովսեփայ Արիմաթացւոյն. Տն. Աւետման Խաթունին. Վէրջ 50 ամեայ եւրոպական մամլոյ յու-մերան.   ١٢ ١٢٣

Թեֆլիզի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան կազմուիլը։ (1882]

երբեմն ալ միմիայն ծովու աւազէ շինուած են։

Բաց աստի, ամէն ոք կրնայ պարզուտ մը շինել, սա կերպով. Թաղար մը առնելով՝ յատակը նախ փոշի եղած ածուխի 2–3 սանդիմեթր թանձրութեամբ խաւով մը ծածկելու է և ապա, ածուխի այդ խաւին վրայ նոյն թանձրութեամբ և հետզհետէ աւազի, խըճաքարի և մանր քարերու երեք խաւ եւս աւելցնելու է։ Ապա մակերեսը պէտք է ծածկել սաւեղէնի կամ ֆանէլայի կտորով մը, որպէս զի ջուրը, պարզուտի մէջ կաթիլ առ կաթիլ և ոչ թէ մէկանց վազէ։ Որպէս զի ջուրը դիւրաւ դուրս ելնէ, թաղարին ներքեւ գտնուած ծակին վրայ հողէ ամանի կտոր մը կը դընեն, այդ կերպով ածուխի փոշին չի կրնար ծակը գոցել կամ դուրս թափիլ։

Եթէ աւելի մեծ պարզուտ մը ունենալ ուզեմք, տակառ մը առնելով՝ նախ մէկ բերանը կը բանամք, ապա իւր բարձրութեան $^1/_4$ի վրայ ծակոտկէն երկրորդ յատակ մը կը հաստատեմք. այս ծակոտկէն տախտակը կը ծածկեմք, ածուխի, աւազի, լուացուած խիճի կտորներով՝ զորս ապա կը ծածկեմք ֆանէլայի կտորով մը։ Ջուրը մեղմիւ կը լեցնեմք ֆանէլային վրայ, ջուրը պարզուտին զանազան խաւերէն անցնելով՝ վըճիտ և մաքուր կը հասի տակառի յատակը, ուր գըտ-

20 8 Գշ. տյ. Թ. օր մեծ պահոց։ Տօն. Աւետ. [30 օր]։ Գարնանամուտ և հաւասարօրեայ, որ լինի տիւ և գիշեր հաւասար։ Տն. Էջմիածնի ... Պարոյրայ Նշխարացն Սահմանէ. որ է նոր օր արեգական և է նոյն գարուն։ ☉ է Խոյն, ժմ. 22. ր 21։ Տն. Պարոյր Հայկայ։   ١٣ ١٢٤

Բորմուկալի Լիզպօնա մայրաքաղաքին Բօրթօ անուն թատրոնն և 80 անձինք կ'այրին. [1888]։

նուած պարապ միջոցաւ կրնամք ուզուած չափով եւ ժամանակ առնել։

Երբ պարզուտը այլ եւս չի կարենայ ջուր զտել, պէտք է ածուխի և աւազի խաւերը փոխել։

Եթէ ջուրը մեծ քանակութեամբ մաքրեմք, կըրնամք նաև արջառներու համար ալ գործածել։

Սակայն կան ջուրեր, որոնք միայն պարզուտէ անցունելով չեն մաքրուիր, այդ պարագային մէջ պէտք է նաև եռացնել։

Արդարեւ կրակի ազդեցութեան չեն կրնար դիմանալ կենդանական ու բուսական մակաբոյծք, ինչպէս նաև տարափոխիկ հիւանդութեան (ինչպէս քոլերայի) սերմերն։ Օրինակի համար, Գօչինշինի ջուրերու մէջ գտնուած տեսակ մը որդն, որ տեղական եղող աղեաց հիւանդութիւն մը կը պատճառէ, պարզուտի զանազան խաւերէ անվնաս կ'անցնի, մինչդեռ եռացնելով կը մեռնի. այնպէս որ եռացեալ ջուր խմելով միայն կարելի է հիւանդութենէ չվարակուիլ։

Խօսքերնիս ամփոփելով՝ կ'եզրակացնեմք ուրեմն թէ վնասակար կամ կասկածելի ջուրերը անվտանգ գործածելու համար պէտք է՝

1. Եռացմամբ սպաննել պարունակած կենդանի սերմերն. 2. Պարզուտէ անցունելով աղտեղութիւններէն մաքրել։

Լա. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գասըմ
21	9	Դշ. ութ. Ժ օր մեծ պահոց. Յայսմ. Արեգ. [30 օր]. Ցն* Քառասուն մանկանց. Հր. ծով կալ Եւնէրոս : ⑦ Լր. ա. ժմ. 21. ր. 48. փոփոխական տաւոր : Նշանաւոր ուսուցիչ Պետրոս Ս. Շանշեանց վախճանի : [1889]։	١٤	١٢٥

ԺԱՄԱՆԱԿ

Ժամանակն ինքնին չափ ու սահման չունի՝ թէ՛ իր էութեան և թէ՛ իմաստի կողմէ. վասն զի ինքնին անզգալի, անչօշափելի՝ և անսահմանելի է այն։ Բանաձեւը կ'երեւակայէ թէ ժամանակն է շարժուն կէտ անշարժ յաւիտենականութեան մէջ, շողուն այլ քմածին սահման մ'որ սնամէջ իմաստ մ'ունի։

Ժամանակն, իբրև պարզ գաղափար, չէ կարելի սահմանել, ինչպէս երկրաչափն անկարող է սահման մը տալ ուղիղ գծին և մակերևոյթին, թէև այդ բառերուն իմաստը կ'ներկայի մեր մտքին՝ յստակ ու պայծառ։ Սահմանը կ'ենթադրէ բառերու բարդութիւն, արդ՝ ինչ որ պարզ է՝ չէ կարող տանիլ բարդութիւն

Մարդ իրերու նշանակութիւնն զգայարանաց միջոցաւ կ'ըմբռնէ, և բառերու կուտակութիւնն այս ինչ առարկան բացատրելու համար չզօրեր այդ առարկան պատկերել որոշակի. եթէ ինք զայն ըմբռնելու զգայարանէն զուրկ է։ Ի ծնէ կոյրն ու համրն գոյնի ու ձայնի ըմբռնումը չունին։ Արդ՝ քանի որ ժամանակն ևս անտեսանելի ու անչօշափելի է, թէև իմաստին վրայ ոչ ոք կ'տարակուսի, անհնար է արտաքին առարկայի մը վրայ յենլով զայն ըմբռնել, զգալի գաղափարներ արտայայտող բառերուն նման։ Սակայն եթէ կարմիր ու

Լա Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գասըմ
22	10	Եշ. Բհ. ԺԱ. օր մեծ պահոց. Հր. փոքր. տօն չէլ. տօնին Լօնգինոս, որ և չէտէր գայլոսը, Երկու օր. Գօղ ծովէն ֆուրբոնոսը. Առաջին հայերէն օրացոյցը հրատարակուեցաւ ի Կ. Պոլիս. [1776].	١٥	١٢٦

սպիտակ գոյներն բառերով սահմանելն անհնարին է, աչա վարդն ու շուշանն, որ գրաւոր ու բանաւոր սահմանի տեղ կրնան բռնել։ Ո՞վ կարող է սահմանել սոխակին դայլայլիկն ու արտոյտին ճռուողումն. բայց եթէ երեկոյին ու այգուն դուրս ելնենք թէ՛ մին և թէ՛ միւսն այնպիսի երաժշտական շեշտերով մեր ականջին ու սրտին կ'խօսին որ շատ աւելի ազդեցիկ ու ճարտասան են քան ո՛ և է բառական սահման։

Իսկ եթէ ժամանակն մարդկային ո՛ և է զգայարանաց ըմբոստ՝ ո՛չ կ'տեսնուի, ո՛չ կ'լսուի, ո՛չ կ'զգացուի, ոչ համ ունի, ոչ հոտ ունի, հետեւապէս ոչ դիտողութեան և ոչ լուծման կ'ենթարկուի, մարդ զայն ըմբռնելու համար ի՞նչ միջոց պարտի գործածել. ի՞նչպէս ամենէ սահուն, ամենէ սրաթեւ երևոյթի մը պիտի տայ չափ ու սահման։

Իմաստասէրներ կան որ՝ եթէ ոչ ժամանակի տեւողութեան, գէթ յաջորդութեան վրայ կ'համաձայնին։ Կ'ընդունին որ ժամանակի ծագումն սերտ կապ ունի մարդուս մտածումներուն յաջորդութեան հետ, որու գիտակցութենէ միայն կարելի է ժամանակի նախատիպ յղացումն ունենալ։ Երբ զգայարանաց միջոցաւ միտքը գաղափարներու պաշար մը կ'համբարէ և կարող կ'լինի յիշողութեան շնորհիւ, ըստ հաճոյս, արտադրել և այլազան ձեւերով երևակայութեան առջև

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գասըմ
23	11	Ուր. Բէ. ԺԲ. օր մեծ պահոց։ Պալամենիա անուն օրէնքն կը հաստատուի ։ [1836]։	١٦	١٣٧

բերել, մարդ կ՚զգայ որոշակի թէ գործողութիւն մը կ՚կատարէ մտքի, և այս գործողութեամբ ժամանակի յաջորդութիւնը կ՚ըմբռնէ որ միջոց մը, մտային աշխատութեան ծագումէն ցվախճանն բան մ՚անցած է. իսկ՝ ընդհակառակն, երբ միտքը չխորհիր, սիրտը չըղգար, երեւակայութիւնը չգործեր, երբ՝ ի մի բան, ուղեղը կատարեալ անգործութեան կամ դատարկութեան մէջ կ՚տատանի, ժամանակի ըմբռնումը կ՚դադրի, և մարդ էակն անբանային վիճակի մէջ կ՚գլորի։ Նա ի քուն է արթնութեան մէջ, որ գիշերային անբրազ քունի կ՚նմանի։ Անշուշտ առաւօտուն, և այդ առաւօտը բարոյապէս ու մտապէս շատ ուշ կ՚հասնի ոմանց համար և այլոց համար բնաւ չծագիր, առաւօտուն կ՚զգայ մարդ որ որոշեալ ժամանակի միջոց մը սահած անցած է, բայց այդ զգացումը կ՚ընդունի արտաքին երևոյթներու յարաբերութեամբ, այլ ոչ գիտակցութեամբ, նման այն ժողովրդոց որ դարերու ընթացքին մէջ յանկարծ կ՚սթափին և իրենց յետադէմ վիճակը կ՚զգան չէ թէ ներքին գիտակցութեամբ, զի ադէտ են, այլ մարդկութեան առած յառաջադէմ քայլերու բաղդատմամբ, որոց պատճառն անըմբռնելի են։ Մթութիւն ու լոյս, չգիտութիւն ու գիտութիւն այնպիսի եզրներ են ծանօթ՝ որով մարդ համեմատական հաշւով կ՚յաջողի գտնել անծանօթն, լուսնի և արևու ծա-

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գասըմ
24	12	Շբ. Գէ. ԺԳ. օր մեծ պահոց։ Սրբոցն՝ Կիւրղի Երուսաղիմայ հայրապետին, և միւս Կիւրղի եպիսկոպոսին և մօրն նորա Աննայի ։	١٧	١٣٨

գումն և սորվիլ թէ այդ արեգակնային փոփոխութեանց պահուն ժամանակն իրեն համար իր դադարն ու թաւիչն ունեցած է ։

Հետևապէս մարդ այն ժամանակ կըմբռնէ, կ՚զգայ կենաց խորհուրդն, կ՚զգայ թէ աշխարհի մէջ ունի ծանր և կարևոր պաշտօն մը կատարել, երբ կ՚ունի գնահատել ժամանակի տևողութիւնն, որու չափն ու սահմանը կ՚տան միայն իր մտային ու բարոյական գործունէութիւնն և արդարութեան ու ճշմարտութեան դատը պաշտպանելու աննկուն ձկտումնքը ։

Սակայն հա՛րկ է նաև ըսել որ մարդկային խորհուրդները ժամանակի խառնուսիկ մի չափը կ՚դառնան, երբ մարդ յոռի կրից և անբանաւոր տպաւորութեանց խաղալիկ՝ կ՚նետուի անսանձ՝ չարութեան, նախանձու, վրէժխնդրութեան և յուսահատութեան մութ անդունդին մէջ։ Այնքան ճշմարիտ է այս, որ ժամանակն ոչ մի և նոյն ուղղութիւնն ու չափն և ոչ մի և նոյն արժէքն. ու օգուտն ունի առ հասարակ բոլոր մարդկային էակներու համար։ Թէև ժամանակն իր անողոքելի շարժումն կ՚շարունակէ կանոնաւոր, սակայն անոր անիւն մերթ ծանր, մերթ արագ, մերթ անշարժ կ՚թուի հոգեկան և նիւթական տարբեր վիճակներու մէջ գտնուող անձերու համար։ Քանի՛ դանդաղ, տաղտկալի կ՚թուին ժամերն այն աշակերտին համար

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազանի	Գամակ
25	13	✠ Կիր. ԺԼ. Գ. Քառասնորդական պահոց։ Ա----չէն. Լտ. Զ--տէկ և Ա-էտ---մ Ս---ւբ Ա-տ----ծ-ծնի։	١٨	١٣٩

որ իր գրասեղանին վրայ կ'մրափէ և սիրտն ու միտքը խաղերուն հետ է․ քանի՜ արագաթռիչ են վայրկեաններն այն անձին համար որ ակնապարար չքնաղ տեսարանի կամ հրապուրելի ընկերութեան մը մէջ կը գտնուի, որքա՛ն ծանր կ'քալէ ժամացոյցն՝ երբ մարդ անհամբեր կ'սպասէ այն վայրկենին ուր իր սրտին փափաքներն ու մտքին խորհուրդներն յաջողութեամբ պիտի պսակուին։ Անմահն Շէյքսբիր իր ինչպէս որ կամիք Թատերախաղին մէջ գերազանցապէս կ'սահմանէ ժամանակի շարժումն զանազան անձերու ներքին տրամադրութեանց վերաբերմամբ։

Ուրեմն ինչպէս պէտք էր ճշդել ժամանակն, քանի որ անկարելի կ'թուէր ժամանակի կանոնաւոր շարժման չափն որոշել մարդկային անկանոն խորհրդոց, ըղձից և տպաւորութեանց չափովը, որոց կրկնութիւնն թերևս ժամանակի աղօտ ըմբռնումը տար, այլ ոչ երբէք թուական ճշգրիտ գաղափարը։

Ուստի անհրաժեշտ էր փնտռել թէ երկու կէտերու մէջ կրկնակի պատահած երևոյթներու թիւն ի՞նչ է և ի՞նչ միջոց անցած է այս կրկնութեանց մէջ։ Արդ՝ մարդկային ազգի ընդունած ժամանակի չափերը բնական ու արհեստական եղած են։ Բնական չափերն են շրջանաւոր երևոյթներու կանոնաւոր պատահումը․ արհեստական չափերն այնպիսի գործիներ որ յատկա-

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազանի	Գամակ
26	14	Բշ. ԴՅ. ԺԵ. օր մեծ պահոց։ Ահագին երկրաշարժ ի Կ. Պօլիս, կործանեցան բազմաթիւ շէնքեր։ [1712]։	١٩	١٤٠

պէս յօրինուած են կանոնաւոր շարժումներ ցոյց տալու։ Ամեն կանոնաւոր պարբերական փոփոխութիւն կրնայ գործածուիլ իբրեւ ժամանակի չափ։ Այսպէս փայտահատը կարգ մը ծառերու տարիքը կ'ստուգէ անոնց կոճղերուն վրայ գտնուած նշաններէն։ Տեսակ մ'արջառներու տարիքը կ'որոշուի իրենց եղջիւրներուն վրայ յօրինուած օղակներէն։ Եթէ մոմ մը վառելու ժամանակ միօրինակ սպառի, իր երկայնութեան սպառումը կրնայ գործածուիլ իբրեւ ժամանակի չափ։

Բայց ամենէ պայծառ, տիեզերական չափու կեդրոններն են արեգակն ու լուսինն որ անվրէպ կ'կատարեն իրենց շրջաններն, այնպէս որ մարդիկ այն յարաշարժ, անսասան շրջաններուն վրայ յօրինած են օրեր, ամիսներ, տարիներ, ժամեր, վայրկեաններ և պատմութեան ու ժամանակագրութեան սահմանագըծեր։

Մ ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

—

ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻ

Անհնար է մարդուս չմեղանչել։ Ոչ թէ միայն աշխարհս, որ կը բերէ փուշ և տատասկ և պէս պէս

Եր. ցեր. 12,23 **Մարտ [31] Մարթ** Եր. գիշ. 11,37

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գասըմ
27	15	Եշ. Դէ. ԺԶ. օր մեծ պահոց։ Յիսներորդ [տպոգ] եա- րն օրերը։	٢٠	١٤١

փորձութիւններ որ անընդհատ են, մանաւանդ բնական ու դիպուածական պատահարներ կը մղեն ըզմարդն ի մեղս, այլ և նոյն իսկ մարդն իր մէջ ունենալով անառակի բնութիւն, անհնար է իրեն ինքզինքը զերծ պահել մեղքէ, ինչպէս ըսուած է հիներէն թէ մարդ մեղօք կը ծնի, մեղօք կ'ապրի, մեղօք կը մեռնի, ուրեմն ըստ այսմ ճշմարտութեան մեղքն անբաժան է մարդէն։

Մարդս ունի անառակ բնութիւն, քանի որ իւր մէջ ունի, կամք, կարիք և կիրք։ Այս երեքն են որք մարդուն կ'ստիպեն, որ մեղք գործէ։ Կամքն այն զօրութիւնն է որմէ մարդ միշտ կը մղուի ունենալու համար ամէն բան։ Կամքն է որ առողջութեան կը փափաքի, և երբէք մարմնական ո և է տկարութիւն չսիրեր, կը տժգոհի եթէ ո և է մէկ ձախողուած վնասէ առողջութեան։ Կամքն է որ հարստութեան կը փափաքի, և ո և է ձախողուած եթէ պատահի և վնասէ հարըստութեան, իսկոյն կը դժգոհի։ Կամքն է որ ամէն բան գիտնալ կ'ուզէ, եթէ ո և է մէկ բանի մէջ անգէտ մընայ, կը դժգոհանայ. ամէն բան գիտնալու տենչն ալ մարդուն փորձութիւն է և այս տենչն աւա՜ղ, չափ ու սահման չունի. զորօրինակ, կամքն է որ կը մղէ մարդուն գիտնալ թէ տիեզերքին մէջ ո՞վ կայ, եւայլն։ Ահա այսպէս կամքն է որ կը տժգոհայ և տժգոհու-

Եր. ցեր. 12,26 **Մարտ [31] Մարթ** Եր. գիշ. 11,34

Լտ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գասըմ
28	16	Ուր. ԲՅ. ԺԷ. օր մեծ պահոց։ Ա. Աւետեաց [5 օր]։ Հր Արեգ, որ է գարնանամուտ ժմ. 00 ր. 35։	٢١	١٤٢

թեան հետեւանքն է անառակութիւն, որմէ կ'սկսի հետզհետէ ծնիլ ու զարգանալ նախ սխալը, յետոյ յանցանքը, մեղքը և ոճիրը, և այլն. այսպէս շարունակաբար և աստիճանական կարգաւ։

Կամքէն զատ կայ և կարիք։ Մարդս ուտելու, խըմելու, հագուելու պէտքեր ունի, այս է կարիքը։ Մարդ իւր այս կարիքը գոհացնելու, ուտելու և խմելու, հագուելուն հետ մէկտեղ կ'ուզէ նախ քէյֆ ընել. վայելքն ալ բան մըն է, տեսակ մը կարծես փորձութիւն մարդուն համար։ Ի՞նչ ընէ մարդ, երբ անօթի է, երբ ծարաւ է, երբ մերկ է, մանաւանդ երբ սըրտին ուզածը իրմէն հեռու կը փախչի և կամ բնաւ չի կայ. յայնժամ կը գրգռուի, ի գործ կը մղուի գրեթէ խելայեղ. նա դժգոհ է, ուրեմն այլ ևս, նա անառակ է, զի տժգոհութեան հետեւանք է անառակութիւն։ Անառակն է ամէն ատեն և ամէն տեղ յանցաւոր կամ մեղաւոր և կամ մահապարտ։

Կիրքն է այն զօրութիւնն որմէ մարդ կը մղուի, երբ կամքն է տժգոհ և կիրքն է պահանջոտ։ Ի՞նչ ընէ մարդս, երբ անկար է, այսինքն անհնար է իրեն ունենալ գոհութիւն. փոթորիկը կը փրթի, կը զայրանայ, այլ ևս կիրքն է իրեն առաջնորդ. վա՜յ այն անձին որ կ'առաջնորդուի կիրքէն, այլ ևս իւր խորտակուիլն անհրաժեշտ է. խորտակուիլն ոչ թէ մի-

Լռ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գումար
29	17	Եշ. տէ. ԺԸ. օր մեծ պահոց։ ☾ Վերջ. քառ. ժմ. 16. րպ. 22։ Խառնակ օդ և ցրտագին առաւօտ։ Առաջին Թղթադրամն երևցաւ ի Թուրքիա։ [1840]։	٢٢	١٤٣

այն իր անձին, այլ և շատ անգամ ուրիշներունը ևս՝ իւր ձեռամբ կամ իւր երեսէն, վասն զի կրքոտ բնաւորութեան հետևանքն է անառակութիւն, ծայրագոյն անառակութիւն։

Անառակ բնութեան ազդեցութենէն ո՛չ ոք կարելի է որ զերծ մնայ. նոյն իսկ Տէր Յիսուս այս փորձութեան յաղթելու համար քառասուն օր ճգնեցաւ և այս քառասնօրեայ ճգնութեան յիշատակն է որ այժմ կը պահուի Քառասնօրեայ պահք անուամբ։

ՎԱՀԱՆ Վ. ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՆԻԱԿԱՐԱՅԻ ՋՐՎԷԺԸ

Ձմրան եւ ամրան եղանակաց մէջ

Լա Նաթիւռ Փրանսերէն գիտական հանդէսին խմբագրին եղբայրը, Պ. Ալպէր Թիսանտիէ, ուղևորութիւն մ'ընելով վերջերս Ամերիկայի մէջ, այցելած է Նիակարայի Ջրվէժը, զոր այսպէս կը նկարագրէ։

« 1885 Օգոստոս 21ին, հասայ Նիակարայի եզերաց վրայ հաստատեալ Ցիֆթըն պանդոկն։ Գիշերն արդէն կ'սկսէր և մթագոյն ամպեր ծածկելով երկնակամարն, դիւրաւ կ'որոշուէր ձեան նման սպիտակ Ջրվէժն։ Շողշողուն փայլակներ, աճաւոր փայլով մը

Լռ. Մարտ	Օր ամսոյ		Տճ. Ռամազան	Գումար
30	18	Ուր. ԲՅ. ԺԹ. օր մեծ պահոց։ Փոփոխական եղանակ։ Սերպիոյ հրաժարեալ Միլան Թագաւոր կ'այցելէ ի Կ. Պոլիս։ [1888]։	٢٣	١٤٤

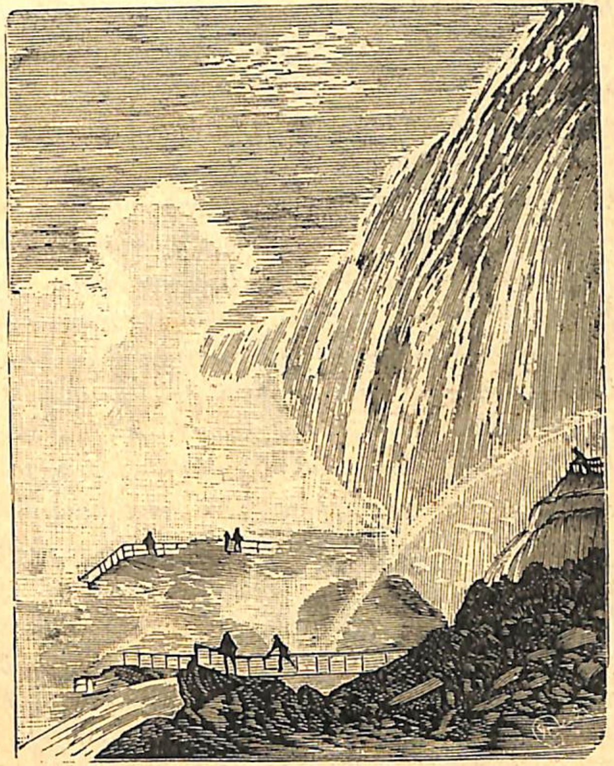

լուսաւորեցին այդ վեհաշուք պատկերը։ Փոթորկայոյզ եղանակին մէջ Նիակարան տեսնելն՝ ոչ միայն նորա մեծութեան վրայ գաղափար մը կուտայ, այլ եւ

Լտ. Մարտ | Օր ամսոյ | Տճ. Ռամազանի | Գասըմ

31 19 Շբ. Բէ. Ի օր մեծ պահոց: Սրբոյն Յովհաննու Երուսաղիմայ հայրապետին. և Սրբոց Հայրապետացն՝ մերոյ՝ Յովհաննու իմաստասիրին Օձնեցւոյ, Յովհաննու Որոտնեցւոյն և Գրիգորի Տաթեւացւոյն: ٢٤ ١٤٥

Յովսէփ Գ. Երկայնաբազուկ Արղութեանց ընտրեալ կաթողիկոս վախճանի: [1801]:

բնութեան ամենէն դիւթական տեսարաններէն մին կը ներկայացնէ. մինչեւ ջրերու եզերքը լուսաւորուած է կիսաքօղ լուսնին ճառագայթներէն և փայլակներէն շողշողուն ամպերուն լոյսովը: Ջրվէժներէն դուրս ելնող շոգիներու տեսարանն հիանալի է. նոքա կայծականց փայլէն յառաջ եկող մոգական լուսոյ մէջէն յերկինս կը սլանային ջրվէժէն, և աղմուկը կը խառնուէր հեռաւոր որոտմանց ձայնին հետ: Յաջորդ օրը, փոթորիկը դադրած էր և կրցայ դիտել պայծառ օրուան մէջ զՆիակարան, իւր այլազան տեսարանաց ներքեւ:

«Հռչակաւոր ջրվէժը այցելելու բարեբաղդութիւնն ունեցող անձանց նման, հարկ է ըսել թէ՝ Նիակարա՝ բնութեան տեսարանաց ամենէն մեծասքանչն է: Երէք օր անընդհատ դիտեցի ջրվէժն՝ անցնելով Գանատական եզերքն՝ Միացեալ Նահանգաց հետ միացնող կամուրջին վրայէն:

« Առաջին անգամ ըլլալով՝ 1666ին Ռուէնցի հարուստ վաճառականի մը որդի, Ռօպէրթ Գավալիէ տը լա Սալ գտաւ Նիակարայի ջրվէժը: Շնորհիւ իւրմէ առաջ եղած խուզարկութեանց, համոզուելով թէ՝ Միսիսիպի գետին ջուրերը Մեքսիկայի ծոցին մէջ կը թափին և ո՛չ թէ Խաղաղական Ովկիանոսին մէջ, ինչ որ երբեմն կը կարծուէր, ուզեց իր կեանքը զոհել սոյն հետաքրքրական խուզարկութիւններն կատարելով,

Լտ. Ապրիլ | Օր ամսոյ | Տճ. Ռամազանի | Գասըմ

1 20 ✠ Կիր. Գյ. Դ. Քառասնորդական պահոց: Տնտեսին: ٢٥ ١٤٦
Լտ. Ապրիլ [30 օր]:

Նշանաւոր տաղերգու Նիկոմիդիայի առաջնորդ Պետրոս եպիսկոպոս Ղափանցի վախճանի: [1784].

յուսալով տալ Ֆրանսայի, Միսիսիպի մեծ գետին շըրջակայից ընդարձակ երկիրներն և տարածել առեւտըրական յարաբերութիւններն:

Եր. ցեր. 12,39 Մարտ [31] Մարք Եր. գիշ. 11,21

Լռ. Ամսին	Օր ամսոյ		Տմ. Թուական	Գումար
2	21	Բշ. Դկ. ԻԲ. օր մեծ պահոց։ Ա. Շաբ. [30 օր] և տարեմուտ ՄՀԹ – 279 փոքր թուականին Ջուղայեցւոց և գարնանամուտ ըստ հին տոմարին ։ Մահ Միրաբոյի [1791] ։	ԻԶ	ՃԽԷ

« Նիակարայի Ջրվէժները երկար ատենէ ի վեր Ամերիկեան ճարտարութեան զոհ լինելու վտանգին մէջ էին, Աստուած եւ Երեք Քոյր անուն գեղեցիկ կղզիներն հիմնայատակ պիտի ըլլային՝ իրենց եզերքները շինուած գործարաններուն պատճառաւ, եթէ՝ երբէք գործարանները չըլ կործանուէին ։

« Ջրվէժը, 60 մէթր բարձրութիւն ունի, Էրիէ լճին բարձունքէն կը գահավիժի երկու ճիւղի բաժնըւած վերոյիշեալ կղզիներու միջոցաւ ։ Ջուրերու անկման տեսարանը շատ հրաշագեղ է, և ջրոց անդունդին խորէն վեր բարձրացող շոգւոյն սիւնակները մինչեւ 300 մէթր բարձրութեան կրնան հասնիլ՝ եթէ օդը հանդարտ ըլլայ ։ Ջրվէժին ետեւը կը գտնուի ահաւոր և միանգամայն հմայական վայր մը, Գիննոյ Մառան անուամբ ծանօթ ։ Հոն իջնել ուզող այցելուներ՝ կը հագնին քաուչուէ (լաստիկ) հանդերձներ՝ լուղորդներու նման և տօլար մը (5 Ֆրանք) վճարելով կը փոխադրուին այնպիսի տեղ մը, ուր ջինջ և փայլուն անձրևոց կաթիլները կը հոսին և ծիածաններ կը կազմուին երկնակամարին վրայ ։ (Տես պատկեր 1 և 2) ։

« Այս հռչակաւոր այրն այցելելու համար պայծառ օր մը ընտրելու է, ապա թէ ոչ չկրնար այցելուն վայելել այն հիանալի տեսարանը զոր կը պարզէ անձրեւոյ ներքեւ արեգական ճառագայթներու ցոլացմունք ։

Եր, ցեր. 12,42 Մարտ [31] Մարք Եր. գիշ. 11,18

Լռ. Ամսին	Օր ամսոյ		Տմ. Թուական	Գումար
3	22	Գշ. Դկ ԻԳ. օր մեծ պահոց։ Տն. Գրիգոր Կեճեան ։ Անտիոքի մեծ երկրաշարժը [1872] ։	ԻԷ	ՃԽԸ

« Եթէ ամրան մէջ, Նիակարայի Ջրվէժն կ'ընծայէ ուղեւորին այնպիսի տեսարաններ, զորս կարելի չէ երբէք մոռնալ, ձմրան եղանակին մէջ այդ տեսարանն առաւել տարօրինակ կը լինի ։

« Ջիւներու կուտակումէն, Գիննոյ Մառան կոչուած վայրը անմատչելի կը լինի. այն ժայռերն որոնց վրայէն կրնայի անցնել 1885 օգոստոսի մէջ, 1886 մարտ ամսոյն մէջ թանձր սառոյցի խաւով մը պատած էին ։ Ձեանց բարձրութիւնը կրնայ մինչեւ 40 մէթրի հասնիլ ։ Ջիւնը կը ծածկէ ծառերն, և անոր ծանրութեան ներքեւ ընկճելով կը ծռին և իրենց ոստերը հաստ սառէ գաւազաններու կը փոխուին ։

« Ջրոյ ահագին հոսանքները կ'ընթանան տանելով իրենց հետ Էրիէ լճէն բղխող ճշմարիտ սառնամանիքներ. 50 մէթր բարձրութիւն ունեցող հսկայական սառի կոյտեր մահ կ'սպառնան կարծես ամէնուն ։ Բոցաճաճանչ ջուրերու անկումը, յերկինս բարձրացող շոգիի սիւներն, փայլուն ձեան թանձր խաւերն, այս ամէնը այնպիսի տարօրինակ տեսարաններ կը պարզեն զորս մարդկային միտքն չկարեն երազել, և ի տես այդ երեւոյթներուն՝ մարդուս երեւակայութիւնն գրեթէ կը խանգարի ։ »

[Թարգմ.] Մ. Գ. ՄՕՋԵԱՆ

Լռ. Ամսոյն	Օր ամսոյն		Ցն. Բամբասի	Գառուն
4	23	Դշ. դՆ. ԻԴ. օր մեծ պահոց. Միջինք. [illegible]	٢٨	١٤٩

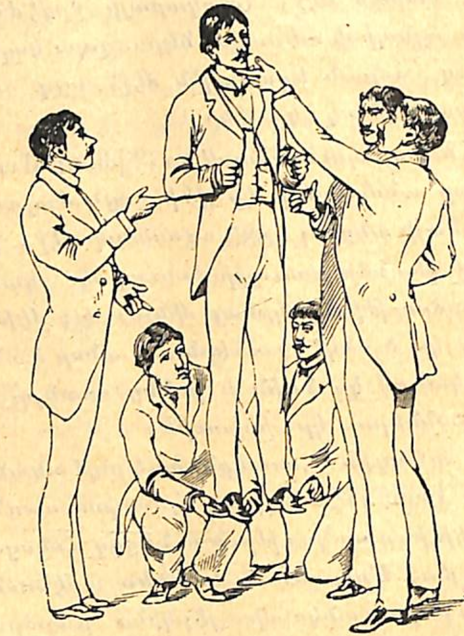

ԴԻՏԱԿԱՆ ԶՐՕՍԱՆՔ

Եօթը մատով մարդ մը վեր վերցնել

Սոյն պատկերն զարմանալի վարժութիւն մը կը ներկայացնէ, զոր դպրոցականք կարող են փորձել և որ բոլորովին օտար չէ բնագիտութեան սկզբանց. Փորձ

Լռ. Ամսոյն	Օր ամսոյն		Ցն. Բամբասի	Գառուն
5	24	Եշ. դՅ. ԻԵ. օր մեծ պահոց. [illegible] Ծնունդ Պ. Թիէրի, Ֆրանսացի երեւելի գիտնագիտին. [1797].	٢٩	١٥٠

մ'է սա որ մարդ մը եօթը մատներով վերցնելու մէջ կը կայանայ.

Երկու հոգի իրենց ցուցամատերն վեր հանել ուղղուած անձերնուն կօշիկին ներքեւ կը դնեն, երկու ուրիշներ իրենց աջ ձեռաց մատերն վերոյիշեալին իւրաքանչիւր արմուկին (տիրուէֆ) ներքեւ կը դնեն: Հինգերորդ անձ մ'ալ իւր ցուցամատն վերջնոյն կզակին (չէնեէ) ներքեւ կը դնէ.

Մէ՛կ, երկո՛ւ, երե՛ք, հրամայուելուն, իւրաքանչիւր ոք զօրեղ ճիգ մը կ'ընէ վարէն դէպ ի վեր. Իսկոյն այն անձն՝ որու վրայ սոյն փորձը տեղի կ'ունենայ, զարմանալի դիւրութեամբ վեր կ'ելնէ:

Սոյն արդիւնքն իրաւամբ զարմանք կը պատճառէ, բայց երբ քիչ մը մտածենք, պիտի տեսնենք թէ ուրիշ բան չէ սա՝ այլ ծանրութեան հաւասարապէս բաժանման մէկ պարզ օրինակն.

Մարդ մը միջին հաշուով 70 քիլօկրամ կը կշռէ, ուրեմն իւրաքանչիւր մատ 10 քիլօկրամ ծանրութիւն միայն կը վերցնէ, ինչ որ տարօրինակ բան մը չէ: Փորձը զուարճալի է և ընդհանրապէս տեսնողներուն զուարթութիւնն գրգռելու առաւելութիւնն ունի:

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ			
6	25	Ուր. ու. ԻԶ. օր մեծ պահոց։ Ցն* Աւետումն ։ ☺ Ծննդ. լու. ժ. 11. ր. 35։ Անձրևային օդեր և փոթորիկք ։ Բարթուղիմէոս եպիսկ. Կապուտիկեան ընտրի առաջնորդ Նիկոմիդիոյ և Արմաշու ։ [1784]։	٣٠	١٥١

ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԿԻՆՆ ՈՒ ԿՈՎԸ

Ֆրանսայի մէջ բարի գիւղացիի մը կինը կը մեռնի ։ Գիւղացին բնականաբար կը թաղէ զայն . գերեզմանատունէն վերադառնալուն, անմիջապէս կ'ուտէ իր ապուրը, կը պառկի, կը քնանայ այնպէս հանդարտ քնով, որպէս թէ երբեք քնացած չէր իր ամբողջ կենաց մէջ, և վերջապէս, կը շարունակէ իր սովորական կեանքն՝ որպէս թէ ոչինչ պատահած ըլլար ։

Քանի մը շաբաթ յետոյ, իր կովը կը մեռնի ։

Այն ատեն տեսարանը կը փոխուի, գիւղացին մազերը կը փետտէ, շատ արտասուք կը թափէ և նոյն իսկ երեք շաբաթ անցնելէ յետոյ, չկրնար առանց կսկծանաց խօսիլ խեղճ կենդանւոյն վրայ ։

— Է՞հ, բարեկա՛մ, կ'ըսէ օր մը անոր գիւղին երէցը, դայթակղելով անոր այս ընթացքին վրայ, այդքու ըրածդ բանականութեան դէմ է, ինչ, հազիւ երկու ժամ ցաւեցար կնոջդ մահուան վրայ, և աւասիկ ամիս մ'է որ կ'արտասուես կովիդ վրայ,

— Բանականութեան դէ՛մ, ո՛չ, բնաւ երբէք, կը պատասխանէ գիւղացին, և ապացոյցը սա է թէ կինս կորսնցնելէս ի վեր քսան բարեկամ դտայ՝ որք ուրիշ կին մը առաջարկեցին ինձ, մինչդեռ կովս կորսնցնելէս ի վեր, ոչ ոք կով մը առաջարկեց ինձ ։

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ			
7	26	Շբ. ԲՅ. ԻԷ. օր մեծ պահոց։ Սրբոց Քառասնից մանկանց որք ի Սեբաստիա կատարեցան ։ Ցն. Տծն ամենայն եկեղեցւոյ։ Տճ. Շէվվալ [29 օր]և Պայրամ էրէֆ օր։ Հր. Նիսան [30 օր] որ է առաջին ամիս ըստ Աստուածաշնչին Ս. Գրոց։ Յովհաննէս Բ. կաթուղիկոս կարբեցի վախճանի։ [1842]։	١	١٥٢

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

—

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ

Այսօր է տօն « Սրբոց Քառասնից Մանկանցն, որք ի Սեբաստիա կատարեցան » ։ Սոքա էին Կապադովկիայէն, արդի Կեսարիոյ գաւառէն, և էին մարտիկ զինուորներ, որք Լիկինոս կայսեր հրամայած հալածանաց ժամանակ անդրդուելի մնացին իրենց Քրիստոնէական հաւատքին մէջ և ի Սեբաստիա Ագրիկողայոս դատաւորէն տանջեցան ու բանտարկուեցան ։ Բանտին մէջ տեսնելով Քրիստոսը լոյսերու մէջ, քաջալերեցան, և ի զուր թէ՛ դատաւորէն և թէ՛ կեսարիոյ դուքսէն՝ որ յայնժամ ի Սեբաստիա եկած էր, հրապուրեցան զոհելու համար կռոց ։ Որովհետեւ բարձրաձայն կը խոստովանէին թէ քրիստոնեայ են, հրամայեց դատաւորն որ քարկոծուին նոցա բերաններն ու խորտակուին, այլ սակայն քարերն անդրադառնալով նոյն իսկ քարաձիգները կը խորտակէին . ուստի դուքսը բարկանալով՝ խոշոր քար մը առաւ, և նետեց նոցա երեսին, այլ այդ քարն ալ հանդիպեցաւ դատաւորի գիւապաշտ երեսին և փշրուեց դատաւորը ։ Կատաղեցան դուքսն ու դատաւորը և հրամայեցին որ այս Սուրբերը ձմեռվան ձգուին մօտակայ սառուցեալ

Լտ. Ամսին	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Գասըմ
8	27	✠ Կիր. Բկ. Ե Քառասնորդական պահոց. Դատա-ւորին։ 76րդ. Տարեդարձ ծննդեան Քրիստիան Թ. Թագաւորին Տանիմարքայի։	٢	١٥٣

լճին մէջ, ուր պիտի սառէին ու խղդուէին։ Լճին մօտ բաղանիք մըն ալ շինուեցաւ, ուր պիտի ապաստանէին եթէ ուրանային։ Քառասուններէն մէկը չդիմանալով այս տանջանաց՝ լճէն դուրս ելնելով ապաստանեցաւ թէև բաղանեաց, այլ իսկոյն մեռաւ։ Այլ ահա՛ զարմանալի հրաշք. վասն զի լուսեղէն երեսուն և ինն պըսակներ երեւցան լճին վրայ և կը ծածանէին իւրաքանչիւր Սուրբի վրայ։ Պահապաններէն մին տեսնելով զայն, լաթերը հանելով ինքզինքը նետեց լճին մէջ աղաղակելով թէ՝ « Ես ալ քրիստոնեայ եմ։ » Այսպէս ամբողջացաւ նորէն քառասուն թիւը և մէկ պսակ ևս այս նորահաւատ պահապանին վրայ իջաւ։ Դատաւորն ու դուքսը տեսնելով այս հրաշքը, առաւել ևս կատաղեցան և հրամայեցին, որ լճէն հանուելով բրերով ջարդուին և սայլերով տարուին և կրակը ձգուին։ Ահա այսպիսի տանջանօք խորտակուելով նահատակուեցան, և դրուեցան սայլերու մէջ, որպէս զի սոցա մարմինները կրակը ձգուին։ Այլ ահա սիրալի տեսարան, օրինակ քրիստոնէական դիւցազնութեան, վասն զի, Մելիտոն անուն, մարտիրոսն, որ դեռ հոգեւարք էր, մայրը իսկոյն զնա կը շալկէ և կը հետեւի սայլերուն, որպէս զի մի՛ գուցէ իւր զաւակն ողջ մնալով զրկուի ընկերներուն հետ նահատակուելէ. այլ երբ սա ևս հոգին կ'աւանդէ, մայրն անդէն կռնակէն կը նետէ, կը ձգէ

Լտ. Ամսին	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Գասըմ
9	28	Բշ. Գյ. ԻԹ. օր մեծ պահոց։ 59րդ Տարեդարձ ծննդեան Լէօբոլտ Բ. Թագաւորին Պելճիքայի։	٣	١٥٤

իւր զաւակը սայլերուն, մէջ միւսներուն վրայ։ Այս տըխուր և գերմարդկային դիւցազնական տեսարանին ականատեսք կը սարսափին և ակամայ կը խոստովանին թէ « դոցա Աստուածն է ճշմարիտ Աստուած։ » Ուր ուրեմն այս քառասուն վկայներն ողջակէզ կը լինին, որոց ոսկորներն ալ կը ձգուին գետը, որպէս զի քրիստոնեայք առնելով չպատուեն։ Այլ երեք օրէն յետոյ Սեբաստիոյ Պետրոս եպիսկոպոսն տեսնելով լոյսեր, կը փութայ ի գետ և գաղտուկ նոցա ոսկորները հաւաքելով կը զետեղէ և կ'ամփոփէ տապանի մը մէջ, որ յետոյ կը լինի վկայարան ուխտի։

ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴ. ՏԷՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՀԱՅՐ ՄԵՐ

ՄԱՅՐԸ

— « Հայր մերն, ըսած չե՞մ որ ամէն ասեն,
Ծայրէ ծայր եւ շուտ կ'ըսեն, կ'աւարտեն·
Ինչո՞ւ կ'ընդհատես զայն, փոքըր անըզգամ,
Ըսկըսէ՛ տեսնենք, միտ դի'ր այս անգամ։ »

Եր. ցեր. 13,00 **Մարտ [31] Մարբ** Եր. գիշ. 11,00

Լռ. Ամսոյն	Օր ամսոյ		Տն. Շնկնալ	Գուշակ
10	29	Գշ. Ժէ. Լ. օր մեծ պահոց։ Եփեսոսի Ժող. տյս Ժողովո- կանոնք [ՀԲԱՆ] էր սերմանեն ։ Ծնունդ Յարութիւն ամիրայի Պեզճեան, ան- զուգական բարերարին։ [1771]։	Է	ՃԾ

ԱՂՋԻԿԸ

— « Հայր մեր , որ յերկինս ես ուպէս յերկրի
Սուրբ եղիցի միշտ անուն քոյ բարի ·
Արքայութիւն քոյ եկեսցէ , քոյ կամք
Եղիցին յերկինս եւ յերկրիս ուր կամք ։
Տո'ւր մեզ այսօր · · · · · ·

ՄԱՅՐԸ

Տո'ւր մեզ այսօր ըզհաց · · ·

ԱՂՋԻԿԸ

Ըզհաց · · · · · ·

ՄԱՅՐԸ

Բայց ինչո՞ւ մրըըլտաս կամաց ,
— Ծիծղ մէջտեղն ինչո՞ւ կանգ կ'առնուս նորէն ,
Բան չ'եմ հասկընար ես այս բառերէն · · · ,

ԱՂՋԻԿԸ

— . Մա'յր, մի' բարկանար , հացըն որ ամէն օր
Աստուած կուտայ մեզ՝ է ցամաք ու չոր ,
Երբ « Հայր մեր » կ'ըսեմ, կը խնդրեմ արագ
Որ մեզ՝ հացին հետ՝ տայ քիչ մ'ալ կարագ · · · ։ »

ԱՂԵՔՍ. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Եր. ցեր. 13,3 **Մարտ [31] Մարբ** Եր գիշ. 10,57

Լռ. Ամսոյն	Օր ամսոյ		Տն. Շնկնալ	Գուշակ
11	30	Դշ. ՏԴ. ԼԱ. օր մեծ պահոց։ Հայկեշխատանի Յովհան Թագաւորը վախճանի։ [1889]։	Օ	ՃԶ

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարտ ամսոյ մէջ

Սոյն ամսուն մէջ օրերը կ'երկննան , արեւը կ'սկսի տաքնալ, գետնին երեսն ալ հովերէն կը չորնայ , բոյսերն ու խոտերը կ'սկսին ծիլ ու ծաղկիլ։ Երկրագործը պարտաւոր է անցեալ ամսէն մնացորդ աշխատութիւնները շարունակել, և ընել չի կրցածներն ամբողջացնել։ Գարնանային ընդեղէնները ցանելու, երկիրը լաւ մը փորելու և մէջը կաւու պարարտութիւն խառնելու է ։ Գարին ու ցորենը եթէ շատ քշած են , կամ ոչխարներուն կերցնելու և կամ մանգաղով (բրփան) երեսներէն առնելու է ։ Սոյն ամսոյն մէջ կտրելու է նաև վառելու փայտերը ։ Գարնան ցորենը ցանուած երկիրները , տափանելու է , այսինքն հունտը հողին տակ ծածկելու ու հողը չտկելու է՝ թէ որ չէ բուսած ։ Մարացորենի արտերը հերկելու է ։

Ջիերուն աշխատանքն ու կերակուրը աւելցնելու է ; կովերուն ալ չոր ուտելիք տալ սկսելու է ։ Ոչխարները արծելէն առաջ առտու և երեկոյ պէտք է անոնց գարի կամ յարդ , և երբեմն փշրած ցորենով խառն աղ տալ ։ Եթէ խոզի ձագեր ունիս , պէտք է կաթէն այլ ես կտրել ։ Մեղուներու փեթակներուն վրայի ցեցերը մաքրելու հոգ տանելու է ։

Եր. ցեր. 13,6 **Մարտ [31] Մարթ** Եր. գիշ. 10,54

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմիլ	[illegible]
12	31	Եշ. դ՛. ԼԲ. օր մեծ պահոց. Փոփոխական եղանակ։ Դաշնակից չորս մեծ Տէրութիւնք կը գրաւեն Բարիզ քաղաքն. [1814].	٦	١٥٧

Պտղոց պարտէզ. — Մարտի առաջին օրէն մինչեւ եօթներորդ օրը, որթերը (ասմա) յօտելու և մատղաշ որթերուն արմատի հողն ալ փորելով կակուղցնելու է։ Թուփի և տօսախի (չիմչիր) մատղաշ տունկերը, կաղամախի (գավագ) և ընկուզի նման ուշ ծաղկող ծառերն, եթէ աշնի ամսէն չէ տնկուած, անմիջապէս եւ խորունկ տնկելու է, որ արմատ բռնէ։ Դեղձի (շէֆ-քալի), ծիրանի (գայըսը), տանձի ծառերէն եթէ ծաղիկ բացողներ գտնուին, վրայները մայր ծառի (չամ) ոստերով պահպանելու և ծառերուն արմատները շատկէկ պարարտութիւն դնելու է։ Նոյնպէս ծառերը պատուաստելու է։

Սոյն ամսոյ եօթնէն վերջը պէտք չէ այլ եւս ծառ տնկել, որովհետեւ չի բռներ. Նոյնպէս նշաւոր (պատէմլի) ծառերէն զատ ուրիշ պտղատու ծառեր յօտելու չէ. իսկ նշաւորներն, ինչպէս դեղձը, նուշը, ծիրանը, եայլն յօտելու ժամանակն է. վասն զի այս եղանակին մէջ կ'որոշուին ծառերուն պտուղ տալու կամ չտալու աչքերը։ Նոյնպէս նուշի և շագանակի հատերը հիմակուընէ տնկելու է։

Ծաղկանց պարտէզ. — *Ծաղիկ պահողները պէտք է որ այս ամսուն մէջ պարտէզին հողը դարմանեն, մանաւանդ երբ հողը կաւոտ ըլլայ. Նոյնպէս հող տանելու է պարարտ և աւազուտ հողերուն վրայ մեխա-*

Եր. ցեր. 13,8 **Ապրիլ [30] Նիսան** Եր. գիշ. 10,52

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմիլ	[illegible]
13	1	Ուր. ա՛յ. ԼԳ. օր մեծ պահոց։ ☽ Առ. քառ. ժմ. 8. ր. 52. խոնաւ օդ։	٧	١٥٨

կի (գարանֆիլ), Թաւրընջակի (գասիֆէ չիչէի), ամեբիկեան մեխակի սերմերը ցանելու. Նոյնպէս ասոնց հասունցած տունկերը (ֆիտան) տնկելու ժամանակ է։ Հինգթերթեան մանուշակի (ճէրճայի մէնէքշէ) սերմը երկրորդ անգամ կրնայ ցանուիլ։ Մանուշակի տունկերը և թաֆլանը տաշտաթաղ (տաշտըրմա) ընելու է։

Հոտաւէտ ու ծաղիկ ունեցող տունկերը հանէ եւ ուրիշ տեղ զատ զատ տնկէ։ Յասմիկն (եասէմին) ու վարդը յօտելու և չորցած ճիւղերը կտրելու է։ Եթէ կ'ուզես յասմիկները շատցնել, մատղաշ ճիւղերը գետինը պառկեցուր ու վրան հողով ծածկէ որ արմատ ձգեն ու տարի մը յետոյ թաղուած տեղէն կտրելով ուրիշ տեղ տնկէ։ Նոյնպէս գոյնզգոյն սալգըմները։ Ցակինթները (սիւմպիւլ) եթէ թաղարներու մէջ տընկուած են, պէտք է շուք տեղ մը դնել, որ ծաղիկներուն գոյնը չկորսուի։ Հետզհետէ ջերոցներուն մէջ եղած ծաղիկներն ու բոյսերը դուրս հանելու է։ Աշնան մէջ հանած յակինթի և այլ ծաղկանց մանր սոխերը հողէն հանելով զատելու և վերստին տնկելու է։ Եթէ ջուր տալ պէտք ըլլայ, ամենեւին խնայելու չէ, մանաւանդ այս միջոցիս։

Բանջարեղինաց պարտէզ. — *Կանանչեղէն տնկող պարտիզպանը սոյն ամսուն մինչեւ եօթը, պէտք է ցանէ՝ ոլոռն, գլուխ կապող այսինքն ձմրան սոխ,*

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Թուական
14	2	※ Շբ. ... Լ Դ. օր մեծ պահոց ։ Սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին չարչարանաց և մտից ի վիրապն։ Այս օրերս Եբբ հօրաայն հով քէ. Բեանէյ [էանկէսէ] Յանէրը Վոսփորէն վեր կ'ելլէն։ Նշանաւոր Խաչատուր Աբովեանց վախճանի ։ [1842]։	٨	١٥٩

ստեպղին, բակլայ, բաթաթ, լախուռ, ջրկոտէմ (սու բէրէսի), շոմին. իսկ եօթէն մինչեւ տասնեհինգ, ձըմրան կաղամբ, շոմին, ոլոռն, սոխ, կարմիր բողկ, աղցան, ծնեբեկ (գուշ գօնմազ) և գետնախնձոր. իսկ տասնեհինգէն մինչեւ ամսուն վերջ՝ եգիպտացորեն, բաթաթ, գետնախնձոր, լուբիա, երկրորդ անգամ բակլայ։ Նոյնպէս աղբանոցներուն վրայ կամ ծածքի տակ պէտք է ցանել, ամեն տեսակ դդումի (գապագ) սեխի (գավուն), ձմերուկի (գարփուզ) կուտերը։ Վարունգի (խըյար), կանաչ պղպեղի, լոլիկի (տօմաթէս), պատինճանի (բաթլիճան), դդումի սերմերը տնկելու է բարձերու մէջ։ Ամսոյն վերջերը առաջուընէ ոլոռն տնկուած տեղուանքը պէտք է ճիւղեր և ոստեր տընկել, որ անոնց պլլուին։ Կանկառին (էնկինար) արմատներուն վրայ լեցուցած հողերն ալ մէկ կողմ առնելու է, նոյնպէս քովերէն բուսած ճիւղերը բաժնելով՝ զատ զատ տնկելու է։

— Խեղճ բարեկամ, ներեցէ՛ք, չէի գիտեր, ո՞րքան ժամանակէ ի վեր այրի էք։

— Կնոջս մահուանէն ի վեր։

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Թուական
15	3	※ Կիր. Բյ. Զ. Քառասնորդական պահոց. Գալըստ-եան ։ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց Նախագահ Լինքոլն վախճանի ։ [1865]։	٩	١٦٠

ԱՐՀԵՍՏԻ ՄԸ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԾԱԳՈՒՄԸ

Անգլիոյ Շէթլանտ կղզիներու ամբողջ կանայք հրաշալի կերպով կ'ասեղնագործեն։ Ասոնց ամենանուրբ ձեռագործները շատ հռչակաւոր են Անգլիոյ մէջ։ Հիւսիսային ծովու այս աղքատ կղզիներու հազարաւոր ընտանեաց ապրուստ հայթայթող յիշեալ արուեստին ծագումը հետագայ պատմական մեծ եղելութեան կը վերագրուի, որ ցարդ բոլոր կղզեցւոց մէջ տարածուած աւանդութիւն մ'է։

Մէտինա Սիտօնիա մեծ ծովակալն՝ որ Անյաղթելին Արմատա ըսուած սպանիական հռչակաւոր նաւատորմին հրամանատարն էր և շատ վնասներ պիտի ընէր Անգլիոյ, նաւատորմիղն ալեկոծութեամբ ցրուելէն ետքը՝ երբ զինքը կրող նաւն ալ Շէթլանտ կղզիներուն միոյն վրայ կը խրի, տեղւոյն աղքատ ձկնորսք հասնելով՝ կ'առնուն կը տանին իւրեանց խրճիթը։ Ծովակալն՝ որ մանկութեան ատեն դաստիարակուհեաց մէկէն ասեղնագործել սորված էր, կը սորվեցնէ զայն՝ հիւրընկալին կնոջն ու աղջկանը, և անոնք ալ ուրիշներուն կը սորվեցնեն։ Տե՛ս թէ պատերազմական զարհուրելի ձեռնարկութիւն մը, իւր հեղինակներուն աւեր և տխրութիւն պատճառելէն ետքը, շահաւէտ արուեստ մը խաղաղիկ և աղքատիկ կղզեցիներուն սորվեցնելու պատճառ եղած է։

16 4 Բշ. ԲԻ. ԼԶ. օր մեծ պահոց ։ Փոխումն Եղիշէի ։ Ժ ՃԿԱ

Չամչեան եռահատոր պատմութիւնն հրատարակուեցաւ ։ [1786].

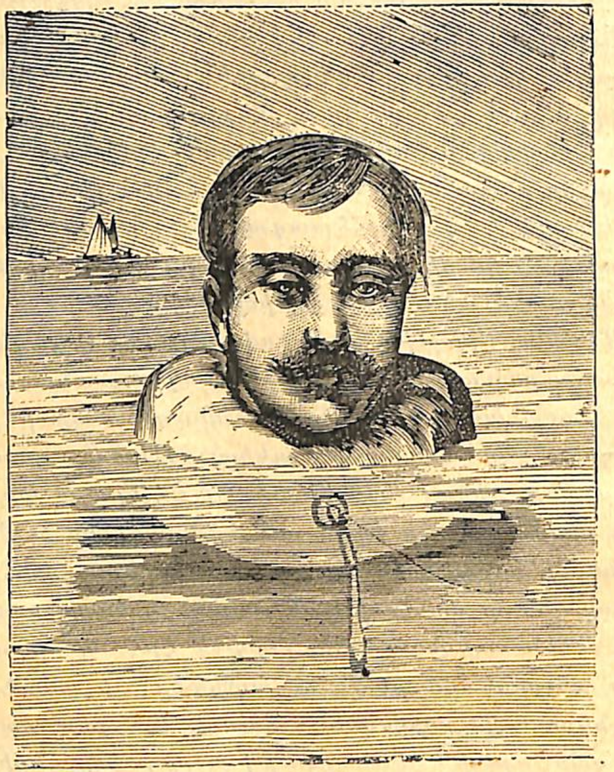

ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆԵԱԿ

Վերջերս Պորտոյի մէջ տեղի ունեցած է հանճարեղ գործիքի մը փորձն, որ անակնկալ յաջողութիւն մ'ու-

17 5 Գշ. ԻՅ. ԼԷ. օր մեծ պահոց։ [illegible] ։ ԺԱ ՃԿԲ

Շանթարգելի հնարիչ Բենիամին Ֆրանքլին վախճանի ։ [1790].

նեցած է՝ փրկութեան մանեակ անուամբ մկրտուելով հանդիսականներէն ։

Սոյն օգտակար գործին, որոյ պատկերը կը դնենք աստ, քաուչուէ շինուած է, զոր վտանգի ենթարկուող ամեն անձ պարտաւոր է զայն իւր վզին շուրջն անցնել և ուռեցնել՝ ներքին մասին մէջ օդ փչելով։ Ամբողջովին ուռած ժամանակ այդ ընդունարանն, 80 կրամ ծանրութեան ներքեւ կը բովանդակէ 4,800 լիտր օդ, ինչ որ կը ներկայացնէ զմեզ ջրին մէջ առ կախ պահելու համար բաւական ծանրութենէ աւելի կշիռ մը ։

Արդարեւ, ի հաշիւ առնլով 60 քիլօկրամի միջին կշիռն, և նմանապէս, մարդոյս մարմնոյն միջին խըտութիւնն, որ է 1,050. սովորական մարդ մը 56 լիտր ջուր կը տեղափոխէ ։ Ուստի և անոր մակերեսին վրայ կարենալ կենալու համար, 4 քիլօկրամ ծանրութեան տարբերութիւն մը պէտք է ։ Քաուչուէ մանեակն 4 լիտր 800 կրամ օդ պարունակելով, 800 կրամի վեր բարձրացնող զօրութիւն մը կը ներկայացնէ ։ Ծովու աղի ջուրն՝ խտութեան տեսակէտով կը տարբերի գետերու անոյշ ջրերէն,

Գործիքը պարպելու համար բաւական է թեթեւութեամբ ճնշել օդ ընդունող խողովակին ծայրը դըրնուած գնդակին վրայ ։ Սոյն գործիք, որ անգղիական կամ ամերիկեան ծագում մը ունենալ կը թուի, տու-

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմիլիլ	Գարուն
18	6	Դշ. Փ. ԼԸ. օր մեծ պահոց։ Եղեւ տյօր ընծայե-գայ՝ հոգւոյ սրբոյ խաւարն ։ Ծնունդ հանգուցեալ Մակարայ Ս. կաթուղիկոսի ։ [1813].	١٢	١٦٣

մի մը մէջ կ՚ամփոփուի պարպուելէ վերջ և գրչակալի մը ծաւալը կ՚առնու ։ Այն դրութիւնն աւելի նախընտրելի է այն նեղացուցիչ և մեծածաւալ գօտիներէն, որք կը գործածուէին թէ՛ փրկութեան և թէ՛ լողալու ժամանակ ։

[Լա Նաթիւն] Գ. Մ. ՄՕՋԵԱՆ

Ցօրինեց Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

—

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԻՊ

ԳԻՆ 5½ ՂՐՇ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔ ՈՒ ՈՒՐՏԻՔ ՇՈՂՑ

ԼԱԶՄԵԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ

ԷՍԿԻ ԶԱՊԹԻԷ ՃԱՏՏԷՍԻ 61

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 20 ԶԵՂՉ

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմիլիլ	Գարուն
19	7	✠ Եշ. Փ. ԼԹ. օր մեծ պահոց և Աւետումն Սուրբ Աստուածածնի։ Տօն Աւետման։ [30 օր։] Հրդեհ մեծ ի Բերայ. այրեցաւ 2000է աւելի տուն և շէնք։ [1810].	١٣	١٦٤

ՔՈՒՆ

Բնաւ կամ շատ քիչ քնանալն առողջութեան կը վնասէ և յաճախ մարդուս բնութիւնն ալ կը փոխէ ։

Քիչ քնացող անձն աւելի դիւրագրգիռ, նիհար և լուրջ աշխատութեանց անընդունակ կը լինի. մարսողութիւնը դժուար, ձեռները տաք, մարմինը տենդոտ, ախորժակը գոց կ՚ըլլայ և գրեթէ միշտ տխրութիւն ու մտազբաղութիւն կ՚ունենայ ։

Առողջութեան կատարեալ պահպանման համար առնուազն վեց ժամու գիշերուան քուն անհրաժեշտ է ։ Սակայն, քուն պէտք է համեմատական յօդնութեան, տարիքի, սեռի, վիճակերու ու ֆիզիքական ցաւերու:

Տղայք աւելի քունի պէտք ունին քան չափահաս անձինք. աւելի չափահասք՝ քան ծերունիք, կանայք՝ քան այրք. հիւանդութիւններէ նոր բժշկուողները՝ քան առողջ անձինք, բազմապարարք՝ քան առանց ըղձ բաղման անձինք ։

Տղայք ու ապաքինման մէջ եղողք 9-10, կանայք 8, բազմապրաղ երիկ մարդիկ 7, անզբաղք 6, ծերունիք 5 ժամ քնանալու պէտքն ունին. իսկ հիւանդի համար 3 ժամու քունը կը բաւէ ։

Գիշերուան չորս ժամու քունն աւելի կազդուրիչ է քան ցորեկուան վեց ժամու քունն ։ Սակայն տաք եր-

Լս. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տն. Ծննդեան	Գարուն
20	8	Ուրբ. դէ. խ. օր մեծ պահոց։ Յայսմ. Աձէն [30 օր]. ☉ ի Ցուլ. ժմ 9. ր. 50։ Տն. Պաւոլի ... Լր. լս. ժմ 10 ր 20։ Ամպամած օր։ Գաբրիէլ Արքեպիսկոպոս Այվազովսկի վախճանի. [1880]։	ԺԴ	ՃԿԵ

կիրներու մէջ, ինչպէս նաև բարեխառն երկիրներու մէջ տարւոյ ամենէն տաք եղանակին կ'էօրէն թեթև քուն մը կրնայ կազդուրիչ ըլլալ։ Դժուար մարսողութիւն ունեցողք պէտք է որ շատ աշխատին, եթէ ուժերնին կը ներէ, կամ շատ ատեն անկողնոյ մէջ մնան։ Անկողնոյ մէջ, տաքութեան պատճառաւ մարսողութիւնը ծանր կը կատարուի, սակայն աւելի օգտակար կը լինի, որովհետեւ նուազ կ'արտաշնչենք.

Ընդհանրապէս երեւակայութիւնն չորս, առնական ոյժն հինգ ժամ քունէ յետոյ կ'արթննան, բայց զգայարանքներն ու դատողութիւնը վեցէ եօթն ժամ քունի պէտք ունին, իսկ գիտակցութիւնը ութ։

Մեր գործարաններու ամէնքն ալ քնոյ ենթակայ չեն. օրինակի համար, սիրտն ու թոքերը գիշեր ու ցորեկ կը գործեն. ահա պատճառն այս է որ անոնք յաճախակի կը հիւանդանան և ծերութիւնը անոնցմէ կ'սկսի։ Եօթանասուն և հինգ տարու մեռնող անձի մը գործարաններու մէկ մասը, 50 տարի աշխատած են, մինչդեռ թոքերն ու սիրտը իրապէս 75 տարեկան են։

Չափազանց քունը մարդս կաթուածի ու յուլութեան տրամադիր կ'ընէ. քիչ կամ անբաւական քունն ալ ծիւրում, ջառանցանք և երբեմն ալ խելագարութիւն իսկ կը պատճառէ։

Կան կիրքեր, որոնք քուն կը պատճառեն, և այլք

Լս. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տն. Ծննդեան	Գարուն
21	9	Շբ. ...։ Յիշատակ Յարութեան Ղազարու։ Հր. Պա-...էլ, որ է [illegible], [illegible]։	ԺԵ	ՃԿԶ

որոնք քուն կը փախցնեն։ Շատ երջանկութիւն, ինչպէս նաև ծանր վիշտը քունը կը նուազեցնեն։ Սուրճը յաճախ քունը կը պակսեցնէ. մեծ քանակութեամբ սուրճ խմելը՝ թմրութիւն և երբեմն ալ ջառանցանք կը պատճառէ։ Գինին կամ ոգելից ըմպելիք եւս նոյն արդիւնքը ունին. Այսպիսի զեղծումով յառաջ եկած քունէն գրեթէ միշտ տենդոտ ու անհանգիստ կ'արթըննամք։

Շատ քիչ քանակութեամբ ափիոնը զգայարանքներն ու ցաւերը կը թմրեցնէ, իսկ շատ քանակութեամբ առնուած ափիոնն ալ գինովութիւն, անքընութիւն կամ ջառանցանք կը պատճառէ, Ափիոն գործածելու սովորութիւնն յաճախ խելքի կորուստ պատճառած է։

Ինչ պատճառով որ քունն ոյժերը կը վերանորոգէ, նոյն պատճառով ալ ախորժակը կը նուազեցնէ. որովհետեւ քունի ատեն գործարաններն ո՛չ միայն կը հանգչին, այլ նաև ցորեկուան սնունդը իրենց հաւասարապէս կը բաժնուի։

Անքուն գիշերէ մը յետոյ, ինքզինքնիս աւելի գըրգըռեալ եւ աշխատութեան աւելի տրամադիր կ'զգամք, սակայն ամենափոքր բան մը կերածնուս պէս քունը կը կոխէ. ամենաթեթեւ աշխատութիւն մըյոգնութիւն կը պատճառէ։

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Գասըմ
22	10	✠ Կիր. ա՛ի Ծաղկազարդ. Եւս Յն. Զայեր ֆոուրնոսը. 28րդ տարեդ. գահակալութեան Կարոլոս Թագաւորին Ռումանիոյ:	١٦	١٦٧

Մարսողութիւնը, եթէ ոչ ամբողջովին, գոնէ մասամբ կատարուելէ ետքը պէտք է անկողին մտնել, որպէս զի մարմինն ու անդամները ո՛ և է ճնշումէ կամ սեղմումէ ազատ լինին:

Պէտք է աղմուկէ և շատ լոյսէ հեռու քնանալ և օդի հոսանքի մէջ չպառկիլ. սակայն պէտք չէ նաև ամէն կողմէ վարագուրով ծածկուած խորունկ անկողիններու մէջ քնանալ, որովհետև հոն օդը բնաւ չի կըրնար նորոգուիլ: Պառկելու սենեակին մէջ պէտք չէ գտնուին ո՛չ ծաղկի և ոչ ուրիշ հոտեր՝ որոնք կրնան շնչահեղձութիւն պատճառել: Կակուղ անկողինները քրտինք ու տկարութիւն կը բերեն, նոյնպէս չափազանց տաքութիւնն ալ վնասակար է և կաթուած յառաջ կը բերէ, բնաւ պէտք չէ վարժուիլ: Պէտք է որ գլուխը բարձր ու չափաւոր կերպով գոցուած, ոտքերը տաք, վերմակները թեթև, բնական կարիքները կատարուած ու միտքը անխռով ըլլայ:

Ընդհանրապէս մարդիկ աջ կողմի վրայ կը պառկին: Ասոր ալ պատճառն լեարդին որ փորին աջ կողմն ու սրտին ալ կուրծքի ձախ կողմն գտնուիլն է: Երիտասարդներու մեծ մասը ի զուր պիտի փորձեն ձախ կողմի վրայ պառկիլ, որովհետև բաբախումներէ ու ցաւերէ պիտի արթննան.

Բայց երբ տարիքնիս առնելով՝ ծերանանք և

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Գասըմ
23	11	Աւագ Երկուշաբթի. Բն. Լտ. Ս. Գէորգ. Հիմնարկութիւն Ազգ. Հայուհեաց Ընկերութեան ի Պոլիս: [1880].	١٧	١٦٨

սրտերնիս սկսի աւելի հանդարտ բաբախել. այն ատեն պէտք է ջանալ մերթ աջ մերթ ձախ կողմի վրայ պառկելու վարժուիլ: Մեր կեանքէ քնոյ յատկացեալ $^1/_2$ մասին ամբողջ միջոցն եթէ շարունակ մէկ կողմի վրայ պառկինք, կրնայ մեր մարմնոյ երկու կողմերու հաւասարակշռութիւնը խանգարել. այս կերպով ձախ թոքերնիս շատ յագնած ու աջ թոքերնիս շատ հանգչած կը լինի. ուղեղը դէպ ի աջ կը դիմէ հետևաբար կրնայ ըլլալ որ մարմնոյ ձախ կողմն թմրի ու անդամալոյծ դառնայ:

Ուրեմն պէտք չէ շարունակ մէկ կողմի վրայ պառկած քնանալ. լաւագոյն է որ երբ անկողին կը մըտնեմք՝ ձախ կողմերնուս վրայ պառկինք ու քնանանք, որպէս զի մարսողութիւնը կանոնաւորապէս կատարուի, և ապա, աջ կողմի վրայ դառնալ:

Պէտք է մոռնալ թէ՝ հանդարտ ու անխռով քուն մը մեր բնութեան ու մտքի համար այնքան նպաստաւոր է՝ որքան առողջութեան, ու երջանկութեան համար. շատ մարդիկ կան որոնց նկարութեան, տկարութեան, չար ու կռուազար բնութեան պատճառն այն է որ գէշ կը քնանան և հետևաբար գէշ ալ կը մարսեն:

Լաւ մարսողութիւնք, յաճախ հանդարտ քունէ մը յառաջ կուգան. և որովհետև այդ երկու բաներն,

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Գասըմ
24	12	Աւագ երեքշաբթի. Բհ. Յիշատ. տասն կուսանաց։ 63րդ տարեդ. Ծննդեան Նասր Էտ տին Շահին Պարսից։	١٨	١٦٩

քուն ու մարսողութիւն, առողջութեան բանալիներն են, առողջութիւնը միտքը արթուն ու զուարթ կը պահէ, եւ ուրախութիւնն ալ զմեզ դիւրահամբոյր ու բարեսիրտ կ'ընէ:

Չարերն ու փառասէրք քիչ կը քնանան:

Քնոյ պէտքը երեկոյները մանաւանդ կը ծանրանայ մեր վրայ և այս բանս մեր ընկերական սովորութիւններէ աւելի կեանքի պէտքերու համաձայն է: Արդարեւ, բնական է որ հանգստի ըղձեմք մթութեամբ անգործածելի դարձող ժամերը:

Եթէ ցորեկուան քունը զմեզ կը տկարացնէ, պատճառն այն է որ գիշերուան քնոյ չափ հանդարտ չի կրնար ըլլալ. և երբեմն ալ՝ որովհետեւ գիշերը ծանր աշխատութեանց կամ ծայրայեղութեանց յատկացնելու համար ցորեկը կը քնանանք: Եթէ գիշերուան սերտողութիւնները կամ ուսումնասիրութիւնները մարմինը կը տկարացնեն, պատճառն այն է որ լաւագոյն, ամենէն հիմնական ու խորունկ ուսումնասիրութիւնք անոնք են:

Բաց աստի, քնումը մարդ ընկերութենէ, հետեւաբար ընկերական պարտականութիւններէ ու հաճոյքներէ կը հեռացնէ: Գիշերային խոկումներէ կորովն ու ոյժը սպառած լինելով՝ ցորեկուան գործերը ցրուած մտքով կը կատարուին և ակներև անտարբերու-

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Գասըմ
25	13	Աւագ Չորեքշաբթի. Գյ. Լտ. Մարկոսի աւետարանչին, Եղանէն է Բութոր ամենայն Եկեղեցեաց նոյն։ Նշանաւոր երաժիշտ Արիստակէս Յովհաննէսեան վախճանի. [1878].	١٩	١٧٠

թիւն մը կ'ունենամք կենաց յարաբերութեանց համար:

Ժամանակի նման տեղւոյն ընտրութիւնն ևս կարեւոր է: Քնոյ համար, էական է որ մտքերնիս անխառով ու անդամները յոգնած ըլլան:

Հանդարտութեան միացած յոգնութիւնը խոտէ անկողնոյ վրայ աւելի հանգիստ ու խորունկ կը քնանայ, քան թէ՝ անզբաղութիւնն փետուրէ անկողնոյ վրայ:

Յոգնութիւնը մշակին բարձն է.

Եթէ քունը անօթութիւնը կը մոռցնէ, անօթութիւնն ալ քունը կամ կ'արգելու կամ կը կարճեցնէ:

Ազնիւներու ծուլութեան լաւագոյն դեղն՝ երկայն ու հանդարտ քունն է,

Դ. ԱՏՐՈՒՆԻ

[Թարգմ.]

Անասնոց վրայի ոջիլները մաքրել

Ընտանի անասուններուն, ինչպէս շան, կատուի, և այլն վրայ գտնուած ամէն տեսակ ոջիլներու միակ դեղն է զանոնք բէնզոլ կազով լաւ մը օծելն:

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Գասըմ
26	14	✠ Աւագ Հինգշաբթի. Ճն. Յիշատակ Ոտնալուային։ Անջատեղ։ Սոսկալի հրդեհ ի Կ. Պոլիս, այրեցաւ 30,000 շէնք և 6000 անձինք։ [1660].	٢٠	١٧١

Ձեռքերնուդ վրայի եղունգը [կծիծ, նասըր] անհետացնել

Ձեռքերնուդ եղունգը ջնջելու համար պէտք է իրիկունը պառկելէ յառաջ ձեռքերը փոշի եղած կաւիճով (թէպէշիր) շփել, և ձեռնոց անցնել, որպէս զի կաւիճը եղունգին վրայ մնայ. Զայս հինգ իրիկուն այս գործողութիւնը կրկնել պէտք է, և ապահով եղիք որ բոլորովին անհետ պիտի ըլլան այդ տգեղ կծիծները։

ՊԷԹՐՈԼԱՇԱՐԺ ՄԵՔԵՆԱՅՔ

Արուեստք կը զարգանան հետզհետէ, ամէն գործ մեքենայից միջոցաւ կը կատարուի և մարդու կը մնայ միայն ճշդել և հսկել մեքենայից՝ որ կը կատարեն ամէն կարգի ձեռարուեստք։ Ժամանակիս այս պահանջմունք՝ աղետաբեր եղան Պոլսոյ և Թուրքիոյ այլ քաղաքաց արհեստագործաց՝ որ չ'ունենալով ոչ պէտք եղած դրամագլուխն և ոչ ձեռներիցութեան ոգին, չի կրցան մրցիլ եւրոպեան ճարտարութեան հետ։ Սակայն պարագայք հետզհետէ կը փոխուին և այժմ գործատան մը հաստատումը, այնչափ դիւրացած է՝ որ եթէ քիչ մը աւելի ձեռներիցութիւն ունենանք՝ արուեստից շատ ճիւղերուն մէջ կատարելապէս կրնանք մրցիլ Եւրոպայի հետ, աւելի աժան և լաւագոյնը ար-

Լտ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Գասըմ
27	15	Աւագ Ուրբաթ. Ճն. Յիշատակ Չարչարանաց, խաչելութեան և թաղման Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։ Մխիթար Աբբահայր վ. Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան վախճանի։ [1749].	٢١	١٧٢

տադրելով, զի հետզհետէ այնչափ դիւրագին և կատարելագործեալ մեքենաներ հնարուեցան, մանաւանդ շարժիչ մեքենայներ, որք դիւրացուցին մեծ եւ փոքր գործարանի մը հաստատումը և կ'արժէ քանի մը բացատրութիւններ տալ։

Հազիւ թէ դար մը առաջ շոգեշարժ մեքենայք հընարուեցան, անմիջապէս ամէն արհեստք սկսան հըսկայաքայլ յառաջդիմել. մարդկութիւնը խոր քունէ մը արթնցաւ, տեսնելով թէ իւր ամէն վայրկեան գործածած ջրոյ շոգիացմամբ, ի՛նչ մեծ զօրութիւն և ի՛նչ մեծ արդիւնք կարելի է եղեր ձեռք բերել՝ երբ գործածումը գիտցուի. ա՛լ հնարիչք հետամուտ եղան ամէն առարկաները և երևոյթները քննութեան ենթարկել, փորձել ու փորձել և անմիջապէս գիւտերը՝ գիւտերու առաջնորդեցին, հաղորդակցութիւնք դիւրացան և մարդկային հանճարը գործել սկսաւ ի կիր արկանելով շոգեշարժ մեքենայները իւր ամէն պիտոյից։

Սակայն մարդկային խուզարկու ոգին չգոհացաւ շոգւով, զի քննեց և ստուգեց որ հեղուկներուն մէջ ջուրն՝ ամէնէն աւելի ջերմութիւն կը սպառէր և վառուած ածուխին մեծ մասը յումպէտս կը կորսուէր, փորձեց զանազան հեղուկներ, ինչպէս եթեր, պէնզին եայլն՝ զայս գոց ամանի մէջ տաքցնելով և շոգիացընելով և գործածուած շոգին պաղեցնելով և վերստին

Լտ. Ամսոյ	Օր ամսոյ		Տն. Եկեղեց.	Գտումն
28	16	Աւագ Շաբաթ. Թլ. Ճրագալոյց Ս. Զատկի։ Նաւակատիք յերեկոյին ։ ☾ Վերջ. քառ. ժմ. 8. ր. 16։ Պարզ և չորս։ Տպարանապետ Ճ. Արամեան վախճանի։ [1879]։	ԻԲ	ՃՀԳ

գործածելով, անմիջապէս ածխոյ մասին մեծ խնայողութիւն ձեռք բերաւ, սակայն եթէրի և պէնզինի շոգիները յոյժ դիւրավառ նիւթեր ըլլալով, անգամ մը Մարսիլիայէ Ալճէր բանող շոգենաւի մը մէջ վտանգ պատահեցաւ և այս դրութիւնը մէկ կողմ թողուեցաւ ։ Յետոյ խորհեցան թէ փոխանակ հեղուկները շոգիացնելով այս շոգիին ճնշող զօրութիւնը գործածելու, նոյն իսկ օդը տաքցնել. օդը տաքնալով ծաւալը կը մեծնայ և երբ գոց ամանի մէջ գտնուի, կը ճնշէ որպէս շոգի, այս դրութիւնը քիչ յաջողութիւն գտաւ, և այն ալ փոքր զօրութեանց համար, զի մեծ զօրութեանց համար անհեթեթ մեծութեամբ մեքենաներ շինել պէտք եղաւ, և այս ալ խնայողութիւն չէր ։*)

[*] Ճնշեալ տաք օդով շարժիչ մեքենան հնարած է Էրիգսըն անուն Շուէտացին. և այն գիւտը ծանուցած էր Անգղիացի ճարտարագէտներուն, բայց նոքա զինքը ծաղրելով՝ չուզեցին հաւատ ընծայել ։ Էրիքսըն ճարահատեալ Ամերիկա գնաց և անդ մի քանի գրամատէրներու օժանդակութեամբ քսան տարւոյ չափ չարաչար աշխատելով և շատ մը փոքրիկ շոգենաւներու վրայ ըրած փորձերէն քաջալերեալ՝ 1853ին՝ 600 ձիու զօրութեամբ և ժամը 6էն մինչեւ 9 մղոն արագութեամբ քալող շոգենաւ մը շինեց, որ առաջին անգամ ըլլալով՝ իւր ճամբորդութիւնը Ամերիկայէն Լոնտոն կատարեց. բայց ինչպէս ըսինք, զանազան անպատեհութեանց համար գործածութիւն չգտաւ ։

Լտ. Ամսոյ	Օր ամսոյ		Տն. Եկեղեց.	Գտումն
29	17	✠ Կիր. ոչ. ԶԱՏԻԿ. Եռ. Յն.։ Ոտքէ է Մեծ Անգլիոյ Քննչական Համբարձման. Եւ Յանուն Ձեր Կերակրէ։ Բնական Յանուն է Պետեր։ Ցինամեայ յոբելեան գիտնական Մկրտիչ Էմինի։ [1886]։	ԻԳ	ՃՀԴ

Այս ամէն դրութիւնք որ փորձուեցան՝ հիմը անօթն էր, որ վառելով կը տաքցնէր հեղուկ մը շոգիացնելով, կամ կազ մը տաքցնելով և ճնշումը աւելցընելով գոց ամանի մէջ. թէև կաթսայից ձեւն՝ յանհունս փոփոխութեան ենթարկեցաւ և այս կերպով բաւական խնայութիւն ձեռք բերուեցաւ, սակայն միշտ ածուխը վառած ատեն՝ ջերմութեան մի կարևոր մասը ծխանէն դուրս կը կորսուէր, հետեւաբար ոմանք խորհեցան՝ որ այս ածուխը վառելով փոխանակ անուղղապէս օգտուելու այսինքն տաքցնելով ուրիշ նիւթ մը, ինչպէս ջուր, եթեր, օդ, ևայլն, ուղղապէս օգտուիլ գործածելով նոյն իսկ ածխոյ կազը, որ արդէն լուսաւորութեան համար կը գործածուէր և կազաշարժ մեքենայք հնարուեցան և քսան տարիէ ի վեր հետզհետէ կատարելագործուեցան. թէեւ այսօր հարիւր հազարի չափ կազաշարժ մեքենայք գործածութեան մէջ են, բայց միշտ փոքր զօրութեանց, այսինքն առ առաւելն 20 ձիու զօրութեան համար, զի մեծագոյն զօրութիւններ արտադրելու համար, շոգեշարժ մեքենայք աւելի խնայողական են մանաւանդ այն պարագային՝ որ մեքենան միշտ պիտի գործէ ։ Կազաշարժ մեքենայի մը առաւելութիւններն են, գործածութեան դիւրութիւն, վայրկենական և անվտանգ ։ Բնաւ մեքենավարի և հնոցպանի պէտք չկայ կազա-

Լռ. Ապրիլ	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Թուական
30	18	☩ Եշ. ՃԻ. Բ. օր Զատկի։ Յիշատակ Մեսրոպայ։ [illegible] է Բերդայ։ Վառօդապետ Յովհաննէս Պէյ Տատեան վախճանի։ [1869].	٢٤	١٧٥

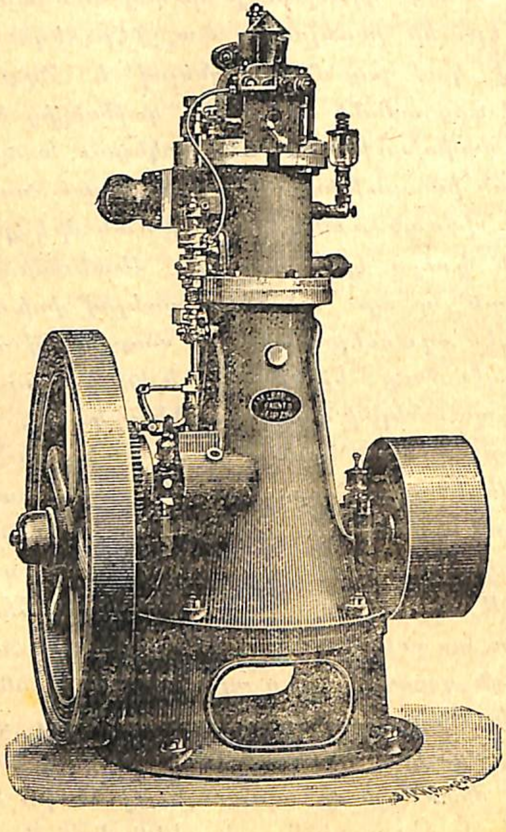

ԲԷԹՐՈԼԱՇԱՐԺ ՄԵՔԵՆԱՅ

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Թուական
1	19	☩ Դշ. ՃԻԱ. Գ. օր Զատկի։ Լոյս Մայիս և տօն Առաքելոյն Փիլիպպոսի և Յակոբայ։ [illegible] Վիեննայի տիեզերական արուեստահանդէսին բացումը։ [1876].	٢٥	١٧٦

շարժ մեքենան գործածելու համար, ինչ որ մեծ խընայողութիւն մ'է, մանաւանդ երբ փոքր զօրութեան մը համար է. կազաշարժ մեքենայք ուրիշ դիւրութիւններ ալ մեզ կ'ընծայեն, որք են՝ զետեղման դիւրութիւն առանց մասնաւոր շէնքի, ծխանի, առանց մասնաւոր արտօնութեան, տեղւոյ խնայողութիւն, փոխադրութեան դիւրութիւն, եւ մաքրութիւն։

Սակայն կազաշարժ մեքենայք՝ թէև զետեղման համար դիւրին, քիչ տեղի պէտք ունին, ծուխ ու մուր չունին, գործածելը դիւրին և վայրկենական, սակայն մի մեծ անպատեհութիւն ունին, է՛ այն նախ որ ամէն տեղ չէ կարելի զետեղել, զի կազի խողովակաց մօտ պէտք է գտնուիլ և կազը Թուրքիոյ մէջ միայն Կ. Պոլսոյ մեծ փողոցներուն մէջ կարելի է գտնել. երկրորդ՝ կազը ածուխէն աւելի սուղ է օրական սպառման հաշւով, և այս սղութիւնը կազաշարժ մեքենայ մը կը փոխարինէ, միայն իւր գործածութեան դիւրութիւններով՝ զորս յիշատակեցինք։

Ուրեմն պէտք էր գտնել և հնարել շարժիչ մեքենայ մը, որ ոչ միայն ունենար այն ամէն դիւրութիւններն ու առաւելութիւններն՝ զորս ունին կազաշարժ մեքենայք, այլ նաև այնպիսի նիւթով մը բանէր՝ որ կազէն աւելի աժան ըլլար և ամէն տեղ գտնուէր։

Գիտնականք խուզարկեցին, փորձեցին ամէն վառող

Լտ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տն. Ծնունդ	Տոմար
2	20	Դշ. Ժէ. Դ. օր Զատկի։ Ա. Ատոմ [30 օր]։ Հր. Մոմ վասն մահուանն Յեսուսայ. Հնդկաստանցի Սամուէլ Մուրատեան Նշանաւոր բարերարը վախճանի։ [1816]։	٢٦	١٧٧

նիւթերն, և վերջապէս յաջողեցան ։

Բէթրոլը՝ հազիւ կէս դարէ ի վեր գտնուած է, և սակայն այնչափ ընդհանրացած է լուսաւորութեան համար՝ որ չ՚կայ նիւթ մը որ այնչափ ծանօթ ըլլայ, մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ, որ ամենափոքր գիւղի մը մէջ իսկ ծանօթ է և կը գործածուի ։

Այս պատուական հեղուկը, որ իբր լուսատու նիւթ այսչափ ընդհանրացած է, ոչ նուազ օգտակար կ՚ըլլայ, իբրեւ զօրութեան արտադրիչ գործածուելով շարժիչ մեքենայից մէջ ։

Բէթրոլաշարժ մեքենայք բաւական կը տարբերին իրարմէ, այս էջերուն մէջ կարելի չ՚ըլլալով իւրաքանչիւր դրութիւնն մանրամասնօրէն բացատրել, միայն բէթրոլաշարժ մեքենայից ամենէն կատարելագործեալներէն միոյն՝ Կրոպեան մեքենային վրայ մի քանի տեղեկութիւն տալ պարտ կը համարիմ ։

Բէթրոլաշարժ Կրոպեան մեքենայից մէջ, բէթրոլը մասնաւոր ընդունարանէ մը խողովակով կու գայ մեքենային, որոյ վերայ գտնուած փոքր ջրհան մը հետզհետէ պէտք եղած ատեն բէթրոլ կը ցայտեցնէ մեքենային վերեւ հաստատեալ տաքցած հրաշէկ խողովակի մը մէջ՝ ուր բէթրոլը կը շոգիանայ, և օդի հետ խառնուելով կը սեղմուի մեքենային գլանին մէջ և ահա այդ սեղմուած խառնուրդը նոյն միջոցին հրաշէկ

Լտ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տն. Ծնունդ	Տոմար
3	21	Եշ. ԺԶ. Ե. օր Զատկի։ Լոյս Համբարձման և Գիւտ խաչ Թօլէնթինոյի դաշնագրութիւնը հաստատուի ։ [1815] ։	٢٧	١٧٨

խողովակն կը բռնկի և մղում կուտայ մեքենային եւ այսպէս յաջորդական մղումներովէ՝ որ մեքենան կը դառնայ, և մէկ վայրկենի մէջ ըստ զօրութեան 200է մինչեւ 400 շրջան կ՚ընէ ․ շոգիացնող խողովակը կարմրցնելու համար, բաւական է բռնկցնել դարձեալ բէթրոլով վառող լամբար մը՝ որ զետեղուած է սոյն խողովակին տակ, չորս վայրկեան բաւական է այս խողովակը կարմրցունելու համար և նոյն վայրկենին մեքենան կրնայ ճամբայ ելնել, բաւական է որ երկու անգամ դարձուի անիւը ։

Մեքենան ունի կանոնաւորող գործի մը, որ միշտ մի եւ նոյն արագութեան մէջ կը պահէ մեքենան և քանի դանդաղի ջրհանը կը շարժէ՝ որ բէթրոլ ցայտեցընելով մղում կուտայ մեքենային, և այս դրութեամբ թէ՝ մեքենան իւր յաղթած զօրութեան չափ բէթրոլ կը սպառէ և թէ քիչ զօրութիւն պահանջող գործի համար բանած ատեն քիչ բէթրոլ կը սպառէ, ինչ որ բաւական խնայողութիւն մ՚է և թէ մեքենայն պարտաւորեալ միօրինակ արագութեամբ կը դառնայ, ինչ որ շատ գործերու մէջ յոյժ գնահատելի առաւելութիւն մ՚է ։

Կրոպեան բէթրոլաշարժք բնաւ ելեկտրականութեան պէտք չ՚ունին բանելու համար, թէ՝ աժան են գնով և թէ շոգեշարժ մեքենաներէ աւելի խնայողա-

Եր, գեր. 14,00 **Ապրիլ [30] Նիսան** Եր. գիշ. 10,00

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Գասըմ
4	22	Ուր. ԺԷ. Զ. օր Զատկի։ Յն*. Տօն Պուլքերեայ թագաւորին և քոյրերու : Խորհրդ. Քառասնորդաց : Գրիգոր Աղաթօն վախճանի : [1868]։	٢٨	١٧٩

կան, աւելի դիմացկուն, աւելի դիւրաշարժ և անվըտանգ: Մեր դրած պատկերը երկու ձիու զօրութեամբ բէթրօլաշարժ մեքենայ մ'է, որ 1 մեթր քառակուսի տեղւոյ մէջ կը պարունակուի:

Աւելի մանրամասնօրէն տեղեկութիւն ուզողները թէ՛ անձամբ և թէ նամակաւ կրնան դիմել առ

Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Էսկի Զափթիէ, Թիւ 9

Յօրինեց Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

—

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԻՊ

ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ԳԻՆ 2 ՂՐՇ.

ԿԱԶՄԵԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ

ԷՍԿԻ ԶԱՊԹԻԷ ՃԱՏՏԷՍԻ 61

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 20 ԶԵՂՉ

Եր. գեր. 14,2 **Ապրիլ [30] Նիսան** Եր. գիշ. 9,58

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Շէվվալ	Խըտրէլէզ
5	23	Շբ. ԺԸ. Է օր Զատկի։ Յիշատակ գլխատման Սրբոյն Յովհաննու Մկրտչին։ Յն* Ս. Գէորգ։ Տօ. Խորհրդ. Բանայէր Յունաց Օրհնութեայ։ Ն. Լ. ժմ. 21. ր. 31 : Պայծառ առաւօտ : Նաբոլէոն Պօնաբարթ վախճանի ի Սուրբ Հեղինէ կղզին։ [1821]։	٢٩	١

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՊՈՒՏԱ ՔԱՂԱՔԻՆ ԱՌԻՒԾՆԵՐԸ

Երբ ուղեւորն, Պուտա քաղաքին ներքնուղիէն դուրս ելնէ, Բէշթա իւր աչաց առջեւ կը պարզուի իւր հոյակապ շէնքերով, ուր հասնելու համար պէտք է Դանուբ գետն անցնիլ, և որ մեծ կամուրջով մը այդ երկու քաղաքներն մէկզմէկէ կը զատէ: Այս պատմական կամուրջն 400 մեթր երկայնութիւն ունի և միայն երկու կամարներու վրայ կառուցուած է. սակայն իւր ամենամեծ փառքերն են մարմարեայ չքեղ չորս առիւծներ, որք կամուրջին մէն մի ծայրերը կը պահպանեն: Ահաւասիկ ինչ կը պատմուի այդ առիւծներուն վըրայ:

Կամուրջը շինուած էր և հանդիսաւոր կերպիւ բացումը պիտի կատարուէր հետեւեալ օրը: Ճարտարապետն, իւր գործին վրայ վստահ, հանդարտութեամբ կ'սպասէր իւր յաջողութեան. իսկ քանդակագործն, որ կամուրջը զարդարած և չորս առիւծները շինած էր, քաղաքին մէջ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ հպարտութեամբ,

« Ով որ, վաղը, ունիցէ թերութիւն մը գտնէ շինած առիւծներուս վրայ, հինգ հազար ֆիօրին պիտի ստանայ: »

Երբ օրը ծագեցաւ, բազմութիւնն եկաւ և սքան-

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Ձիլգադէ	Խտրէլէզ
6	24	❈ Կիր. դ. Նոր կիրակէ. Ը. օր Զատկի. Տն. Զէւ-թոտէ: [30 օր] : Ցն Բանայեր է Խօսքին: Բարիզի տիեզերական արուեստահանդէսի բացումը: [1889]:	١	٢

հացաւ այդ ճարտարաշէն կենդանեաց վրայ, որք թաթերնին երկնցուցած, բերաննին կխարաց, կարծես Դանիէլն իրենց ճիրաններուն տակ զսպելու երեւոյթն ունէին:

Յանկարծ ոզորմելի հնակարկատ մը բազմութեան մէջէն յառաջացաւ, քանդակագործին մօտեցաւ զոր ժողովուրդը կը ծափահարէր, և ըսաւ. — Բան մը կը տեսնեմ: — Ի՞նչ, հարցուց քանդակագործը ժպտելով: — Ո՛հ, մեծ բան մը չէ, պատասխանեց նա. այս կենդանիները բերան մը և ակռաներ ունին, բայց լեզու՝ ո՛չ: — Այո՛, իրաւ է, իրաւ է, գոչեց ժողովուրդն, և սկսաւ ծաղրել խեղճ արհեստաւորն, որ յուսահատութենէն՝ կամուրջին վրայէն գետը նետեց ինքզինքը:

Ամէն տարի, առիւծները այդ սուգը կը կրեն. սեւ շղարշով կը պատեն զանոնք քանդակագործին մահուան օրը, սեպտեմբեր 22ին:

Այսօր, թռչուններ իրենց բոյնն հաստատած են առիւծներուն բերնին մէջ, և չեն գանգատիր թէ դատարկ է:

ՄՈՒԿՆ ԵՒ ՇՈՒՆՆ ԻԲՐԵՒ ՇԱՐԺԻՉ ՄԵՔԵՆԱՅ

Փամանակէ մը ի վեր, ի Բիաքէլվէկ (Անգլիոյ մէջ փոքր գիւղ մը) բամբակի մանարանի մը մէջ մուկերն

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Ձիլգադէ	Խտրէլէզ
7	25	Բշ. Ադ. Թ. օր Յինանց. Յն. Մարկոսի աւետարանչին: [illegible] [29 օր]: [illegible] Թանահատ լերան պատառումը և մեծ անապատի աւերումը: [1658]:	٢	٣

օգտակար կերպով կը գործածեն: Այն շարժիչ մեքենան, որոյ մէջ կը դնեն մուկերը, մուկերու քայլով շարժող տեսակ մը անիւ է: Ամէն օր, մէկ մուկը, 10-11 անգլիական մղոն տեղ կը քալէ, և հարիւրի չափ բամբակի թել կը մանէ: Անոնց հաճարի ալիւր կուտան, տարին մէկ մուկը առ առաւելն երեքուկէս ղուրուշ ծախք ունի: Միւս կողմէն, մէն մի մուկ տարեկան 42 ղուրուշի գործ կ'արտադրէ: Ուրեմն իւր կերակուրն և 6 ղուրուշ ալ մեքենային նորոգութեան համար հաշուելով՝ ընդ ամէնը 10 ղուրուշ իւր շահածէն հանեմք, մէն մի մուկի համար տարեկան 32 ղրուշ զուտ շահ մը կը մնայ:

Գործարանատէր մը՝ տուն մը վարձելով՝ անդ մուկերու միջոցաւ շարժող 1000 հատ փոքր ճախարակներ դրած է, որով տարեկան 300 ոսկւոյ շահ մը կ'ունենայ:

Փարիզի 1887ի երկրագործական արուեստահանդէսին մէջ նոր մեքենայ մի նշմարուեցաւ, որ ցորենը ծեծելու սահմանուած էր: Ձի մը կը շարժէր զայն որ շարունակ անվերջանալի ուղւոյ մը վրայ կը քայլէր՝ երկու գրեթէ հորիզոնական գլաններու վրայէ անցնելով:

Այժմ անասնական զօրութեան մէկ ուրիշ օգտակար գործածութիւնն ալ պիտի նկարագրեմք: Սոյն մե-

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տն. Զիլգամէ	խորհէկդ
8	26	Գշ. ուէ. ժ. օր Յինանց. Ներսէս Վ. Վարժապետեան Պոլսոյ Պատրիարք կը ընտրուի. [1874]:	ր	ε

քենան հնարած է Պ. Ռիշար, Փարիզի մէջ, զոր վերջերս գիտական արուեստահանդէսի մը մէջ փորձեցին զայն:

Հնարքին սկզբունքն անդ է որ անասունն իւր ծան-

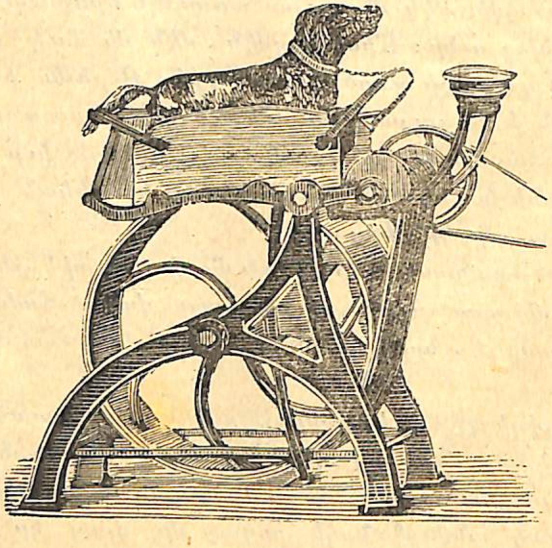

րութեան բոլոր զօրութիւնը կը գործածէ. կենդանին որ կը գտնուի մէկ փոքրիկ հիւղակի մը մէջ, հաստատուած մէկ առանցքի վրայ, զոր կը կրէ մեքենային ամ-

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տն. Զիլգամէ	խորհէկդ
9	27	Դշ. ԲՅ. ԺԱ. օր Յինանց. Հիւսիսափայլի խմբագիր Ս. Նազարեանց վախճանի. [1879].	ε	օ

բողջութիւնն: Մեր պատկերին շունը իւր հանգստութեան դրից մէջ կը գտնուի: կենդանիին բեռը, երբ իւր ծանրութեան կեդրոնին մէջ կը գտնուի, բնաւ չազդեր անիւին վրայ, բայց երբ հիւղն կ'սկսի շարժիլ, այսինքն երբ շօշափող գիծն սրանկիւն մը կը կազմէ ուղղաձիգին հետ, միայն կենդանիին ծանրութիւնը կը բաւէ անիւը դարձնելու համար: Շունը իր սահիլը զգալով՝ բնականաբար դէպ յառաջ կը քայլէ. սակայն և այնպէս կատարեալ արդիւնքը կ'ստացուի՝ երբ մարմինն ամբողջովին իջնող գծին վրայ դրուած է, եւ սոյն արդիւնքն մի միայն կենդանիին ծանրութենէն կ'արտադրի:

Շունն իւր հանգստեան վայրկեաններուն մէջ կրնայ առանց իւր տեղէն շարժելու ջուր խմել, զի այս բանին համար սկուտեղ մը հաստատուած է արդէն իւր աչաց առջեւ:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Պարոն Ամբակում, կնոջը հետ նորոգուելու վրայ եղող տան մը առջեւէն կ'անցնի:

Պ. Ամբակում յուզմամբ դիտել կուտայ 15 մէթր բարձրութիւն ունեցող լաստակերտի (իսկէլէ) մը անհաստատութիւնն, որու վրայ երկու գործաւոր կ'աշխատէին:

Լտ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խտրէլլէզ
10	28	Եշ. ԲՅ. ԺԲ. օր Յինանց ։ Փիլատելփիոյ արուեստահանդէսի բացումը [1876]։	٥	٦

— Արգիլելու են, կ'ըսէ կինը համոզեալ շեշտով մը ։
— Տարակոյս չկայ, կը պատասխանէ Պ. Ամբակում. ինչ անհոգութիւն, հապա գործաւորներէն մին անցորդի մը գլխուն վրայ իյնայ նէ ։

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ապրիլ ամսոյ մէջ

Ապրիլի մէջ բնութիւնը կը զուարթանայ և երկրագործին համար նորանոր աշխատութիւններ կ'աւելնան ։ Անցեալ ամսէն պակաս մնացածները կատարելէն զատ, պէտք է ցանելու սկսիլ գարնան ընդեղէնները, ինչպէս վարսակ, գարի, մսրացորեն, ճիակորեակ. (Աւնաւլուս տաւըքը), ծխախոտ, առւոյտ (եօնճա), բամբակ, բրինձ, աֆիոն, կանեփ (ճէնէվիր), եւայլն ։ Արտերուն մէջ բուսած գէշ և անպիտան խոտերը խլելու, և ջուր կոխած տեղուանքն ալ չորցնելու է՝ քովընտի ճամբայներ բանալով և ջուրը ուրիշ տեղ փոխադրելով. նաև պէտք չէ որ ձիերն ու կովերը անոնց մէջ թողուլ որ արծին ։

Ոչխարներուն գոնէ շաբաթն անգամ մը պէտք է աղ կերցնել, ու կթելով պանիր շինել ։ Գառները փարախին մօտերը պէտք է արծել և զգուշանալ որ անձ-

Լտ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խտրէլլէզ
11	29	Ուր. ԳՅ. ԺԳ. օր Յինանց ։ Անդրանիկէսը կը տօնէն ։ Պարսից Նասր էտ Տին Շահն այցելեց ի սուրբ Էջմիածին։ [1878] ։	٦	٧

րեւէն չի վնասուին ։ Տաք երկիրներու մէջ թթենիներուն արմատները Մարտի սկիզբները կը փորեն, իսկ ցուրտ տեղեր սոյն գործողութիւնը Ապրիլի մէջ ձըգած են ։ Նոյնպէս չերամի հունտերուն արթնցնելը թթենիներուն ուշ կամ կանուխ ծաղկելէն կախումն ունի, ուստի ամսոյս սկիզբը և ընդհանրապէս տասն և հինգին պէտք է արթնցնել ։ Փեթակները ցրտէն ու անձրեւէն պէտք է պաշտպանել, և եթէ անոնց մօտ գետ կամ լիճ չկայ, պէտք է մեծ ամանով մաքուր ջուր դնել ։

Պտղոց պարտէզ. — Սոյն ամսոյ սկիզբէն մինչեւ վերջը ծիրանի և դեղձի ծառերուն բողբոջները (Յիլիզ) և խիտ ծաղիկները պէտք է բրցնել, դեղձի ծառերուն որդերը սատկեցնելու համար ծխախոտի ջուր սրսկել ծառերուն վրայ, կամ ծառերուն բուներուն քով կենդանեաց աղբ վառելու է, որ մուխէն սատկին . Նոյնպէս սերկեւիլի ծառերուն վրայի եղած որդերն ալ հաւաքելու է ։ Այս եղանակին մէջ բոլոր ծառերը կը ծաղկին, ուստի և ո՛չ մէկ ծառ տեղէն խախտելու է ։ Այս ամենը դեռ չ'աւարտած, անպատճառ պէտք է որթերը և ծառերը յօտել, որթն ու թութը պատուաստել (աշ էքմէք) ։ Սոյն ամսոյ մէջ, պտղատու ծառոց կուտերը, ինչպէս ընկոյզի, դեղձի և նուշի կուտը տնկելու է ։

Եր. ցեր. 14,17 **Ապրիլ [30] Նիսան** Եր. գիշ. 9,43

Լտ. Մայիս	Օր ամսոյ		Յն. Զիլքատէ	Խտրէլէզ
12	30	Շբ. ԳԷ. ԺԴ. որ Յինանց. Սոփոնիայ մարգարէն և այլք։ ☽ Առ. քառ. ժմ. 16. ր 23։ Առաջին քառորդ.	Է	Ը

Ծաղկանց պարտէզ. — *Այս ամսոյ մէջ՝ առաջին գարունէն մնացած ամէն տեսակ ծաղիկներու սերմերը տնկելու է։ Նարկիզի, շուշանի* (զամպագ) *և ամէն տեսակ կակաչի* (լալէ) *սոխերը, խաթմի չիչէկի, գեղձի* (պօրու չիչէի) *շահպրակի* (ճէնպօյ), *աստղաձեւ կռնկենիի* (ըրր ճահի) *կը տնկուի։ Ծաղկանց ջերոցներուն մէջ պահուած թաղարները դուրս հանելու է։ Ամէն տեսակ ծաղկանց տունկերը կը տնկուի և ածուները կը պատրաստուի, Վարդերուն և ուրիշ ծաղիկներուն վրայ եղած որդերը ջարդելու է, որ ճագ հանելով չի շատնան. Մեխակին* (զառանֆիլ) *և յասմիկը* (եասեմի) *տաշտաթաղ ընելու և փտած հողի հետ խառնուած աղբով դարմանելու է։ Գունաւոր ծաղիկները արեւէ ու անձրեւէ պահպանէ։ Մեխակներուն քով փոքրիկ խեչակներ տնկելով անոնց կապէ սեղով* (թասմայով)*։*

Բանջարեղինաց պարտէզ. — *Տունկ* (ֆիտան) *յառաջ բերելու համար կաղամբի* (լահանա), *սև կաղամբի* (գարնապահար) *սերմերը կը ցանուի։ Ամէն տեսակ գետնի լուբիա* (եէր ֆասուլեասը), *ոլոռն, շողգամ, սամիթին, բանձար կը տնկուի։ Այս ամսոյ 15էն սկսեալ սխտոռ* (նօհուտ), *սեխ, ձմերուկ, պամիա եւայլն կը ցանուի. իսկ 15էն մինչեւ ամսոյն վերջը, եթէ հասունցած ըլլան, պատինճանի, լոլիկի, կանաչ պղպեղի,*

Եր. ցեր. 14,19 **Մայիս [31] Մայըս** Եր. գիշ. 9,41

Լտ. Մայիս	Օր ամսոյ		Յն. Զիլքատէ	Խտրէլէզ
13	1	✠ Կիր. ԳՅ. Աշխարհամատրան կիրակէ [Կանաչ կիրակէ]. Լտ. Հոգեգալուստ. Յն. Բանայեր է Պահոց ․․․։ *Արարատ ամսագիրն կը սկսի հրատարակուիլ ի Ս. Էջմիածին.* [1868]։	Ը	Թ

դդումի, վարունգի տունկերը կը տնկուին. իսկ եգիպտացորենի և ասմա գապագի *տունկերը ամսոյն վերջերը կարելի է տնկել։ Այնան մէջ տնկուած բակլաներուն արմատները պէտք է քովի հողերով ծածկել և ծաղիկ տուած ժամանակնին՝ գլուխները բրցունել, որ ույժերնին արմատներուն և ծաղիկներուն տան։*

Փետրվար ամսոյ մէջ բարձերու տակ ցանուած հազարի (մառուլ) *սերմերուն ջուր տալու է երբեմն երբեմն՝ եթէ պզտիկ մնացած են, իսկ եթէ խոշորցած են՝ ածուներու մէջ բաժնելու է։ Այս ամսոյն սկիզբէն մինչեւ վերջը, գիշերները դդումի, վարունգի, կանաչ պղպեղի եւայլ բարձերը հաստ բեխաթով* (գապա հասըր) *ծածկելու է։*

ԳԵՂԵՑԻԿ ԽՕՍՔԵՐ

Ծուլութիւնը մուրացկանութեան բանալին և ամէն չարեաց արմատ է։

— Ինչպէս որ դարձող քարը մամուռ չկապեր, նոյնպէս ալ անհաստատ մարդն իր գործերուն մէջ չի յաջողիր.

— Ան որ գիտէ ինքզինք, գիտէ ամէն բան։

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խտրէլէզ
14	2	Բշ. դւ. ԺԶ. օր Յինանց։ Յն.* Գիւտ Նշխարաց Սրբոյն Աբրահամու Հայրապետին։ [illegible]։ Պոլսոյ առաջին Սահմանադրական Պատրիարք կ'ընտրուի Սարգիս Արքեպիսկոպոս։ [1862]։	۹	۱۰

ԱՌ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Հարց - պատասխանի

Թէ մանուկ չեմ, ո՛վ արձագանգ, ի՞նչ եմ արդ...
— Մա՛րդ։

Մարդկան ճակտին ի բընէ ի՞նչ գըրուեցաւ...
— Ցա՛ւ։

Մեր հոգւոյն մէջ ի՞նչ գտնուիլ պարտի յոյժ...
— Ո՛յժ

Ո՞րքան տեւեն յերկրի մեր խաղն ու քրքիջ...
— Քի՛չ։

Ե՞րբ կը ցնդին յոյսք եւ երազք մեր ընւաղ...
— Վա՛ղ։

Ի՞նչ կը քաղենք մենք ի մեր մէկ քայլափոխ...
— Ո՛խ։

Սատանն ի՞նչ բան կը դրկէ մեզ դըժոխքէն...
— Քէ՛ն։

Ի՞նչ կը քըսեն չարք մեր ճակտին անամուր...
— Մո՛ւր։

Կա՞յ բան մ'որ գայ մերթ պըսակել մեր յոյսեր...
— Սէ՛ր։

Ձերդ գանձ սիրոյ մեզ ի՞նչ տուած է երկին...
— Կի՛ն։

Կրնա՞նք սակայն միշտ վստահիլ մենք կնոջ...
— Ո՛չ։

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խտրէլէզ
15	3	Գշ. դյ. ԺԷ. օր Յինանց։ [illegible]։ Բարիզի Էյֆէլեան աշտարակը հասարակութեան համար կը բացուի։ [1889]։	۱۰	۱۱

Երբեմն ի մեզ ի՞նչ կը դառնայ սէրն անբաղտ...
— Ա՛խտ։

Ի՞նչ բան լըռու այդ ախտն ի սիրտ հէգ մարդոյն...
— Թո՛յն։

Ե՞րբ կը հասնի այդ դառն ախտին դեղն անուշ...
— Ո՛ւշ։

Ի՞նչ կը գտնէ մարդ, երբ անձն յար տայ ընմայ...
— Մահ։

— Պիտի կըտրեմ ե՛ս ալ կենաց բեռն ազդու...
— Դո՛ւ։

Ի՞նչ ըլնեմ երբ քաշին յոյսերս ամպասլաց...
— Լա՛ց։

Ո՞վ պիտ' յուզուի տխրահունչ ողբ ու վայէս...
— Ե՛ս։

Պիտ' ո՞ւր ցամքին իմ արտասուք յորդահոս...
— Հո՛ս։

Ո՞ւր պիտ' երթայ հոգեակս անմահ, անըստուեր...
— Վե՛ր։

Արդ ո՞վ պիտի մըխիթարէ իմ վիշտեր...
— Տէ՛ր։

Սեպտ. 86 *ԱՂԵՔՍ. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ*

Եր. ցեր. 14,25 **Մայիս [31] Մայըս** Եր. գիշ. 9,35

Լտ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խտրէլլէզ
16	4	Դշ. ոչ. ԺԸ. օր Յինանց: Հր. ծոմ վասն մահուանն Հեղեայ և գերութեան տապանակին ։ Բերայի մէջ աղջկանց արուեստանոցը բացուեցաւ ։ [1887] ։	١١	١٢

ՓՈԹՈՐԿԻ ԺԱՄԱՆԱԿ Ի՞ՆՉ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԵԼ ՊԷՏՔ Է

Փոթորիկ եղած ժամանակ շատ անգամ անզգուշութեամբ և կամ անգիտութեամբ շանթահար կ'ըլլան շատերն. հետեւաբար հետեւեալ միջոցներն և կանոնները գիտնալ շատ օգտակար կրնան ըլլալ, մանաւանդ մեր գաւառացի ընթերցողաց ։

1. Բաց դաշտի վրայ գտնուած ժամանակ պէտք է ծառերէ, խոտի դէզերէ և անասուններէ հեռու կենալ ։ — 2. Նոյնպէս բաց դաշտի և հրապարակի մէջ զգուշանալու է որ մարդ բարձր տեղ չգտնուի, վասն զի փոթորկալից ամպերու աւելի մօտիկ ըլլալով՝ շանթն իրեն կը ձգէ ։ — 3. Փողոցի մէջ գացած ժամանակ՝ աւելի լաւ է փողոցին մէջտեղէն երթալ՝ քան թէ տուներուն քովէն. նամանաւանդ այն տուներէն հեռու կենալու է՝ որոնց տանիքէն հեղեղի պէս ջուր կը վազէ ։ — 4. Տան մէջ զգոյշ ըլլալու է մետաղեայ շղթայէ կախուած ջահի մը տակ կենալ, կամ խոհանոցին մէջ ծխանի (օճաղ) քով, վասն զի մուրը շուտով իրեն կը քաշէ կայծակը ։ — 5. Տան մէջ ամէնէն լաւ տեղն է սենեկին մէջտեղը նստիլ. վառարանէ, հայելիէ, և երկաթեղէն իրերէ հեռու կենալու է ։ — 6. Աւելի լաւ է տան վարի յարկը նստիլ՝ քան թէ վերի յարկը ։ Փոթորկի ժամանակ սենեակներուն պատուհանները բաց թողուլ լաւագոյն է ։ — 7. Վառարանին մէջ եթէ կրակ կայ՝ մարելու է, վասն զի մուխը որ ծխանէն կ'ելնէ, շանթը շատ լաւ իրեն կը քաշէ և ներս կը հաղորդէ ։ — 8. Մետաղեայ իրեր վրան պահելու չէ փոթորկի ժամանակ ։

Եր. ցեր. 14,27 **Մայիս [31] Մայըս** Եր. գիշ. 9,33

Լտ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խտրէլլէզ
17	5	Եշ. ԲՅ. ԺԹ օր Յինանց ։ Ծրգ. Տար. ծննդեան և գահակալութեան Ալֆօնս ԺԳ.. թագաւորին Սպանիոյ ։	١٢	١٣

Ցօրինեց Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

—

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԻՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ԳԻՆ 2 1/2 ՂՐՇ.

ԿԱԶՄԵԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ

ԷՍԿԻ ԶԱՊԹԻԷ ՃԱՏՏԷՍԻ 61

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 20 ԶԵՂՉ

Լու. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խտրէլէզ
18	6	Ուր. Բէ. Ի. օր Յինանց։ Պեծքէ ֆուրբուռնուը ։ Բարիզի տիեզերական արուեստահանդէսի բացումը ։ [1855]։	١٣	١٤

ՆԱՄԱԿ

Վատոյժ է մարմինս, դողդոջ են քայլերս, անկարող եմ խօսելու, ապիկար՝ տարտամ մտքիս մթագին խաւն փարատելու, մօտ կոյտ մ'եմ, պարկ մը ոսկոր։ Ո՞վ պիտի կազդուրէ մարմինս, ո՞վ պիտի ոյժ տայ քայլերուս, ո՞վ պիտի շեշտ տայ լեզուիս, ո՞վ պիտի ցրուէ իմացականութեանս մռայլն... Կամքն։

Թմրութիւն մը, թանձրութիւն մը կ'ծանրանայ մըտացս վրայ, կ'ուզեմ ուսնիլ, կ'փափաքիմ յառաջանալ, ո՞վ պիտի բանայ միտքս, ո՞վ պիտի խրախուսէ զիս... Կամքն։

Ահա կ'սպասեմ, ահա պատրաստ եմ կենաց ասպարէզին մէջ նետուելու, բայց երկչոտ ու դեդեւուն է սիրտս, տկար կ'զգամ անձս, ո՛հ, և ո՞վ պիտի առաջնորդէ զիս, ո՞վ պիտի գծէ քայլերուս շաւիղն, ո՞վ պիտի քաջալերէ զիս կենաց քարոններուն դէմ չկասելու, չշփոթելու... Կամքն։

Երիտասարդ է սիրտս, վարդերու հոտն զիս կ'արբեցնէ շատ շուտ, կապուտակ հորիզոնն զմայլում կ'տայ հոգւոյս, հանդարտիկ լճակին թոյլ զուարթութիւն մը կ'պարգեւէ ինձ, ալեկոծ ծովն իր գրաւիչ յատկութեամբ ախորժ կ'տայ ծարաւի շրթանցս. անտառն, խորհրդաւոր ու լռին արձագանք կ'լինի իմ սրտիս տըրոփմանց, պուրակն՝ սփոփանք կ'տայ գրգռեալ ըղձացմանցս, կարկաչուն առուակն՝ օրօր մը կ'տայ պըղտորեալ գաղափարացս։ Կրակ մը, բոց մը կ'զգամ, աստ, կուրծքիս տակ որ զիս կ'բոցավառէ, կենաց գաւառններուն մէջ հեշտութեամբ ասլի կ'ծփամ աննպատակ։ Պիտի կորսուիմ, պիտի անհետանամ խպառ, կ'զգամ խորխորատն որ զիս կ'քաշէ, կ'տեսնեմ շրջմոլիկ հուրն որ կ'ճգնի քայլերս առ ինքն ձգել։ Եւ ո՞վ պիտի զովացնէ սրտիս բոցն, և ո՞վ պիտի մեղմէ եռացող արիւնս, և ո՞վ պիտի զգացնէ որ վարդն ունի նաև փուշեր, որ հորիզոնն ունի նաև անեզրութիւն, որ լճակն ունի նաև աներեւոյթ հոսանք, որ ծովն ունի նաև խիստ լեզի մրուր, որ անտառն է նաև որջ վայրի գազաններու, որ պուրակն է նաև բոյն թունաւոր իժերու, ո՛հ, ո՞վ.... Կամքն։

Տխուր եմ ու մելամաղձոտ ամեն րոպէ, թմրած սրտիս, աներեւոյթ հոգւոյս մէջ ունկ դնելով սաէպ, անզգալի գանգատանաց մրմունջն։ Կենացս տխուր ընթացքն պէտք է այլափոխել, իմ յարկիս տակ զըւարթութիւն ու երջանկութիւն ներմուծել. Բայց անոթնոր է սիրտս իր ընտրելի ընկերուհւոյն նկատմամբ, երկչոտ է բնաւորութիւնս իր անդորրութիւնն խանգարուած տեսնելու զարհուրանօք. Բայց ո՞վ պիտի

Լու. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խտրէլէզ
19	7	Շբ. Գէ. ԻԱ. օր Յինանց։ Տօմ. Մուրէրէ. [30 օր]։ Ⓣ Լր Լո. ժմ. 23. ր. 33։ Պարզ և Երբեմ. ամպոտ։ Բարիզէ մեկնող առաջին շոգեշարժ կառախումբը ուղղակի Սելանիկ կը հասնի. [1888].	١٤	١٥

Եր. ցեր. 14,33 **Մայիս [31] Մայիս** Եր. գիշ. 9,27

Լու. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խաղեկեղ
20	8	✠ Կիր. Գ. Դ. Չորրորդ կիւրակէ. [Նաւեր Նաւակէ]. Յայսմ. Մարերէ [30 օր]։ Յն. Յովհաննու Աւետարանչին։ Լու. Տօն Ամենասուրբ Երրորդութեան։ Հր. Երեքորդ խամարանալ։	١٥	١٦

առաջնորդէ սիրտս՝ այն ճակատագրային հարցին լուծումն գտնելու և յաղթական կանգնելու, ո՞վ պիտի մղէ հոգիս՝ իմ ապագայ երջանկութիւնն հաստատելու անպղտոր։ Ո՞վ պիտի տայ ինձ ազնիւ ընկերուհի մը, համեստ բարեկամուհի մը, խելացի մայր մը, անըրման կենակից մը, չէ՞ միթէ որ այս ընտրութեան մէջ պիտի առաջնորդէ զիս Կամքն։

Սակայ ներողամիտ կ'գտնուիմ, թոյլ է վարմունքս, անտարբեր՝ խօսքերս, անօգուտ՝ պատուէրներս։ Բայց պէտք է խիստ լինել, պէտք է աններող լինել, հարկ է անգութ իսկ լինել, բայց ո՞վ պիտի լսելի ընել տայ հօր մը պատուէրներն, ո՞վ պիտի քաջալերէ հայր մը խիստ ընթացք մ'ունենալու իր կրակոտ ու անգիտակ երիտասարդ որդւոյն դէմ, ո՞վ պիտի սքօղէ հօր մը սրտի սէրն երբ կ'պատժէ իր անհնազանդ որդին, ո՞վ պիտի սփոփէ անոր փափկիկ սիրտն երբ իր որդւոյն ծայրայեղ վարմանց առջեւ սպառնալից դատաւորի մը դերը կ'ստանձնէ. ո՛հ, ո՞վ պիտի տայ անոր այս կարողութիւններն երբ ի նկատի ունի միշտ իր զաւկի ապագայ երջանկութիւնն... Կամքն,

Սպիտակ է ալիքս, աղօտ է նայուածքս, դողդոջ են մատներս, անզօր են ծնկներս, բազմոցի խորշին վրայ կ'հանգչիմ, կ'յիշեմ անցեալս, կ'յիշեմ անուշ յիշատակներ, հպարտ է սիրտս, ունիմ հաւուն զաւակ-

Եր. ցեր. 14,34 **Մայիս [31] Մայիս** Եր. գիշ. 9,26

Լու. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խաղեկեղ
21	9	Բշ. Տծ. Իգ. օր Յինանց։ Յն. Եսայեայ մարգարէին։ ◎ Յերկասուրն. ժմ. 9. ր. 20. Տն Պարծէ ձեւը։	١٦	١٧

ներ որ կ'սիրեն ու կ'պաշտեն զիս, ունիմ ազնիւ ու ալեզարդ կողակից մը, ոչ ևս ինձ նման երջանկութիւնն վայելած է, ոչ ևս գոհ է։

Իրա՛ւ թէեւ իբր հիւլէ մը աշխարհի վրայ ինկած՝ ապրեցայ ու ծերացայ, բայց երանի թէ ամեն անըհան արարած իր կարողութեան չափով՝ թէ լինի իրեն վիճակած ասպարէզն անձուկ կամ ընդարձակ, լինի միշտ ամեն տեղ ու պարագայից մէջ ճշմարտութեան սիրահար, և ուղղամտութեան տիպար, անկեղծութեան պաշտպան, օրինաց առջեւ խստապահանջ եւ թող ունենայ նաև սիրտ մը որ լինի զեղուն զգացմամբ և իբր նշանաբան ընտրէ Կամքն։

Այո՛, ունեցայ Կամք և որքան աննշան իսկ լինի իմ խղճի ու մտքի հանդարտութիւնն, չէ՞ միթէ գերագոյն գրաւականն իմ անցեալ ուղիղ կենաց որու մէջ միշտ յաղթող հանդիսացայ, և ինչո՞ւ, որովհետեւ ունեցայ Կամք։

Իսկ այժմ իմ վերջին վայրկեանիս, երբ կ'տեսնեմ որ կեանքն կ'խուսափի ինձմէ, երբ կ'զգամ որ հասած է ժամըն, ունիմ նաև վերջին անբացատրելի հրճուանք մը ու երջանկութիւն, պիտի վերջանայ սիրտս տրոփելէ այն վայրկեանին իսկ, երբ դարձեալ ուրիշ Կամք մը, թէեւ աւելի բարձր, աւելի վսեմ ու գերագոյն ար-

Լտ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգաատէ	Խտրրէլէզ
22	10	Գշ. Դ. ԻԴ. օր Յինանց. Ծնունդ Գաբրիէլ եպիսկոպոս Այվազովսքիի. [1812].	ԺԷ	ԺԸ

ձակէ իր վճիռն ինծ համար, և այդ զօրաւորագոյն ԿԱՄՔՆ չէ՞ միթէ Ամենակարողինն . . . :

ՀՐԱՆՏ ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Զմիւռնիա

ԹԷ ԻՆՉՈ՞Ւ ՋՈՒՐԸ ԿԸ ՄԱՐԷ ԿՐԱԿԸ

Մարդիկ ի սկզբանէ անտի, գիտած են թէ ջրոյ ներկայութիւնը կրակի ազդեցութիւնը կը ջնջէ, կը մարէ զայն, և ասկէց հետեւցուցած են թէ հուրն ու ջուրը իրարու բոլորովին հակառակ երկու տարրեր, երկու զօրութիւններ են և իրենց բնութեամբն իսկ իրարու թշնամի են: Այժմ իսկ, ամէն օր կը լսենք «Կրակէ եւ ջուրէ աւելի իրարու հակառակ տարրեր չի կան աշխարհի վրայ» ըսուիլն և՝ երբ երկու հակառակ առարկայներու կամ երկու հակակիր անձերու վրայ խօսուին, զանոնք կրակի և ջուրի հետ բաղդատելով՝ կ'ըսեն. «Կրակի եւ ջուրի պէս իրարու հակառակ են:»

Ուրեմն այս մասին ռամկօրէն ընդունուած կարծիքն այս է: Սակայն ուշադրութեամբ քննենք, հրոյ և ջրոյ միջեւ գտնուած այդ ենթադրեալ թշնամութիւնն, փոխադարձ չէ: Որովհետեւ, եթէ, արդարեւ ջուրը կը մարէ կրակը, սակայն կրակը ջրոյ վրայ

Լտ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգաատէ	Խտրրէլէզ
23	11	Գշ. Ե. ԻԵ. օր Յինանց: Տն* [illegible] : [illegible] : Կ. Պոլսոյ մեծ երկրաշարժը. [1766].	ԺԸ	ԺԹ

մեծ ազդեցութիւն մը չունի: Կը տաքցնէ զայն, կը շոգիացնէ, սակայն միշտ ինքը կը տուժէ և վերջապէս ինքը տեղի կուտայ մոխիր դառնալով. ուստի ո՛չ թէ պայքար մը, այլ գրեթէ միշտ հրոյ նուաճում մը կայ և կրնանք ըսել՝ հուրը, գրեթէ միշտ, զոհի դեր կը կատարէ. հետեւաբար, սխալ է ըսել հրոյ եւ ջրի պայքար, ապա ըսելու է՝ ջրի ներգործութեամբ հրոյ շիջում,

Ինչպէս պէտք է ըմբռնել այս վերջին երեւոյթն ալ. կրնա՞նք հաւատալ նախնեաց պէս, թէ պատճառը ջուրին՝ կրակի նկատմամբ ունեցած մասնաւոր մէկ ատելութիւնն կամ հակակրութիւնն է. կամ թէ ջուրի մասնաւոր յատկութիւններէ մին եղող մարիչ զօրութիւնն է պատճառն:

Հասկնալու համար կրակը մարելու մասին ջուրի կատարած մասնաւոր դերն, բաղդատենք ջրով և առանց ջուրի կատարած մարումները իրարու հետ:

Եթէ վառուած մոմի մը վրայ գաւաթ մը գլխիվայր դնենք, այնպէս որ արտաքին օդի հետ ո՛եւէ հաղորդակցութիւն չունենայ, իսկոյն կը տեսնեմք որ բոցը ոյժը կը կորսնցնէ ու կը մարի. եթէ վառարանի մը դռնակները գոցելով՝ մէջէն օդ անցնելը բոլորովին արգիլենք, մէկէն բոցերը կը պակսին և կրակը կամաց կամաց կը մարի:

Ծագ. Ար. 9, 8 Կէս Օր 4,43

Եր. ցեր. 14,39 **Մայիս [31] Մայիս** Եր. գիշ. 9,21

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Ձիլգատէ	Խտրէլէզ
24	12	Եշ. ով. ԻԶ. օր Յինանց։ Լտ. Տօն խորհրդոյ Սուրբ Հաղորդութեան ։ Կէ-ւ Բոնայէր ։ Հր. Լաշընամէր ։ 75րդ Տարեդ. ծննդեան Վիքթօրիա Թագուհւոյն Անկլիոյ։	١٩	٢٠

Դիւրին է գիտել թէ՝ եթէ կրակը կը մարի վերոյիշեալ երկու պարագաներու մէջ ալ, պատճառն այն է որ չի կրնար օդէն առնել իրեն պէտք եղած սնունդը. մոմը գաւաթին ներքեւ գտնուած քիչ մը օդոյ պարունակած այդ սնունդը կ'առնէ, կ'սպառէ եւ ապա կը մարի. միեւնոյն բանը տեղի կ'ունենայ նաեւ վառարանի համար ալ։

Ուրեմն կրակ ունենալու համար, այրելու կարող կամ այրելի մարմին մը միայն վառելով չի բաւէր, այլ պէտք է նաեւ որ այդ մարմինը անդադար նորոգւող օդի հետ յարաբերութեան մէջ ըլլայ, որովհետեւ այրման գործողութիւնը կամ այրումը օդի տարրերէ միոյն եւ այրելի մարմնոյ տարրերէ միոյն սերտ միացումն կամ բաղադրութիւնն է։ Այրելի տարրը ընդհանրապէս ածխածինն՝ իսկ օդի մատակարարութեան տարրն ալ թթուածինն է։ Ամէն այրումէ յառաջ ցնցում մը տեղի կ'ունենայ, որով այրելի մարմինն կը տաքնայ, ածխածինը իրմէ կը զատուի եւ կը միանայ օդի թթուածնի հետ. ահա այն ատեն այրումը կը սկսի, փոցը կը փայլի, մինչեւ որ այրելի մարմինը կամ թթուածինը սպառին։

Այժմ տեսնենք թէ՝ ջուրը ի՞նչ ներգործութեամբ կը մարէ կրակը։ Տարակոյս չկայ թէ՝ այրելի տարրը չի ջնջեր եւ ո՛չ ալ անոր այրելու էական յատկութիւնը

Ծագ. Ար. 9, 6 Կէս Օր 4,42

Եր. ցեր. 14,10 **Մայիս [31] Մայիս** Եր. գիշ. 9,20

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Ձիլգատէ	Խտրէլէզ
25	13	Ուր. Բյ. ԻԷ. օր Յինանց ։ Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի գրական գործունէութեան յիսնամեայ յոբելեան։ [1890]։	٢٠	٢١

կորսնցնել կուտայ։ Այլ՝ բարեխառնութիւնը մեծապէս պակսեցնելով՝ ցնցումը եւ ածխածնի ու թթուածնի բաղադրութեան համար հարկաւոր եղող տարբաղադրութիւնը կը դանդաղեցնէ։ Բաց աստի, եթէ կրակի վրայ մեծ քանակութեամբ ջուր թափուի, այրող մարմինն եւ թթուածինը մատակարարող օդը չի թողուր որ յարաբերութեան մէջ մնեն։

Մանաւանդ այս վերջին ներգործութեամբ է որ ջուրը կը մարէ զկրակը. մոմը օդէ զրկող գաւաթի, վառարանի մէջ օդ մտնելն արգիլող դռնակի պաշտօնը կը կատարէ. այրելի մարմինը կ'անջատէ ու թթուածնի հետ յարաբերութիւնը կ'արգիլէ։ Այն ատեն, այրումի համար անհրաժեշտ եղող երկու տարրերն հեղուկ տարրով մը իրարմէ բաժնուած լինելով՝ այրումը կը դադրի, կրակը կը մարի։

Ուրեմն, ջուրը, իր բնութեամբ, հրոյ ամէնէ հակառակ ազդակն չ'է, քանի որ ուրիշ ինչ մարմին որ ալ այրելի մարմնի եւ թթուածնի միացումն արգիլէ, նոյն արդիւնքն յառաջ պիտի բերէ։ Ջուրը մասնաւոր մարիչ զօրութիւն չունի. ջուրը կը խեղդէ կրակն, ինչպէս որ հողն ալ կը խեղդէ կրակն, ինչպէս որ գաւաթը կը մարէ կրակը։

Առանց օդի կրակ չըլլար, — Ահա այս է այրման մեծ սկզբունքն եւ ջրով կամ առանց ջուրի կատարուած

Լու. Մայիս | Օր ամսոյ | Տն. Զիզանէ | Խոտիկլէզ

26 14 Շբ. Ժ ԻԸ. օր Յինանց․ ԻԱ ԻԲ

Մովսէս Տաթեւացի կաթուղիկոս վախճանի․ [1632]։

մարումներու բացատրութիւնն :

Վերջապէս, վճռական ապացոյց մ'է հետեւեալն․ ապացոյց՝ որոյ առաջ տեղի կուտայ հրոյ նկատմամբ մասնաւոր հակակրութիւն մը ունենալու կարծիքն․ կան քանի մը մարմիններ, որոնք այրման մէջ եղած ատեննին, ինչպէս ձէթն, հանքածուխն, քարիւղն, եւայլն, եթէ վրանին ջուր նետենք, ո՛չ միայն կրակը չը մարիր, այլ աւելի կը բորբոքի․ ասոր ալ պատճառն այն է որ՝ կրակարանի վրայ թափուած քիչ մը ջուրը, փոխանակ անոր բարեխառնութեան աստիճանը պակսեցնելու, ջերմութեան աղեցութեամբ ինքը կը տարբաղադրուի եւ գինքը գոյացնող թթուածինն՝ որ ինչպէս արդէն գիտենք, այրման նպաստող տարր մ'է, եւ ջրածինը, որ շատ դիւրաւ այրող կազ մ'է, իրարմէ կը զատուին, բնական է որ այդ երկու տարրերն ալ հրդեհին բորբոքումը պիտի աւելցնեն։ Եւ ահա ասոր հանոյն բորբոքումը պիտի աւելցնեն։ Եւ ահա ասոր հանոյն մար է որ երկրագործք, թէեւ բոլորովին անտեղեակ այս երեւոյթի գիտական բացատրութեան, մերթ ընդ մերթ քիչ մը ջուր կը սրսկեն իրենց կրակարանի վրայ, որպէս զի աւելի եւս բորբոքի։

Խօսքերնիս ամփոփելով կ'ըսենք թէ, ջուրը՝ հրոյ ոխերիմ թշնամին չէ, բայց հրոյ համար օդը անհրաժեշտ է, եւ ջուրն ալ, եթէ առատութեամբ թափուի, կրնայ կրակը օդէ զրկել։

Ահա ասոր համար կրակը կը մարի ջրով։

Ղ. ԱՏՐՈՒՆԻ

Թարգմ.

Լու. Մայիս | Օր ամսոյ | Տն. Զիզանէ | Խոտիկլէզ

27 15 Ճ Կիր. Ե. Ա Հինգերորդ Կիւրակէ։ Տօն Երեւման Խաչի․ ԻԲ ԻԳ

☾ Վերջ. քառ. ժ. 22. ր. 9 Պայծառ օդ․

11. Տպեց. Թագաւորութեան Աղեքսանդր Կայսեր Ռուսաց․

ԳԻՏԱԿԱՆ ԶՒՕՇԱՆՔ [Օդոյ ճնշականութիւն]

Առէ՛ք բարակ տախտակ մը 5-6 հաղարամէթր հաստութեամբ, 20 հարիւրերորդ ամէթր երկայնութեամբ,

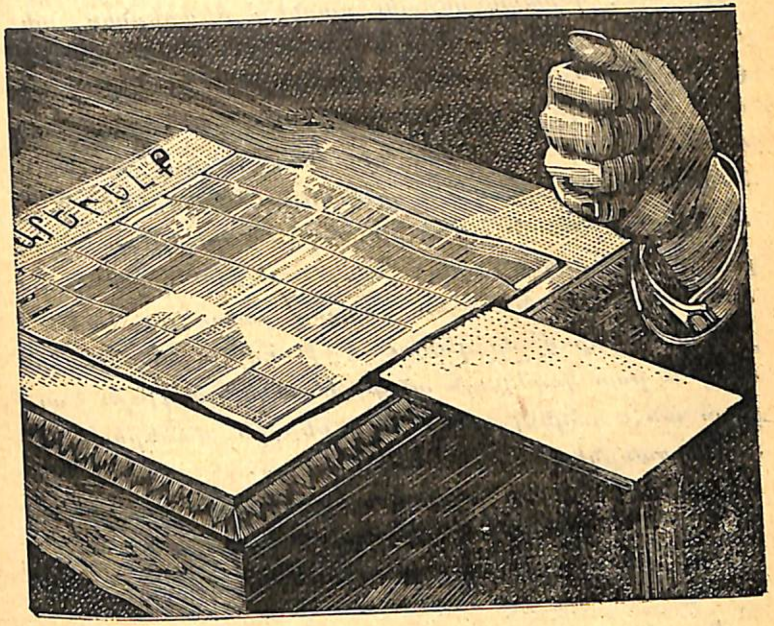

դրէք այդ տախտակն սեղանի մը ծայրը՝ այնպէս ինչպէս կը տեսնուի պատկերին մէջ։ Անտարակոյս թէպէս կը տեսնուի պատկերին մէջ։ Անտարակոյս թեթեւ շարժումով մը կրնաք զայն վար ձգել։ Այդ տախ-

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խազիրան
28	16	Բշ. ճէ. Լ. օր Յինանց ։ Մեծ ժանտախտ ի Կ. Պոլիս ։ [1778] ։	ԻԳ	ԻԴ

տակին վրայ տարածեցէք թերթ մը թուղթ կամ Ա․ ռեւեէֆ մը, եւ եթէ ձեռքի զօրաւոր հարուած մը տաք սեղանէն դուրս մնացող մասին վրայ, տախտակը պիտի դիմադրէ հարուածին, իբր թէ հոն գամուած ըլլար․ եթէ զօրաւոր կերպիւ զարնէք՝ ձեռքերնիդ պիտի ցաւցնէք, դուցէ տախտակը կոտրէք՝ առանց կարենալ շարժեցնելու լրագիրն։ Պիտի զարմանաք, այնպէս չէ՞․ բայց շատ պարզ բան մ՚է. և կարելի է շը հաւտացողներ գտնուին, երբ ըսենք, օդոյ ճնշականութիւնն է որ իր դերը կը կատարէ մակերեսին վրայ և կրնայ մեզ սոյն հետաքրքրական երևոյթին վրայ բացատրութիւններ տալ։ Հարկ է աւելցնել թէ՝ փորձը ընելու ժամանակ լաւ կերպով յաջողելու համար, յարմար դիրքով մը դնելու է թուղթն տախտակին վրայ և ըստ կարելւոյն անհրաժեշտ է լրագրոյն ծալքերը անհետացնել. որպէս զի ներքին մասերուն մէջ օդի հոսանքներ չկարենան գոյանալ։

Թարգմ. Մ. Գ. ՄՕԶԵԱՆ

Ընտանեկան դարման ձեռաց վէրերու

Երբ ձեռքերնիդ կամ մարմնոյ ուրիշ մէկ մասը ըլկըրթուի և վէրք գոյանայ, հետեւեալ պարզ դեղով շուտ կ՚աղէկնայ․

Լռ. Մայիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խազիրան
29	17	Գշ. ճյ. ԼԱ. օր Յինանց ։ Ֆրանսայի մէջ առաջին լրագիրն [Կազէթ] կը հրատարակուի ։ [1631] ։	ԻԴ	ԻԵ

Երկու հաւկթի ճերմկուց լաւ մը փրփրեցնելէն ետքը՝ երկու խաշուէի դգալ ձէթ լեցուր, և երբ լաւ մը մէկզմէկ խառնուին, կտաւէ բարձիկի մը մէջ դնելով՝ վիրաւորուած կամ ակրթուած մասին վրայ կապէ, և քանի մ՚անգամ կրկնէ ։

Փապարի [նասըր] դեղ

Փապարի ամէն տեսակին համար հետեւեալ պարզ դեղերն շատ օգտակար է։ Պէտք է մաքուր դեղին մեղրամոմն կտորիկ մը թղթի վրայ քսել և թուղթը փապարին մեծութեամբ կտրելով փապարին վրայ դընելու է։ Սոյն դեղը եթէ քանի մը անգամ կրկնուի, փապարը անհետ կ՚ըլլայ։

Փապարին վրայ՝ երեկոյները պառկած ժամանակ լէմոնի կտոր մը կապեցէք․ հետեւեալ առաւօտ պիտի տեսնէք թէ՝ բաւական կակուղցած է․ կրկնեցէք նոյն երեկոյ ալ, և երբ բաւական կակուղնայ, մատերնուդ եղունգովը կամաց մը փապարը հանել փորձեցէք, և եթէ մէկ քանի անգամ կրկնէք, փապարին ճիշդ մէջ տեղէն արմատը դուրս կ՚ելնէ խորունկ ծակ մը թողլով․

---

30 18 Գշ. ՏԺ. ԼԲ. օր Յինանց :

Լռ. Մայիս | Օր ամսոյ | Տճ. Զիլգատէ | Սիվան
--- ۲۵ ۲٦

Ամերիկայի մէջ Ճօնսթաուն քաղաքը ողողուեցաւ և 15,000 անձինք խեղդուեցան : [1889] :

ՉԱՐԼԸՍ ԿՈՒՏԻԷՐ

Մարդկային ազգի յառաջդիմութեան զարգացման համար՝ իրենց ըրած զոհողութիւններով նահատակ կոչուելու արժանի եղող հնարիչներու կարգը պէտք է դասուի Չարլըս Կուտիէր, որուն կը պարտինք ձգական խէժը (լաստիք) գործածութիւնը արուեստից մէջ:

1820ին էր, որ առաջին անգամ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց մէջ տեսնուեցաւ ձգական խէժէ շինուած զոյգ մը հողաթափ, և ժողովրդեան ցոյց կը տրուէին պարզապէս իբր հետաքրքրական նիւթ մը: Կուտիէր, 1834ին տեսաւ թէ՝ ձգական խէժը գործնական նպատակի մը չծառայէր. քանզի այս նիւթէն շինուած առարկայներ ամառը տաքութենէն կը հալէին, և այնպիսի գէշ հոտ մը կ'արձակէին, որ հարկ կ'ըլլար հողուն տակ թաղել զանոնք: Երբ առաջին անգամ Կուտիէրի ուշադրութիւնն դարձաւ այս կէտին, արդէն ինքը սնանկացած էր, և ձգական խէժի վրայ իր առաջին փորձերը կատարեց բանտին մէջ, ուր կը գտնուէր իր պարտքերուն համար:

Ամէն յարատեւող հնարչի նման, Կուտիէր ևս վատնեց ո՛չ միայն իւր ժամանակը և դրամը իւր սիրելի նպատակին համար, այլ նաև վատնեց այն դրամները

31 19 Եշ. ՏՆ. ԼԳ. օր Յինանց :

Լռ. Մայիս | Օր ամսոյ | Տճ. Զիլգատէ | Սիվան
--- ۲٦ ۲۷

Նշանաւոր բարերար Մկրտիչ Սանասարեան վախճանի ի Բարիզ: [1889] :

զոր կրնար փոխ առնուլ կամ մուրալ իր բարեկամներէն: Կուտիէր վաշխառուի մը քով դրաւի դրաւ իր կնոջ գոհարեղէններն ու ընտանեկան յիշատակները, և գիւղը փոխադրուեցաւ ընտանեօք, որպէս զի կարող ըլլայ աւելի խնայողութեամբ ապրիլ: Վերջապէս արտօնագիր ստացաւ իր գիւտին համար և հարուստ անձի մը հետ ընկեր եղաւ. սակայն առևտրական տագնապ մը յօդս ցնդեց անոնց ամբողջ դրամագլուխը:

Այս միջոցին Կուտիէր, իր ընտանեաց համար իսկ կերակուր գնելու դրամ չունէր. բայց և այնպէս վերստին դրաւի դրաւ իւր ստացուածքներէն մաս մը, ստակ ձեռք ձգելու համար: Կուտիէր առհասարակ ծաղու առարկայ եղաւ, և երբ անոր Նիւ Եօրքցի բարեկամներէն մէկուն հարցուեցաւ թէ՝ փողոցին մէջ ի՞նչպէս կրնար ճանչցուիլ Կուտիէր: Սա պատասխանեց. «Երբ կը տեսնէք մէկը, որ կը հագնի ձգական «խէժէ վերարկու, ձգական խէժէ կօշիկներ, կը դնէ «ձգական խէժէ գլխանոց և ունի գրպանին մէջ ձը-«գական խէժէ քսակ մը, որուն մէջ փարա մը չկայ, «այդ անձն է Կուտիէր: » Վասն զի նա շարունակ ձգական խէժէ շինուած հագուստներ կը հագնէր, երկու նպատակաւ, թէ՛ փորձելու համար զանոնք եւ թէ՛ ծանուցանելու համար իրեն գիւտը:

Կուտիէր երբեմն յաջողութեան ճամբուն մէջ կ'ե-

րևէր։ Կառավարութիւնը անգամ մը հրաման ղրկեց պատրաստելու ձգական խէժէ յիսուն հատ թղթատարական պայուսակներ. սակայն երբ չինուեցան, կոթերը զատուեցան և խէժը աւրուեցաւ։ Սակայն Կուտիէր չի վհատեցաւ։ Նա եփեց ձգական խէժը իր տան փըռուան մէջ, չորցուց զայն թէ՛ սաստիկ և թէ մեղմ կըրակի առջեւ և բռնեց զայն թէյի ամանէն ելած շոգւոյն վրայ։ Եւ բոլոր այս միջոցին, մարդիկ կը նկատէին զանի իբր անմիտ՝ բայց ձանձրացուցիչ խենթ մը։ Անոր զաւակները յաճախ կը հիւանդանային, անօթի ցրտահար, և կ'ըսուի թէ անգամ մը ծախեց անոնց դպրոցական գրքերը հինգ տօլարի, որով գնեց խէժ և ծծումբ իւր փորձերուն համար։

Կուտիէրի ամենէն յուսահատական ժամն էր այն՝ երբ տան մէջ կը գտնուէր մեռեալ զաւակ մը, և ինք չունէր դրամ անոր յուղարկաւորութեան ծախքերը հոգալու, մինչդեռ միւնոյն ատեն իւր ընտանիքը բոլորովին զուրկ էին ուտելիքէ։ Սակայն օգնութիւնը մօտ էր։ Իւր անմիջական պէտքերը հոգացուեցան եւ իւր եղբարքը փոխ տուին, իւր փորձերը յառաջ տանելու համար հարկ եղած գումարը։ 1844ին, Կուտիէր կարող եղաւ յաջողապէս և խնայողութեամբ արտադրել ծծումբի մէջ մխելով պատրաստել ձգական խէժը։ Սակայն, մէկ նպատակի մը հասնելէն վերջը, ձեռ-

նարկեց ուրիշ նպատակի մը, որ ոչ նուազ արժէքաւոր էր. այսինքն է կեանք ազատելու գործիքի մը կատարելագործման, և քսանեւեօթը տարի աշխատելէն ու իսկապէս ճարտարարուեստի մը հիմը դնելէն յետոյ մեռաւ պարտական, թողլով իւր ընտանեաց ահագին պարտք՝ իբրև ժառանգութիւն։

ԱՒԵՏԱԲԵՐ

Ակռայի խնամք տանիլ

Շատ պաղ ու շատ տաք կերակուրներէ ու խմելիքներէ և խառնիխուռն երբեմն տաք և երբեմն պաղ ուտելէ զգուշացիր։ Նմանապէս ատէպ սաստիկ թթու ուտելը վնասակար է։

Առնուազն օրը մէկ անգամ գաղջ (ըլըգ) ջրով և կակուղ խոզանակով (Ֆըրչա) ակռաներդ լուա, նաեւ կերակուրէ ետք քիչ մը ջրով բերանդ ցօղուէ։

Կարծր բաներ, ինչպէս, ընկոյզ, կաղին ևայլն ակռաներովդ մի՛ կոտրեր։

Մէջը պարպուած ակռաները պէտք է շուտով լեցնել տալ. իսկ ցաւ պատճառողներն և շատ փտածները հանել տալու է։

Դանակի ծայրով, գնդասեղով և կամ ո՛րեւիցէ սըրածայր մետաղեայ թելով ակռաներդ մաքրելէ զգու-

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խազիրան
3	22	✠ Կիր. Բն. Զ. Վեցերորդ կիւրակէ ։	٢٩	٣٠

չայի՛ր. լուցափայտ (ճիպրիթ) բաւական է ակռաները մաքրելու ։

Ակռաներուն փտած արմատները, և անոնց մէջտեղ մնացած կերակուրները բերնի անախորժ հոտ յառաջ կը բերեն. այս անհաճոյ հոտը կը հեռացուի օղիով (րաքը) բերանը լուալով։

Ակռայ մաքրելու ամենաաժան ու անվնաս դեղ կը յանձնարարենք հացի կողինձի (քըքըր) փոշին, որ կը պատրաստուի հետեւեալ կերպով։ Հացին բարակ շերտը կասկարայի (ըզկարա) վրայ լաւ մը խորովելու է և յետոյ բարակ փոշի ընելով՝ մէջը քիչ մը աղ խառնելու է։ Այս խառնուրդով ակռաները լաւ մը շփելէն յետոյ՝ բերանը ջուրով լուալու է։

Ակռայի ցաւի դեղ

Ակռայի ցաւի դէմ զօրաւոր դեղ է՝ եզան լեզու (լիսանի սէվր) կոչուած խոտը, որ անմիջակ երկիրներու, և ճամբաներու վրայ կը բուսնի. այս խոտին տերեւները գաւաթ մը գինւոյ ոգիով թրջելու և ասկէ յառաջ եկած գունաւոր ջուրը լաթէ մը անցունելէն վերջը՝ անպատճառ տասն օր տաք պահելու է. յետոյ այս ջրին մէջ թաթխուած բամբակի կտոր մը պարապ ակռային վրայ դնելու է։

Այս դեղը կրնաք յառաջուընէ պատրաստել։

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլգատէ	Խազիրան
4	23	Բշ. Տն. Լէ օր Յինանց ։ ☾ Ծնունդ ը ժ. 5. ր. 36. Անուրժէք օդոյ ։ Մաճէնթայի հռչակաւոր պատերազմը ։ [1859].	٣٠	٣١

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ. ԵԷՆԻ ՃԱՄԻԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

ՍԻՐՔԷՃԻ, ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՈՅ ԿԱՅԱՐԱՆ

եւ

ՂԱԼԱԹԻԱ ՄԻԼԼԷԹ ԽԱՆ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՆՔ (ի Կ. Պոլիս)

Անգղիական Նամակատուն

Ղալաթիա Մէտրէսէ փողոց — Կ. Պոլիս, Վիթալի խան

Աւստրօ Հունգարական Նամակատուն

Բէրա. Թօմթօմ փողոց — Ղալաթիա, Քարանթինա փողոց. — Կ. Պոլիս Հավուզլու խան։

Գերմանական Նամակատուն

Ղալաթիա, Վօյվօտա փողոց. — Կ. Պոլիս Հավուզլու խան.

Ռուսական Նամակատուն

Ղալաթիա, Բիրէճ գաբու

Ֆրանսական Նամակատուն

Բէրա. Թօմթօմ փողոց — Ղալաթիա Վօյվօտա փողոց — Կ. Պոլիս, Գամանտօ խանի Ներքեւ ։

Լռ. Ցանկիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խամիսին
5	24	Գշ. Ժէ. ԼԸ. օր Ցինանց. Նավրոզ. Տ° Զիլհիճճէ [29 օր]. Հր. Սիվան [30 օր]. 31. Տարեդ. գահակալութեան քօրժ Ա. Թագաւորին Յունաստանի.	ա	ԻԲ

ՊԱՐԶ ՆԱՄԱԿԱՑ ՍԱԿԱԳԻՆ (ԹԱՐԻՖԸ)

Օսմ. Պետութեան Ներքին եւ ծովեզերեայ քաղաքաց համար.

ՊԱՐԶ ՆԱՄԱԿ

կռամ	դրուշ	կռամ	դրուշ	կռամ	դրուշ	կռամ	դրուշ	կռամ	դրուշ	կռամ	դրուշ
15	1	105	7	195	13	285	19	375	25	465	31
30	2	120	8	210	14	300	20	390	26	480	32
45	3	135	9	225	15	315	21	405	27	495	33
60	4	150	10	240	16	330	22	420	28	510	34
75	5	165	11	255	17	345	23	435	29	525	35
90	6	180	12	270	18	360	24	450	30	540	36

Լռ. Ցանկիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խամիսին
6	25	Դշ. ԺԶ. ԼԹ. օր Ցինանց. Կ. Պոլսոյ Բերայի մեծ և սոսկալի հրդեհը. [1870].	բ	ԻԳ

Յանձնարարեալ նամակներու համար որոշեալ գնէն մէկ ղրուշ աւելի կ'առնուի: Իսկ երբ յանձնարարեալ նամակի մը տէրոջը յանձնուիլը յայտնող ազդագիրը պահանջուի, այն ատեն մէկ ղրուշ եւս պէտք է տալ: Ասիկէ կը հասկցուի որ նամակի ծանրութիւնն ի՛նչ որ ալ ըլլայ, յանձնարարեալի տարբերութիւնն միեւնոյն կը մնայ: Աստանօր կը յաւելումք թէ Օսմանեան Թղթատարութիւնը ի դիւրութիւն թղթակցողաց՝ թղթատարական տոմսակներ ունի երկկէեան (carte postale), *որոց առաջին էջին վրայ պէտք է գրել* միայն *նամակ խրկուելու անձին հասցէն, իսկ երկրորդ էջին վրայ նամակն:*

Միջազգային Թղթատարութիւնն պարզ նամակաց գիներն 144 *երեսի ցուցակին համեմատ կ'ընդունի:*

Տպագրեալ գրեանց եւայլնի համար իւրաքանչիւր 50 *կռամի* 10 *փարայ. ծանրութիւնը մինչեւ* 2000 *կռամ կ'ընդունուի:*

Անարժէք օրինակներ կ'ընդունուին մինչեւ 250 *կռամի ծանրութեամբ, բացի առաջին* 50 *կռամէն՝ որոյ համար* 20 *փարայ կ'առնուի, միւս բաժանմանց համար մինչեւ* 250 *կռամ* 10*ական բարա գին կ'առնուի:*

Թէ՛ Օսմանեան Միջազգային և թէ վերոյիշեալ Եւրոպական Նամակատունք, այս սակագիներով եւ պայմաններով կ'ընդունին նամակք, եւայլն:

Լս. Ծագիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խտրէլէզ
7	26	✠ Եշ. դ. Համբարձումն Քրիստոսի։ Խ. օր Յինանց։ Ե~ Յն*։ Վէհ. Տօն Ազգային հիւանդանոցին յԵէտիգուլէ։ Նշանաւոր երգիծաբան Յակոբ Պարոնեան վախճանի։ [1891]։	Գ	ԼԴ

ԼՐԱԳՐԱՑ ԵՒ ԳՐԵԱՆՑ ՍԱԿԱԳԻՆ (ԹԱՐԻՖԱ)

Օսմանեան Պետութեան ներքին եւ ծովեզերեայ քաղաքաց համար։

Ներքին		Ծովեզերեայ		Ներքին		Ծովեզերեայ		Ներքին		Ծովեզերեայ	
կրամ	դրուշ	կրամ	դրուշ	կրամ	դրուշ	կրամ	դրուշ	կրամ	դրուշ	կրամ	դրուշ
50	1/4	75	1/4	350	1 3/4	525	1 3/4	650	3 1/4	975	3 1/4
100	1/2	150	1/2	400	2	600	2	700	3 1/2	1050	3 1/2
150	3/4	225	3/4	450	2 1/4	675	2 1/4	750	3 3/4	1125	3 3/4
200	1	300	1	500	2 1/2	750	2 1/2	800	4	1200	4
250	1 1/4	375	1 1/4	550	2 3/4	825	2 3/4	850	4 1/4	1275	4 1/4
300	1 1/2	450	1 1/2	600	3	900	3	900	4 1/2	1350	4 1/2

Լս. Ծագիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խտրէլէզ
8	27	Ուր. -յ. Խմ. օր Յինանց։ Պաշք։ Ղեւոնդ վարդապետ Բերղալէմեան վախճանի ի Ս Երուսաղէմ։ [1891]։	Ե	ԼԵ

Ամէն տեսակ տպագրեալ գրեանք, հրատարակութիւնք, վաճառականի ձեռագիր հաշուեցուցակ կամ տետրակներ, աշխարհացոյց տախտակ, նօթա, փերման, հէօճէթ, եայլն, եայլն թղթատարութեան միջոցաւ կը յղուին, ըստ 146 երեսի ցուցակի, իւրաքանչիւր 50 կռամի համար 10 փարա ներքին քաղաքաց համար, և իւրաքանչիւր 75 կռամի համար 10 փարայ ծովեզերեայ քաղաքաց համար։

Առ առաւելն 2000 կռամի ծանրութեամբ կ'ընդունուի։

Իսկ ամէն տեսակ անարժէք օրինակցու նիւթ (échantillon sans valeur) բացի հեղուկ կամ կրային և դիւրաբեկ նիւթերէ՝

Իւրաքանչիւր 50 կռամի համար 10 փարայ ներքին քաղաքաց համար և իւրաքանչիւր 75 կռամի համար 10 փարայ ծովեզերեայ քաղաքաց համար։

Առ առաւելն 2000 կռամի ծանրութեամբ կ'ընդունուի։ 250 կռամէն մինչեւ 2000 կռամ իւրաքանչիւր 50 կռամի համար 20 փարայ է։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Անվճար նամակ. — Վճարեալ նամակաց կրկին տուրքը, որ ընդունողին կը վերաբերի.

Պակաս վճարեալ նամակ. — Որքան պակաս վճարուած է, նոյնին կրկինը, որ ընդունողին կը վերաբերի։

Եր. ցեր. 14,57 **Մայիս [31] Մայրս** Եր. գիշ. 9, 3

Լռ. Ցուցիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճէ	Խորհէկզ
9	28	Շբ. տօ. Խբ. օր Յինանց։ Զմիւռնիոյ Արշալոյս Արարատեան լրագրի խմբագիր Ղուկաս Պալթազարեան վախճանի։ [1878]։	०	՟Ն

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿՆԵՐԸ [ծովու ճամբով]

—

Աղեքսանդրիա. — Շաբաթը երեք սուրհանդակ կը մեկնի Պոլսէն յԱղեքսանդրիա։ Երեքշաբթի Ռուսի շոգենաւով։ Նամակ եայլն կ'ընդունուին Ղալաթիոյ նամակատան մէջ, ի Միւլէթ խան, մինչև ժամ 4, կէս օրէ յետոյ, ըստ Եւրոպ.։ Չորեքշաբթի՝ Խտիվէյէի շոգենաւով ժամը մինչև 3,30։ Հինգշաբթի Աւստր. Լօյտի շոգենաւով ժամը 3,30։ Գահիրէ, Սիւէզ և Եգիպտոսի ուրիշ քաղաքները ղրկուելիք նամակներն ու ծրարներն ևս կը ղրկուին վերոյիշեալ սուրհանդակներով։

Ատէն. — Շաբաթը մէկ սուրհանդակ կը մեկնի Կ. Պոլսէն, Աղեքսանդրիոյ ճամբով և Խտիվիէյի շոգենաւով։ Նամակ, ծրար կ'ընդունուին Ղալաթիոյ նամակատան մէջ՝ ամեն չորեքշաբթի, կէս օրէ յետոյ, 3,30 ին, ըստ Եւր. Նոյնպէս սոյն ճամբով Ատէն-Պօմպայ։

Թուլչա, — շաբաթական մէկ սուրհանդակ, Կուրճի ընկ. շոգենաւով։ Շաբաթ օրերը մինչև ժամը 3,30 ըստ Եւր. կէս օրէ յետոյ։

Թէհրան. — Շաբաթական մէկ սուրհանդակ, Ռուսի շոգենաւով, (Տրապիզոն Պայազիտի ճամբով). չորեքշաբթի օրերը, մինչեւ ժամ 10, կէս օրէն առաջ, ըստ Եւր. Նոյնպէս Դավրէժ։

Եր. ցեր. 14,58 **Մայիս [31] Մայրս** Եր. գիշ 9, 2

Լռ. Ցուցիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճէ	Խորհէկզ
10	29	✠ Կիր. Բշ. Ե. Եօթներորդ կիւրակէ. Երկրորդ Ծաղկազարդ. Հր. Սուրբ Խաչ Պենտեկոստէ, որ է Կէւլ գայլամը, տաւար եղեւաւ։ Օսմանցիք տիրեցին Կոստանդնուպոլսոյ։ [1453]։	٦	٣٧

Իպրայիլ եւ Կալաց. — Շաբաթական հինգ սուրհանդակ. երկուշաբթի՝ Փլօրիօ ընկ. շոգեն. մինչև ժամ 4, կէս օրէ յետոյ ըստ Եւր։ Երեքշաբթի Ֆրէսինէ շոգենաւով մինչեւ ժամ 4։ Չորեքշաբթի Աւստր. շոգեն. մինչեւ ժամ 3։ Շաբաթ Աւստր շոգ. մինչև ժամ 1,30։ Եւ Կուրճի ընկ. շոգեն. մինչև ժամ 3.30։

Խոյ. (Պարսկական սահմանագլուխ) — Շաբաթը մէկ սուրհանդակ Ռուսի շոգե. (Տրապիզոն Պայազիտի ճամբով) չորեքշաբթի օր, մինչև ժամ 10, կէս օրէ յառաջ, ըստ Եւր։

Կիպրոս, — Շաբաթական մէկ սուրհանդակ, չորեքշաբթի կամ հինգշաբթի։ Ամէն 15 օրը անգամ մը, չորեքշաբթի օրերը՝ Խըտիվիէի շոգենաւով. և ամէն 15 օրը անգամ մը հինգշաբթի Աւստր. Լօյտի շոգենաւով։ Նամակ, ծրար եայլն կ'ընդունուին մինչև ժամը 3,30, կէս օրէ յետոյ։

Պաթում. — Շաբաթը երկու սուրհանդակ, չորեքշաբթի Ռուսի շոգենաւով (Պաթում-Բօթի)։ Նամակ եայլն կ'ընդունուին մինչև ժամը 10, կէս օրէն առաջ ըստ Եւր. Շաբաթ օրերը Աւստր. Լոյտի շոգենաւով։ մինչեւ ժամ 3, կէս օրէ յետոյ ըստ Եւրոպ։

Պուրկազ. — Շաբաթական չորս սուրհանդակ, եր-

Լտ. Ցունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճէ	Խտրէլէզ
11	30	Բշ. Բէ. ԽԴ. օր Յինանց. Լտ. Յովհաննու Աւետարանչին։ ☽ Առ. քառ. ժմ. 00 ր. 14։ Պայծառ տաքութ։ Համատանցի Մսեհ Բաբաջանեանց 21,250 րուբլի արժողութեամբ անշարժ կալուած կը նուիրէ Նախիջեւանի վարժարանաց։ [1794]։	Է	ԻԸ

կուշաբթի, հինգշաբթի, շաբաթ Կուրճի ընկ. շոգեն. Նամակ եայլն կ'ընդունուին մինչեւ ժամը 3.30։ Չորեքշաբթի Լօյտի շոգենաւով մինչեւ ժամը 3.30։

Սուլինա. — Շաբաթական երեք սուրհանդակ. երկուշաբթի Ֆլօրիօ ընկ. շոգենաւով մինչեւ ժամ 4։ Չորեքշաբթի Ֆրէսինէի շոգեն. մինչեւ ժամ 4։ Չորեքշաբթի Լօյտի շոգենաւով մինչեւ ժամը 1.30 եւ շաբաթ օրերը Կուրճի ընկ. շոգեն. մինչեւ ժամ 3.30 ըստ Եւր.։

Վառնա. — Շաբաթական հինգ սուրհանդակ, երկուշաբթի, հինգշաբթի եւ շաբաթ Կուրճի ընկ. շոգեն. մինչեւ ժամ 3.30։ Երեքշաբթի եւ շաբաթ Աւստր. Լօյտի շոգենաւով մինչեւ ժամը 1.30 ըստ Եւր։

Քէօսթէնճէ. — Շաբաթական երկու սուրհանդակ, չորեքշաբթի եւ շաբաթ Աւստր. Լօյտի շոգենաւով մինչեւ ժամը 3.30։

Օտեսա. — Շաբաթական երկու սուրհանդակ, եւ 15 օրը մէկ անգամ երեք սուրհանդակ։ Երեքշաբթի եւ հինգշաբթի Ռուսի շոգենաւով։ Նամակ եայլն կ'ընդունուին մինչեւ ժամը 1.30։ 15 օրը մէկ անգամ՝ վերոյիշեալներէն զատ՝ երկուշաբթի օրերը Ֆրանս. Մէսաժըրի շոգենաւով մինչեւ ժամ 4։

Լտ. Ցունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճէ	Խտրէլէզ
12	31	Գշ. Քշ. ԽԵ. օր Յինանց։ Մեծ սովի կարին։ [1813]։	Ը	ԻԹ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿՆԵՐԸ [Ցամաքի ճամբով]

Ղալաթիոյ Միջազգային նամակատունը նամակ, եայլն կ'ընդունի հետեւեալ եւրոպական քաղաքաց համար։

Լօնտօնի, Բարիզի, Վիէննայի եւ Սօֆիայի համար երկուշաբթի եւ հինգշաբթի (Արեւելեան ճեպընթաց կառախումբով), մինչեւ ժամը 6.15, կէս օրէ յետոյ ըստ Եւր։ Իսկ շաբթուան միւս օրերը՝ (սովորական կառախումբով) մինչեւ ժամ 7, կէս օրէ յետոյ ըստ. Եւր։

Սէմլին-Պուտա Բէշթի, Պուքրէշի, Պէլկրատի, Ֆիլիպէի եւ Մուսթաֆա փաշայի համար ամէն օր նամակ, եայլն կ'ընդունուի մինչեւ ժամը 7, ըստ Եւր. կէս օրէ յետոյ, (սովորական եւ ճեպընթաց կառախումբերով)։

Երկաթուղւոյ գծով օտար երկիրներ խրկուելու նամակներն հետեւեալ պայուսակներու մէջ կը դրուին։

Երթալիք երկիրներ

Սերպիա (Փիրոթ-Նիշի պայուսակով)։

Հունգարիա, Պոսնիա, Հէրսէկովին, Գարատաղ, Աւստրիա, Զուիցերիա, Ռուսիա, (Սէմլին-Պուքրէշի պայուսակով)։

Լու. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլիգճէ	Խազիրան
13	1	Դշ. ժէ. խՋ. օր Յինանց: Պահք։ Մեծ ժանտախտ ի Կարին և շրջակայս։ [1840].	Գ	Ժ.

Մէկլէնպուրկ, Համպուրկ, Տանիմարգա, Շուէտ-Նորվէկիա, Բրուսիա, Պրատէնպուրկ, Շլէզվիկ, (Օտէրպէրկ-Պրէսլաւի պայուսակով)։

Սաքսոնիա, Հաննովէր, Պրէմա, Օտէնպուրկ, (Թէչէն-Տրէստընի պայուսակով)։

Պաւիէրա, Պատէն, Վիւրթէնպէրկ, Ալզաս-Լօրէն, Տարմշտատ, Պէլժիա, սաորին պետութիւնք, (Բասսօ-Րէկէնսպուրկի պայուսակով)

Րումանիա, (Վէրճէրօվօ - Պուքրէշի պայուսակով)։

Իտալիա, Թունուզ, (Բօնտէպա-Բօլօնիայի պայուսակով)։

Ֆրանսա, Սպանիա, Փորթուգալ, Ալժէրիա, Մարօք, Հարաւային Ամերիկա, Պրազիլիա, Բարակուա, Ուրակուա, Գոլոմպիա, Կեդրոնական Ամերիկա, Մէկսիկա, Կուատէմա, Սան-Սալվատոր, Արեւմտեան Հնդկաստան, Անգլիեան կղզիք, Գուպա, Ճամայիքա, (Ավրիգուռ-Բարիզի պայուսակով)։

Անգլիա, Հիւսիսային Ամերիկա, Միացեալ Նահանգք, և Կանատա։ (Լոնտրայի պայուսակով)։

Լու. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլիգճէ	Խազիրան
14	2	Եշ. ժէ. խԷ. օր Յինանց: Երկրային վէճով, է յեղուա վէճական ընդունելեան Մարտինի առաջնութ. Տն. Գուրգան պայծառ շուրջ օր: 6րդ. Տարեդ. գահակ. Օթոն Թագաւորին Պավիէրայի.	Ժ.	ԺԱ

ՕՍՄ. ՆԵՐՔԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նամակատուն, Կ. Պոլիս, Եէնի Ճամիի հրապարակ

—

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ [Ծովու ճամբով]

Օսմանեան Նամակատունը շաբթուան իւրաքանչիւր օրը Նամակ, ծրար, աւանդ, և այլն կը ղրկէ հետեւեալ ծովեզերեայ քաղաքները նշանակեալ շոգենաւներով։

Երկուշաբթի

Յունական շոգենաւով՝ Տարտանէլ, Իզմիր, Քիոս։ Նամակները կ'ընդունուին մինչեւ ժամ 3,30, ըստ Եւր. կէս օրէ յետոյ։

Իտալական շոգենաւով՝ Տարտանէլ և Իզմիր, 15 օրը անգամ մը Սէլանիկ և Իզմիր։ Նամակ կ'ընդունուին ժամը մինչև 3.30, կէս օրէ յետոյ ըստ Եւր։

Աւստրիական շոգենաւով՝ Սանթաքարանթա, Եանեա, Վալօնա, Բրէնտիզա, Շքօտրա և Տուրաչ։ Նամակ կ'ընդունուին մինչև ժամը 3,30 կէս օրէ յետոյ ըստ Եւ։

Կուրճի բէկ. շոգենաւով՝ Ինէպօլու, Սամսօն, Կիրասօն, Տրապիզոն. մինչեւ ժամը 3. ըստ Եւր։

Մախսուսէի շոգենաւով՝ Պանտրմա, մինչեւ ժամը 9,30 ըստ Թրքաց։

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խտրէլլէզ
15	3	Ուր. դէ. խը. օր Յինանց. Պահք. [illegible] Ծնդ. Տարեդ. գահակալութեան Վիլհելմ Բ. կայսեր Գերմանիոյ.	١١	٤٢

Նոյն շոգենաւով՝ *Ռոտոսթօ, Էրտէք, Միւրէֆթէ, Շարքէօյ, Բաշա լիման, Մարմարա, Գարա պիղա, Կանոս։ Նամակ կ'ընդունուին մինչեւ 9 30 ըստ Թրքաց։*

Նոյն շոգենաւով՝ *15 օրը անգամ մը՝ Կէլիպօլու, Տարտանէլ, Տէտէ աղաճ, Տրամա, Կիւմիւլճինէ, Բօրթօլաքօս, Քավալա, Տէրէնտէ, Պէնկազի, Ափրիկեան Տրիպօլիս։ Նամակ կ'ընդունուին մինչև ժամ 3,30 ըստ Թրքաց.*

Երեքշաբթի

Կուրճի շոգենաւով՝ *Կէլիպօլու, Տարտանէլ, Միտիլլի, Այվալըք, Էտրէմիտ, Իզմիր, Քիոս, Հանիա, Գանտիա և Րէթիմօ (Կրէտէ)։ Նամակ և այլն կ'ընդունուին մինչև ժամը 3,30 ըստ Եւր. կէս օրէ յետոյ։*

Ռուսական շոգենաւով՝ *Տարտանէլ, Իզմիր, Քիոս, մինչեւ ժամը 3.30, ըստ Եւր։*

Ռուսական շոգենաւով՝ *Ինէպօլու, Սինապ, Սամսոն, Օրտու, Կիրասօն, Տրապիզօն, Րիզէ։ Սոյն Տրապիզոնի ճամբով՝ Վան, Պիթլիզ, Մուշ, Պայազիտ, Կարին, Երզնկայ, Ակն։ Նամակ եւայլն կ'ընդունուին մինչեւ ժամը 11,30 ըստ Թրքաց։ Ռուսական շոգենաւը Պոլսոյ նաւահանգիստէն կը մեկնի չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին ըստ Եւր։*

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խտրէլլէզ
16	4	Շբ. [illegible] օր Յինանց. [illegible]	١٢	٤٣

Չորեքշաբթի

Խըտիվիյէի շոգենաւով՝ *Տարտանել, Իզմիր, Աղեքսանդրիա, Եգիպտոս, Ճիտտէ և Հոտէյտա։ Նամակները կ'ընդունուին մինչեւ ժամը 3,30 ըստ Եւր։*

Մախսուսէի շոգենաւով՝ *Էրէյլի, Ինէպօլու. Սինապ, Սամսոն, Օրտու, Իւնեա, Կիրասօն, Թիրէպօլու, Տրապիզօն, Րիզէ. Նամակ եւայլն կ'ընդունուին մինչեւ ժամը 9,30 ըստ Թրքաց։*

Մախսուսէի շոգենաւով՝ *Պանտըրմա, Պալըքէսէր, Միխալըճ, Քիրմասթը, մինչև ժամը 9,30 ըստ Թրքաց։*

Նաւածիգ շոգենաւով՝ *Թէքիրտաղ, Էրտէք, Միւրէֆթէ. մինչեւ ժամը 10 ըստ Թրքաց։*

Հինգշաբթի

Մէսաժըրի շոգենաւով՝ *Տարտանէլ, Իզմիր, Մէրսին, Ատանա, Իսկէնտէրուն, Հալէպ, Մարաշ, Այնթապ, Անթաքիա, Ուրֆա, Լաթաքիա, Տրիպօլիս, Պէրութ, Դամասկոս, Եաֆա, Երուսաղէմ, (տասն եւ հինգ օրը անգամ մը)։ Նամակ կ'ընդունուին մինչև ժամը 3,30։*

Լօյտի շոգենաւով՝ *Տարտանել, Միտիլլի, Իզմիր, Քիոս, Ռատոս, Պէրութ, Եաֆա, (15 օրը անգամ մը) Նամակ և այլք կ'ընդունուին մինչև ժմ. 3,30 ըստ Եւ։*

Մախսուսէի շոգենաւով՝ *Էրէյլի, Պարթըն, մինչև ժամը 9 ըստ Թրքաց։*

Լո. Յունիս	Օր ամսոյ		Տն. Զինիբեն	Խաղրեմեզ
17	5	✠ Կիր. ու. Հոգեգալուստ: Պենտեկոստէ: Եռ. Յն. կեւլ տօնամօրը: Բարեկենդան Եղիական պահոց: Պոլսոյ Բերայի մեծ հրդեհը: [1848]:	ժգ	իդ

Ուրբաթ

Ռումէլի ընկ. շոգենաւով՝ *Կէլիպօլու, Տարտանէլ՝ Թէնէտոս, Մօլիվօ, Խարէմիտ, Այվալըք, Միտիլլի Իզմիր, Քիոս, մինչև ժամ 3,30 ըստ Թրքաց:*

Մախսուսէի շոգենաւով՝ *Կէլիպօլու, Տարտանէլ, Այնօրօզ, Սելանիկ: մինչեւ ժամը 9 ըստ Թրքաց:*

Շաբաթ

Ֆրէսինէի շոգենաւով՝ *Ռօտօսթօ, Սէրէզ, Սելանիկ. մինչեւ ժամը 3,30 ըստ Եւր:*

Լօյտի շոգենաւով՝ *Ինէպօլու, Սամսօն, Կիրասօն, Տրապիզոն. ինչպէս նաև Կարին, Բաղէշ և Վանի կողմերուն յատկացեալ նամակները:*

Իսկ սոյն քաղաքներու յատկացեալ աւանդները պիտի ղրկուին ամէն հինգշաբթի Օսմ. Մախսուսէի ընկ. շոգենաւով, որ Էրէյլի, Ինէպօլու, Սինապ, Սամսօն, Իւնեա, Օրտու, Կիրասօն, Թիրէպօլու, Տրապիզոն եւ Րիզէ կ'երթայ:

Հետեւաբար, յանձնարարեալ նամակները պէտք է յանձնուին Թղթատան ամէն շաբաթ օր մինչեւ ժամը 6, իսկ պարզ նամակները մինչեւ ժամը 7:

Իսկ աւանդները ամեն հինգշաբթի ժամը 7:

Սոյն նոր տնօրէնութիւն 1893 *մայիս* 29*էն ի վեր գործադրուիլ սկսած է:*

Լո. Յունիս	Օր ամսոյ		Տն. Զինիբեն	Խաղրեմեզ
18	6	Բշ. Բյ. Բ. օր Հոգեգալստեան: Պահք: Յաւնոց տօնէ և յայս խօթնեքի: Տօմ. Մարգոյ [30 օր]: ☽ Լր. լ. ժմ. 13. ր. 31: Պարզ պայծառ: Արմաշու վանուց վերաշինութիւնն՝ Քարաքօշեան Պօղոս Արքեպիսկոպոսէ: [1820]:	ժդ	իե

Մախսուսէի շոգենաւով՝ *Պանտրմա, Պալըքէսէր, Միխալըճ, Քիրմասթը, մինչև ժամը 9 ըստ Թրքաց:*

Նաւամիգ շոգենաւով՝ *Էրտէք, Մուրէֆթէ, Ռօտօսթօ, մինչեւ ժամը 10 ըստ Թրքաց:*

— —

Կիրակի օրերը ծովու համբով ուրհանդակ չմեկնիր:

Կէմլէկ, Մուտանիա և Պրուսա, շաբաթը երեք օր Մախսուսէի շոգենաւով:

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԵՒ ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՈՎ

Ամէն երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ նամակ եայլն կ'ընդունուին մինչեւ երեկոյեան ժամը 12 *ըստ Թրք. Անատօլուի երկաթուղիով հետեւեալ քաղաքներուն համար՝ Նիկոմիդիա, Կէյվէ, Ատափազար, Պիլէճիք, Լէֆքէ, Բիւրլիւ, Էսկիշէհիր:*

Երկուշաբթի օրերը՝ Քէօթահիա, իսկ հինգշաբթի օրերը՝ Էնկիւրիի համար:

Իսկ Սեբաստիոյ, Խարբերդի, Տիգրանակերտի, Մուսուլի, Պաղտատի, Պասրայի կուսակալութեանց սահմանեալ նամակներն ու ծրարները պիտի ղրկուին Սըվազ-Գայսէրի-Էնկիւրիի համբով, ամէն երեքշաբթի

Լտ. Ցունիս	Օր ամսոյ		Տն. Զիլհիճէ	Խտրլէզ
19	7	Դշ. Բէ. Գ. օր Հոգեգալստեան։ Պահք։ Յովս. Մորֆոյ [30 օր]։ Գաղափ Վերեւմն կ'ոմոմի ։	ԺԵ	ԽԶ

առտուն շոգեկառքով։ Հետեւաբար երկուշաբթի իրիկուն պէտք է որ Պոլսոյ թղթատան յանձնուին նամակ, ծրար եայլն, մինչեւ ժամը 10, յանձնարարեալ նամակները մինչեւ 11, իսկ պարզ նամակները մինչեւ 12։

Այն նոր տնօրէնութիւն գործադրուիլ սկսաւ 1893 Ապրիլ 5էն։

Ամէն օր նամակ եայլն կ'ընդունուին մինչեւ երեկոյեան ժամը 12 ըստ Թրք. Րումէլիի երկաթուղւով՝ Չաթալճա, Քըրք քիլիսէ, Ադրիանուպոլիս, Տէմիրթաշ, Տէտէ աղաճ, Սելանիկ, Իսկիւպ ղրկուելու համար։

Շաբաթը երեք անգամ. չորեքշաբթի, ուրբաթ եւ կիրակի օրերը վերոյիշեալ տեղերէն զատ՝ Եանեա, Սանթաքարանթա, Բրէվէզա, Վալօնա, Շքօտրա, Տուրաճ, Մանաստըր։ Նամակ եայլն կ'ընդունուին մինչեւ ժամը 12 ըստ Թրքաց,

Ցամաքի ճամբով, հինգշաբթի օրերը սուրհանդակ կը մեկնի դէպի Ուշաք, Քէօթահեայ, Գարահիսար, Նիկտէ, Գօնեա, Մէրսին, Ատանա, Հալէպ, Այնթապ, Մարաշ, Անթաքիա, Ուրֆա։ Նամակները կ'ընդունուին մինչեւ ժամը 12 ըստ Թրքաց։

Նոյնպէս շաբաթ օրերը, ցամաքի ճամբով սուրհանդակ կը մեկնի ի Նէվշէհր, Եօզղատ, Կեսարիա, Էնկիւրիւ, Նիկտէ։

Եր. ցեր. 15, 1 Ցունիս [30] Հազիրան Եր. գիշ 8,59

Լտ. Ցունիս	Օր ամսոյ		Տն. Զիլհիճէ	Խտրլէզ
20	8	Դշ. ՓՅ. Դ. օր Հոգեգալստեան ։ Տօն օրհնութեան ամենախնամ ժամանակը ։ 57րդ. Տարեդ. գահակալութեան Վիքթօրիա Թագուհւոյն Անկլիոյ ։	ԺԶ	ԽԷ

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մայիս ամսոյ մէջ

Տարւոյն ամենէն գեղեցիկ ու զուարթ ամիսն է Մայիս. երկրագործին ու պարտիզպանին աշխատելու եւ զբօսանքներուն ալ զուարճանալու եղանակը։ Երկրագործը պէտք է ցանէ նորէն մորացորեն, եթէ տեղ ունի, և նախորդ ամիսներէն տնկածներուն արմատը հողով լեցնէ, որ տաքէն չի վնասուին և ոյժ առնեն, խոնաւ տեղերուն համար հարկ չէ։ Այս ամսուն մէջ ցորենի արտերու մէջ, մանաւանդ ծառերուն մօտ բուսած վայրի խոտերը քաղելու, կանեփ ու շողգամ ցանելու և պէտք եղած հողը հերկելու է։

Կենդանեաց ախոռները սաէպ պէտք է մաքրել ու աղբերը դուրս հանել. կովերն ու եզները արձակ թողլով՝ նայելու է որ միշտ կանանչի հետ խառնուած չոր խոտ ունենան, որպէս զի կաթերնին առատ ըլլայ և պանիր ու կարագ շինելու յարմար գայ։ Ոչխարները տեղ տեղ կը խուզեն սոյն ամսոյ մէջ եղանակին բարեխառնութեանը նայելով. Հաւերուն ալ սննդարար կեր տալու է։

Շերամի որդն սոյն ամսոյ մէջ բաւական մեծցած է ու դարմանի կարօտ։ Մեղուներուն պարքը (օ-

Լտ. Ցունիս	Օր ամսոյ		Տն. Ջիլհիճճէ	Խորերդ
21	9	Եշ. դկ. Ե. օր Հոգեգալստեան ։ Պահք ։ Ամառնամուտ և արևադարձ խեցգետնի ցերեկն սկսի կարճանալ և գիշերն երկարել ։ Տն. [illegible] Սկիզբն առատացման Ջրոյն Նեղոսի ։ ◉ ի Խեցգետին. ժմ. 17 ր. 31 ։ Տն. Պօղոսի Սեբաս-տեան .	ԺԷ	ԽԸ

ղուլ) պէտք է առնուլ և նոր փեթակաց մէջ դնել։

Պտղոց պարտէզ . — Ամէն տեսակ պտղատու ծառոց տուած խիտ ծաղիկները պէտք է փրցնել։ Այգի ունեցողները պէտք է որթատունկերուն արմատի հողերը քրքրեն և արմատները լեցնեն ։ Ամէն պտղատու ծառերուն տակերը հողով լեցնելու, և եթէ օդը չոր երթայ, խաղողէն զատ ամէն ծառի արմատին մէկ մէկ դոյլ (qօվա) ջուր լեցնելն օգտակար է ։ Ամսոյն վերջերը, որթատունկերուն աւելորդ բողբոջները (ֆիլիզ) և արմատէն քշածները կտրելու է ։

Ծաղկանց պարտէզ . — Ամսոյս սկիզբէն մինչև վերջը, ծաղկի լուբիա (չիչէք ֆասուլեասը) կը ցանուի ։ Ցաջորդ տարին յառաջ բերելու համար ամէն տեսակ շահպրակի, դլխնածաղկի (ճէզարէն), աղուեսին (միճէ չիչէկի) սերմեր կը տնկուին ։ Սարտենիա ծաղիկները եթէ թաղարով հողին տակ թաղէք կ'ուժովնան ։ Այս միջոցիս ամէն տեսակ ծաղիկներու տունկերով ծաղկանոցներ կը շինուին ։ Իլենիները (քաֆլան) մկրատով շտկելու է, և թաղարներու մէջ գտնուած ծաղիկներու դեղնած տերևները մաքրելու է ։

Բանջարեղինաց պարտէզ . — Ամսոյս սկիզբէն մինչև 15, պարտիզպանը պէտք է անկէ սոխ, երկրորդ անգամ բանճար, լուբիա, 15էն մինչև վերջ պատինճանի, լոլիկի, դդումի տունկերը կը տնկուին ։ Նոյն-

Լտ. Ցունիս	Օր ամսոյ		Տն. Ջիլհիճճէ	Խորերդ
22	10	Ուր. տյ. Ջ. օր Հոգեգալստեան . պահք ։ [illegible] ։ Աւստրո – Պրուսիական պատերազմ ։ [1866] ։	ԺԸ	ԽԹ

պէս կաղամբի, սև կաղամբի, կարօսի տունկերը, կարմիր բողկ և գերմանական աղցան ։

Սոյն ամսոյ մէջ բանջարեղէններուն ջուր տալու է միշտ ։ Պրասներուն մէջտեղ բուսած վայրի խոտերը մաքրելու է ։ Այսուհետև թթուի, պատինճանի և այլ բարձերը գիշերները գոցել հարկ չէ ։ Վարունգի տունկերը սոյն ամսոյ վերջերը կը տնկուին ։

ԳԵՂՋԿԱԳՈՅՆ ՏԱՐԻՔԸ

— Ո՞րն է կենաց գեղեցկագոյն տարիքն . . . ։ —

Մի՛ կարծէք թէ վարժարանի մ'աշակերտաց արթնամտութիւնը գրգռելու կամ մանկական մի հանդիսի միջոցաւ լուծուելու յատուկ մի հարց կամ հանելուկ լինի այս ։

Բարիզի « Բարոյական և Քաղաքական գիտութեանց Ակադեմիան » սոյն հարցումն ըրած և նիւթ ընծայած է լուրջ ուսումնասիրութեան, և Պ. Ռոնտըլէ պատասխանած է այնմ, մի հոծ և խոհուն յօդուածով ։

Հարցումը խրթին էր և կրնար տեղի տալ բազմատեսակ լուծմանց ։ Ամէն ոք, իւր բնութեան և ճաշակին, իւր ցաւոց ու բաղձանաց համեմատ կրնար տարբեր կերպով պատասխանել ։

Երկուշաբթի օրերը, Նարնջի ծաղկամբ ու թափան-

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խամսին
23	11	Շբ. դէ. Է. օր Հոգեգալստեան։ Երեկոյին օրհնութեան վերջը։	١٩	٥٠

ցիկ շղարշներով զարդարուած նոր հարսերն յեկեղեցի տանող արշաւասոյր կառաց՝ երազուն աչերով հետեւող մանկամարդ աղջկան համար՝ կենաց գեղեցկագոյն տարիքն այն չէ՞ միթէ յորում ինքն ևս պիտի կարէ երկարել իւր շրջազգեստի քղանցքն, և իւր ականջն ի վար առաւել կամ նուազ սիրավառ բառեր մրմնջող երիտասարդի՝ Ծնողացս հաճութիւնն առէ՛ք, ըսել յուզեալ ու թրթռուն ձայնիւ։

Դպրոցականին համար՝ կենաց գեղեցկագոյն տարիքն ա՛յն է յորում պիտի կարենայ ծխել համարձակ, ընկերակցիլ կանանց, և առանց ծառայ կամ վերակացու ունենալու թատրոն, սրճարան, զբօսատեղի և քաղաք երթալ։ Անկուսի երիտասարդին համար, ուսանող ի բժշկութեան, դեգերող ի գրականութեան, փաստաբանի գրագիր, վաճառականի մշակ կամ կառավարական աննշան պաշտօնեայ, կենաց գեղեցկագոյն տարիքն ա՛յն է յորում բազմաթիւ և հարուստ ծուխեր պիտի ունենայ իբրև բժիշկ մեծահամբաւ, է՛ն երեւելի հրատարակիչներէն առատ պատիւ և դրամ պիտի ստանայ՝ իբրեւ գրագէտ ականաւոր, կամ անուն և փառք ու ստակ պիտի շահի իբրեւ երեւելի օրէնսգէտ, կամ դատաւոր, երեսփոխան պիտի ընտրուի։

Չափահաս մարդուն համար, կենաց գեղեցկագոյն

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խամսին
24	12	*Կիր. ոյ Ա. Կիւրակէ Յարութեան, և յիշատակ Եղիայի մարգարէին։ Առաջին դասն։ Հարսանիք չէնէ։ Յն. Բարեկենդան Առաքելոց։ Ճաշոյն է Գօշկա։ Լոյ. ծնունդ Յովհաննու Մկրտչին։ Սուլթան Ապտ իւլ Մէճիտ վախճանի։ [1861]։	٢٠	٥١

տարիքը փոխն ի փոխ իւր ետեւն ու իւր առջեւն է։ Մէջտեղն հասած ա՛յն բլրոյն ուստի վեր կ՚ելնէ ու կ՚իջնէ անխուսափ ամէն մարդ, անոր երկու կողերուն ալ վրայ փոխն ի փոխ ցաւօք ու բաղձանօք կը նայի նա, մերթ ափսոսալով երիտասարդութեան փոթորկատանջ ամաց վրայ, և մերթ ալ ծերութեան անդորրաւէտ հանգստեանն սպասելով։

Մարդկային կենաց սոյն վերջին ժամանակամիջոցն է զոր Պ. Ռօնտըլէ, իւր ուսումնասիրութեան մէջ, իբրեւ բաղձալին և գեղեցկագոյնն հռչակած է։ Ծերերն, իւր տեսութեամբ երջանկագոյն արարածներն են։ Այս կարծիք բաւական նոր է, միանգամայն ալ մխիթարական։ Ապրելու քաջութիւն կուտայ այն, Մարդս, ըսած է Բէթրարք, ապրիլ սպասելով կը մեռնի։ Այս սպասումն յոյժ հաճոյալից կը լինի սակայն, երբ համոզուինք, Պ. Ռօնտըլէի պէս, թէ կենաց յոռեգոյն մասն սպառած ենք, և թէ խիստ քաղցր եւ ախորժելի բաներ վերապահուած են մեզ՝ յընթերցումն մեր կենաց գրքին վերջին էջերուն մէջ։

Իրաւ է որ՝ ծերութեան սոյն ջատագովին տեսութիւնն իւր ճշմարիտ կողմերն ունի։ Ծերութիւնն, երբ տեւական անանց հիւանդութիւններէ զուրկ է, սիրուն է առ հասարակ և զուարթերես, սիրելի և զուարթարար։ Ծերունին եթէ իմաստուն է իրօք, ո՛չ

Լտ. Ցունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խտրէլէզ
25	13	Բշ. [illegible] Սրբոց կուսանացն Հռիփսիմեանց։ [illegible] 16 ։ Գիսաւոր աստղ կ'երևի ի Պոլիս [1874]։	ԻԱ	[illegible]

կորուսեալ երիտասարդութիւնը կ'ողբայ և ո՛չ ալ այն հաճոյքները զորս իր ֆիզիքական ոյժերը նիմա չեն ներեր այլ ևս ճաշակել: Միեւնոյն ատեն՝ ապագայի տենչն և ակնկալութիւնը չունի նա: Մինչ մենք ծերանալ բաղձանք անդադար մի ո՛ և է ըղձացեալ նպատակի հասնելու համար, ծերունին, ինքն, ապրիլ կը բաղձայ միայն:

Գեղեցիկ սեռի ծանրատար ծառայութենէն ազատ է ծերութիւնը…։ Թափած ակռաներով դժուարի՛ն է — եթէ ոչ անկարելի — սիրապտուղ ճաշակել…։ Ծերութիւնն իր կենաց և խորհրդոց տէրն. ո՛չ նախանձն, ո՛չ հաւատարմութեան դառն կսկիծն, ոչ ալ տիրացման կծու և կատաղի տենչն կուգան այլ ևս խանգարել իր հոգւոյ անդորրն, կանացի աչաց ու լեզուի խայթիչ սլաքներն իր սրտին չեն հասնիր, և եթէ երբեմն անցեալ պարտութեանց ու սիրային վիրաց յիշատակներ յինքն արթննան, սպիտակ մազերն հեշտիւ կը փանեն, կը փարատեն զանոնք:

Երիտասարդութիւնն ու չափահասութիւնն հաճոյալից տարիք են… երգերու մէջ միայն: Երիտասարդութիւնն, մանաւանդ, դժնդակ աշխատութեան ժամանակն է յորում մարդ իր մտաւոր և մարմնաւոր բոլոր ոյժերն կը միացնէ և կ'սպառէ ապագայ մը պատրաստելու, կայութիւն մը յօրինելու համար: Աղքատ

Լտ. Ցունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խտրէլէզ
26	14	Գշ. [illegible] Սրբոց կուսանացն Գայիանեանց ։ ☾ Վրջ. քռ. ժմ. 11. ր. 31 ։ [illegible]	ԻԲ	[illegible]

երիտասարդն գրեթէ օգուտ մը չքաղեր իր քսան տարիներէն: կատարելի ծառայութիւնն, չահելի հացն ու դրամն, աշխատութիւնն, ի մի բան, ամէն հաճոյք կ'արգելու իրեն: Ծերութեան մէջ, ընդհակառակն, մարդ տէր է իր անձին, իր մտածելն զգալ: Այս տեսակէտով է մանաւանդ որ Պ. Ռօնտըլէ յիրաւունք ունի: Զարգացեալ մտաց և խոհական դատողութեան և վարչական գործոց պատճառած քաղցր ու վեհ հաճոյքն ևս առաւել ծերերուն սեպհական են քան երիտասարդներուն: Երիտասարդութեան հաճոյքներուն տեղ՝ ծերն աւելի մաքուր և աւելի վսեմ հաճոյքներ ունի և կը վայելէ, զերծ մնալով միանգամայն աւելի կորովի առնական ամաց փորձութիւններէն և բազմավտանգ տագնապներէն:

Ուրեմն, կրկնենք Պ. Ռօնտըլէի հետ թէ՝ կենաց գեղեցկագոյն տարիքն դարձեալ ծերութիւնն է, և ջանանք աշխատաւոր երիտասարդութեամբ և արդասաւոր չափահասութեամբ, պատուել, խաղաղիկ ու երջանիկ մի ծերութեան արժանանալ:

ԿԱՅԾՈՒԻԿ

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խտրէլլէզ
27	15	Դշ. Բէ. պահք. Փոխումն Եղիշէի Նշխարաց. Պոլսոյ Պատրիարք Յարութիւն Ս. Վեհապետեան Ս. Երուսաղիմայ Պատրիարք լինի [1888] ։	ԻԳ	ԾԷ

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ՀԱՄԱԲԱՆԻՑ ՀՐԱՇԱԼԻՔ

Սոյն նշանաւոր և հրաշալի յիշողութեան տէր մանկան կենսագրութիւնն ու կենդանագիրը հրատարակած էինք, Բուրաստան Մանկանց պատկերազարդ հանդէսի 1882 տարւոյ Բ. թուոյն 22րդ երեսին մէջ ։

Բայց 1892 փետրուարի մէջ վերստին քննութեան առնուած լինելուն, այս անգամ արժան կը համարինք նոյն համառօտ կենսագրութիւն արտատպելէ յետոյ աւելցնել վերջին քննութեան համառօտ նկարագրութիւնն հանդերձ իւր այժմու կենդանագրով ։

Ահաւասիկ Բուրաստան Մանկանցի մէջ հրատարակուած կենսագրութիւնն ։

« Կենդանի թուաբանութեան այս մատաղ հրաշալիքին անունն է Ժաք Ինօտի. և Թօմի նահանգին մէջ ծնած է ։ Տասնեւերկու տարեկան է այսօր. ծընած երկրին մէջ հովւութիւն ըրած է. քիչ մ'ատեն ալ Մարսիլիոյ մէջ մուրացած է, և բարեսիրտ անձին մէկը զինքը մեղքնալով 1880 մարտ ամսուն մէջ զինքը Բարիզ տարաւ ։

« Այս փոքրիկ տղեկն հիմակուան նշանաւոր անձանց մին է ։

« Վերջին օրերս նշանաւոր աստղաբաշխ Պ. Ֆամիլ Ֆլամմարիոն երեկոյթ մը տալով, փոքրիկ Ժաք հիա-

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խտրէլլէզ
28	16	Եշ. Գյ. Սրբոցն Յովհաննու Կարապետին, և Աթանագինեայ եպիսկոպոսին ։ 52րդ տարեդ. թագադրութեան Վիքթօրիա թագուհւոյն Անգլիոյ ։	ԻԴ	ԾԸ

ցուց հանդիսականները, որք մեծաւ մասամբ երեւելի գիտնականներ և մաթեմաթիկոսներ էին ։

« Այս տղան ո՛չ կարդալ գիտէ, ո՛չ գրել. թուանշաններուն ձե՛ւն անգամ տեսած չէ. սակայն միջով նշաններուն ձե՛ւն անգամ տեսած չէ. սակայն մտքով տարօրինակ արագութեամբ և ճշդութեամբ կը հաշուէ ։ Թուաբանութեան ընթացիկ գործողութիւններն իրեն համար պարզ խաղալիքներ են, և քառակուսի կամ խորանարդ արմատի վերաբերեալ աւելի դժուար գործողութեանց մէջ մեծ նեղութիւն մը չ'զգար ։

« Զինքը սեղանի մը վրայ կեցուցին, և Պ. Ֆլամարիոն հարցուց,

« Մէկ վայրկենի մէջ գրեթէ մէկ տղայ կը ծնի, մէկ դարու (100 տարի) մէջ քանի՞ հատ կը ծնի ։

« Երկու վայրկենի մէջ տղան պատասխանեց՝

3,153,600,000

« Բայց աստեղագէտը կանխաւ հաշուած ըլլալով՝ արդիւնքը ճիշդ չ'ելաւ ։

« Այն ատեն հանդիսականներէն մէկը հարցուց.

« Նահանջ տարիները հաշուեցի՞ր ։

« Եւ նա պատասխանեց.

« Նահանջ տարինե՛րն ալ կ'ուզէք. այն ատեն.

3,155,760,000 կ'ընէ ։

« Ջենք ուզեր Ժաք Ինօտիի եղած հարցմանց ցան-

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճէ	Խարէկէգ
29	17	Ուր. ճն. պահք ։ Լ. Առաքելոց Պետրոսի եւ Պօղոսի ։ Երզնկայի զարհուրելի երկրաշարժը․ կործանեցաւ ամբողջ քաղաքն և 20,000 անձինք փլատակաց ներքեւ մնացին․ [1584]։	իե	ծզ

կը դնել հոս, և մեր նշանակածը ամենէն դիւրինն էր ։

« Երբեմն մէկ քանի տիկնայք, վախ կը յայտնէին թէ մի՛ գուցէ անոր ուղեղն յոգնի ։ Նոյն ատեն տղան կ՚ընդհատէր իւր մտաւոր գործողութիւններն և կը պատասխանէր անոնց փորտուքներուն՝ որոց ի՛նչ ըլլալը կը գուշակէր ։

« Զ՚եմ հոգնիր, ընդհակառակն կը զուարճանամ ։

« Ապա, երբ ամէն ոք կը լռէր՝ որպէս զի նա հաշուելու սկսի ։

« Պահ, կ՚ըսէր, ազատ էք ուզածնուդ չափ խօսելու, ես չ՚եմ շփոթիր ։

« Արդարեւ ալ, երբ փոքրիկ Ժաք սեղանէն իջաւ, ամենեւին յոգնած չ՛էր երեւնար ։

« Ցիգիքապէս նախկին հովուին գլուխը նշանաւոր է, գանկը խիստ ընդարձակ և ճակատը չափազանց բարձր ։ Մարմինը ձեւաւոր է և հասակը տարիքին յարմար, Բարոյապէս Ժաք բարի տղայ մը կ՚երեւայ, զուարթ, բաւական պատրաստաբան և ճշգրիտ գիտուն մ՚ըլլալու փափաք ունի ։ Տեսնենք ի՞նչ պիտի ըլլայ այս նորատի հրաշալիքը՝ երբ ուսմունք սորվի ։ »

* * *

Աճաւասիկ 1892 փետրվարի մէջ եղած քննութեանց համառօտ նկարագրութիւնն, զոր կ՚արտատպենք Աrեւելք օրագրէն ։

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճէ	Խարէկէգ
30	18	✠ Շբ. ճն. Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին ելն ի վիրապէն ։ Պոլսոյ Պատրիարք Տ. Մատթէոս կաթուղիկոս կ՚ընտրուի ։ [1858] ։	իզ	ծէ

« Փարիզի լրագիրք այս օրերս կ՚զբաղին 24 տարեկան Փիէմոնթէզ հովուի մը դէպքով, որ թեև գրել կարդալ չգիտէ, մտքով հրաշալի կերպիւ կը լուծէ թուաբանութեան ամեն խնդիրներ, եռիլիոններ եւ քառիլիոններ կը գումարէ, մեծ թիւեր կը բազմապատկէ․ քառակուսի արմատներ կը գտնէ և խոշոր թիւերու քառակուսիներ կ՚ընէ՝ հազիւ մի քանի երկվայրկենի մտածութեամբ, անսխալ և անշփոթ, թըլնշան ըսուած բանը չճանչնալով հանդերձ ։ Իւր համբաւ հասած ըլլալով Ֆրանսայի կրթական նախարարին, որ իր առջեւ փորձեր կատարել տուաւ եւ զարմացաւ ։ Գիտութեանց համալսարանին, Սորպոնի և Ակադեմիոյ մէջ եւս երեւելի Փրանսացի չափագէտներ ամենէն դժուար խնդիրներ առաջարկեցին, և այս Իտալացին լուծեց, յապուշ կրթելով զամենքն ։ Իբրեւ իմացական կարգի հրէշ մը, զինք ենթարկեցին երեւելի յիմարաբոյժ Տքթ. Շառքոյի քննութեան, որ ըսաւ թէ « Այս մարդուն ուղեղն այնպիսի կազմուած մը ունի որ գիտութեամբ թէ յանդէտս պարտաւորեալ է միշտ հաշուել, հաշուական աճագին գործողութիւններ կատարել իւր մէջ ։ Եւ այս մարդ իւր մանկութեան մէջ ևս գումարումներ և բազմապատկութիւններ կը կատարէր՝ առանց գիտնալու թէ ի՛նչ տեսակ մտային գործողութիւն մը կ՚ընէր ։ » Ըստ Շառքոյի, այս տե-

Ռմ. Ցուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խաղանէգ
1	19	☩ Կիր․ դ․ Բ․ Տօն կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Էջմիածնի ։ Հորոմէ․ Ա․ Նոխոյ [30 օր]․ Լ․ Ցոլլէ ։ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհէմմէտ վախճանի․ [1481]․	٢٧	٥٨

ԺԱՔ ԻՆՕՏԻ [Բիէմօնթէցի հովիւն]

Ռմ. Ցուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խաղանէգ
2	20	Բշ․ օդ․ Սրբոցն Մանկանցն Բեթլեհեմի, և Ակակիոսի վկային, Մովկիմայ քահանային, և կոթրատոսի զինաւորին։ Նշանաւոր աշխարհագիր Հ․ Ղուկաս Ինճիճեան միաբան Վենետկոյ Մխիթ․ վախճանի․ [1833]։	٢٨	٥٩

սակ մտային անհաւասարակշիռ վիճակներ հազուադէպ չեն ։ Ինչպէս մօքի տարօրինակ հիւանդութիւններ և պակասութիւններ կան, հրաշալի կարողութիւններ ալ կրնան լինել, ինչպէս է այս տղէտ հովուին ։ Ինօտի, այս է իւր անունն, Փրանսացի պիտի լինի, քանի որ՝ կ՚ըսէ՝ Փրանսացիք կը գնահատեն և կ՚ապրեցնեն զիս ։

« Ահաւասիկ մի քանի օրինակներ այս հաշուագէտ հովուին լուծած խնդրոց ։

« Պ․ Տառպու, որ մեծ չափագէտ մ՚է, սև տախտակին վրայ կը գրէ հետևեալ թիւը․

4,123,547·238·445·532·831

և տակը կը գրէ

1,248,126·138·234,128·910

«Ժաք կռնակը տախտակին դարձուցած է և երեսը ակադեմականաց, այնպէս որ չտեսնար գրուածը ։ Պ․ Տառպու բարձրաձայն կը կարդայ անգամ մը այս թիւերը եւ կը խնդրէ ՚որ բարձումը դոց կատարէ ։ Ժաք, նախ լըսած թիւերը կը կրկնէ, և կը հարցնէ․

« — Շիտա՞կ է ։

« — Այո՛ ։

» — Բարձումը կատարեցի․ հիմա փորձը կընեմ կոր, կ՚ըսէ Ժաք աչքերը կէս մը գոցելով և քմծիծաղով մը, ու պատասխանը կուտայ անմիջապէս ։ Ամ-

Լտ. Ցուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Զիլհիճճէ	Խտրէլէզ
3	21	Գշ. ու. Սրբոց կուսանացն Յուննեայ և Մաննեայ, Սու-խոնեբը ի տարեին երեքեկ ։ Առ. լ. ժմ. 12. ր. 13, Պաղ և երբեմն անձրև ։	٢٩	٦٠

բողջ Ակադեմիան կը ծափահարէ ։

« — Ո՞րն է այն թիւը որոյ խորանարդն և քառակուսին գումարուելով 3600 կ'ըլլէ ։

« — 15 է, կը պատասխանէ ժաք, 2 երկվայրկեանէն ։

« Այսպէս խառնաշփոթ թիւերու վրայ հարցումներ կ'ուղղուին միշտ յաջող և արագ պատասխաններ ըստացուելով ։

« Այն ատեն Պ. Բուանքառէ, Ֆրանսայի այժմեան ամենէն մեծ չափագէտներէն մին, հետեւեալ խնդիրը կը հարցնէ ։

« — 3800ին քառակուսիէն 1 հանէ և 6ով բաժնէ ։

« Միեւնոյն ժամանակ Պ. Ժօզէֆ Պեռթրան զոր ամենքնիս կը ճանչնանք, հետեւեալ հարցումը կ'ընէ ։

« 1822 մարտ 11ը շաբթուն ո՞ր օրն էր ։

« Երկու հարցմանց մէկտեղ պատասխանները կուտայ հրաշալին ժաք ըսելով՝

« — 1822 մարտ 11ը երկուշաբթի օր մ'էր ։ Այն օրը ծնած մէկը ցայսօր այսքան ժամ, այսքան վայրկեան եւ այսքան երկվայրկեան ապրած կ'ըլլայ (թիւերը կուտայ, զորս վերջէն հաշուելով անխալ գտած են) ։ Եւ Պ. Բուանքառէին հարցուցած թիւն ալ կ'արտասանէ նմանապէս անխալ ։

« Ներկայ եղողներն կ'սքանչանային այս հաշուելու կարողութեան վրայ ։ Ակադեմիան, նկատելով որ այս

Լտ. Ցուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խտրէլէզ
4	22	Դշ. Բշ. պահք. Տն. Մուհարրեմ [29 օր] և տարեմուտ ١٣١٢ Թուականին ։ 117րդ Տար. Անկախութեան Միացեալ Նահանգաց Ամերիկայի ։	١	٦١

յիշողութեան կարողութեան արտակարգ արդիւնքն, և թերեւս նորա միջոցով հաշուելու եղանակներէն օգտուելու կարելիութիւնն ուսումնասիրել օգտակար ըլլալ՝ յանձնաժողով մը կազմեց Պ. Տառպու, Բուանքառէ, Շառքօ, Շօվօ և Թիսըռան անդամ կարգելով, որք հիմնովին պիտի քննեն և տեղեկագրեն ։ Տեսնենք ի՞նչ պիտի ըլլայ արդիւնքը ։ »

* * *

Ընթերցողք սոյն երկու կենսագրութիւնները կարդալով, որոց միջեւ 10 տարի անցած է, պիտի զարմանան անշուշտ թէ՝ ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ 1882ին նշանաւոր գիտուններէ քննուած և անոնց պաշտպանութեան յանձնուած տղայ մը, մանաւանդ այսպիսի հրաշալի յիշողութեան տէր տղայ մը և Բարիզի պէս մայրաքաղաքի մը մէջ, 1892ին դեռ կարդալ գրել սորված չըլլայ, և նոյն իսկ թուանշաններն անգամ չի ճանչնայ ։

Երկու կենսագրութիւններէն այնպէս կ'երեւի թէ Բարիզի լրագիրք՝ տասը տարի առաջ տեղի ունեցած նշանաւոր դէպք մը՝ նոր տեղի ունեցածի պէս ծանուցանել ուզած են. և կամ թէ այդ տղան ի՛նչ որ էր տասը տարի առաջ, նոյն վիճակին մէջ թողած են, ինչ որ ալ անյուսալի է ։

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խադրէլէզ
5	23	Եշ. Բէ. Սրբոց իշխանացն Սահակայ և Յովսեփայ. և Սրբոց վկայիցն Սարգսի և Բագոսի։ Յն. յառաջնէկայ Քէլէրէս Աբել Կէճէսէ. Հր. Թէմուզ [29 օր]. Հիմնարկութիւն Ռօպէրթ գոլէճի ի Պէպէք. [1869]։	Բ	ԿԲ

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խադրէլէզ
6	24	Ուր. Քյ. Պահք։ Յն* Ծննդեան Յովհաննու Կարապետին։ Բնայիր է Գուլէնտեր և Եէնի Մահալլէ Սարըէարէ, և տօն այայմայէն Գալամըշէ. Արքունի ճարտարապետ Յովհաննէս ամիրա Սերվէրեան վախճանի. [1858]։	Գ	ԿԳ

ՀԱՄԱՌՕՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ ՀԵՌԱԳՐԻ ՎՐԱՅ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԵՒ ԱՍԻԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Միևնոյն Վիլայէթի մէջ (թէ՛ Ասիական և թէ՛ Եւրոպական Թուրքիոյ Վիլայէթներուն համար) մէկ կայարանէ ուրիշ կայարան մը քաշուած հեռագրի գինն է՝ իւրաքանչիւր մէկ բառի համար 20 փարա արծաթ դրամ, և հինգ բառի արժէից գումարին հաւասար յաւելուածական տուրք մը կ՚առնուի։ (Այսինքն՝ եթէ տասը բառով հեռագիր մը զարնել տաք ձեր քաղաքէն ուրիշ քաղաք մը, որ կը գտնուի ձեր Վիլայէթի սահմանին մէջ, պէտք է վճարէք հինգ դահեկան, և 100 փարա ալ յաւելուածական տուրք։

Երկու զատ զատ Վիլայէթի մէջ գտնուած կայարաններու մէջ (թէ՛ Ասիական և թէ Եւրոպակ. Թուրքիոյ Վիլայէթներու համար) զարնել տրուած հեռագրի գինն է՝ ամէն մէկ բառի համար 40 փարա արծաթ, և հինգ բառի արժէից գումարին հաւասար յաւելուածական տուրք մը։

Թէնէտոսի ծովու տակէ չինուած հեռագրական թելի միջոցով ղրկուած հեռագրի գինն է՝ ամէն մէկ բառի համար 60 փարա արծաթ դրամ, և հինգ բառի արժէից գումարին հաւասար յաւելուածական տուրք մը։

1893 Յուլիս ամսոյ մէջ Հեռագրական Վերատեսչութիւնն՝ հետեւեալ նոր տնօրէնութիւնն ըրած է։

Այն հեռագիրներն որք միևնոյն պարունակութիւնն ունին և մէկ տեղւոյ մէջ բազմաթիւ անձանց հասցէին կը ղրկուին, հետեւեալ եղանակաւ պիտի առնուի ծախքն։ Մէկ հատին որոշեալ գինն առնուելէ յետոյ, օրինակներու իւրաքանչիւրին քսան բառին 100ական փարա պիտի առնուի։

—

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՌՈՒՄԷԼԻ

Արեւելեան Ռումէլի և Թուրքիոյ միւս մասերուն (Եւրոպական և Ասիական Թուրքիա և Արշիպեղագոսի կղզիները) միատեղ՝ Մուսթաֆա փաշայի ճամբով գացած ու եկած հեռագիրներուն ամէն մէկ բառի գինն է 70 փարա։ Այն ճամբաներով զարնուած հեռագիրներու համար յաւելուածական տուրք չառնուիր։

—

ԱՐՇԻՊԵՂԱԳՈՍԻ ԿՂԶԻՔ

Միտիլլի, Սուսամ և Ռատոս կղզիները զարնուած հեռագիրներու ամէն մէկ բառի գինն է՝ 40 փարա։ Իսկ Արշիպեղագոսի միւս կղզիները զարնուած հեռագիրներուն ամէն մէկ բառի գինն է 60 փարա։

—

Լռ. Ցուլիս	Օր ամսոյ		Տն. Մուխարրեմ	Խազիկեզ
7	25	Շբ. Գէ. Սրբոյն ննծին Ներսիսի Հայրապետին մերոյ և Խադայ եպիսկոպոսան :	Է	Ղէ

ԵԷՄԷՆ

Էլարիչ Սուէյզի ճամբով Եէմէն ղրկուած հեռագրի ամէն մէկ բառի գինն է .

Եւրոպական Թուրքիայէն	3	*Փր.*	75	*սնթ.*
Ասիական	»	3	»	50 »
Կղզիներէն	3	»	75	»

—

ԵԳԻՊՏՈՍ Աղեքսանդրիա [Էլարիշի ճամբով]

Ասիական Թուրքիայէն	1	*Փր.*	—	*սնթ.*
Եւրո. Թուրքիայէն և կղզիներէն	1	»	25	»

Աղեքսանդրիա [ընդծովեայ Թէնէտոս—Քիոսի ճամբով]

Ասիական Թուրքիայէն	1	*Փր.*	20	*սնթ.*
Եւրոպական »	1	»	40	«
Կղզիներէն	2	»	15	»

Բացի Աղեքսանդրիայէն, Եգիպտոսի ուրիշ քաղաքները ղրկուելիք հեռագրաց ամէն մէկ բառի գինն է .

[Էլարիշի ճամբով]

Ասիական Թուրքիայէն	1	*Փր.*	25	*սնթ.*
Եւր. Թուրքիայէն և կղզիներ.	1	»	50	»

—

Լռ. Ցուլիս	Օր ամսոյ		Տն. Մուխարրեմ	Խազիկեզ
8	26	✠ Կիր. Դ. Գ. Բարեկենդան Լուսաւորչի պահոց : Հռչակաւոր օդագնաց Քոմաքին. առաջին անգամ ըլլալով օդապարկով կը բարձրանայ Բերայի մէջ. [1844] .	Ը	Կե

[Թէնէտոսի ընդծովեայ հեռագրաթելով]

Ասիական Թուրքիայէն	2	*Փր.*	15	*սնթ.*
Եւրոպական »	1	»	65	»
Կղզիներէն	2	»	40	»

ՍԱԿԱԳԻՆ (ԹԱՐԻՖԱ) ՀԵՌԱԳՐԱՑ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԹԵՂԵՐՈՒ

—

Մայրաքաղաքէս և բոլոր Եւրոպ. Թուրքիոյ եզերքներէն մինչև ի ստորև նշանակեալ երկիրները ղրկուելիք հեռագրաց գներն են հետևեալներն իւրաքանչիւր բառի համար.

ԱՄԵՐԻԿԱ

Վաշինկթըն	2	*Փր*	5	*սնթ.*
Նիւ-Եորք	1	»	85	»
Լուիզիանա	2	»	15	»
Քանատա	1	»	5	»
Մարիլանտ	2	»	5	»

—

ՌՈՒՍԻԱ

Եւրոպական Ռուսիա և Կովկաս (Թէ՝ Պաթումի

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրեմ	Խտրէլէզ
9	27	Բշ. Դէ Պահք. Սրբոյն Եպիփանու Կիպրացւոյն. Բաքելայ հայրապետին և երից աշակերտաց նորին ։ Ռուսաց կառավարութեան հրամանաւ Հայ հոգեւորականք ազատ կը լինին տուրքէ ։ [1827].	Զ	ԿԶ

ճամբով և թէ Օտեսայի ընդծովեայ հեռագրաթելի ճամբով) — Փր. 72 սնթ.

—

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Եւր. Թուրքիայէն (Հնդքինի ճամ.)	1 Փր.	60 սն.
Ասիական » » »	1 »	35 »
Եւր. Թուրքիայէն (Օտեսայի ընդծովեայ հեռագրաթելով	2 Փր.	— սնթ.
Ասիական Թուրքիայէն (Օտեսայի ընդծով. հեռագրաթ.)	2 »	50 »

—

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ [Քաթէրինայի ճամբով]

Եւր. Թուրքիայէն	— Փր.	28 սնթ.
Ասի. » և կղզիներէն	— »	38 »

ՅՈՆԻԱԿԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐ [Նոյն ճամբով]

Իսկ Չէշմէի ընդծովեայ ճամբով Թուրքիոյ ամէն կողմերէն Յունաստանի ցամաքային քաղաքներն ուղղուած ամէն մէկ բառի գինն է	— Փր.	38 սնթ.
Նոյն ճամբով Յունաստ. կղզիները	— »	42 »

—

Լտ. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ Մուհարրեմ	Խտրէլէզ
10	28	Գշ. Ոչ. Պահք ։ Սրբոյն Կոստանդիանոսի Թագաւորին և մօր նորա Հեղինեայ ։ ☽ Առ. քառ. ժմ. 9. ր. 36. Պարզ եւ ջերմ ։ Ցիսուսեանք բոլորովին կը հեռանան Գերմանիայէն ։ [1872].	Է	ԿԷ

ԹՕՆՔԻՆ [Ֆաօ Մուլմէյնի ճամբով]

Եւր. Թուրք. և կղզիներէն	6 Փր.	36 սնթ.
Ասի. Թուրքիայէն	6 »	11 »

—

ՉԻՆԱՍՏԱՆ [Ֆաօյի ճամբով] ՀՕՆԿ–ՔՕՆԿ

Եւրոպական Թուրքիայէն	7 Փր.	39 սնթ.
Ասիական »	7 »	91 »
Կղզիներէն	8 »	16 »

—

ՇԱՆԿՀԱՅԻ, ԱՄՕՅ, ՖՈՒՇՕՖ ԵՒ ԿՈՒՅԼԱՖ

[Ֆաօ Մատրասի ճամբով]

Եւրոպական Թուրքիայէն	7 Փր.	39 սնթ.
Ասիական Թուրքիայէն	9 »	91 »
Կղզիներէն	10 »	16 »

—

ԳՕՇԻՆՇԻՆ [Ֆաօ Մուլմէյնի ճամբով]

Եւր. Թուրքիայէն և կղզիներէն	4 Փր.	96 սնթ.
Ասիական »	4 »	71 »

—

Լս. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Հազիրան
11	29	Դշ. ուխ. պահք. Յն* Առաքելոյն Պետրոսի և Պօղոսի: փոխադրեալ տօնը:	Ը	ՂԸ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ [Ֆաօյի ճամբով]

Եւր. Թուրք. և կղզիներէն	3 Ֆր.	48 սնթ.
Ասիական Թուրքիայէն	3 »	23 »

—

ՃԱՊՕՆ [Պաքում վլատիվօսթօքի ճամբով]

Եւր. Թուրք. և կղզիներէն	9 Ֆր.	35 սնթ.
Ասիական Թուրքիայէն	9 »	10 »

—

ՃԱՎԱ [Ֆաօ—Մատրասի ճամբով]

Եւր. Թուրք. և կղզիներէն	6 Ֆր.	34 սնթ.
Ասիական Թուրքիայէն	6 »	9 »

—

ՍԻԱՄ [Ֆաօ - Մուլմէյնմ ճամբով]

Եւր. Թուրք. և կղզիներէն	4 Ֆր.	46 սնթ.
Ասիական Թուրքիայէն	4 »	21 »

—

ՍԻՆԿԱՓՈՒՐ [Ֆաօ - Մատրասի ճամբով]

Եւր. Թուրք. և կղզիներէն	6 Ֆր.	9 սնթ.
Ասիական Թուրքիայէն	5 »	84 »

—

ՍՈՒԱՔԻՆ [Էլարիշ—Սուէզի ճամբով]

Եւր. Թուրք. և կղզիներէն	2 Ֆր.	85 սնթ.
Ասիական Թուրքիայէն	2 »	60 »

Լս. Յունիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Հազիրան
12	30	Եշ. բջ. պահք. Սրբոցն Թէոփիստոնի Գաղատացւոյն Թալիլեայ բժշկին և եօթն կուսանացն՝ որք յԱնկիւրիա կատարեցան. Յն. Եղիազարու Առաքելոյ: Բանաձեւ է Յեսէ Գեղ. Թիֆլիզ քաղաքի սոսկալի հրդեհը. վնաս 7 միլիոն րուպլի [1845].	Թ	ՂԹ

Եւրոպ. Թուրքիոյ քաղաքներէն հետևեալ երկիրները ղրկուելիք հեռագիրներուն ամէն մէկ բառի համար պէտք է վճարել.

	Վ. Կօլօյի ճամբով		Քէօսթէնճէի ճիւղովը ճամբով		Օտեսայի ճիւղովը ճամբով	
	Ֆր	սն	Ֆր	սն	Ֆր	սն
Անգլիա	—	71		71	1	19
Իտալիա	—	48	—	48	1	14
Պելճիքա	—	60	—	60	1	5
Հօլանտա	—	60	—	60	1	5
Տանիմարքա	—	60	—	60	1	5
Լիւքսեմպուրկ	—	60	—	60	1	5
Սպանիա	—	65	—	65	1	17
Զուիցերիա	—	51	—	51	1	5
Ճիպրալթար	—	69	—	69	1	22
Մալթա	—	69	—	69	1	30
Բօրթուկալ	—	69	—	69	1	22
Ֆրանսա	—	56	—	56	1	8
Գերմանիա	—	55	—	55	1	00
Ալճերիա	—	67	—	67	1	19
Թունուզ	—	67	—	67	1	19
Նորվեկիա	—	72	—	—	1	8
Շուէտ	—	69	—	—	1	5
Տրիպոլիս [Ափրիկեան]	—	96	—	96	1	49
Աւստրօ—Հունկարիա	—	34	—	44	0	87
Ռումանիա	—	26	—	51	0	73
Պուլկարիա	—	38	—	56	1	00
Սերպիա	—	27	—	51	1	00
Պօսնա—Հերսէք	—	27	—	51	1	5

Լու. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խուրէլէց
13	1	Ուր. Բէ. Պահք. Տօ. Ալէքսէ Ա-Ն-Ն- ։ Բարիզի մէջ առաջին Հայ մատուռը կը բացուի ․ [1854] ։	1.	Կ.

Ասիական Թուրքիոյ քաղաքներէն և Արշիպեղագոսի կղզիներէն հետեւեալ երկիրները զրկուելիք" հեռագիրներու ամէն մէկ բառի համար պէտք է վճարել․

	Վալոնայի կամրջով		Թէմէսվարի Պրինտիզիէն Կոստանծայ		Օտեսայի Պրինտիզիէն Կոստանծայ	
	Ղր	Սն	Ղր	Սն	Ղր	Սն
Պելճիգա	-	60	—	60	-	—
Տանըմարգա	—	60	-	60	1	5
Սպանիա	—	56	-	56	1	34
Ճիպրալթար	—	69	-	69	1	22
Անգլիա	—	71	-	71	1	19
Իտալիա	—	48	-	48	1	14
Լիւքսեմպուրկ	—	60	-	60	1	5
Մալթա	—	69	-	69	1	30
Նորվեկիա	—	72	—	72	1	8
Հոլանտա	—	60	-	60	1	5
Բորթուկալ	—	65	-	65	1	22
Տրիպոլիս [Ափրիկեան]	—	96	-	96	1	49
Թունուզ	—	67	-	67	1	19
Գերմանիա	—	55	—	55	1	—
Զուիցերիա	—	51	-	51	1	5
Աւստրօ—Հունգարիա	—	46	-	—	-	0
Պոսնա—Հերսէք	—	38	-	—	1	5
Պուլկարիա	—	38	—	—	1	5
Գարատաղ	—	27	—	—	1	5
Ռումանիա	—	43	—	—	—	73
Սերպիա	—	38	—	—	1	—

Լու. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խուրէլէց
14	2	※ Շբ ԺՅ. Գիւտ նշխարաց Սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին։ Յն* Գէ-- --- Ս. Ա------ --Ն-- ։ Ազգային տօն Ֆրանսացւոց ․	11	ՎՆ

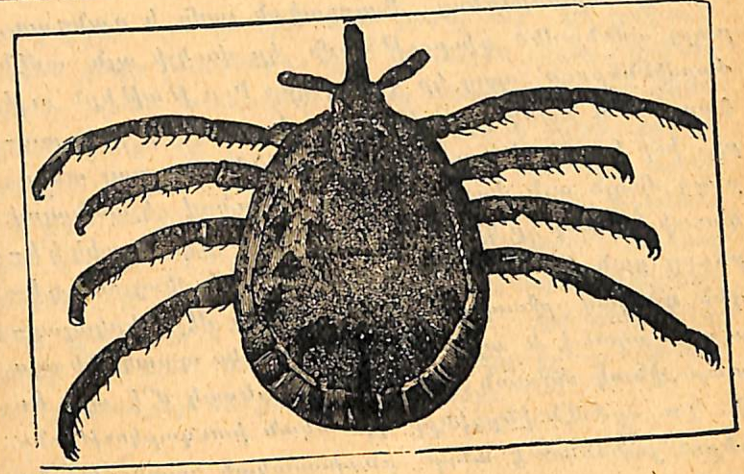

ՕՁԻ ՎՐԱՅ ԱՊՐՈՂ ՍԱՐԴ ՄԸ

Սոյն պատկերը կը ներկայացնէ Ixodes կոչուած օձին վրայ ապրող սարդ մը, իւր բնականէն վեց անգամ մեծցած ։ Ծովային օգնական բժիշկ Ֆրանսացի Պ. Բօլ Կուտ գտած է սոյն հետաքրքրաշարժ միջատն Սենեկալի մէջ և ղրկած Գաղղիոյ Բնական Պատմութեանց Թանգարանին ․ Սոյն միջատն սարդերու ընտանեաց կը վերաբերի ։ Մարմինը ձուաձեւ է և տափակ՝ երբ կենդանին անօթի է ․ իսկ երբ արեամբ կըշտանայ՝ յայնժամ կ'ուռենայ և փոքրիկ ձիթապտղոյ մը

Եր. ցեր. 14,45 Ցուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ. 9,15

Լտ. Ցուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խազիրան
15	3	✠ Կիր. Ձ. Դ. Հոգւոյն։ Ջարհուրելի երկրաշարժ ի Ճաբոն. կործանեցան շատ քաղաքներ և գիւղեր [1886]։	١٢	٧٢

ծաւալին կը մերձենայ։ Բալուածքն յամր և դանդաղ, բայց ամենամեծ դիւրութեամբ կը փակչի այն ամէն մարմիններուն՝ որոց կը հանդիպի։ Իւր թաթերն ութ հատ են և ճանկերով զինուած։ Երբ օձի մը վրայ ապրի, իւր խայթոցները ոչինչ զգացնել կուտայ անոր, բայց միայն այն ժամանակ՝ երբ արիւնով կշտանալով կ'ուռի և ծանր կը կշռէ։ Արուն միշտ աւելի պզտիկ կ'երեւայ քան էգն. գոյնն ամբողջովին սև փայլուն դեղին գծերով շրջապատեալ։ Պատկերին մէջ ներկայացուածն արու է և այն տեսակին՝ որու կը պատկանի այս տարօրինակ միջատն, Սարդի նոր տեսակ մ'է այս եւ Պ. Կու այժմէն ինքզինքը գիտական խուզարկութիւններու յանձնած է անոր բնախօսական յատկութիւններն երեւան հանելու համար։

Մեծ գիտունը կ'աշխատի ասոր էգը գտնելու եւ իւր խոյզերը կը շարունակէ ընել հսկայամարմին կենդանեաց վրայ, որովհետեւ ակներեւ ճշմարտութիւն մ'է թէ՝ էգը միշտ կը սիրէ չորքոտանի մեծ կենդանիրու վրայ ապրիլ, լիովին յագուրդ տալու համար իւր որկրամոլութեան։ Պրն. Բօլ Կուտի գտած սոյն իՒuos կոչուած սարդին էգն՝ կրնայ գտնուիլ եղերու, ուղտերու և կովերու վրայ. քանզի դիւրաւ կրնայ սնունդ գտնել այդ արիւնալի անասնոց մէջն։

Ամէն մէկ անգամին 10,000ի մօտ հաւկիթ կրնայ

Եր. ցեր. 14,44 Ցուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ. 9,16

Լտ. Ցուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խազիրան
16	4	Բշ. Տն. Սրբոց վկայիցն Անտոնինոսի, Թէոփիլոսի, Անիքտոսի և փոտինոսի։ Խասգիւղի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյն վերանորոգութիւնը։ [1831]։	١٣	٧٣

ածել էգը. այս հաւկիթներն իրենց մէջ կը պարունակեն փոքր իՒuosներն, որք ծնանելէն յետոյ, կրնան երկար ատեն առանձինն ապրիլ առանց դիմելու կենդանեաց, քանզի բնութիւնը նուիրած է սոցա իրենց ներքին կազմութեանը մէջ մաս մը սնունդ, որով կ'ապրին ու կ'աճին ժամանակ մը։ Ահա այս եղանակաւ կարելի եղաւ հասկնալ թէ՝ ինչո՛ւ արուներն կամ փոքրիկներն չեն ուռիր և չեն դադրիր հսկայ կենդանեաց վրայ, այլ կ'երթան մողեզներու, կրիայներու և փոքր կաթնտու կենդանեաց մօտ, որք իրենց համար աւելի կառքեր են քան ճաշարաններ։

Թարգմ. Մ Գ. ՄՕԶԵԱՆ

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ցուլիս ամսոյ մէջ

Սոյն ամսոյ մէջ երկրագործը պէտք է բաթաթի և եգիպտացորենի հողերը քրքրէ։ Անմշակ արտերը պէտք է հերկել ու ջրոտ տեղերը չորցնել. Թութերը և մացառները կտրել կամ վառել. Ձմրան պէտք ըլլալիք փայտը դիզել, առուներուն մէջի խոտերը ատկել և ջրանցքները մաքրել: Կենդանեաց ախոռի դռներն ու

Եր. ցեր. 14.41 **Յուլիս [31] Թէմմուզ** Եր. գիշ. 9,17

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խըտրէլէզ
17	5	Գշ. տ. Սրբոցն՝ Դանիէլի մարգարէին և երից մանկանցն՝ Սեդրակայ, Միսաքայ և Աբեդնագովի։ Տիւզեան Յակոբ Չէլէպի վախճանի։ [1847]։	ԺԷ	ՀԷ

պտուղհանները պէտք է բանալ ու վարագոյր կախել որ կենդանիք ճանճերէն ազատ մնան և ախտն ալ հալածի։ Մարտի մէջ ծնած ձիերը պէտք է քիչ քիչ աշխատութեան վարժեցնել. ոչխարները զով ատեն միայն արծել և գիշերն ալ անմիջակ արտերուն վրայ թողուլ։ Սաէպ լուալու և բուրդը խուզելու է. խոզերն ալ նոյնպէս լուալու է. հաւերուն՝ մանաւանդ հնդկահաւերուն թրջած եգիպտացորեն կամ գարի կերցնելու է. Նորածին մեղուները գնելու կամ ծախելու եղանակն է։

Պտղոց պարտէզ. — Ելակի (չիլէկ) տունկերէն տաշտաթաղ ընելու և բոլոր ելակի առուները պարարտութիւն լեցնելու է ամսոյս վերջերը. սերկեւիլի, ծիրանի, տանձի, սալորի պտուղներուն մեծնալը եթէ կ'ուզէք, պէտք է փոքրիկ և ճղած պտուղերը բրցընել. ամէն տեսակ պտղատու ծառերը տերեւի պատուաստ (եափրագ աշը) ընելու ժամանակն է։

Ծաղկանց պարտէզ. — Հասարակ ծաղիկները երկրորդ անգամ կրնայ կտրուիլ. Կրէտէի կակաչ, մեխակ կրնան տնկուիլ. Տաշտաթաղ ըլլալիք ծաղիկները պէտք է այս ամսուն մէջ ընել. Եթէ աբլազ չիչէկին տաշտաթաղ ընելով յաճախ ջուր տրուի, շուտով ծաղիկ կը բանայ, բայց պէտք է շուք տեղ դնել՝ թաղարներու մէջ տնկելով։

Եր. ցեր. 14,40 **Յուլիս [31] Թէմմուզ** Եր. գիշ. 9,20

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խըտրէլէզ
18	6	Դշ. պհ. Պահք։ Տօն. Հրոտից [30 օր]։ ⓘ Լր. լս. ժմ. 4 ր. 24։ Ջերմագին օր։ Ծնունդ Հայր Ղեւոնդ Ալիշանի։ [1820]։	ԺԸ	ՀԸ

Բանջարեղինաց պարտէզ. — Շատ տեղեր, այս ամսուն մէջ ձմրան հասնելիք կաղամբի, պրասի տունկերը կը տնկեն. երկրորդ անգամ ըլլալով ամէն տեսակ լուբիա, կարմիր բողկ, թարմ սոխ, եւայլն կը ցանեն։ Աչնան հասցնելու համար վարունգ, թթուս եւս, պարտէզներու հարաւային կողմերը կը տնկեն։ Պատինճաններու և միւս բանջարեղէններու ջուր տալու է միշտ։ Գետնախնձորի և եգիպտացորենի արտերուն հողերը երկրորդ անգամ քրքրելու է, և եթէ ջուր տրուիլը դիւրին է՝ եգիպտացորեններուն գոնէ անգամ մը ջուր տալը օգտակար է։

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԳԻՒՏԵՐՈՒ

Տարի
5042 Հնդկաստանցիք աստղաբաշխական աղիւսակներ հնարեցին.
5041 Ղամեքայ որդիքը հնարեցին հովուութիւնը, երաժշտութիւնը և դարբնութիւնը։
4552 Ջինու մէջ աղիւսն ու հիւսնութիւնը հնարեցին.
4543 Ջինացիք կամուրջն ու դրամը հնարեցին.
4542 Հօանկթի հնարեց երգիոն, չափ կշիռ, ղանգակ.

Լռ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խըտրէլէզ
19	7	✠ Սրբոց Թարգմանչաց մերոց Սահակայ և Մեսրոպայ ։ Յայսմ Հրոտից [30 օր]. Տօն և հանդէս դպրոցայէն ։ Սրբուհի մայրապետ Գայֆայեան վախճանի ։ [1889] ։	١٦	٧٦

5541 Չինացիք հնարեցին կողմնացոյցը.
4396 Համմէս Եգիպտոսի մէջ քարէ կոթող կանգնեց.
4391 Հուանկթի եղեգով երաժշտութիւնը հնարեց.
3891 Կրեաէ կղզւոյն մէջ հնարուեցաւ երկաթն ու պղինձը հալեցնել ու բանեցնել.
3891 Սիդոնացիք հնարեցին գիրը.
3741 Պղուտոն Եպիռոսի թագաւորը առաջին անգամ սկսաւ հանք բանեցնել.
3690 Պրոմէթէոս կաւէ արձան շինելը և գայլախազէ (չագմագ) կրակ հանելը կը սորվեցնէ.
3690 Եպիմէթէոս հողէ աման շինելն հնարեց.
3690 Ատլաս աշխարհագրութիւնն ու աստղաբաշխութիւնը հնարեց.
3541 Արաբացիք հնարեցին իրենց թուանշանները.
3461 Փիւնիկ գտաւ ծիրանի գոյն ներկելու արհեստն.
3461 Կադմոս փիւնիկեցւոց գիրը Յունաստան բերաւ.
3454 Երեքթոնիոս սայլը հնարեց.
3451 Յունաստանի մէջ առաջին անգամ նաւ բերաւ Դանաւոս.
3391 Փիւնիկեցիք ապակի շինելու արհեստն գտան.
3341 Առաջին գրքատունը շինուեցաւ յԵգիպտոս.
2835 Առաջին ոսկի և արծաթ դրամը շինուեցաւ յԱրգոս.
2781 Կլէոբանթ հնարեց միագոյն նկարչութիւնը.

Լռ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խըտրէլէզ
20	8	Ուր. Բէ. Պահք ։	١٧	٧٧

2750 Դիբուտադ հնարեց գաճէ արձան շինելն.
2551 Թաղէս Յունայ սորվեցուց երկրաչափութեան և աստղաբաշխութեան սկզբունքը.
2512 Եգիպտոսի Նեքաւով թագաւորը Նեղոս գետի ջրանցքին շինութեան կը ձեռնարկէ.
2386 Արտեմոն Կլազոմենացին խոյ և կրեայ կոչուած պատերազմական մեքենայներն հնարեց.
2261 Երասիստրատ անդամազննութեան առաջին փորձն ըրաւ.
2247 Առաջին արեգակնային ժամացոյցը շինուեցաւ ի Հռովմ.
2204 Եւմէնէս հնարեց մագաղաթը.
2191 Եգիպտացիք հնարեցին ջրէ ժամացոյցը.
2172 Աստուածաշունչ Ս. Գրոց Եօթանասնից թարգմանութիւնը.
2161 Արքիմիդէս հնարեց պտուտակը և ճախարակը.
2142 Չինաստանի մէջ հնարուեցաւ մետաքսէ թուղթը, թանաքն և գրչի տեղ բարակ վրձինը.
2131 Հերոն Աղեքսանդրացին հնարեց ջրհանը.
2079 Չինացիք հնարեցին թուղթը.
2004 Կիկերոն արագագրութեան հնարը գտաւ.
1834 Մագնէսի գիւտը.
1488 Հայոց գրերուն գիւտը.
1461 Աստուածաշունչ Ս. Գրոց ի Հայ թարգմանուիլը.

Եր. ցեր. 14,37 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ. 9,23

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խորէնէկ
21	9	Շբ. Ել. Սրբոց Տրդատայ թագաւորին և Աշխէն Տիկնոջն և Խոսրովիդխտոյն · Կղեմէս ԺԴ. Ս. Պապը կը լուծէ Յիսուսեանց ընկերութիւնը · [1773]·	ԺԸ	ՎԸ

1343 Հայոց Տօմարին շինուիլը ·
1244 Արաբացիք հնարեցին հողմաղացքը ·
1230 Պէռալթ կրօնաւորը Անգղիոյ մէջ պատուհանի ապակի գործածելը սորվեցուց ·
1235 Արաբացիք առաջին անգամ դրամ կտրեցին ·
1224 Կալինիկոս գտաւ յունական հուրը ·
1144 Լոմպարտացիք հնարեցին փոխանակագիրը ·
1144 Բամբակէ թուղթը հնարուեցաւ ·
1074 Փաչիֆիկոս Վերոնացին անուաւոր ժամացոյցը հնարեց ·
934 Հոլանտայի մէջ չուխայի և կտաւի գործարաններ բացուեցան ·
934 Արաբացի թուանշանները մտան Ֆրանսա ·
902 Առաջին կշռաւոր ժամացոյցը հնարեց Օվերնացի Գերբերտոս ·
870 Գուիտոն Արետացի եւրոպական երաժշտութեան խազերը հնարեց ·
724 Պաշէլիա փախած Յոյները կտաւի քուրջերէ թուղթ շինելը հնարեցին ·
644 Ֆրանսայի մէջ հողմաղացքը գտան ·
644 Ճարպէ մոմ շինելու արհեստը գտան ։
600 Հռոքէր Պաքօն վառօդը հնարեց ·
598 Աղեքսանդր Սպինա հնարեց ակնոցը ·
594 Կողմնացոյցը Եւրոպայի մէջ ծանօթացաւ ·

Եր. ցեր. 14,35 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ 9,25

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խորէնէկ
22	10	✠ Կիր. ՁՅ. Ե. Գիւտ տփոյ Սուրբ Աստուածածնի · Հարսանիք։ Հր. ծոմ [illegible] · Պէյլէրպէյի գիւղը կ'այրի · [1844]·	ԺԹ	ՎԹ

584 Տան վառարանը հնարուեցաւ Եւրոպա ·
463 Յովհաննէս Մէնթէլ Սթրազպուրկցի՝ փորագրեալ տախտակներով տպագրութիւն հնարեց ·
454 Լաւրէնտիոս Քօնթէր Հառլէմցի՝ փայտէ շարժական տառերով տպագրութիւնն հնարեց ։
445 Եւրոպական գլխարկը հնարեցին ի Ֆրանսա ·
444 Պետրոս Շէֆֆէր, Յովհաննէս Ֆուսթ և Յովհաննէս Կութթէմպէրկ միատեղ գտան և կատարելագործեցին փայտի և մետաղի վրայ փորուած գրերով տպագրութիւնը ·
442 Պետրոս Շէֆֆէր կաղապարով շարժական կապարեայ գիր ձուլելու հնարքը գտաւ ·
436 Երկաթ գրչով և ժանտաջրով պղնձի վրայ փորագրութիւնը հնարուեցաւ ·
432 Առաջին տպարանը բացուեցաւ ի Բարիզ ·
424 Առաջին օրացոյցը հրատարակուեցաւ Լեհացի Մարտինոսի ձեռքով ·
416 Առաջին թղթատար սուրհանդակը Լուի ԺԱրդ ·
402 Ամերիկայի գիւտը Քրիստափոր Քոլոմպոսէ ·
395 Մանուկիոս Ալտոս առաջին յունարէն գիրքը տպեց ի Վենետիկ ·
380 Բառանիւ կառքը հնարեցին Ֆրանսայի մէջ ·
377 Ջաւպանակաւոր հրացանն ու ատրճանակը հնարուեցան ·

Եր. ցեր. 14,34 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ. 9,26

Հռ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ Մուհարրէմ	Խըդրէլէզ
23	11	Բշ. Ջլ. Սրբոցն՝ կալիստրատոսի, և քառասուն եւ-ինն վկայիցն և Ղունկիանոսի քահանային ։ ⊛ յԱռիւծն. ժմ. 4. ր. 39 Տճ. Պուրճի Էսէտ ։ Գաղղ. և Անգղ. դաշնակից տէրութեանց զօրքերը կը մեկնին Կ. Պոլսէ ։ [1856]։	Ի.	Ձ.

374 Ֆրանսայի մէջ առաջին մետաքսեայ գուլպա հագած է Ֆրանչիսկոս Ա.
371 Փարիզի մէջ եբրայեցերէն տպագրութ. կ'սկսի.
368 Քինաքինան Եւրոպա բերուեցաւ.
341 Օպրի Օլիվիէ հնարեց մամլով դրամ կոխելը ։
334 Յովհաննէս Նիքօթ ծխախոտը Ֆրանսա բերաւ.
330 Կղեմէս Պիրակ Միլանցին ադամանդի վրայ փորագրութիւնը հնարեց ։
327 Հայերէն տառերով առաջին տպագրութիւնը.
324 Գնդասեղին հնարուիլը.
308 Վալթէռ Ռալէկ գետնախնձորը Փերուէն Եւրոպա բերաւ.
306 Ոմբաձիգ թնդանօթը Եւրոպա հնարուեցաւ.
298 Առաջին անգամ ծխախոտը Թուրքիոյ մէջ կը գործածուի.
287 Երգախառն թատերգութիւնը հնարուեցաւ.
285 Հեռադիտակի գիւտը.
279 Մետաքսեղէն ձեռագործ սկսաւ ի Ֆրանսա.
278 Կեղծամը (բէրուքա) հնարուեցաւ.
268 Թորիչէլլի հնարեց ծանրաչափը.
267 Տրէպէլ հնարեց ջերմաչափը.
260 Առաջին անգամ քթախոտ կը գործածուի ի Թուրքիա.
240 Օթթօ Կուէրիք գտաւ օդահան մեքենան.

Եր. ցեր. 14,33 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ. 9,27

Հռ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ Մուհարրէմ	Խըդրէլէզ
24	12	Գշ. Տն. Սրբոյն Զաքարիա մարգարէին ։	ԻԱ	ՁԱ

239 Խահուէի գործածութիւնը սկսաւ ի Ֆրանսա.
233 Ապակի պատուհանով և զսպանակով (եայը) կախուած կառքը հնարուեցաւ.
232 Ճօճանակով բանող ժամացոյցը հնարուեցաւ.
232 Կրակով բանող ջրհանը հնարուեցաւ.
220 Հիւկէնս հնարեց գրպանի ժամացոյցը.
228 Պարլօ գտաւ զարնող ժամացոյցը.
204 Տընի Փափէն Ֆրանսացին առաջին շոգեշարժ մեքենան հնարեց.
202 Ֆրանսացիք առաջին անգամ հրացանի սւաք (սիւնկիւ) գործածեցին Թուրինի պատերազմին մէջ.
190 Թղթադրամը մտաւ ի Ֆրանսա.
174 Փորագրութեանց գունաւոր տպագրութիւնը գտնուեցաւ.
154 Ամերիկայի մէջ ճերմակ ոսկին (բլաթին) գտնըւեցաւ.
159 Ծաղկի պատուաստը Չէրքէզիստանէն Պոլիս բերուելով՝ 1712ին Անգղիա և 1720ին Ֆրանսա տարուեցաւ.
137 Ֆրանքլին հնարեց շանթարգելը.
127 Բամբակ մանելու մեքենան հնարուեցաւ.
114 Ի Պոլիս, Իւսկիւտար Թուրքերէն առաջին տըպարանը հաստատուեցաւ.

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խադրէլէզ
25	13	Դշ. դէ. պահք. Լր. Յովակիմայ տօնական. ☾ Վերջ. քռ. ժմ. 22. ր. 34. Ջերմութիւն առատ. Սուրբն Ներսէս Լամբրոնացի վախճանի. [1198].	٢٢	٨٢

112 Սօսիւռ հնարեց մազէ խոնաւաչափը.
111 Օդապարիկ գունտը հնարեցին Մօնկօլֆիէ եղբարք.
104 Հեռագիր գործին հնարեց Շափ.
100 Առաջին Հայերէն լրագիրն հրատարակուեցաւ ի Մատրաս, Տ. Յարութիւն Շմաւոնեանի ձեռքով.
97 Ցուլադրոշմ տպագրութիւնը հնարեցին Ֆէրմէն Տիտօ և Էռհան.
95 Առաջին երկաթեայ կամուրջը շինուեցաւ.
94 Կովու ծաղկի պատուաստը գտաւ Ճէննէր.
92 Սէնֆէլտէռ վիմագրութեան գիւտն ըրաւ.
89 Պէյէռ հնարեց լուցկին (քիպրիթ).
79 Առաջին շոգենաւը շինուեցաւ.
74 Ձգական խէժէ (լասթիք) կօշիկը հնարուեցաւ.
70 Շոգեկառքին հնարուիլը.
63 Թուրքերէն առաջին լրագիրը հրատարակուի ի Պոլիս.
55 Լուսանկարի գիւտը.
45 Ելեքտրական հեռագրի գիւտը.
39 Պոլսոյ մէջ առաջին անգամ հեռագրի հաստատութիւնը.
32 Թօրբէտօներու գիւտը.
28 Անեղնաւոր հրացաններու գիւտը.
25 Սուէզի ջրանցքին բացումը.

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խադրէլէզ
26	14	Եշ. ապ. Սրբոյն Եղիսէի մարգարէին. Լր. Աննայի մօր Սուրբ Աստուածածնի. Խաղողները կ'սկսին հասուննալ. Թագադրութիւն Կարոլոս Ժ ին. [1830].	٢٣	٨٣

ԲԱՆԱՄԱՅԻ ՄԻՋԱՏՆԵՐԸ

Երկու Տարի ի Բանամա անուն հետաքրքրաշարժ գրքէն հետեւեալը կը քաղենք Նիկա անուն տեսակ մը սոսկալի միջատներու վրայ, որք մասնաւորապէս ոտից մատներուն մորթին ներքեւ կը մտնեն և յառաջ կը բերեն նախ բորբոքում, ապա փտում: Բազմաթիւ են այն բնիկներն որք այս կերպիւ կորսնցուցած են իրենց ոտից մատներն: Երջանի՜կ է այն անձն որ փըտման սկզբնաւորութենէն առաջ կարող է սրածայր ասեղի մը միջոցաւ մորթին տակէն հանել զայնս:

Կան նաև տեսակ մը ուրիշ միջատներ, որոնցմով վարակեալ դժբաղդ անձանց քստմնելի ոգեւարին պատմութիւնը սարսուռ կը պատճառէ ամենէն քարսիրտներուն իսկ: Այդ միջատը գիշերային կուգայ քընացած միջոցիդ հաւկիթ ածել քթիդ մէջ, Նախ բան մը չես զգար, բայց եթէ թեթև մարմաջ մը՝ որում կարևորութիւն չես տար բնականաբար. սակայն շատ չանցած հիւանդը գլխու սաստիկ ցաւեր և պտոյտներ կ'ունենայ, քիթն և աչքերը կը խլխայթին, ցաւն անտանելի կը դառնայ: Երբ քիթը բանաս, կը տեսնես որ ծակերը լեցուն են հազարաւոր որդերով, որք երկու հազարերորդամէթր շրջապատ և ութ հազարերորդամեթր երկայնութիւն ունին. տեսակ մը սպի-

Եր. ցեր. 14,27 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ. 9,33

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խըտըրլէզ
27	15	Ուր. ոչ. պահք։ [illegible] օր ։ Մեծահարուստ և Նշանաւոր սեղանաւոր Ռօ-չիլտի մահը։ [1874]։	٢٤	٨٤

տակ որդ է սա որ գլխուն վրայ գնդասեղի ծայրի խոշորութեամբ սեւ կէտ մ՚ունի և կարող է չափազանց կծկիլ։ Այնքան խիտ ու սեղմ են դժբախտին քթին մէջ որ նախ և առաջ սեւ կէտերու կոյտ մը կը տեսնես, փայտի կտորի մը պնդութեամբ․ վիրաբուժին դանակը դժուարաւ կը կտրէ զայն․ քթէն հանելու համար պէտք է կտոր կտոր ընել։ Երանի՜ անոր որ ժամանակին դարման կը տանի, որդերն ուղեղին չհասած ։

ԱՆԿԻԶԵԼԻ ՊԱՏՐՈՅԳ ՄԸ

Փոշիի վերածել գոգ ածուխը և մանկանէզը, ապա խառնել նաւթի (նէֆթ եաղը) հետ․ այս բաղադրութենէն յառաջ պիտի գայ խիւս մը, որ ընդունակ է պահանջուած ձեւն առնուլ։ Սովորական կաղապարներու համեմատ թափուելէ ետք, անցնել բէթրոլ կազի լամպաներու մեքենային մէջ։ Այս նիւթը կը ծծէ բէթրոլը և կը կատարէ բամբակ պատրոյգի դերը ու չի հատնիր։

Եր. ցեր. 14,25 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ. 9,35

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խըտըրլէզ
28	16	Շբ. Բչ. Սրբոց երկոտասան Առաքելոցն Քրիստոսի, և Սրբոյն Պօղոսի երեքտասաներորդ Առաքելոյն ։ Սուլթան Մահմուտ Բ. կը թագաւորէ։ [1808]։	٢٥	٨٥

Հետեւեալ ոտանաւորն, որ յափ յափոյ գրուած և մեզ ուղղուած էր, Պէյիւքտէրէի Հռիփսիմեանց վարժարանի մի օրինակ Ծաղիկ Մանկանց նուիրելնուս առթիւ, իբր գրական զուարճալիք կը հրատարակենք տոմարիս մէջ։

ՈՒՂԵՐՁ

Հասցէ Նամակս ի կալաքայ-կալկաթայէ
Առ ի Ճատտէն էսկի կոչեալ մեծ Զապթիյէ ,
Յորում ի մութ տըպարան իւր փոշեպարար ,
Իւր լուսափայլ դէմք ու պեխով զըւարթարար ,
Նըշան աղան — փրկէ՜ զայն Տէրն ուրիշ չարէ —
Յերեկն ի բուն յոտին կանգնած գիր կը շարէ․․․։
Եւ արդ, ո՛վ դու Նըշան աղայ, քեզի կ՚ըսեմ ,
Վըսեմ մարդ ես, եւ արտիդ պէս ոնդ ալ վըսեմ,
Որով — քէպէտ ոսկեղինիկ լեզուաւ աւեր․․․ —
Կը յօժարիս ծաղկէդ մի փունջ ընել նըւէր
Ուսումնատենչ Հայ աղջըկանց որք ի *Մեծ-ձոր*՝
Զարգանալով կարմիր ներմակ իբրեւ խնձոր ,
Զըրխապէս *Ծաղիկ* կարդալ կը փափաքին․
Արդ անոնք քեզ պիտի կանգնեն փառաց բագին
Եւ, առաւօտ թէ երեկոյ, գիշեր ցերեկ ,
Համայն սանունք — հարուստ, աղքատ, հին, կամ նորեկ —

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խըտրէլլէզ
29	17	※ Կիր. Բէ: Զ. Բարեկենդան Վարդավառի պահոց: Ցն. Մարինեայ կուսին: Լտ. Մարթայի քեռն Ղազարու: Տճ. [illegible] Սամ [illegible] *Հրդեհ մեծ ի Զմիւռնիա, այրեցաւ քաղաքին երեք մասը:* [1841]:	٢٦	٨٦

Պիտի գոչեն, օրհնաբանեն. «Ապրի՜ հազար,
Ճակտէն *պուճճուխ* կախեն, չելլա՜յ առնէ *նազար*,
Նըշան աղան, որ, ինք՝ թէ կուշտ, թէ անօթի,
Եւ, հակառակ, զարնան, ամռան, ձմռան օդի,
Չը նայելով նիւթականին շէնքը խարխուլ,
Իւր քըսակին պահանջման դէմ մընալով խուլ,
Հոգւով վեհանձն եւ ըզգացմամբ բարենախանձ,
Յաջ եւ յահեակ կը սփռէ բիւր «Ծաղիկ Մանկա՜նց...»
— Եւ երբոր գայ — այսօր եւ կամ վաղիւ — անշուշտ —
Պէօյիւքտէրէ ջուր եւ զեփիւռ ըմպել կուշտ կուշտ,
Որովք լեցուին, ուռին, բուժին ձեր սիրտն ու փոր,
Մեր աղջըկունք, ճերմակազգեստ կազմեալ թափոր,
Առաջնորդեալ ձեռօք իրենց Տնտես եղբօր,
Ձեռքերնին ջուր առած մէկ մէկ լեցուն սափոր,
Պիտի ձեր դէմն ելնեն եւ նուրբ ձայնիւ մատաղ,
Պիտի երգեն առ Ձեզ ձօնեալ յետագայ տաղ...:

« Աստուա՜ծ պահէ Նըշան աղան,
« Այն Պէրպէրի բարի տըղան .
« Որ ձրի տայ մեզ ուսման սեղան,
« Եւ մենք ալ, քո՛րք իմ, խմբովին
« Ջուր տա՛նք իրեն որ՝ ... բընաւին
« Իւր նուրբ շրթունք չը ծարաւին :

24 Ապրիլ 1890 *ԱԼՓԱՍԼԱՆ*

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուհարրէմ	Խըտրէլլէզ
30	18	Բշ. Գյ. Ա. օր պահոց Վարդավառի: *Թրամուէյի կառքերուն երթեւեկութեան սկըսիլը ի Ղալաթիա:* [1871]:	٢٧	٨٧

ԾՈՎԱԼՈՒ ԲԱՂՆԻՔ

1. Բարկացած և սաստիկ գրգռութեանց ժամանակ ծովու բաղնիք մտնելու չէ: — 2. Ցանկարծակի կամ տեւական անհանգստութեանց ժամանակ ծով մի՛ մտներ: — 3. Գիշերները անքուն մնալէն և կամ սաստիկ աշխատելէն ետքը ծով մի՛ մտներ, այլ միայն մէկ քանի ժամ հանգստանալէն յետոյ: — 4. Շատ կերակուր ուտելէն, մանաւանդ ոգելից ըմպելիք խմելէն ետք բաղնիք մի՛ մտներ. — 5. Անապարանօք և քըրտնած մի՛ երթար: — 6. Կամաց կամաց հանուէ՛, բայց անմիջապէս ջուր մտիր: — 7. Ջրին մէջ գլխիվայր ցատկէ՛, և կամ եթէ չ՚ես կրնար՝ շուտով ընկղմէ՛ ջըրին մէջ: — 8. Երկար ատեն մի՛ կենար ջրին մէջ՝ մանաւանդ եթէ տկար ես: — 9. Ծովէն ելնելէդ ետքը չփէ՛ մարմինդ, որ արեան շրջանը դիւրանայ. շուտ հագուէ՛ և չափաւոր շարժում ըրէ՛.

ԱՂԵՍԱՑ ՃՃԻ [փորու սօղուճան]

Շատ անգամ փոքրիկ տղաքներն աղիքներուն մէջ որդ կ՚ունենան, որու նշաններն են հետեւեալներն: Երեսի գունատութիւն, մարած աչքեր, մշտատեւ քըթին քերուիլը, լեզուի աղտոտութիւն, գարշահոտ շընչառութիւն, քթի արիւնահոսութիւն, ախորժակի նը-

Լտ. Յուլիս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուխարրէմ	
31	19	Գշ. Ժէ. Բ. օր պահոց Վարդավառի։ Ա. Ղամէ։ [30 օր]։ Գերմանացիք Ֆրանսական սահմանագլուխը կ'արշաւեն. [1870]։	ԻԸ	ԱԱ

աւզութիւն, միշտ քնանալու փափաք, անհանգիստ քուն և քնացած ատեն ակռաներու կճրտուք։ Սոյն ախտին դարման են հետեւեալներն, որք թէեւ գեղջ-կական, սակայն միշտ յաջողած են։

Ա. Բիչ մը կաթի մէջ երկու պճեղ սխտոր դնելով եռացնելու և տղոց խմցնելու է։

Բ. Ա՛ռ մէկ չափ օշինդր (բէլին օթու), երեք պը-ճեղ սխտոր և մէկ չափ կաթի մէջ եփելով տաձ (լափա) մը շինէ և մանկան պորտին վրայ դիր։

ՄԱՐԴՈՒ ԱՅԼ ԿԵՆԴԱՆԵԱՑ ՀԵՏ ՈՒՆԵՑԱԾ ԱԶԳԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Բնութեան ուսումնասիրութիւնը, երկրաբանու-թեան և բրածոյագիտութեան միջոցաւ, կը հաստատէ թէ՝ կենդանեաց տեսակները աստիճանաբար կատա-րելագործուելով՝ իրարու յաջորդած են, թէ մէկ ար-մատէ մը սերած են և թէ ամէնքն ալ ազգակից են։ Մարդս սերած չէ արդի կապիկներէ, ինչպէս նաև ար-դի սողուններէ և անողնայարաւոր կենդանիներէ. այլ կը սերի մարդակերպ կենդանեաց և կապիկներու նը-ման, տեսակներ այժմ բոլորովին կորսուած կենդանի-ներէ. անոնք ա՛լ արդէն վաղուց աշխարհի տեսարանէ

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Մուխարրէմ	
1	20	Գշ. ՏՅ. Գ., օր պահոց Վարդավառի ։ Յ.* Եղիշէ մարգարէին. Բանայիր յԱրմաւաւր քեօյ։ Լտ. Օգոստոս ։ ☻ Մհ. Լ. Ժմ. 19 ր. 30։ Անդրանիկէր Հերմոբինոն։ Հրդեհ մեծ յԱֆիոն Գարահիսար. այրեցաւ 1000 տուն և խանութ։ [1888]։	ԻԹ	ԱԹ

անհետ կորսուած պարկաւոր, երկրակենցաղ կենդա-նիներէ և ձուկերէ յառաջ եկած էին։ Արդէն երբ մեր մարմինը մանրազննին քննութեան մը ենթարկենք՝ կը տեսնենք որ բրածոյներու գիտութիւն ըսուածն ճըշ-մարիտ է։ Ցարդ պահած ենք սկզբնական և անզօր այնպիսի գործարաններ՝ որոնք մեզի համար բանի մը չեն ծառայեր և որոնք մեր կենդանի նախահայրներէ ժառանգած ենք. օրինակի համար, ականջի ջիղը՝ ո-րով արդի կենդանիք իրենց ականջները կը շարժեն. մեր աչքի ներքին անկիւնը գտնուած փոքր ծալքը՝ որ արդի կենդանեաց համար երկրորդ արտեւանունք մ'է, անեալն։ Մարդոյ նման, ամէն կենդանիք ալ ունին ան-պէտ և սկզբնական գործարաններ՝ զորս ժառանգած են իրենց նախահարքն եղող կենդանիներէ։ Այրերու մէջ ապրող ձուկերը դեռ աչք ունին, բայց այդ աչ-քերն իրենց զօրութիւնը կորուսած են ու չեն տես-ներ։ Այժմ չի թռչող թռչունները թեւեր ունին (ջայ-լամն), բայց այդ թեւերը իրենց բանի մը չեն ծառա-յեր, որովհետեւ թռելու սովորութիւնն կորուսած են։ Պօա և Պիւթօն կոչուած օձերն դեռ իրենց մարմնոյ արտաքին մասի վրայ ոսկրային անօգուտ մասեր ունին, երբեմն կատարեալ անդամներու անգործածելի դար-ձած բեկորներն են անոնք։

Եթէ աստ մանրամասնօրէն տարրալուծենք մարդ-

Լու. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խամսին
2	21	Եշ. դէ. Դ. օր պահոց Վարդավառի. Տօ. Սեֆեր. [30 օր] 31րդ Տարեդ. ծննդ. Իմմա Թագուհւոյն Հօլանտայի.	١	٩٠

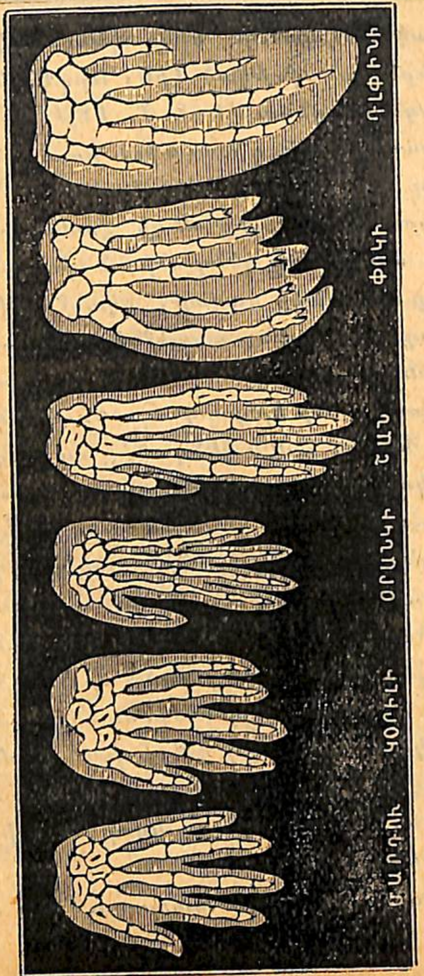

Լու. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խամսին
3	22	Ուր. ոչ. Ե. օր պահոց Վարդավառի Հր. Ա.Բ. [30 օր]։ Հրդեհ աղետալի ի Սելանիկ. [1856]։	٢	٩١

կային մարմինը, պիտի տեսնենք թէ՝ անդամազննութիւնն ևս կը հաստատէ երկրաբանութեան և բրածոյներու գիւտութեան աւանդածն : Խօսինք բովանդակ բնութեան հետ մեր ունեցած ազգակցութեան վրայ :

Օրինակի համար, բաղդատենք մարդկային ձեռքը՝ Կորիլի, Օրանկ-Ութանկի, շան, բոկի, դլփին ձկան (Եօնուզ պալըղը) թաթերու հետ. ասա դրուած պատկերին մէջ, սպիտակ մասերը՝ ոսկորները, և սուերով ներկայացուած մասերն ալ միսերը կը ներկայացնեն : Կը տեսնենք թէ՝ անդամազննապէս խօսելով ալ, ամէնքն ալ նոյն կազմութիւնն ունին :

Նոյն եզրակացութեան կը հանգինք, եթէ Օրանկ-Ութանկի, Շիմբանզէի, Կորիլի և մարդոյ ամբողջական կմախքներն իրարու հետ բաղդատեմք : Սորա օրինակն բացորոշ կը տեսնուի մեր դրած պատկերին մէջ, եւ մարդը կենդանեաց յատուկ հորիզոնական դիրքէ աստիճանաբար կը հասնի ուղղահայեաց ալնիւ դիրքին :

Ուղեղներու բաղդատութեամբ ևս նոյն եզրակացութեան կը հասնինք : Ուղեղը ողնածուծի զարգացումն է. ողնածուծի ներքին մասը աստիճան առ աստիճան զարգանալով՝ ուղեղն կը լինի կատարեալ՝ որ կը մեծնայ, կ'աճի և կը զարգանայ մտաւորական կարողութեանց կիրառութեամբ :

Ուրեմն, բազմակողմանի քննութեամբ մը կը հաս-

Եր. ցեր. 14,11 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր գիշ. 9,49

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խորհրդ
4	23	Շբ. -Ն. Յիշատակ Տապանակին հնոյ, և սուն նորոյս Ս. Եկեղեցւոյ. Նաւակատիք ։ Ֆրանսացիք կր յաղթուին Գերմաններէն ի Վէյսէնպուրկ ։ [1870] ։	Ր	ԳՐ

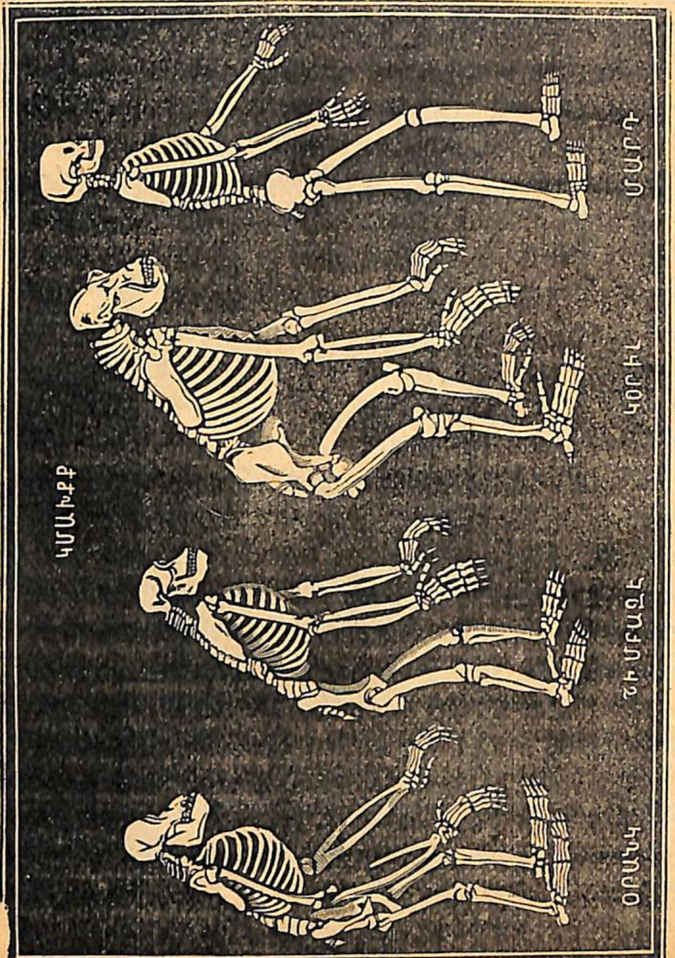

Եր. ցեր. 14, 9 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ 9,51

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խորհրդ
5	24	✠ Կիր. Բ5. Վարդավառ ։ [illegible] ։ Կործանումն Երուսաղէմայ տաճարին ։ [70] ։	Ա	ԳՐ

տատուի թէ՝ մարդկային արդի կերպարանքն կամաց
կամաց ձեւակերպուած կենդանի բնութեան ամէն
մէկ դասակարգէ անցնելով. և հետեւաբար, ի՛նչ բը-
նական օրինք որ պտուղը ծառէ մը յառաջ կուգայ
նոյն օրինք եւ մարդկային տիպը մեր մոլորակի կեն-
դանաբանութենէ յառաջ եկած է ։ Այս կարեւոր եզ-
րակացութիւնն լիուլի կը հաստատուի նաեւ վերլուծ-
եալներէ բոլորովին տարբեր գիտութեամբ մը, գի-
տութիւն որ երկրաբանութեան և բրածոյից գիտու-
թեան հետ ա՛ և է առնչութիւն չունենալով հանդերձ՝
ճշդիւ նոյն ճշմարտութիւնը կը հաստատէ մարդկային
ծագման կարեւոր խնդրոյ մասին ։ Այդ գիտութիւնն
է սաղմագիտութիւնն ։ Արդարեւ, ամենքնիս ալ մեր
մօր արգանդի մէջ անցած ենք այժմ ապրող կենդա-
նական գլխաւոր տեսակներէ. ամենքնիս ալ նախ գոր-
ծարանական փոքր բջիջ մը եղած ենք, ինչպէս որ
վառեակ մ՚ալ եղած է. ամենքնիս ալ փոքր ձուիկ մը
եղած ենք, ապա մեր սաղմը ձուկի սաղմին նմանած
է, ապա երկակենցաղ և ապա սողունի մը սաղմին ։
Սաղմնային բաւական երկայն կեանք մ՚անցնելէն յե-
տոյ միայն կ՚ստանանք կաթնասուն կենդանիներու յա-
տուկ եղող վիճակն. առաջին շաբաթներու միջոցին,
անկարելի է մարդկային սաղմը զանազանել այլ կաթ-
նասուններու, թռչուններու, սողուններու և ձուկե-
րու սաղմերէ ։

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Ռէճէբ	Խորտէվէզ
6	25	※ Բշ. ԲԷ Բ. օր Վարդավառի։ Յիշատակ մեռելոց. Յն. Աննայի մօր Սուրբ Աստուածածնի։ Լտ. Վարդավառ. Ֆրանսացիք կը մեկնին Հռոմէն ։ [1870].	օ	գէ

Այսպէս, բնական ամէն գիտութիւնք, միաբան կը հաստատեն թէ մարդս՝ մարդու կատարելագործեալ համառօտութիւնն է, երկրի վրայ իրմէ առաջ ապրող կենդանաբանական բովանդակ դասակարգին և թէ, երկրի վրայ ապրող բովանդակ կենդանեաց նման, իւր գոյութիւնը կը պարտի երկրագնտի վրայ գործունէութեան մէջ եղող գործարանական ոյժերու միացման։ Բնականաբար միւս աշխարհներու վրայ գործարանական ոյժերն գործունէութեան նոյն վիճակին մէջ չեն, տարրերու բաղադրութիւնն նոյնը չէ, որովհետև մէն մի աշխարհի վրայ տարբեր միջավայր կը տիրէ, որովհետեւ, լոյսը, ջերմութիւնն, ելեքտրականութիւնը, ծանրութիւնը, մթնոլորտի բաղադրութիւնն, ևայլն, իրարմէ կը տարբերին երկնային բնագաւառներու և դրութեան համեմատ, ուստի կենդանեաց և բոյսերու սկզբնական ձեւերն ալ ի սկզբանէ անտի իրարմէ առաւել հեռացած են, այնպէս որ կենդանական վերջին տեսակներն, որոնք մէն մի աշխարհի վրայ եղած են կամ պիտի լինին նաև իւրաքանչիւր աշխարհի կենդանական օղակի վախճանն, հետեւաբար, բոլորովին տարբեր են մենէ։

Քամիյլ Ֆլամարիօն Դ. ԱՏՐՈՒՆԻ

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Ռէճէբ	Խորտէվէզ
7	26	Գշ. ԻԶ. Գ. օր Վարդավառի։ [illegible] Ս. Ղեւոնդեանց նահատակութիւնը։ [454].	Ն	գօ

ԼԱՄՊԱՆԵՐՈՒ ՀՈՏՆ ՈՒ ՄՈՒԽԸ

Բէթրոլ կազով վառուած լամպաները հոտէն ու մուխէն ազատ պահելու լաւագոյն միջոցն է պատրոյգը զօրաւոր քացախի մէջ թրջել ու լաւ մը չորցնել գործածելէ առաջ։ Գործողութենէն ետք զարմանօք պիտի տեսնաք թէ ո՛րչափ փայլուն ու պայծառ լոյս մը յառաջ կուգայ, առանց հոտի ու մուխի, այս պարզ եղանակով։

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Յուլիս ամսոյ մէջ

Սոյն ամսոյ մէջ սաստիկ տաք կ'ըլլայ, ուստի այն արտերը, երբ կ'ուզես որ պտուղ տան, պէտք է լաւ մը ջրել. պէտք է նաև ժողուել չոր խոտերն ու համբարել։ Հաճարը, գարին ու վարսակը հնձել անոնց տեղը մարացորեն ցանել, և քանի որ մատղաշ են, ղանոնք եւս հնձել, որպէս զի, եթէ ձմրան մէջ խոտ չ'ունենաս՝ անոնցմէ տաս կենդանիներուն. Վերոյիշեալ հնտեղէնքը հնձելէդ յետոյ, ցորենը կալին վրայ ծեծելով յարդէն զատել ու համբարոցներուն մէջ դիզել և միշտ զգուշութիւն ընել որ ճճիներ բոյն չի դնեն մէջը։ Պէտք է նաև ցորենը կալին վրայ լաւ մը չորցնել։

Եր. ցեր. 14, 2 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ. 9,58

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խըտրէլէզ
8	27	Դշ. ՀԷ. Պահք. Յ.* Պանդալէոնի բժշկին. Բանդալէոն է է Գուռլխանճոց ։ ☽ Առ. քռ. ժմ. 21. ր. 27։ Ջերմ և անձրև։ Հնդախտ կը ծագի ի Միջագետս ։ [1889] ։	Է	ՂԶ

կենդանիները պէտք է ջուրը խմել և երբեմն վարսակով կերակրել, արու և էգ ոչխարները թողուլ որ երթան արածուին ։ Անասուններու համար մարտի և ապրիլի մէջ ցանած խոտերդ հնձելէդ յետոյ՝ կըրնայ այլ և այլ կանանչեղէններ տնկուիլ։

Պտղոց պարտէզ. — Ծառերուն աւելորդ ճիւղերը կտրելու է. նաև եթէ ծառ մը շատ պտուղ տուած ըլլայ, պէտք է քիչ մը թեթևցնել՝ արդէն չորցածները քըցնելով։ Հաղարջներուն (Ֆրէնկ իւզիւմիւ) նոր քշած ծիլերը յօտելու է. եթէ կարելի է, պտղատու ծառոց յաճախ և շատ ջուր տալու է ։

Ծաղկանց պարտէզ. — Ընդհանրապէս աշնան մէջ հասնելիք ծաղիկները փայտէ խեչակներու (տէսբէֆ) կապելու է. տօսախի և թաֆլանի ծառերը կտրատելու է ։ Սերմերը առնուելիք ծաղկանց սերմերը հաւաքելու և մասնաւոր տուփերու մէջ դնելով՝ վրանին նըշանակելու է ։ Վարդերու վերջին սերեւի պատուաստը ընելու ժամանակն է ։ Դեղին և կարմիր շահրակներուն սերմերը եթէ կտրուին՝ վերստին ծաղիկ կը բանան ։ Ամէն երեք տարին անգամ մը նարկիզին սոխերը հանելով բաժնելու, և տնկուած տեղերուն հողերը լաւ մը կակուղցնելէն վերջը՝ օգոստոսի մէջ նորէն տնկելու է ։ Ամսոյս 15 էն յետոյ, մեխակները տաշտաթաղ ընելու է, այսինքն՝ երկնցած ուժով ճիւ-

ղերուն վրայ բարակ ճեղք մը ընելէն ետքը՝ հողուն մէջ թաղելու և վրան երեք ճիւղ ունեցող ոստ մը խոթելու է, որ արմատ բռնեն ։

Բանջարեղինաց պարտէզ. — Սոյն ամսոյ մէջ ձըմրան կաղամբ, հազար, բողկ, աղցան, շոմին, շողգամ կը տնկուի ։ Վերջին անգամ ըլլալով պրասի բարձերը ամսոյս 15 էն յետոյ կը պատրաստուի և երբեմն ջրել հարկ է, նաև փրփրեմ (սէմիզ օթու) կը տնկուի, բաթաթի արմատները երրորդ անգամ ըլլալով լեցնելու է ։ Լօլիկները՝ բարձր ցիցերու վրայ կապել հարկ է ։ Պրասի տունկերուն ջուր տալու է՝ եթէ սոյն ամսոյ մէջ անձրև չգայ ։ Պարտէզներու հողերը եթէ լաւ հերկելով պարարտացնես, շատ օգտակար է ։

Եր. ցեր. 14,0 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ. 10,6

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խըտրէլէզ
9	28	Եշ. Տն. Սրբոյն Եսայեայ մարգարէին ։ Ազգ. գործիչ Քրիստոստուր Ղազարոսեան վախճանի Ս. Փրկչեան հիւանդանոցին մէջ ։ [1891] ։	Ը	ՂԷ

ՊԱՂ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ

Պաղ ըմպելիներու գործածութիւնը և մանաւանդ չարաչար գործածութիւնը աղեաց հիւանդութեանց մեծ մասի պատճառն է,

Մարմինը արտաշնչութեան մէջ եղած ժամանակ մանաւանդ, պէտք է զգուշանալ պաղ ըմպելիներու վնասաբեր արդիւնքներէն. սակայն, դժբաղդաբար մարթի այդ անտանելի ջերմութիւնն է որ պաղ բան մը խմելու փափաք մը կը բերէ ։ Երբ մարմնի արտա-

Լռ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Ամքէր	Խորէնէգ
10	29	Ուր. Դէ. պահք ։ Թովմայի եւ Դաւթի Երէցի ։	Գ	ՂԸ

Հընչւոյթեան մէջ եղած ժամանակ պաղ ըմպելի մը խմուի, երկու տարբեր արդիւնքներ կրնան յառաջ գալ. կամ այն է որ պատճառած ցոլութիւնը հակ-ազդեցութիւն մը տեղի կուտայ՝ որ ինչ բարեբաղ-դութիւն մ'է, կամ թէ մարմնոյ ընդհանուր պաղու-թիւն մը յառաջ կը բերէ ։ Ընդհանրապէս աղետաբեր եղող այս երկրորդ արդիւնքին պատճառը դիւրին է հասկնալ ։

Մորթը՝ ներքին բարձր բարեխառնութեան ազդե-ցութեան ներքեւ՝ կը տաքնայ, կ'ընդլայնի և քրտին-քը ամէն ծակոտիքէ դուրս կը հոսէ ։ Բայց ստամոքսը իւր սովորական բարեխառնութիւնը պահած է, և պաղ ըմպելիի մը ներարկումը ուղղակի կը ներգործէ, ոչ թէ մորթին, այլ ստամոքսին երեսներուն վրայ ։ Ստամոքսը շատ կը պաղի, և հաւասարակշռութիւնը գտնել ձգտելով՝ ստամոքսը և յարակից անդամները իրենցմէ պակսող ջերմութիւնը մորթէն կ'առնուն ։ Անմիջապէս մորթին բարեխառնութիւնը կը նուազի, ծակո-տիքները կը սեղմուին և արտաշնչութիւնը կը դադրի ։ Արիւնը բուռն կերպով դէպի ներքին գործարանները կը դիմէ, և ահա այսպէս յառաջ կը բերէ արեան մէկ տեղ խուժում, բորբոքում, որոնք կեանքը խոյն վը-տանգի կ'ենթարկեն ։

Պաղ ըմպելիներու ամէնէն յաճախակի պատճառած

Լռ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Ամքէր	Խորէնէգ
11	30	Շբ. տչ. Սրբոցն՝ Թադէոսի առաքելոյն և Սանդխտոյ կուսին ։ Ց. Շէկլոյի տօնակելոյն ։ Աստուծոյ Ներսէս կաթողիկոս Պատարագեց Բե-րայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցին ։ [1844] ։	Ժ	ՂԹ

հիւանդութիւններէ յիշատակենք թալուկ (գլխու պը-տոյտ) ցնցղատապ (պրոնշիդ) և թոքերու բորբոքում ։ Սակայն յաճախ ասոնցմէ աւելի ծանր հիւանդութեանց պատճառ կ'ըլլայ, ինչպէս թոքատապ, քոլէրա, մինչև իսկ յանկարծական մահեր պատահած են ։

Ի ստորեւ կը նշանակեմք այն չորս հանգամանք-ներն, որոնց միացման չափէն կախումն ունի արդիւն-քին աւելի կամ քիչ ծանր ըլլալն ։

1. Մարմնոյ մէջ ջերմութիւն ։ — 2. Ստամոքսի դատարկութիւն ։ — 3. Մէկ անգամէն մեծ քանա-կութեամբ պաղ ըմպելի խմելն ։ — 4. Ըմպելիքին շատ պաղութիւնն ։

Ի՞նչ նախազգուշութիւններ ձեռք առնելու է վե-րոյիշեալ վտանգներու առաջքն առնելու համար ։ Բը-ժիշկք, առանց բացառութեան հետեւեալ հրահանգ-ները կուտան ։

1. Պաղ ջուրին մէջ օտար նիւթ մը, գոնէ շաքար կամ քիչ մը գինի խառնել ։

2. Քիչ քիչ խմել և կարելի եղածին չափ երկայն ատեն հեղուկը բերնի մէջ պահել, որպէս զի ստա-մոքսի մէջ երթալէն յառաջ պաղութիւնը կորսի ։

3. Պաղ ըմպելի մը խմելէն յառաջ, գոնէ քիչ մը հաստատուն սնունդ, հաց, պաքսիմատ, չորցած, և այլն ուտել ։

Եր. ցեր. 13,53 Յուլիս [31] Թէմմուզ Եր. գիշ. 10,7

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խտրէլէզ
12	31	❋ Կիր. ու. Բ. զկնի Վարդ.: Հարսանէք: Ց. Բարեկենդան Ս. Աստուածածնի: Հր. ծոմ վասն քանդման և աւերման Երուսաղէմի, որ է Գարա Պայրամ. Ծնունդ գերմանացի հայագէտ Հենրիկ Քիփերդի. [1818] .	١١	١٠٠

4. Լաւագոյն է պարահանդէսներու և երեկոյթներու մէջ, երբ չափազանց տաքութիւն զգացուի, թեթեւ թէյ մը, կամ բօնչ մը և կամ ո՛եւիցէ տաք ըմպելի մը առնել:

5. Եթէ անպատճառ պաղ ըմպելի մը առնել կ՚ուզուի, ռոմով չինուած օշարակներն, սերով և մանաւանդ պտուղներով չինուած պաղպաղակներու (տօնտուրմա) չափ վնասակար չեն:

6. Պաղ ըմպելիի մը անմիջապէս յաջորդած զանազան և բազմաթիւ հիւանդութիւններն, երբեմն կարելի է անմիջապէս դարմանել տաք ըմպելի մը գործածելով: Երեկոյթներու մէջ, թէյն ու բօնչը կը հակիչեն պաղպաղակներու վնասակար արդիւնքը:

Այս հրահանգներն, ինչպէս նաև ասոնց դէմ յառաջ գալիք վտանգներն շատերու ծանօթ են, և սակայն ամէն օր կը տեսնենք զոհեր՝ որոնք տաքութեան պատճառած անհանգստութենէ ազատելու համար, իրենց առողջութիւնն և մինչեւ իսկ կեանքը վտանգելու չեն վարանիր: Սակայն, ինչպէս ըսինք, այդ ջերմութեան գլխաւոր կեդրոնը մորթն ու բերնի լորձնաթաղանթն է: Ուրեմն աւելի բանաւոր է մորթը զովացնել թաց լաթով կամ Քօլօնիայի ջրով (Օ տը Քօլօնեյ), և կամ կրնանք զով ըմպելիներով բերաննիս լուալ և ապա դուրս տալ՝ փոխանակ կուլ տալու: Այս կերպով ալ նոյնչափ, եթէ ոչ աւելի, կրնանք զովանալ առանց մեր առողջութեան վնասելու:

Եր. ցեր. 13,51 Օգոստոս [31] Աղօսթօս Եր. գիշ. 10,9

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խտրէլէզ
13	1	Բշ. Բյ. Սրբոցն՝ Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին, և քահանային և հինգ վկայիցն. և սրբոց կուսանացն՝ Յուստինեայ. Եւփիմեայ և Քրիստինեայ: Բացումն խալիպեան վարժարանին ի Թէֆէ. [1858] .	١٢	١٠١

ԾԻՐԱՆ ԵՒ ԴԵՂՁ ՊԱՀԵԼ ՁՄԵՌԸ

Թէեւ շատ միջոցներ կան այս տեսակ պտուղները ամբողջ ձմեռուան մէջ թարմ պահելու համար, բայց հետեւեալն ամենէն ապահովն է: Ծիրանն ու դեղձը կատարելապէս հասուննալէն առաջ ժողուելու է, ա-

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Թէմմուզ
14	2	Գշ. Բէ. Սրբոցն Աթանագինեայ եպիսկոպոսին. եւ տասն աշակերտացն և հինգ վկայիցն ։ 18րդ Տարեդ. ծննդ. Աղեքսանդր Թագաւորին Սերպիոյ ։	١٣	١٠٢

ռանց ձեռքով բռնելու, այլ որթի տերեւով (ասմա եափրաղ) բռնելով. և ծորուած միջոցին զգուշանալու է մատ դպցնելէ. յետոյ պէտք է բարակ ու մաքուր կտաւի մէջ փաթթել զանոնք մի առ մի, պտուղներուն կոթերը լաթէն դուրս ձգելով։ Ա՛ռ աղէկ տեսակ անարատ մեղրամոմ և մաքուր ամանի մը մէջ հալեցուր, բայց ո՛չ թէ կրակի վրայ, այլ մեղրամոմը դրուած ամանը՝ տաք ջուր լեցուած ամանի մը մէջ դնելով. երբ լաւ մը հալի մեղրամոմը, լաթի մէջ փաթթուած պտուղներուն կոթէն բռնելով՝ շուտ շուտ մեղրամոմին մէջ խոթել հանելու է, և թողելու է որ ինքնիրեն չորնայ ։ Լաւ մը չորնալէն յետոյ այս գործողութիւնը մէկ երկու անգամ կրկնելու է, մինչեւ որ թանձր մեղրամոմով շրջապատուին պտուղները ։ Երբ այսպէս լաւ մը օծուած են, ցորենի թեփով լեցուն փայտէ տուփերու մէջ շարելու է զատ զատ, այնպէս որ իրարու չդպչին, յետոյ տուփերուն բերանները լաւ մը գոցելով՝ բոլոր ծակտիկներն ալ սոսնձեալ թղթով գոցելու է որ ներս օդ չի մտնէ ։ Այս պարզ միջոցով բոլոր ձմեռուան մէջ ճիշդ ամառուան ծիրանն ու դեղձը կ՚ունենանք ։

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Թէմմուզ
15	3	Դշ. ԹՅ. պահք. Լո. Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի ։ Ծնունդ մեծին Նաբոլէոնի. [1769] ։	١٤	١٠٣

ՁՈՒԼԱՐԱՆ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ

ԳՐԻԳՈՐ ՌԱՖԱՅԷԼԵԱՆ

ՊԱՊ ԱԼԻ ՃԱՏՏԷՍԻ. թիւ 50, 52

Կ. ՊՈԼԻՍ

Սոյն ձուլարանին մէջ մեծ խնամով կը պատրաստուին Թուրքերէն ամենաընտիր տեսակ տառեր, նոյնպէս Ձ. Արամեանի և Ռ. Յ. Քիւրքճեանի ամբողջ հայերէն բոլորգրերը և զարդագրերը. ինչպէս նաև Յունարէն, Ֆրանսերէն, Գերմաներէն, Ռուսերէն, Պուլկարերէն և Եբրայեցերէն գեղեցիկ և զանազան տեսակ գրեր ։

Գիները խիստ չափաւոր ։

ՊԷՐԹՕՆԻ ԾԱԼԼՈՒՈՂ ՆԱՒԱԿՆԵՐԸ

Մարդիկ յաճախ ջանացած են շինել այնպիսի դիւրատար նաւակներ՝ զորս նաւավարն կրնայ դիւրութեամբ ցամաք հանել և ի հարկին ծովը իջեցնել միայնակ ։

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խաղրէլէզ
16	4	Եշ. Գէ. Սրբոց Նախահարցն, Ադամայ. Աբելի. Սեթայ, Ենովսայ, Նոյի. Մելքիսեդեկի, Աբրահամու, Իսահակայ. Յակովբայ, Յովսեփայ, Մովսէսի, Ահարոնի, Եղիազարու, Յեսուայ, Սամուէլի, Սամփսոնի, Յեփթայեայ, Բարակայ. Գէթէոնի, և այլոց Սրբոց Նախահարց։ Լր. լ. ժ. 20. ր. 8։ Պուրղու ջէրմ։	١٥	١٠٤

Նաւակներու շինութեան այն դրութիւնը՝ զոր պիտի ծանօթացնենք մեր ընթերցողաց, շատ պարզ է. թեթևընթաց և շատ տարիներէ ի վեր գնահատելի

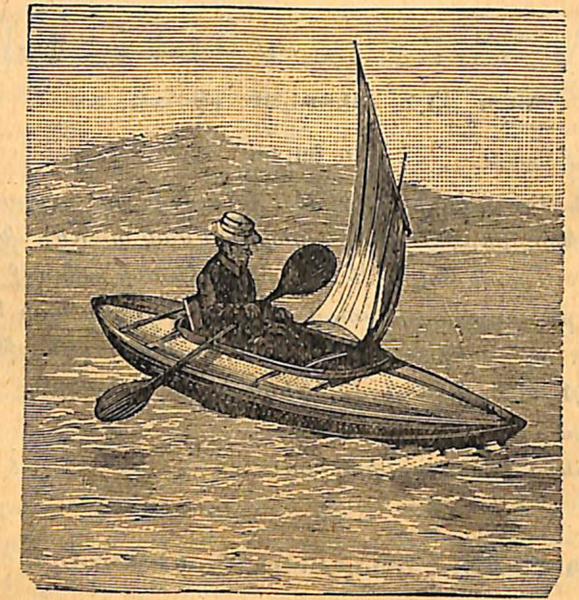

կարեւորութիւն մը կ'ստանայ։

Պարոն Պէրթօնի հնարած ծալլուող նաւակները շինուած են ջնարակով (վէռնիճ) պատած այնպիսի կը-

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խաղրէլէզ
17	5	Ուր. Դշ. պահք։ Տօն Աւետեաց [5 օր]։ Մէլթէմ հավէրը ... ։ Արմաշու վանուց հիմնադիր Պօղոս Արքեպիսկոպոս Քարաքօշեան վախճանի։ [1825]։	١٦	١٠٥

տաւէ մը՝ ուրկէ ներս ջուրը չի կրնար թափանցել։ Նաւակին էական մասերը երկու փայտեայ հաստատուն ցօղուններ, որք խաչաձև իրարու վրայ դրուած

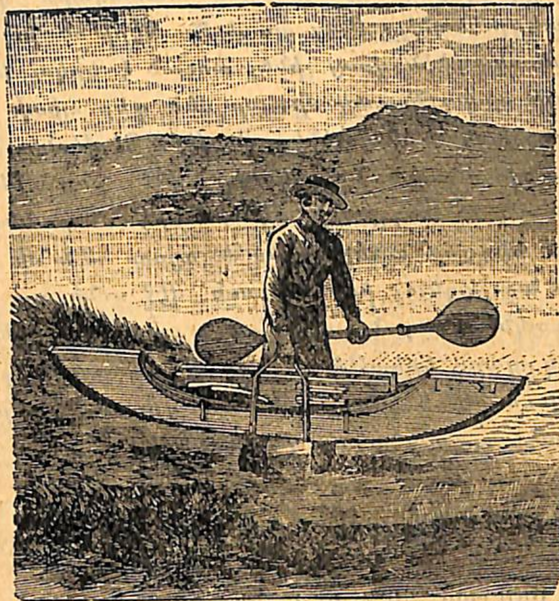

են և զորս հովանոցի նման նաւավարն կրնայ բանալ և գոցել։

Առաջին պատկերը կը ներկայացնէ բացուած նա-

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խորհրդ
18	6	Շբ. տն. Եփեսոսի Ս. ժողովոյն երկերիւր Ս. Հայրապետացն։ Յայտ. Ա-Եբ-այ. [5 որ]։ Յ.* Վարդավառ ։ 64րդ Տարեդ. ծննդեան Ֆրանց Ժօզէֆ Ա. կայսեր Աւստրօ—Հունգարիոյ ։	١٧	١٠٦

ւակ մը որ փոքրիկ առագաստին և գնտաձեւ թիակին շնորհիւ արշաւասոյր կ'ընթանայ ալիքներուն վըրայէն ։ Երկրորդ պատկերը կը ներկայացնէ ծալլուած նաւակն զոր պայուսակի մը նման նաւավարն կրնայ ուզած տեղը տանիլ ։ Բայց ասաի Պ. Պէրթօն իւր մէկ ուրիշ յատակագծին վրայ շինել տուած է երկու թիակով աւելի պարզ նաւակ մը, որ մեծ դեր պիտի կատարէ անգլիական մակոյկներուն մէջ ։ Պէրթօնի հնարած այս դիւրաշարժ նաւակները մեծ ընդունելութիւն գտած են Անգլիացի ձկնորսներէ ։ Ֆրանսացիք ալ սկսած են գործածել զայնս և այսօր մէն մի Ֆրանսացի նաւապետ իւր նաւուն մէջ ունի այս տեսակ նաւակներէն գոնէ մէկ հատ, զորս պէտք եղած ժամանակ պարզ երկաթեայ ձողի մը միջոցաւ կ'իջեցնէ ծովուն մէջ և կրնայ ամենայն դիւրութեամբ ազատիլ ամէն պատահական վտանգներէ ։

ԺՆՏԱԽՏ (ՔՈԼԷՐԱ)

Քոլէրան ի՞նչպէս կը տարածուի

Քոլերայէն ամեն մարդ կը սարսափի և կը վախնայ, բայց այդ վախը բնաւ տեղի չունի ։

Նախ որ քոլէրայէն շատ աւելի մահացու հիւանդութիւններ կան, որոց ինչպէս գալն անգամ չգիտենք, և երկրորդ որ ամենեւին միջոց մը չունինք այդ հիւանդութեանց առաջքն առնելու համար ։

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խորհրդ
19	7	✠ Կիր. տն. Գ. զկնի Վարդավառի ։ Բարեկենդան Ս. Աստուածածնի պահոց։ Պարսից Վեհ. Նասր էտ Տին Շահն Պոլիս կ'այցելէ։ [1873]։	١٨	١٠٧

Ընդհակառակը, այսօր զօրաւոր և գրեթէ անսըխալ միջոցներ կան որով մարդս կրնայ ինքզինքը պաշտպանել քոլէրայի դէմ.

Պէտք է գիտնալ նաև թէ՝ քոլէրայէ բռնուողները բացառութիւն են, և թէ անոնց ալ շատերը կ'առողջանան ։ Կան նաև ազդու դեղեր քոլէրայի դէմ, մինչդեռ անդին անհամար հիւանդութիւններ կ'ունենայ մարդս, որոց համար դեղ չկայ ամենեւին ։

Քոլէրայէ չբռնուելու համար գլխաւորապէս պէտք է մարդ անվախ ըլլայ և յետին ծայր մաքրութիւն պահէ, թէ՛ իր բնակած տան մէջ և թէ՛ իր բնակութեան բոլորտիքը ։ Սխալ է այն կարծիքը թէ քոլէրան օդէն կը փոխադրուի, թէ քոլէրայէ բռնուողին մօտենալը վտանգաւոր է,

Քոլէրային որդը, միքրոպը ([1]) օդին մէջ չգտնուիր,

---

[1] Գաւառներու մէջ պառաւ կիները կ'ըսեն վէրէմին որդը ՝ Գիտնականներն այժմ ստուգած են թէ՝ շատ մը հիւանդութիւններ, ինչպէս քոլէրան, ամենափոքր որդեր են՝ որ ո՛ւր որ երթան կը յաջողին ապրիլ, և հոն այդ հիւանդութիւնը յառաջ կը բերեն ։

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խըտրէլլէզ
20	8	Բշ. Ահ. Ա. օր պահոց Աստուածածնի.	١٩	١٠٨

շունչէն ներս չմտնէր, այլ հիւանդին փսխունքին եւ կղկղանքին մէջ կը գտնուի։

Այդ որդը եթէ պատահմամբ ուրիշներու խմած կամ գործածած ջուրին մէջ խառնուի՝ ջուրը կ'ապականի և զայն գործածողն ալ քոլերա կ'ունենայ.

Այսօր կատարելապէս հաստատուած է թէ՝ **Քոլէրա հիւանդութիւնը տարածողը ջուրն է**, ո՛չ միայն խմուելիք այլ և ամէն բանի գործածուելիք ջուրը.

Նոյնպէս հաստատուած է թէ քոլերան աղտեղի տեղերը և աղտեղի մարդոց կը պատահի.

Քոլերային ո՛ր տեղէն գալը և ի՛նչ կերպով տարածուիլը գիտենք ուրեմն։ Կը հետեւի ասկէց որ երբ ամէն զգուշութիւնները ձեռք կ'առնուին՝ մարդս քոլերա չկրնար ունենալ։ Ինչէ՞ն է որ բժիշկները, հիւանդապահները և սոնցպէսեր, որոնց գործը միշտ քոլերայէ բռնուած հիւանդներուն հետ է, գրեթէ քոլերա չեն ունենար. վասն զի անոնք քոլերայէ բռնուելու վախ չունին և միշտ մարմիննին, բնակարաննին մաքուր կը պահեն, խմած ջուրերնուն զգուշութիւն կ'ընեն և ժուժկալ կեանք կ'անցունեն։

Բայց թէ որ քոլերային որդը ջուրին մէջ խառնըւելով միայն կը փոխուի մարդուս, ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ հեռաւոր երկիրներ հետզհետէ կը քալէ այդ հիւանդութիւնը, քանի որ ամէն տեղ տարբեր ջուր է խմուածը։

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խըտրէլլէզ
21	9	Գշ. Բհ. Բ. օր պահոց Աստուածածնի.	٢٠	١٠٩

Երբ մէկ երկրէ քոլերայէ բռնուած մարդ մը ուրիշ տեղ մը կ'երթայ և կը հիւանդանայ, այդ մարդուն փսխունքներուն եւ կղկղանքներուն հետ որդը դուրս կուգայ և երբ առանց այդ զգուշութեան սատ կուգայ և երբ առանց այդ զգուշութեան աղտեղութիւնները անդ կը թափին այդ թունաւոր աղտեղութիւնները, ասոնք կ'երթան գործածուելի ջուրերուն, գետերը, աղբիւրներուն, ջրամաններուն մէջ, և ապա ո՛վ որ այդ ապականուած ջուրերը կը խմէ կամ կը գործածէ, քոլերայէ կը բռնուի։

Եթէ քաղաքի մը, գիւղի մը կամ տան մը մէջ մէկը քոլերայէ բռնուի ու բռնուողին քովը եղողները անկէ ելած թունաւոր հիւթերը ոչնչացնեն, կարելի չէ որ այդ քաղաքին կամ գիւղին կամ տանը մէջ ուրիշ մը քոլերայէ բռնուի, վասն զի խմած կամ գործածած ջուրը և անօթները թունաւորուած չեն ըլլար։

Քոլէրայի ժամանակ ի՞նչպէս ապրելու է

Որքան որ ըսինք թէ՝ քոլերայի որդը ջուրին միջոցաւը մարդուս մարմնոյն մէջ կը մտնէ, սակայն պէտք չէ կարծել թէ ամէն անոնք որ չգիտութեամբ այդ ապականեալ ջուրէն կը գործածեն՝ անպատճառ քոլերա կ'ունենան։

Քոլերայի որդը վնաս հասցնելու համար պէտք է որ մարմինը արդէն ուրիշ պատճառներով տկարացած ըլլայ։ Այդ տկարացնող պատճառներն են՝ գլխաւո-

Լռ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խըտըրէլլէզ
22	10	Դշ. Ը։ Դ. օր պահոց Աստուածածնի։ Ըստ տօմարի մերում Նաւասարդ [30 օր] և տարեմուտ ՌՅԽԳ [1343] տօմարական թուականին։ Ճիպալիի մեծ հրդեհը. [1782]։	٢١	١١٠

րապէս անտեղի վախը՝ որ վերը յիշեցինք․ յետոյ արբեցութիւնը, նոյնպէս և խառնիխուռն և դժուարամարս ուտելիքները։

Արբեցութիւնը ո՛չ միայն ներքին գործարաններուն խանգարում բերելով քոլէրան կը հրաւիրէ, այլ եւ արբեցող մարդը աւելի սաստկապէս քոլէրայէ կը բռնուին՝ գրեթէ ամէնքն ալ կը մեռնին։ Ընդհակառակն արբեցութիւն չընող և ժուժկալ մարդիկ մեծագոյն մասամբ դիւրաւ քոլէրայէ չեն բռնուիր, և եթէ բռնուելու ալ ըլլան՝ մեծ մասամբ կ՚ազատին։

Քոլէրայի ժամանակ պէտք չէ մարմինը շատ յոգնեցնել, ո՛չ աշխատութեամբ և ո՛չ զուարճութեամբ։

Պէտք չէ քնոտ մնալ և սենեկին պատուհանները պէտք չէ ամբողջ գիշերը բաց թողուլ։

Հագուստները եղանակին յարմար պէտք է ըլլան, և միշտ մարմինը շատ տաք պահեն։

Բուրդէ լայն գօտի մը պէտք է ստամոքսն եւ որովայնը պատսպարէ։

Պաղ ջուրի մէջ լուացուիլ շատ վնասակար է։

Առանց բժշկի մը հաւանութեան և ո՛րեւիցէ պատճառաւ լուծողական (ամէլ) դեղ առնելը շատ վտանգաւոր է։

Շատ վնասակար բան է նաև գոց սենեակներու և սրճարաններու մէջ բազմութեամբ նստիլ, հոտերու և

Լռ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խըտըրէլլէզ
23	11	Եշ. Ը։ Դ. օր պահոց Աստուածածնի։ Հայկ. Նաւասարդ [30 օր] և տարեմուտ 4386 թուականին։ Ամանոր։ ⊙ Ի կշիռ ժմ 22. ր. 32. Տօ. Պարզ Սէպտեմբերի։ Բարձումն Ենիչէրեաց. [1408]։	٢٢	١١١

մուխերու մէջ․ խոնաւ տեղ և գետնի վրայ պառկիլ։ Եթէ փոքր տեղ մը շատ մարդիկ մէկտեղ նստիլ կամ պառկիլ ստիպուած են, շատ անգամ դուռը կամ պատուհանը բանալով ապականեալ օդը փոխելու է, նոյն իսկ եթէ գիշեր ըլլայ կամ օդը ցուրտ ըլլայ։

Մաքրութիւն

Քոլէրայի ժամանակ, մանաւանդ անոնք որ հիւանդներու քով կ՚երթան, պէտք է վերջին ծայր մաքրութիւն պահեն։

Զգուշանալու են հիւանդաց փսխունքէն և այլարտաքսուած աղտեղութիւններէն՝ որ վրանին չգան․ զի այսպէսով ալ կրնայ քոլէրան փոխադրուիլ։

Պէտք է որ ամէն մարդ հաց չըրած լաւ մը ձեռքերը լուայ սապոնով կամ քացախ ջուրով և բերանը ցօղուէ յառաջուընէ եռացած ջուրով։ Շատ օգտակար բան է եթէ քիթը, բերանը և կոկորդը ծոթրինի (քէքիք) եփած ջուրով լուանայ։ Ծոթրինը հասարակ բոյս մ՚է, որ ամէն կողմ կը գտնուի։

Երբեք հիւանդ գտնուած սենեակը կերակուր ուտելու և որևիցէ բան խմելու չէ։

Ամբողջ մարմինը տաք ջուրով երբեմն լուանալը կարևոր է, այն պայմանաւ որ վերջը պաղ չառնուի։

Շատ անգամ ներմակեղէն փոխել պէտք է։

Եր. ցեր. 13,24 **Օգոստոս [31] Աղօսրօս** Եր. գիշ. 10,36

Լռ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Հոռ. Եկիչեզ
24	12	Ուր. ՃԷ. Ե. օր պահոց Աստուածածնի ։ Լր. Բոլ. Բուլղարիոյ ազատութեան ։ ☾ Վերջ. քառ. ժմ. 8 ր. 44. Պայծառ և չոր ։ Սուրբ Բարթուղիմէոսի կոտորածը ի Բարիզ ։ [1628] ։	ՀՀ	ՃԺԲ

Ուտելիք

Քոլէրայի ժամանակ չափէն աւելի պէտք չէ ուտել, մինչեւ անգամ թեթեւ ուտելիքներ ։

Մսեղէն թէ՛ բանջարեղէն, ամէնքն ալ աղէկ եփուած պէտք է ըլլան ։

Հում կարագ և մեղր ուտելը վտանգաւոր է ։

Պտուղները ամէնքն ալ եփուած ուտելու է ։

Ամէնէն լաւ եփուելու են՝ մանաւանդ այն բուսեղէն ուտելիքները, որ հողին խորը կամ անոր մօտը կ՚աճին ։

Պէտք չէ խմորեղէն և շատ անուշ բաներ ուտել ։

Վերջապէս այն տեսակ ուտելիքներէն հեռու կենալու է, որ դժուար կը մարսուին կամ փորհարութիւն կուտան. եթէ պատահմամբ մարսողութիւնը մէկ անգամ խանգարի, հետեւեալ ճաշերուն աւելի խստիւ զգուշութիւն ընելու է ։

Շատ քանակութեամբ սառած ջուր խմելը վնասակար է միշտ ։

Ջուր եւ ուրիշ խմելիքներ

Վերը ըսինք որ քոլէրայի որդը ամէն կողմ տարածողը ջուրն է միայն ։ Անոր համար ամէն բանէ աւելի քոլէրայի ժամանակ գործածուած բոլոր ջուրերուն զգ-

Եր. ցեր. 13,21 **Օգոստոս [31] Աղօսրօս** Եր. գիշ. 10,39

Լռ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Հոռ. Եկիչեզ
25	13	Շբ. ԺԶ. Տօն Շողակաթի Սրբոյ Էջմիածնի։ Նաւակատիք ։ իւղ ... ։ Սուրբն Ներսէս Շնորհալին վախճանի ։ [1173] ։	ՀԵ	ՃԺԳ

-զուշութիւն ընելու է. վասն զի ամէն ջուրերն ալ կրնան կա՛մ իրենք ապականուած ըլլալ քոլէրայի թոյնով և կամ անմաքուր ամաններու մէջ դրուելով ապականուիլ ։

Ջուրը զտելու և մաքրելու շատ միջոցներ կան, բայց ամենէն վստահ և ապահով միջոցն է բաւական ժամանակ ջուրը ԵՌԱՑՆԵԼ և յետոյ մաքուր ամաններու մէջ լեցնել և անոնց բերանը կափարիչներով գոցել ։ Այդ կափարիչներն ալ պէտք է կանխաւ եռացած ջուրի մէջ մնացած ըլլան ։

Ո՛րեւէ ջուր որքան ապականուած ըլլայ, ո՛րքան քոլէրայի որդ ալ պարունակէ իր մէջը, կարելի չէ որ բաւական ժամանակ եռալէ վերջը վնասէ մարդուս ։

Այսպէս պատրաստուած ջուրը միայն պէտք է գործածուի քոլէրայի ժամանակ, թէ՛ խմելու ժամանակ, թէ՛ լուացուելու և թէ կերակուրներու պատրաստութեան համար ։

Իսկ հորերու ջուրը քոլէրայի ժամանակ ամենեւին գործածելու չէ ։

Հացը շինելու համար ալ եռացած ջուր գործածել հարկ է, ապա թէ ոչ փուռին տաքութիւնը բաւական չէ հացին համար գործածուած ապականեալ ջուրին որդերը սպաննելու ։

Ջուրէ զատ ուրիշ որեւէ խմելիք բան վնասակար է

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խըտըրլէզ
26	14	❋ Կիր. ԺԱ. Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի ։ Բո- [illegible]	٢٥	١١٤

քոլերայի ժամանակ ։ Եռացած ջուրին անհամութիւնը պարտկելու համար կարելի է անուշահոտ խոտեր կամ ծաղիկներ միասին եռացնել, ինչպէս են՝ թանթրուենին (միւրվէր չիչէյի), թմրին (օխլամուր չիչէյի), լեղի որմատներ, նուռի կեղեւ, մանիշակ (մէնէֆշէ), գետնալեղի (քանթարիօն չիչէյի), լեմոնի կեղեւ, նարինջի տերեւ եւայլն ։ Լաւ են նաև թէյը և խահուէն ։

Սխալ է կարծել թէ՝ կարելի է քոլերայէ ազատ մնալ ոգելից ըմպելիքներ գործածելով ։ Վերը ըսինք թէ ո՛րքան վնասակար բան է այդ ։ Ոգելից ըմպելիքները ո՛չ միայն զերծ չեն պահեր հիւանդութենէն, այլ եւ մարդ անոնց սովրելով՝ երբ այդ ըմպելիները իբր դեղ կը խմուին քոլերայէ բռնուելէ ետքը, այլ եւս ազդեցութիւն չեն ըներ ։

Ջեփուած կամ քիչ եփուած կաթը քոլերայի տարածման միջոցներէն մէկն է, վասն զի շատ անգամ ապականեալ ջուրով կաթը խարդախուած է և կամ աղտոտ ամաններու մէջ առնուած ։ Անոր համար կաթը խմուելէ առաջ հարկ է զայն լաւ մը եռացնել ։

Քօլէրայի առաջին նշաններ ի՞նչպէս դարմանելու է

Երբ մէկը քոլերայէն բռնուի, քիչ անգամ կը պատահի որ քանի մը օր առաջ ստամոքսին և մանաւանդ աղիքներուն կողմէն խանգարումներ չզգայ ։

Արդ՝ ըսել չէ թէ ամէն փորհարութիւն ունեցող քոլերայէ թունաւորուած է, բայց գրեթէ միշտ քոլերան քանի մը օր առաջէն փորհարութեամբ մը իր գալը իմաց կուտայ ։ Անոր համար մեծ անխոհեմութիւն է որեւէ փորհարութիւն բանի տեղ չդնել ։ Առաջին վայրկենէն պէտք է դադրեցնել զայն ։

Գլխաւոր ընելիք բանը քանի մը օր պահեցողութիւնն՚է, խաշած բրինձով ապուր, լաւ եփուած եւ կարմրած հաց միայն ուտելու է ։ Պէտք է տաք մնալ և տունէն դուրս չելնել ։

Եթէ այսպիսի փորհարութիւն մը պատահած տեղը բժիշկ չգտնուի՝ տնային կամ աւանդական դեղեր կան շատ՝ զայն բուժելու համար, որ սեղմող ըլլալնուն օգուտ կրնան ընել ։ Նաև լեղի որմատները, ընկուզի տերեւը, նռան կճեպը, եւայլն խաշելով, ջուրն իբր ըմպելիք գործածելու է ։

Վերջապէս ամէն ջանք ընելու է, մանաւանդ պահեցողութեամբ, այսինքն քիչ ուտելով որ այդ փորհարութեան առաջքն առնուի, վասն զի այսպէսով շատերը որ քանի մը օրէն քոլերա պիտի ունենային՝ չեն ունենար ։

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խըտըրլէզ
27	15	❋ Բշ. Ա. Բ. օր Վերափոխման ։ Յիշատակ Մեռելոց ։ Յն* Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի ։	٢٦	١١٥

Եր. ցեր. 13,14 **Օգոստոս [31] Ագոստոս** Եր. գիշ. 10,46

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	[illegible]
28	16	Գշ. ԺԷ. Գ. օր Վերափոխման ։ Հնտախտ սաստիկ Ադրիանուպոլսոյ մէջ։ [1854]	٢٧	١١٦

Ի՞նչպէս խնամել հարկ է հիւանդը, երբ արդէն քոլէրան սկսած է ։

Քոլէրայէ բռնուած հիւանդը առանձին սենեակի մը մէջ պառկեցնել հարկ է ։ Անկողինը սենեակին մէջտեղը պէտք է դրուի և ամէն մասամբ մաքուր պէտք է ըլլայ ։

Սենեակին օդը միշտ փոխել պէտք է պատուհանները բանալով։ Երբ հիւանդը լաւ ծածկուած է, պաղ առնելու վտանգ չկայ ։ Ապականուած օդի մէջ զայն թողուլը աւելի վնասակար է ։

Քոլէրայի հիւանդութիւնը երեք գլխաւոր նշաններ ունի, որոնց դարմանը ընել աշխատելու է ։

Ա. Մարմնոյ պաղութիւն ։

Բ. Փորհարութիւն ։

Գ. Փսխումն ։

Երբ հիւանդին մարմինը կ'սկսի պաղիլ, պէտք է տաք և չոր լաթերով և ուժով շփել բոլոր կողմը, յետոյ չոր վերմակներու մէջ փաթթել, և տաքցած աղիւսներով կամ տաք ջուր լեցուն շիշեր չորս կողմը դնել ։

Ներսէն եփուած տաք չայ, կամ եղեսպակի (ատա չայը), յիսանի սէրվի, և կամ խաշուէ խմցնելու է ։ Աւելի աղէկ կ'ըլլայ եթէ ասոնց մէջ ռօմ կամ քօնեաք

Եր. ցեր. 13,11 **Օգոստոս [31] Ագոստոս** Եր. գիշ. 10,49

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	[illegible]
29	17	Դշ. ԲՅ. Դ. օր Վերափոխման. Պահք։ Լ.տ. Գլխատումն Յովհաննու Մկրտչին ։ Մոհաջի հռչակաւոր պատերազմը ։ [1526] ։	٢٨	١١٧

դրուի եթէ գտնուի, և կամ զուտ օղի (րաքը) ։

Հիւանդը տաքցնելու համար լաւ միջոց մըն ալ կայ, որ ամէն տեղ դիւրաւ կրնայ պատրաստուիլ։ Այն է կարմիր գինիի մէջ կիսով չափ ջուր դնել, կտոր մըն ալ կասի (դարչին), և ամէնքը մէկտեղ լաւ մը եռացնելէ վերջը տաք տաք խմցնել ։

Փորհարութեան դէմ, բժիշկ չգտնուած տեղերը այս մասին վերը յիշուած դեղերն ընելու է ։ Զայս տալու է առանց շաքարի ։ Շատ թթու մածունով շինուած ահեանն ալ օգտակար կրնայ ըլլալ ։ Լէմոն ջուրի մէջ քամուած առանց շաքարի խմելու է ։

Իսկ փսխելը դադրեցնելու համար տնային ամենէն լաւ միջոցն ու դեղն է սառի կտորներ կլլել տալ ։ Իսկ երբ սառ չգտնուի՝ կարելի եղածին չափ պաղած ջուր ժում ժում խմցնելու է ։ Լէմոնի ջուրն ալ փսխելուն դէմ օգտակար է ։

Քոլէրա պատահած տան մը մէջ ի՞նչ զգուշութիւն ընելու է

Բաւական չէ որ հիւանդը առողջացնելու համար դարման և խնամք տարուի, այլ գլխաւորապէս պէտք է աշխատուի որ այդ հիւանդութենէն ուրիշներն ալ չը բռնուին ։

Եր. ցեր. 13. 8 **Օգոստոս [31] Աղուստոս** Եր. գիշ. 10,52

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խտրէլլէզ
30	18	Եշ. Բկ. Ե. օր Վերափոխման: Ա. Նոտոր [30 օր]:	իթ	ճժը

Հրդեհ մեծ ի Պոլիս. այրեցաւ Պահճէ Գաբուէ մինչեւ Լանկայ. ազգային Պատրիարքարանն ու Մայր եկեղեցին: [1826]:

Հարկ է ուրեմն նախ որ հիւանդին քով քիչ մարդ գտնուի, մի միայն զանի խնամողներն: Երբէք այցելուներ, տղաքներ, հիւանդոտ անձինք անոր սենեկէն ներս պէտք չէ թողուլ:

Այս զգուշութիւնը կարեւոր է այն պատճառաւ որ այն տեղ գտնուող անձանց ձեռքին կամ հագուստներուն վրայ հիւանդին ներսէն ելած որդերը կրնան երթալ և այսպէսով հիւանդութիւնը տարածել:

Սենեկին մէջ աւելորդ կարասիներ, անկողնին և պատուհանի վարագոյներ, վերջապէս հիւսուած կամ գործածուած նիւթեր պէտք չէ գտնուին, վասն զի ատոնց մաքրելը դժուար կ'ըլլայ:

Բայց լոկ մաքրութիւնը այս պարագային մէջ բաւական չէ: Միջոցներ և դեղեր կան որոնցմով անհրաժեշտ պէտք է նաև հիւանդին փսխունքին կամ կղկղանքին մէջ որդերը ոչնչացնել:

Այդ դեղերը շատ տեսակ են, բայց ամէն տեղ չեն գտնուիր: Ատոր համար անոնց գործածութեան եղանակին վրայ խօսիլը աւելորդ է: Սակայն կան երկու սովորական նիւթեր, որք ամէն կողմ, ամէն անկիւն կը գտնուին. վերջին ծայր աժան են և իբր ազդեցութիւն՝ միւս ամէն դեղերու չափ ազդու և զօրաւոր են: Այդ նիւթերն են կիրը (քիրէճ), ծծումբը (քիւքիւրթ):

Եր. ցեր. 13, 6 **Օգոստոս [31] Աղուստոս** Եր. գիշ. 10,54

Լտ. Օգոստոս	Օր ամսոյ		Տճ. Սէֆէր	Խտրէլլէզ
31	19	Ուր, Գյ. Զ. օր Վերափոխման Պահք: ⊕ Ծն. լ. ժմ. 3. ր. 25. Պարզ և Երեւելի տաքեւ:	լ	ճժթ

18րդ տար գահակալութեան վեհ. ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՊՏ ԻՒԼ ՀԱՄԻՏ Բ. կայսեր Թուրքիոյ:

Ծծումբը երբ և ինչպէս գործածուիլը քիչ մը վերջը կ'ըսենք, իսկ հասարակ կիրը (քիրէճ) գործածելու համար հետեւեալ կերպով պատրաստելու է:

Առ. մէկ օխայ լաւ տեսակէն չը մարած կիր և վրան կէս օխայ ջուր կամաց կամաց կաթեցնելով՝ թրջէ: Կիրը այսպէսով կ'աճի և կը փոշի. Դի՛ր այդ փոշին գոց ամանի մը մէջ և չոր տեղ մը պահէ: Հարկ եղած ժամանակ այդ փոշին հինգ օխայ ջուրի մէջ դիր և կ'ունենաս ազդու կիրի ջուր մը. Աւելի լաւ է շատ մեծ քանակութեամբ չպատրաստել այդ կիրի ջուրը, որպէս զի մնալով իր ազդեցութիւնը չկորսնցունէ:

Խոլերայէ բռնուած հիւանդին քով գտնուողներն պէտք է որ շարունակ թէ՛ փոխելու ամանին և թէ՛ կղկղանքը ընդունող անօթին մէջը առաջուց կիր ջու-ռէճ դնեն, որպէս զի անոնց մէջը գալիք թունաւոր որդերը մեռնին ոչնչանան. Այդ ամանները՝ արտաքնոցը կամ ուրիշ յարմար տեղ մը թափուելէն վերջը պէտք է լուանան և դարձեալ մէջը կիրի ջուր դնեն.

Այդ կիր ջուրը կը ծառայէ նաև գետինը կամ ուրիշ կարասիները անմիջապէս մաքրելու համար, եթէ թունաւոր որդերուն հանդիպելով աղտեղին:

Տան արտաքնոցները, ծորակներուն (մուսլուխ) առաջքը, տանը մէջ գտնուած և աղտեղի ջուրերը ընդունող ճամբաները, ևայլն, պէտք է կիրի ջուրով ստէպ ոռոգել:

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ռումի Էյլիւլ	Խըտրէլէզ
1	20	Շբ. ԺԵ. Է. օր Վերափոխման ։ Լտ. Սեպտեմբեր ։ Տճ. Ռումի Էյլիւլ ։ [29 օր] ։ Պատերազմ Սետանի ։ [1870] ։	١	١٢٠

Հիւանդին ճերմակեղէնները, սաւանները, սրբիչները, և ուրիշ լաթերը, երբեք անմիջապէս լուալու չէ ։ Պէտք է նախ ժամերով կիրի ջուրի և ապա եռացած ջուրի մէջ թողուլ և յետոյ լուալ ։ Լուանալն երբեք գետերու, վազուկ ջուրերու մէջ կամ աղբիւրներու առաջքը պէտք չէ կատարուի, այլ մասնաւոր տաշտի մը մէջ ։

Երբ քոլերան տան մը մէջէն հեռանայ՝ պէտք է գիտնալ որ կրկին կրնայ գալ հոն ։ Եթէ պատահմամբ տանը մէջ աստ անդ ախտին մնացորդները գտնուին ։ Անոր համար տունը, ճերմակեղէնները և կահ կարասին ամբողջովին մաքրելու է վարը ըսելիք կերպով ։

Հիւանդին գործածած լաթերը և ճերմակեղէնները, անկողնին լաթերը և բարձերը, եթէ արժողութիւն չունին. աւելի լաւ է բաց տեղ մը դնելով այրել ։ Իսկ եթէ պահել կ'ուզուի՝ վերը յիշուած եղանակաւ պէտք է լուացուի, ինչ որ կարելի է ջուրը խոթել ։ Իսկ միւս հագուստները և կարասիները ձգելու է սենեկի մը մէջ, որպէս զի այդ սենեակը մաքրուած ժամանակ անոնք ալ միասին մաքրուին ։

Սենեակները նախ ամբողջապէս ջուրով կամ քացախ ջուրով լաւ մը սրբելու է ։ Յետոյ ամբողջ պատուհանները փակելու է և սենեակին մեծութեանը համեմատ 50 էն մինչև 600 տիրհէմ ծծումբ (քիւքիւրթ)

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ռումի Էյլիւլ	Խըտրէլէզ
2	21	☩ Կիր. ԺԶ. Ը. օր Վերափոխման ։ Հր. Իւլուլ [29 օր] ։ Առաջին հեռագիրն հաստատուեցաւ ի Կ. Պոլիս ։ [1854] ։	٢	١٢١

կրակարանի մը վրայ դնելով, դուրս ելնելու է և դուռը գոցելու է ։ Զգուշութիւն ընելու է որ մուխը ծակերէն դուրս չ'ելնէ քսան և չորս ժամ այսպէս սենեակը մուխով պատած և գոց պահելէ վերջը պատուհանները բանալու է և երկու երեք օր բաց թողելու է որ օդ բանի ։

Այս միջոցով թէ' սենեկին պատերը, թէ' կարասիները և թէ այնտեղ գտնուած լաթերը մաքրուած կ'ըլլան ։ Այսպէս ընելու է նաև տանը ամէն մասերուն համար զատ զատ ։

Մեռելները պէտք է որքան հնար է բնակարաններէ հեռու թաղուին, փոսերը պէտք է շատ խորունկ փորուին և երկու թիզ (գարըշ) հողին վրայ երկու թիզ ալ կիրի փոշի պէտք է նետուի հետըզհետէ մինչև փոսին բերանը լեցուիլը ։ Եթէ այդպէս չընեն, դիակին մէջէն քոլերայի որդը դուրս ելնելով կը հասնի մինչև մօտիկ եղած ջուրերը, գետերը, և այդ ջուրերն ալ քոլերա կուտան այդ ջուրերը գործածողին ։

Եթէ ամէն մարդ վերոյիշեալ խորհուրդներուն լաւ ուշադրութիւն ընէ և գործադրէ կրնայ անվտանգ պահել քոլերայի ժամանակ ինքզինքը, իր ընտանիքը և մերձակայները ։

* * *

3	22	Բշ. դն. Թ. օր Վերափոխման. Մահ Քրոմուէլի. [1658].	ԻԲ

Կը պատմուի թէ՝ ծերունի և սրբակրօն ճգնաւոր մը քաղաքէ մը դուրս ելած ժամանակ քոլէրային կը հանդիպի ճամբուն վրայ, կը հարցնէ թէ՝ ի՞նչ գործ ունի այն տեղերը։

— Կուգամ, կը պատասխանէ Քոլէրան, Աստուծոյ հրամանովը հինգ հազար մեռաւոր տանելու. »

— Խօսք տուր, կ'ըսէ ճգնաւորը, թէ այդ թիւէն աւելի մարդու չպիտի դպչիս։

— Կը խոստանամ, կ'ըսէ քոլէրան և երկու ճամ-բորդները իրարմէ կը բաժնուին։

Քանի մը շաբաթ վերջը ճգնաւորը ուխտագնացու-թենէն դառնալով կը հանդիպի դարձեալ քոլէրային որ քաղաքէն կը մեկնէր։

— Ո՛վ թշուառական, կը գոչէ ճգնաւորը, խոստ-մանդ ինչո՞ւ հաւատարիմ չմնացիր և փոխանակ հինգ հազարի, յիսուն հազար հոգիի մահուան պատճառ ե-ղար։

— Կը սխալիս, կը պատասխանէ հանդարտութեամբ քոլէրան, ես կանխաւ որոշեալ թուով մարդ մեռուցի, միւսները վախերնէն մեռան։ »

Պէտք էր ըսել վախէն և աղտեղութենէն մեռան։

* * *

Քոլէրայի դէմ գրուած սոյն գեղեցիկ յօդուածը,

4	23	Գշ. դն. Սրբոցն՝ Յովակիմայ և Աննայի ծնողաց Ս. Աստուածածնի և կանանցն իւղաբերից. Յ.* Թ. օր Վերափոխման. Իւղ առաջին կը դադրի. Դաշնակից Տէրութեանց զօրքերը տիրեցին կէօզ-լէվէյի. [1854].	ԻԳ

որ պատրաստուած էր Մեծ. բժշկաց մանրախուզմբէ մը, Հայրենիք օրագրի մէջ տպուելով՝ հազարաւոր օ-րինակներ ձրի բաշխուեցաւ գաւառները. 1892 նոյեմ-բեր ամսոյն մէջ. մենք ևս ամբողջովին արտատպելով զայն մեր Ընտանեկան Տօմարին մէջ՝ կը յուսանք փո-քըր ծառայութիւն մը մատուցանել գաւառացւոց, ինչպէս որ կարողացաւ մեծամեծս ընել նոյն օրագիրն, որոյ արժանագանք եղան օտար թերթերու թղթակիցներ.

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օգոստոս ամսոյ մէջ

Ամրան երկրորդ ամիսն է Օգոստոս, և թէպէտ ա-րեգակն այժմ վար իջած է, բայց շատ անգամ սաս-տիկ տաք կ'ըլլայ, մանաւանդ եթէ երկիրը պարզ ըլ-լայ և անձրև չգայ. Արմտիքները հնձելէդ յետոյ պէտք է պարապ արտերուն մէջ աղբ կիր, մոխիր եւ կաւիճ խառնել. Եթէ ամսոյն վերջերը անձրևէ, պէտք է արտերը հերկել և վերստին կանեփ ցանել. Եթէ կանեփի սերմն առնել կ'ուզես, պէտք է թողուլ որ լաւ մը հասուննան. եթէ թելերը կ'ուզես առնել կը-տաւի համար՝ այն ատեն տերևները դեղնիլ սկսելուն պէտք է հնձել. իսկ եթէ կ'ուզես որ թելերը շատ բա-րակ ըլլան՝ ծաղիկ տալէն տասնևհինգ օր յետոյ կը-

Լու. Ամսաթիւ	Օր ամսոյ		Տճ. Ըստ նոր Եկեղ.	Խորհրդք
5	24	Գշ. Ճն. Պահք ։ Աջն տեառն դարձեալ կը հասաննան ։ Ազդ. բարերար Յովսէփ Էֆէնտեանց, 60,000 ռուբլի կտակեց Թիֆլիզի Ներսիսեան վարժարանին ։ (1862).	٥	١٢٤

րել ։ Սաֆրանի սոխերը տնկելու յարմար եղանակն է ։ Որթատունկին աւելորդ տերևները պէտք է քաղել՝ որ զով եղած ժամանակ խաղողները հասուննան ։ Նոր տնկուած որթերուն արմատի հողերն ալ անգամ մը կակուղցնելու է ։ Տախտակցու և շէնքի համար սանըւելիք գերաններու ծառերը հիմակուընէ կտրելու է ։ Կովերն ու այլ կենդանիները պէտք է առտուն կանուխ թող տալ որ անտառներու և լեռներու մէջ երթան արծին, և օդը տաքնալուն զով տեղ քաշել ։ Այսուհետև պէտք չէ անոնց թարմ խոտ ու յարդ տալ, հապա չոր խոտ, բայց պէտք է որ ջրերնին միշտ մաքուր ըլլայ ։ Ձմրան համար պէտք եղած հաւկիթները ամսոյս վերջերը պէտք է հաւաքել և սագերուն փետուրները փրցնել. պէտք է նաև մեղուներուն աւելի հոգ տանիլ, որ վնասակար կենդանիք չի մտնեն անոնց ։

Պտղոց պարտէզ. — Պտղատու ծառերուն աւելորդ ոստերը պէտք է կտրել և տերևի պատուաստի (եափրագ աշը) ամէն տեսակը կարելի է ընել ։ Անկէ վերջը ծառերը գետնէն հիւթ չեն ծծեր, մինչև որ անձրև չգայ ։ Հետևաբար այն երկիրներու մէջ, ուր ջուրը քիչ է՝ պէտք է խորունկ փոսեր բանալ՝ որ եկած ջուրը անոնց մէջ հաւաքուի ։ Թթենիի, ձիթենիի և ու-

Լու. Ամսաթիւ	Օր ամսոյ		Տճ. Ըստ նոր Եկեղ.	Խորհրդք
6	25	Եշ. Բ3. Սրբոյն Երեմիայ մարգարէին ։ Պ[illegible] ֆ[illegible] ։ Առաջին ընդհանուր ժողովոյ բացումը ի Պատրիարքարան. [1860].	٦	١٢٥

րիշ պտղատու ծառերու քովերն ալ քիչ մը պէտք է փորել՝ որ անձրև եկած ժամանակ ջուրը հաւաքուի ։

Ծաղկանց պարտէզ. — Գարնան մէջ բացուելիք ծաղկանց սերմերը պէտք է տնկել. պարտէզնիաներուն պէտք է խնամ տանիլ. Թաղարներուն հողերը պէտք է փոխել ։ Լէմոնի և նարինջի թաղարներուն աղբի պարարտութիւն տալ ։ Սոյն ամսոյ կիսուն պէտք է նորէն տնկել գետնէն հանուած ու բաժնուած սոխերը ։ Տաշտաթաղ ըրած մեխակներուն երկու օրը անգամ մը առատ ջուր տալու է, որ արմատնին շուտ մեծնայ. ուրիշ ծաղիկներուն ալ միշտ երկու օրը անգամ ջուր տալու է, իսկ յասմիկին ու վարդին ամէն օր ։ Պարտէզներուն հողերը երբեմն խառնելու է որ արևուն տաքութեամբ չի փխրուին ։

Բանջարեղինաց պարտէզ. — Գարնան մէջ տնկըւելիք կաղամբի, հազարի և սև կաղամբի սերմերը ձմրան համար բարձերու տակ ցանելու է, նոյնպէս ձմրան համար շոմինի սերմ ևս կը ցանուի ։ Կանկառներուն մայրերը կտրելու և թարմ քշած բողբոջները ձգելու է ։ Եթէ նոր քշած կանկառ գտնուին՝ արմատները լեցնելու է ։ Աշնան մէջ հասնելիք վարունգի և դդումի տունկերը տնկելու է ։ Կոտէմը (բամիէ) երեսէն կտրելու և յետոյ առատ ջուր տալու է արմատներուն ։

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Էյլիւլ	Ռեպիւլեւվել
7	26	Ուր. Եէ. Պահք. ☽ Առ. քառ. ժմ. 12. ր 4. [illegible] Բրազիլիայի Հանրապետութեան հաստատութիւնը [1822].	٧	١٢٦

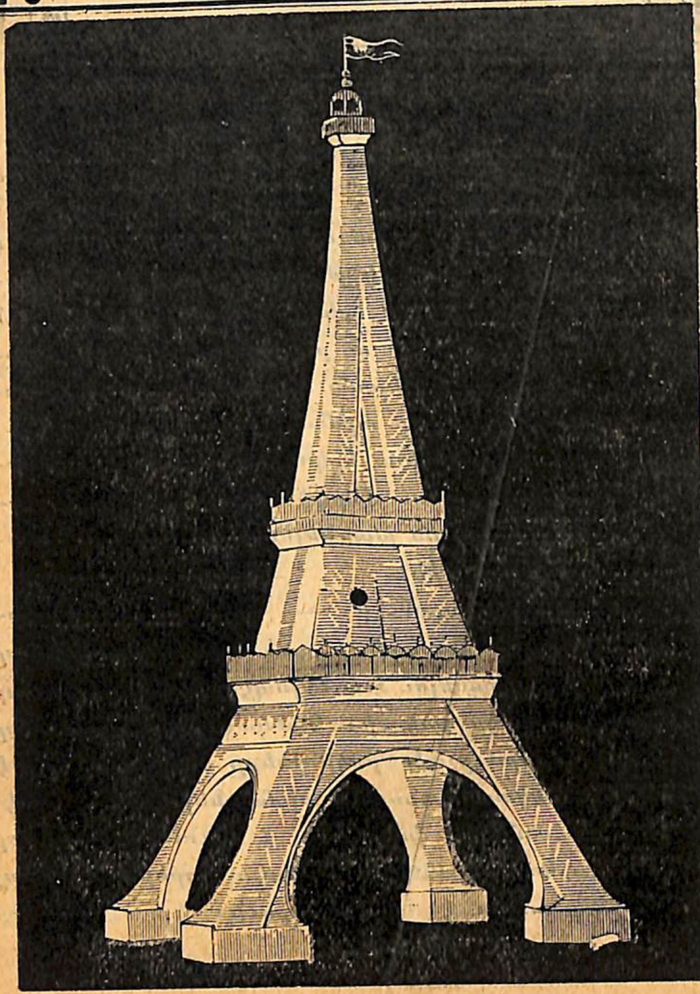

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Էյլիւլ	Ռեպիւլեւվել
8	27	Շբ. ՔՅ. Սրբոց Առաքելոցն Թովմայի, Յակոբայ եւ Շմաւոնի։ Լտ. Ծնունդ Ս Աստուածածնի. Դաշնակից Տէրութեանց զօրաց կողմանէ յարձակումն կը լինի Սեւաստոպոլ քաղաքի վրայ [1855].	٨	١٢٧

ԳԻՏԱԿԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔ

Եթէ լուսաւոր կանթեղի մը քով դնենք Էյֆէլի աշտարակին սա սպիտակ պատկերն, այնպէս որ ամբողջովին լոյսի մէջ գտնուի, և կեդրոնը գտնուած սեւ կէտին վրայ աչքերնիս սեւեռելով՝ 20, 30 կամ 40 վայրկեան անքթիթ անոր նայինք (նայելու ժամանակը աչքի համեմատ կը տարբերի) և ապա եթէ ձեղունի, սակայն լաւ լուսաւորեալ կողմն (պէտք է որ ձեղունը սպիտակ ըլլայ) կամ թէ կանթեղի մը լուսին բռնուած սպիտակ թղթի մը վրայ նայինք, աշտարակը սեւ կը տեսնենք, իսկ թղթին սեւ յատակը՝ սպիտակ։

Եթէ աշտարակը կարմիր ներկելով՝ կրկին կատարենք փորձը, այն ատեն, աշտարակը կանաչ կը տեսնենք. եթէ դեղին ներկենք, մանիշակագոյն պիտի երեւի։

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Փոքրիկ աղջիկ մը երբ երեկոյեան աղօթքը կ'ընէր ջերմեռանդութեամբ, փոքրիկ եղբայրն ետեւէն անոր մազերուն հիւսքերէն մէկը կը քաշէ։ Աղջիկը ընդհատելով Հայր մերն. « Տէ՛ր Աստուած, ներէ՛ ինծի վայրկեան մը որ երթամ եղբօրս ապտակ մը իջեցնեմ.»

Եր. ցեր. 12,42 **Օգոստոս [31] Աղօսրոս** Եր. գիշ. 11,18

9 28 ※ Կիր։ ԺԷ. Գ. զկնի Վերափոխման ։ Գիւտ գօտւոյ Ս. Աստուածածնի ։ Հարցանէ+ — ๑ — ๑๒๘

կ'ըսէ․ կ'երթայ, կ'ապտակէ եղբայրը և կը դառնայ կ'սկսի դարձալ ջերմեռանդաբար աղօթք ընել։

ԲԱՐԿԱՑՈՏ ԾԱՌ ՄԸ

Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուող գիտական հանդէս մը կը գրէ թէ ի Վիրժինիա ագարակի մը մէջ կը գտնուի Աւստրալիայէն բերուած աքասիայի նմանող ծառ մը, որ այժմ 8 ոտք բարձր է։ Այս ծառն իւր տերեւներն ու մատաղ ուղէշներուն ծայրը կ'ոլորէ, երբ արեւը մտնէ․ երբ մարդ անոր ճիւղերը շարժէ՝ տերեւները սաստ անդ կը շարժէ անդադար․ երբ ուրիշ մեծ թաղարի մը մէջ փոխադրուի, բարկացող կատուի մը պոչին պէս ամենայն ուղղութեամբ կը քստմնեցնէ տերեւներն, և սաի կը տեւէ ժամ մը, այնուհետեւ կը հանդարտի ծառն։

ԵՐԱԶՆ Ի՞ՆՉ Է

Տեսէ՛ք թէ, ըստ Հիփոկրատի, երազներու ի՞նչ բացատրութիւն տալու է։

« Եթէ մարդ այնպիսի երազներ տեսնէ, որոնք ցերեկուան ըրածներու հետ առնչութիւն մ'ունին եւ

Եր. ցեր. 12,39 **Օգոստոս [31] Աղօսրոս** Եր. գիշ 11,21

10 29 Բ. ՏՆ. Սրբոյն Ստեփաննոսի Ուլնեցւոյն, և Սրբոց վկայիցն՝ Գոհարինեայ, Ծամիդոսի, Տուքիկոսի եւ Թատիկոսի ։ Ցն* Գլխատման Յովհաննու Կարապետին ։ Պահք է նոյն աւուր ։

Կարապետ վարդապետ Շահնազարեան վախճանի. [1865] ։ — ๑๐ — ๑๒๙

բնական տրամաբանական բաներ են, առողջութեան նշան է։ Բայց եթէ երազները ցերեկուան գործերու չեն համապատասխաներ, գործարաններու մէջ անկարգութիւն մը կը տիրէ, և այդ երազներն որքա՛ն աւելի անբնական ու անհեդեդ լինին՝ տիրած անկարգութիւնն ալ այնքան աւելի մեծ է։ Եթէ երազենք որ սովորական կերակուրներ ախորժակով կ'ուտենք, ըսել է թէ մարմիննիս պարապ է ու աւելի սնունդի պէտք ունի։ Սոսկալի ու երկիւղաւիթ երազներ արեան շրջանի տկարութենէ յառաջ կուգան՝ զոր պէտք է դարմանել։ »

ՉԻՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Չի կայ ազգ մը որ քաղաքավարական նրբութիւնները Չինացւոց չափ ծայրայեղութեան տարած լինի։

Չի կարծէք թէ արարողական ձեւակերպութիւնք ամէն մարդու ազատ կամքին թողուած է, ընդհակառակն, այդ ձեւակերպութիւնք վաղուց ի վեր օրէնքի կարգ անցած են և անոնց անփոփոխ պահպանութեան համար ծիսական նախարարութիւն անուամբ մասնաւոր նախարարութիւն մը հաստատուած է։

Չինացւոյն համար ամենամեծ կարեւորութիւն ունի այդ ձեւակերպութեանց լաւ տեղեակ ըլլալ․ և այս

Լտ. Ամսաթիւ	Օր ամսոյ		Տճ. [illegible]	[illegible]
11	30	Գշ. ․ Սրբոցն Մարգարէիցն Եզեկիէլի, Եզրի եւ Զաքարիայի, հօրն Յովհաննու Մկրտչին։ Տօն անուան Աղէքսանդր Բ. կայսեր Ռուսիոյ։	١١	١٣٠

բանս մեզ որչափ որ ալ անհեթեթ երեւի, սակայն ընդունելու եմք թէ՝ փոխադարձ բարեացակամութեան ազնիւ զգացումէ մը կը ծագի։ Չինական քաղաքավարութեան ձեւակերպութիւնք կրնայ մեզ ծայրահեղ երեւիլ, սակայն չեմք կրնար ուրանալ թէ, ադով ամէն ոք ստիպուած է իր նմանին համար յարգալից ըլլալ։

Ի ստորեւ մի քանի մանրամասնութիւններ կուտանք Չինական կենցաղագիտութեան (փօլօթիքա) վրայ, որոնք շահեկանութենէ զուրկ չեն։

Այցելութիւնք. — Չինացւոց համար այցելութիւն մը տալ կամ ընդունիլ ամենածանր գործ մ'է, քանզի սկզբնական այնքան գործողութիւններ ունին, զորս չենք կրնար իսկ երեւակայել։ Բարձրաստիճան անձանց այցելութիւնք ի բաց թողլով՝ բարեկամական այցելութեանց վրայ խօսինք։

Նախ՝ այցելելիք անձին պէտք է որ այցաքարտ (քարթ տը վիզիթ) ղրկես, այդ այցաքարտն կտոր մը՝ կամ լաւ եւս է ըսել, հողմարգելի ձեւով ծալլուած կարմիր թղթէ տետրակ մ'է։ Ծալքերէ մէկուն վրայ պէտք է անունդ գրես, ի ստորեւ աւելցնելով՝ յարգական տարազ մը, հետեւեալ կամ անոր մօտաւոր ձեւով.

« Ձեր անձին անկեղծ ու գորովալից բարեկամն,

Լտ. Ամսաթիւ	Օր ամսոյ		Տճ. Ըսկիհի Էյլիւլ	[illegible]
12	31	Դշ. տյ. Պահք։ Յն*. Գիւտ գօտւոյ Սբ. Աստուածածնի։ Տհ. Մեհլուտ։ Ձայլուն Քուրբանու։ Քրիստափոր Քոլոմպոս երեք նաւով Ամերիկայի ցամաքը կը հանի։ [1492]։	١٢	١٣١

« եւ իւր վարդապետութեան անսասան աշակերտն ձեզ « կը ներկայանայ, իւր պարտականութիւնն ձեզ ընծայելու եւ ձեր առջեւ մինչեւ գետին խոնարհելու « համար։ »

Սոյն այցաքարտն ընդունող բարեկամն իրաւունք ունի, եթէ ուզէ, այցելութիւնը չընդունելու. ենթադրելով թէ ընդունի՝ պարտական է տանը դրան աղջիկը որոշեալ ժամուն, այցելուին սպասել, զանի յարգանօք ողջունել, որոց այցելուն կը պատասխանէ աւելի յարգական ողջոյններով։ Ապա տանտէրը, պէտք է զայցելուն յառաջ հրամցնէ, անոր ցոյց տուած աթոռը բարեւէ, հագուստին ծայրովը սրբէ կամ մաքուր ըլլալն դիտել տայ։

Երկուքն ալ չիփ շիտակ նստելու են, աչքերնին վար, ձեռքերնին ծունկերնուն վրայ, ոտքերնին խաչաձեւ, և բնաւ պէտք չէ որ կռնակնին աթոռին յենարանին տան։

Թէյ կը բերեն, խմել սկսելու համար պէտք է տանտիրոջ նշանին սպասել և գաւաթը անկէց վերջը սեղանին վրայ դնել։

* * *

Նուէր. — Այցելութիւնք յաճախ նուէրով տեղի կ'ունենան։ Այն ատեն այցաքարտին հետ պէտք է ղրկել նաև տետրակ մը՝ յորում նշանակուած լինին

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Էյլիւլ	Ռէպիւլէվվէլ
13	1	Եշ. —է. Սրբոցն՝ Յովհաննու կարապետին և Յոբայ արդարոյն ։ Յն. Սիմէոնի Սիւնոլեցւոյն. Եփեսացւոց պատ-րեմուտ է նոյն ։ Ղալաթիոյ կեդրոնական վարժարանինն բացումը կը կատարուի ։ [1886]	١٣	١٢٢

նուէրն կազմող առարկաներն ։ Եթէ այցելուն նուէրն ամբողջ բերէ, տուած ցուցակն պէտք է անոր երթալէն յառաջ կարդալ։ Ընդհանրապէս նուէրին մէկ մասն ընդունելով՝ միւս մասը ետ կը ղրկեն, տոմսակով մը վար դրածնին յայտնելով ։ Մեծ քաղաքավարութիւն է ամէնքն ալ մերժել, շնորհակալութեան տաձեւ տոմսակ մը ղրկելով. « Ասոնք մարգարիտներ են, անոնց ձեռք դպցնել չեմ համարձակիր ։ »

Սակայն եթէ նուէր տալն քաղաքավարութիւն է, մերժելն ալ միշտ խոհեմութիւն է ։ Չինացիք, Սպանիացւոց նման, միշտ ընծայելու տրամադիր են, բայց ընդունելէ միշտ կ'զգուշանան ։

Այս մասին բաւական ծիծաղաշարժ դէպք մը կը պատմուի ։

Չինացւոյ մը կինը կը մեռնի, ազգականներն ու բարեկամները մինչեւ գերեզմանատուն իրեն կ'ընկերանան և ապա անոր տուն կը բերեն ։ Այրին անօգուտ ջանքեր կ'ընէր, յուղարկաւորները ներս մտցնելու համար. անոնց կ'ըսէր թէ ճաշ մը պատրաստել տուած ըլլալով՝ կ'ուզէր որ բարեկամները հրամմէին ։ Ամէն ոք ներողամտութիւն խնդրելով՝ կը հեռանայ, ի բաց առեալ երիտասարդ մը, այրիին եղբօրորդին, որոյ հագուստին փակած՝ գրեթէ բռնի տունէն ներս կը մտցնէ, Բաւական ժամանակ անցնելէ յետոյ, ե-

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Էյլիւլ	Ռէպիւլէվվէլ
14	2	Ուր. Բջ. պահք. Լտ. Խաչվերաց ։ Մեծն Նաբոլէոն կը մտնէ Մոսկուայի ։ [1812].	١٤	١٣٢

րիտասարդը շատ չի կրնար կենալն հօրեղբօրը յայտնելով՝ կ'աղաչէ որ ճաշը շուտով պատրաստել տալու հաճի ։

Այրին մէկէն կրակ կտրած կը պոռայ. « Ի՜նչ,
« անպիտան, քեզ ճաշի հրաւիրելու քաղաքավարու-
» թիւնը ունեցայ, և դուն ալ չ'ընդունելու չափ քա-
« ղաքավար չե՞ս գտնուիր ։ Կորի՛ր, ապրելու անար-
« ժան ես, քանի որ քաղաքավարութեան օրէնքներու
« անտեղեակ ես, ա՛լ երեսդ տեսնել չեմ ուզեր ։ »

Իրաւ է թէ այս Չինացւոյ մը համար ես քիչ մը ծայրայեղ էր. սակայն խոստացեալ ճաշը պահանջել բացարձակ անքաղաքավարութիւն մ'էր. համբերել պարտաւոր էր, եթէ մինչև իսկ գիշերը սպասել հարկ ըլլար ։

* * *

Նամակ. — Նամակի թուղթն այցաքարտերու նըման կը ծալլեն. ծալքն որքան շատ ըլլայ՝ այնքան մեծ յարգանքի նշան է ։ Պէտք է երկրորդ երեսէն գըրել սկսիլ և ստորագրութիւնն ալ վերջին երեսի վրայ դնել, փոքր տառերով գրելն յարգանաց նշան մ'է ։ Ընդհանրապէս կրկին պահարաններու մէջ կը դնեն. արտաքին պահարանին վրայ կը գրուի հասցէն, իսկ երկրորդին վրայ տառ մը կայ՝ որ կը նշանակէ Նամակը մէջն է ։

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ			
15	3	Շբ. Բէ. Նիկիոյ Սուրբ ժողովոյն երեք հարիւր ութ և տասն հայրապետացն ։ Լր. ա. ժմ. 12. ր. 11։ Պօրդէն ճողմոյէն ։ Առաջին տպարանն հաստատուեցաւ ի Պոլիս . Յիւսկիւտար , [1797] ։	١٥	١٣٤

* * *

Բարեւ . — Երբ երկու բարեկամ իրարու պատահին, դիմացէ դիմաց ծունկի կուգան, մինչեւ գետին կը ծռին, վեր կ'ելնեն և յաջորդաբար երկու կամ երեք անգամ կը կրկնեն ։

« Ինչպէս էք » կ'ըսէ մին, « Շատ լաւ » կը պատասխանէ միւսն , « Ձեր զեղուն երանութեանց շնորհիւ ։ »

Եթէ փողոցի մէջ քենէ մեծ անձի մը պատահիս, ձիէդ կամ պատգարակէ իջնելով՝ պէտք է մէկ կողմ կենալ, գլուխը ծռած առջեւը նայիլ, թեւերը կախած բռնել և համեստ կեցուածքով մը անոր անցնելուն սպասել։

Բնաւ պէտք չէ գլուխը բանալ, մինչեւ իսկ տան մէջ ։

* * *

Խօսակցութիւն . — Չինացին երբ յարգած մէկ անձին հետ խօսի , ո՛չ առաջին և ո՛չ երկրորդ դէմք կը գործածէ ։ Բնաւ ո՛չ ես և ո՛չ ալ դուք կ'ըսէ ։ Միշտ երրորդ դէմք կը գործածէ . օրինակի համար , եթէ ծառայութեան մը համար շնորհակալ պիտի ըլլայ , կ'ըսէ . Նորին մեծապատուութեան իր խոնարհ ծառային մատուցած ծառայութեանց գինը անհունապէս երախտապարտ կը կացուցանէ ։ »

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ			
16	4	✠ Կիր. ԺԵ. Դ. զկնի Վերափոխման ։ Բարեկենդան Ս. Խաչի պահոց։ Ծովու Բարերէր Նախէն ձու։ Ստեփաննոս Արքեպ. Աղաւնի կոչուած՝ Պոլսոյ Պատրիարք կ'ընտրուի ։ [1831] ։	١٦	١٣٥

Ահա՛ Չինական կենցաղագիտութեան վրայ համառօտ ծանօթութիւն մը . եթէ տարիքի , դիրքի և զանազան պարագաներու համեմատ փոփոխուած և բազմապատկուած բոլոր արարողութիւններն մանրամասն պատմել ուզեմք , հատորներ գրել պէտք կ'ըլլայ ։

Թարգմ Ղ. ԱՏՐՈՒՆԻ

ՏԻԳՐԱՆ Ե ՊՕՋԱՃԵԱՆ
—
240 ԵՐԵՍԷ ԲԱՂԿԱՑԵԱԼ
ՃԱՇԱԳԻՐՔ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
ԳԻՆ 4 ՂՐՇ.
ԿԱԶՄԵԱԼ
ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ
ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
ՏՊԱՐԱՆ
ԷՍԿԻ ԶԱՊԹԻԷ ՃԱՏՏԷՍԻ 61
ՀԱՐԻՒՐԻՆ 20 ԶԵՂՉ

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Ցճ. Ռէպիւլ էվէլ	Եէլիւլ
17	5	Բշ. Գէ. Ա. օր պահոց խաչի ։ Ծնունդ Ղազարեան Յովակիմի, հիմնադիր համանուն ճեմարանին։ [1743] ։	١٧	١٣٦

ՄԱՐԴ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀ

Սին կենցաղոյս աղբերն արեան
Մի շիթնով որ առնու յումպ,
Ալ փորձանաց տարափին դէմ
Չէ՛ բնաւ կարող կանգնել թումբ.
Թէ որ կ'ըղձաս անդորր ապրիլ
Պէտք չ'է գայիր յայս աշխարհ.
Զ'է յարկածից զերծ՝ որ յախուռն
Երթայ յարձակ ճանապարհ.
Հաստատամիտ կաց համութեան
Կեդրոնին մէջ ապահով,
Նախ եւ խնդրանք քու մոր բնաւ
Ազդեցութիւն չ'ունելով:
Ափիդ մէջ միշտ արդարութեան
Կա՛լ սուրբ կշիռն ոգեշահ,
Թէ հանդերձեալ դատաստանի
Քննութիւնք քեզ կ'ազդեն ահ:
Անկեղծութեան բո՞յր կը խնդրես
Բնութեան մէջ մարդկային,
Դա՝ մեծութիւն է ըսպասել
Խօլ ատուերէն Փիւնիկին:
Թէ անծրեւի տեղ ի յերկնից
Տեղայր գոհար մարգարիտ,

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Ցճ. Ռէպիւլ էվէլ	Եէլիւլ
18	6	Գշ. դչ. Բ. օր պահոց խաչի ։ Ցն* Մեթոդէոսի հայրապետին. և Քերովբէի վասն տրորելոյ ։ 35րդ տարեդ. գահակալութեան Օսկար Բ. Թագաւորին Շուէտ–Նորվեկիոյ ։	١٨	١٣٧

Մէկ հատն անգամ չ'իյնար երբէք
Յ'արտն անբաղդին ճշմարիտ:
Պակասամիտ մարդուն նախանձ
Կը շարժէ այրն գիտնական.
Զ'ականողիս հէք ջըղջիկին
Կը խտղէ լոյս տուընջեան:
Հանճարեղք իսկ յ'այսմ աշխարհի
Ունին իրենց յատուկ ցաւ,
Կա՞յ խելացի ոք որ յաստիս
Վարէ հա՛մ գիստ կեանք անցաւ:
Առաքինեաց գիտհոյ անթի՛ւ
Անցան գացին կարաւանք.
Ո՞յք ի նոցունց առեղծուածոյս
Գաղտնեացն եղան մեկնաբանք:
Կ'սքանչանաս, երբ կը քննես
Դու արուեստիցն հաստիչ Տէր.
Բայց մի՛ պնդեր գիտնալ թէ է՞ր
Կամ ի՞նչպէս են իւր գործեր:
Այս խուն միտք չ՛են կարող տանիլ
Գաղափարաց վեհ վրսեմ.
Զի ապիկար է այս կշիռ
Ոյդ ծանրութեան ունել դէմ։

Զիւն գետ [Թարգ. ի Թուրք. լեզուէ]

ՍԱՀԱԿ Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ			
19	7	Դշ. դէ. Գ. օր պահոց խաչի։ [illegible] Բանտոտը ։ Գերմանք կը պաշարեն Բարիզ քաղաքը։ [1870]։	ՃԹ	ՃԼԸ

ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑԵԱԼ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐԸ

Հետեւեալ դէպքը տեղի ունեցած է Լոնտոնի մէջ, 1665ի մեծ ժանտախտի ժամանակ։

Աղքատ ջութակահար մը մայրաքաղաքին սալարկներուն վրայ կը թափառէր իւր օրապահիկն հայթայթելու համար. ժանտախտէ չբռնուելու համար մեծ քանակութեամբ ճին (Անգլիացւոց օղին) կը խմէր, և օր մը, չափէն աւելի խմելով, այնքան գինովցաւ որ կորսնցնելով յիշողութիւնը սալարկներուն վրայ տակաւին բածուած մնաց։ Հիւանդութեան տիրած ժամանակ, սովորութիւն էր ամէն գիշեր կառքի մը մէջ ժողվել մեռեալներն և տանիլ զանոնք հասարակաց գերեզմանին մէջ թաղել, Լոնտոնի շրջակաները։

Մեռելաթաղերը հանդիպելով արբեալ ջութակահարին, զայն մեռած կարծեցին և միւս դիակաց հետ կառքը նետեցին՝ առանց նշմարելու բազկացը մէջ ջութակն եւ ուշադրութիւն ընելու իւր շանը՝ որ դիակին կը հետեւէր սրտայոյզ կերպիւ հաչելով։

Թաղերուն վրայ կառքին երերումն, անիւներուն շաչիւնը և շան հաչիւնը, արթնցուցին ջութակահարն, որ ո՛ւր գտնուիլը չկրնալով հասկնալ, սկսաւ ջութակահարել Սկովտիական գեղեցիկ եղանակ մը, ի մեծ հիացում և սոսկում կառապանաց, որք անմիջապէս մոմեր վառելով, երաժիշտը մեռեալներուն վրայ նստած գտան, իւր ջութակին հետ զբաղած։

Ջութակահարն սոյն դէպքով այնքան նշանաւոր եղաւ որ նոյն ժամանակի առաջնակարգ արձանագործներէն մին ջութակահարին և շանը արձանը շինեց, որ մինչեւ ցայսօր Լոնտոնի մէջ կը տեսնուի։

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ			
20	8	✠ Եշ. ոչ. Դ. օր պահոց խաչի։ Ծննունդ Ս. Աստուածածնի ի յԱննայէ։ Եւ ՅՆ*. [illegible]։ Իւսկիւտարի ճեմարանին բացումը ։ [1838] ։	Ի	ՃԼԹ

ԱՇՏԱՐԱԿԻ ՄԸ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉԱՓԵԼ

Բարձր աշտարակի, մինարէի մը և կամ որեւիցէ բարձր առարկայի բարձրութիւնը գիտնալու համար՝ չափել ուզած առարկայիդ քովէն հեռացիր և ծռելով սրունքներուդ մէջէն այն առարկային գլուխը երբ տեսնես, այն տեղ նշան մը դնելով՝ անկէց մինչեւ առարկային խարիսխը չափէ, ասի անոր բարձրութեան հաւասար է։

—

Զուարճալի է հետեւեալն։

Եթէ բարձր լերան մը կամ բլրոյ մը վրայ գտնուիք և սրունքներնուդ մէջէն դիմացը գտնուած գիւղին կամ լերան նայիք, գլխիվայր եղած աչքերնուդ առջև պիտի գայ այն առարկայն, և գեղեցիկ տեսարան մը պիտի վայելէք։

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տն. Ըստ Եկեղ.	Խալտէեց
21	9	Ուր. ուխ. Ե. օր պահոց խաչի։ Լտ. Մոդեստոսի ատե. տուրանցի. Տօմ. Հոռի [30 օր]։ Ծնունդ Ս. Սահակ Պարթեւի հայրապետին, [354]։	իա	ճխ

Տեսարանն աւելի հմայիչ կը լինի, եթէ երկու բարձրութեանց մէջտեղ ծով կամ գետակ մը գտնուի։

ՊԱՂՈՒԹԵԱՄԲ ՋՈՒՐԸ ԵՌԱՑՆԵԼ

Ջուրը ո՛չ համ, ո՛չ հոտ և ո՛չ գոյն ունի, ո՛չ կըծու է և ո՛չ թթու. երբ զտուած լինի՝ փայլուն ու թափանցիկ է։ Ամէն բարեխառնութեան ներքեւ շոգի կ'արտադրէ և սովորական մթնոլորտական ճնշմամբ՝ եռացման կ'ենթարկուի, բայց ճնշումն ջրոյ եռացման այդ կէտին վրայ մեծ ազդեցութիւն կը դնէ, ինչ որ կրնայ հաստատուիլ հետեւեալ փորձով։

Առէ՛ք ապակեայ շիշ մը երկայն վզով և մէջը եռացեալ ջուր լեցնելէ վերջ, բերանը գոցեցէք. մէկ քանի վայրկեանէ վերջ ջուրը կը դադրի եռալէ և ամանին մէջ բնաւ օդ չի մնար։ Եթէ այդ պայմանաց մէջ, ամանն և իր պարունակութիւնն յանկարծ պաղած են, անմիջապէս ընկղմեցէք զայն խիստ պաղ ջրի մէջ, և պիտի տեսնէք որ շիշին ջուրը կ'սկսի եռալ՝ իբր թէ կրակի վրայ եղած ըլլար։

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տն. Ըստ Եկեղ.	Խալտէեց
22	10	Շբ. Բ։ Տօն Եկեղեցւոյ՝ Նաւակատիք։ Յայսմ. Հոռի [30 օր]։ ☾ Վրջ. քառ. ժմ. 18. ր. 26։ Պայծառ առաւօտ։ Առաջին աշխարհաբառ գիրքը տպուեցաւ ի Վենետիկ խօջա Նահապետի տպարանն, [1687]։	իբ	ճխա

ԳԻՏԱԿԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔ

—

ԿՌՈՆՈՍԻ ԾԱՌԸ

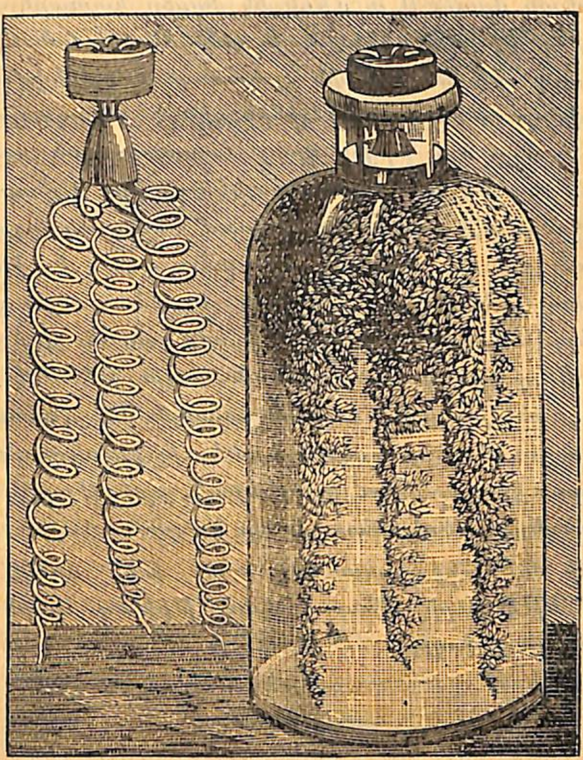

Ինչպէս որ մեր պատկերին մէջ կը տեսնուի, Կռո-

Կտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Թէշրինի Էվվել	
23	11	✠ Կիր. Բ. խաչվերաց. Աշնանամուտ և հաւասարօրն, և լինի տիւ և գիշեր հաւասար. Տճ. Իսթիւալը հարէֆի, որ է աշնանային մուտ, և սկիզբն ... Նե-ղութ։ ◉ Ի Կշիռն. ժմ. 10. ր. 3. Տճ. Պուրճի միզան։ Ռափայէլեան վարժ. բացումը ի Վենետիկ [1836]	٢٣	١٤٢

Նոսի ծառին փորձը յոյժ զուարճալի է և կը կայանայ մետաղական կապարին բիւրեղանալու հիանալի յատկութեան վրայ։ Այս գեղեցիկ փորձը կատարելու համար, պէտք է ունենալ նախ կոնաձեւ աման մը, յետոյ այդ ամանին բերնին հաւասար սունկէ խից մը, որու վրայ հաստատուած լինին զինկէ օձապտոյտ թելեր, և ծայրերը խիցին վրայ հաստատուած պէտք է գտնուին։ Թելերն հաստատելնէս վերջը, 1 լիտր թորուած ջուրի մէջ լուծուած 30 կրամ հասարակ աղին հետ միասին քիչ մը ասէտաթ տը բլօմպ պէտք է խառնել և յետոյ ամանին մէջ լեցունել, ու օձապտոյտ զինկօյի թելերը մէջ կախել գլխու խիցովը լաւ մը շիշը գոցելով։ Ցետ այս գործողութեան հազիւ թէ մէկ քանի վայրկեան կ'անցնի, և ահա ամանին մէջ գտնուած օձապտոյտ թելերը կ'սկսին ծածկուիլ բիւրեղացեալ ու փայլուն կապարներու կտորներով, որ երթալով կ'աճին ու գեղեցկատեսիլ ծառ մը կը կազմեն։

Չի մոռնանք յիշատակել սա թէ՝ զինկէ թելի տեղ՝ եթէ ուրիշ մետաղ կամ թիթեղ գործածէք, փորձը չը յաջողիր։

Կտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Թէշրինի Էվվել	
24	12	✠ Բշ. Գ. Տօն խաչի. Յիշատակ Մեռելոց. Ս. Էջմիածնի զանգակատան աւարտումը, Յակոբ Դ. Կաթողիկոսէ. [1658].	٢٤	١٤٣

Գիւղացիին մէկը խոստովանած միջոցին կ'արտասուէր։ Ինքզինք մեղաւոր կը համարէր՝ դաշտի մէջ կտոր մը չուան գողցած ըլլալուն համար։

— Բարեկամ, կ'ըսէ խոստովանահայրը, հանդարտէ, յանցանքդ այնքան մեծ չէ։

— Ո՛չ, տէր հայր, ամէն բան չի խոստովանեցայ, այդ չուանը…։

— Է՛հ, ի՞նչ էր այդ չուանը։

— Կովին վզէն կապուած էր, և կովն ալ միասին եկաւ։

* * *

Փիլիսոփային մէկը իւր աղջիկը կնութեան տուաւ միշտ իրեն դէմ ոխերիմ թշնամութիւն ընող անձի մը։ Անոր հարցուցին թէ՝ ինչո՞ւ այդպէս ըրիր։

— Որովհետեւ պատասխանեց փիլիսոփան, աշխարհիս մէջ գտնուող ամենէն չար կինը տուի անոր, և կարծեմ թէ ասկէ աւելի լաւ կերպով չէի կարող վրէժըս լուծել։

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

Պղինձ եւ արոյր (բիրինճ) ոսկեզօծելու ջուր

Առէք 21 դրամ ժանտաջուր (կիւհէրչիլէ թէզապը) և 18 դրամ զուտ թուզ ռուհը մէկ շիշի մէջ լեցուր, և

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ռումի Էյլիւլ	Խըզըր
25	13	Գշ. Կէ. Տօն Եկեղեցւոյ ։ Նշանաւոր պատմաբան և գրագէտ Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան վախճանի ։ [1776] ։	٢٥	١٤٤

14 տրամ ալ զտեալ ջուր աւելցուր, որ ընդամէնը 52 տրամ կ՚ըլլայ ։ Ցոյն խառնուրդին մէջ 5 տրամ 24 ատիճան (այար) զուտ ոսկի դիր, և մաղմաղ կրակի վրայ դիր որ ոսկին ամբողջովին հալի, և մինչեւ որ կարմիր կամ դեղին մուխը հատնի կրակին վրայ թող ։ Ցետոյ կրակէն վար առնելով մեծկակ ապակեայ կամ խեցեղէն (չինի) ամանի մը մէջ լեցուր՝ միայն լաւ զգուշութիւն ընելու է, որ խառնուրդը պարպած ժամանակ՝ յատակը նստած արծաթի փոշին — եթէ գըտնուի — միասին չի պարպէք, յետոյ 2 օխա զտեալ ջուր և կէս օխայ ալ մաքուր պի քարպօնաթ տը սուտ աւելցուցէք անոր վրայ և վերստին կրակի վրայ երկու ժամու չափ եփեցէք, որով ոսկեզօծելու ջուրը պատրաստած կը լինիք ։ Ոսկեզօծելիք իրդ՝ (ինչ որ ալ ըլլայ՝ պէտք է շատ մաքուր ըլլայ և մանաւանդ իւղի աղտ կամ հետք պէտք չէ որ գտնուի անոր վրայ), մետաղեայ թելի մը կապելով՝ այդ ջրին մէջ թողուլ, և քիչ մը յետոյ մաքուր և գեղեցիկ կերպով կ՚ոսկեզօծուի ։ Եթէ ոսկեզօծելիք իրդ մեծկակ է, պէտք է քիչ մ՚աւելի ժամանակ թողուլ ջրին մէջ ։

Սոյն գործողութենէն վերջը մետաղին գոյնը անոզորկ (սօլուգ) կ՚ըլլայ, իսկ թէ որ վրան յղկիչով (մասկալայ) շփելու ըլլաք, այն ժամանակ կ՚սկսի փայլիլ ։

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ռումի Էյլիւլ	Խըզըր
26	14	Գշ. Դչ. Պահք. Տօն Եկեղեցւոյ ։ Ցն* Խաչվերաց և դահ ։ Թուրքիոյ Հայ եկեղեցեաց մէջ Ներսէս Ե. կաթուղիկոսի անունը յիշատակուիլ կ՚սկսի ։ [1844] ։	٢٦	١٤٥

ՊԱՆԱՄԱՅԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

1892-93 տարւոյ նշանաւոր անցքերէն մին եղաւ Պանամայի ջրանցքի ընկերութեան խնդիրը, որ ոչ միայն Ֆրանսայի՝ այլ եւ ամբողջ աշխարհի ուշադրութեան և հետաքրքրութեան ընդհանուր առարկայ եղաւ ։

Մեք աւելորդ կը համարինք աստ երկարօրէն նոյն ընկերութեան վարիչներու և հիմնադրաց կաշառատուութեան և կաշառառուներու դատաստանի եւ հարցաքննութեանց պատմութիւնն ընել, բոլոր լրագիրք մանրամասնօրէն պատմեցին երկու տարիէ ի վեր, այլ կը բաւականանանք նոյն ընկերութեան հեղինակաց և գլխաւոր դեր կատարող անձանց պատկերները դնելով՝ ջրանցքին բացման արուեստական մասին վրայ համառօտակի քաղուածք մը ընել, Ֆրանսերէն Ռըվիւ Անսիքլօբէդիք անուն նշանաւոր հանդէսէն ։

1879էն առաջ, Պանամայի պարանոցն, արդի ջրանցքին բացուելիք տեղուանքն ընդարձակ եւ կոյս անտառներով ծածկուած էր, որոնց մէջէն կ՚անցնէր Խաղաղական ովկիանի եզերքէն Անտլանտեանին եզերաց միացնող երկաթուղին, որ յետոյ Պանամայի ջրանցքը բացող ընկերութեան կողմէն գնուեցաւ ։

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Րէպիւլ էվէլ	Խըտրէլէզ
27	15	Եշ. դ. Տօն Եկեղեցւոյ: Ստեփան էֆ. կայսերական ֆերմանով Բողոքական Հայոց առաջին ազգապետը կը լինի. [1843]:	٢٧	١٤٦

Երբ Բարիզու մէջ Բանամայի պարանոցին մէջ ջրանցք մը բանալու խնդիրը ուսումնասիրող Գիտնոց կաճառը գումարուեցաւ, դեռեւս ոչ ոք գիտէր պարանոցին երկրաբանական ճշգրիտ դիրքը. կաճառին անդամոց ձեռքը գտնուած աշխարհացոյց տախտակները փոքր ծաւալով քարտէսներէն օրինակուած ու մեծցուած էին, և ամենեւին ճշգրիտ ծանօթութիւն մը չէին կրնար տալ:

Վերոյիշեալ երկաթուղին Բանամայէն սկսելով Քոլոն քաղաքը կը յանգի Ատլանտեանի եզերքը 76 քիլօմէթրոյ երկարութեամբ:

Քոլոն՝ լաւ ու գեղեցիկ քարափներ և արուեստական քաղաքի մը երեւոյթն ունի 4000 բնակչով, ճախճախուտ կղզւոյ մը վրայ շինուած ըլլալով շատ վատառողջ է իր օդը. իսկ Բանամա, որուն անունը այնչափ լսուեցաւ, Խաղաղականի եզերքը, ժայռոտ հրուանդանի մը ծայրը շինուած է և 15,000 բնակիչ ունի. Իր օդը շատ առողջ է: Այս երկու քաղաքաց ուղղակի գծով հեռաւորութիւնն է 60 քիլոմէթր.

Անտեան լերինք պարանոցը կը կտրեն ափանց զուգահեռականութեամբ: Լերանց այս շղթայն աւելի Խաղաղական ովկիանոսին ափանց մօտ է քան թէ Ատլանտեանի, Բանամա քաղաքէն 15 քիլոմէթրօ հեռաւորութեամբ կանցնի և այդ 15րդ քիլոմէթրին վը-

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Րէպիւլ էվէլ	Խըտրէլէզ
28	16	Ուր. այ. Պահք. Տօն խաչի: Ծառերուն ջուրը կ՚սկսի պակսիլ. 31րդ տարեդ. ծննդեան Քարլոս Ա. Թագաւորին Փորթուկալի.	٢٨	١٤٧

ՖԷՐՏԻՆԱՆ ՏԸ ԼԷՍԷՊՍ

Եր. ցեր. 11.51 **Սեպտեմբեր [30] Խլուլ** Եր. գիշ. 12, 9

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ռեպիւլ Էվվել	Խոսրովեան
29	17	Շբ. ու. Տօն խաչի։ Ս. Թէոդ [30 օր]։ Ղո. Մեծա-ռեկ հրեշտակապետին։ ⊕ Ծն. լս. ժմ. 14. ր. 10։ Առաւօտեան առաւօտ։ Երուսաղէմի Ս Յակոբեանց վանքը Յունաց ձեռքէն կ'ազատի։ [1659]։	٢٩	١٤٨

րայ կը բարձրանայ Բուլէպրա լեռը, որ ծովուն մակերեւոյթէն 190 մէթր բարձրութիւն ունի։ Գ. Ֆէրտինան տը Լէսէբսի գործը աւրող, հաշիւները տակն ու վրայ ընող գլխաւոր կէտն այս լեռն է։ Ամբողջ պարանոցին մէջ ամենէն բարձր լեռն է Չէրրո Սէն Նոմպրէ, 311 մէթր բարձրութեամբ։ Ատլանտեանի աւազանին վրայ բազմաթիւ գետակներ կան որք Ռիօ Չակրէս գետը կը թափին, որուն ակունքը դեռ չեն գտնուած. Ռիօ Չակրէսը ջուրց աճեցման միջոցին արտակարգ արագութեամբ կը հոսի՝ մեծ քանակութեամբ ջուր տեղափոխելով։

Ինչպէս ըսինք շատ համառօտ քարտէսներու վրայ հիմնուելով՝ Կաճառին մէջ շատ տարտամ կերպիւ կըրնային գնահատել ջրանցքին բանալու համար հանուած հողին քանակութիւնը, և մանաւանդ այդ հողին հանելու փորելու համար պէտք եղածք ժամանակը չէին կրնար գիտնալ, քանի որ հողին տեսակը ինչ՞ բաղկացած ըլլալն չէին գիտեր։ Ուստի 1878 ին սոյն Կաճառի կողմէն կարգուած միջազգային յանձնախումբ մը, որ երկրաչափներէ եւ շինութեանց ձեռնարկուներէ կը բաղկանար, Բանամա գնաց և մինչեւ 1880ի փետրվար ամիսը հոն աշխատելով՝ հաշուեց թէ՝ հանուելիք հողը շուրջ վեց ու կէս միլիոն խորանարդ մէթր պիտի ըլլայ։ Իսկ հողին տեսակն՝ որ ժայռոտ ըլ-

Եր. ցեր. 11,48 **Սեպտեմբեր [30] Խլուլ** Եր. գիշ. 12,12

Լտ. Սեպտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ռեպիւլ Ախըր	Խոսրովեան
30	18	✠ Կիր. ԲԺ. Բ. զկնի խաչի։ Բարեկենդան Վարագայ խաչի։ Ղո. Տօն սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ ի ստհման Հռովմայ և Նեապոլսէ, և Հերոնիմոսի վարդապետին։ Տն Լեդեւաներ։ [30 օր] Արմաշու Դպրեվանուց բացումը։ [1889]։	١	١٤٩

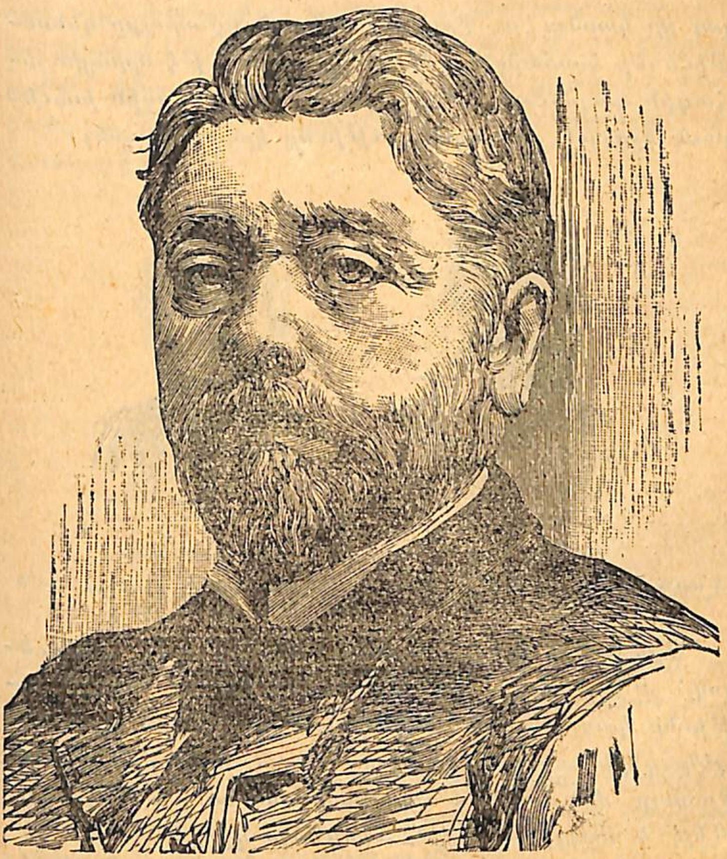

ԷՅՖԷԼ

Եր. ցեր. 11,45 **Սեպտեմբեր [30] Էյլուլ** Եր. գիշ. 12.15

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Րեպիւլախըր	Խտրէլէզ
1	19	Բշ. Ժէ Պահք. Սրբոցն Մամասայ, Փիլիկտիմոնի եւ Սեմէոնի սիւնակեցւոյն : Լտ. Հոկտեմբեր : Հր. Թշրէ [30 օր] և տարեմուտ 5655 Իսրայէլեան նոյն. տօն է նոյն ամսոյ Երկուքն :	٢	١٥٠

տալ կը կարծուէր , Քուլէպրա լերան շրջակայքը քննութիւններ կատարուելով՝ հասկցուեցաւ թէ մրրային ահագին կազմուածք մ՚էր . յետոյ 1884ին հողին խաւերուն ճշգրիտ դասակարգութիւնը կրցաւ կազմել :

ՇԱՐԼ ՏԸ ԼԸՍԷՊՍ
Վարիչ Բանամայի ընկերութեան

ԺՈՐԺ ԳԼԷՄԱՆՍՕ
Ամբաստանիչ ընկերութեան

Այս յանձնաժողովին տեղեկագրոյն վրայ հիմնուելով՝ Բանամայի Անդրովկէանեան Ջրանցքի ընկերութիւնը կազմուեցաւ : Ֆէրտինան տը Լէսէբս այդ տեղեկագիրն ուսումնասիրելով՝ հարթ տափարակի վրայ ջրանցք մը բանալու որոշումը տուաւ , և Պարոնայք Վիշէ և Ռըքլիւ շինեցին անոր ծրագիրը :

Ջրանցքը հարաւ-արեւմուտքէն՝ Բանամայէն հիւսիս

Եր. ցեր. 11,42 **Սեպտեմբեր [30] Էյլուլ** Եր. գիշ. 12,18

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Րեպիւլախըր	Խտրէլէզ
2	20	Գշ. ԺԸ. Պահք. Սրբոց կուսանացն Փեփրոնեայ եւ Մարիանեայ և Շուշանայ դստեր մեծին Վարդանայ : Հնտախտ ծագեցաւ ի Կ. Պոլիս. [1847] :	٣	١٥١

արեւելք՝ Քոլօն պիտի ուղղուէր և մերձաւորապէս պիտի հետեւէր երկաթուղւոյ գծին , որովհետեւ երկիրը գրեթէ խիտ անտառներով ծածկուած ըլլալուն , երկաթուղւոյն գծին ուղղութիւնն աւելի շտկուած կը համարուէր :

ՖՈՆԹԷՆ ՄԱՐԻՈՒՍ
Վարիչ Բանամայի ընկեր.

ՌՏՕԼՖ ՌԷՅՆԱԽ
Սեղանաւոր

1884 յուլիս 23ին ընկերութիւնը իւր բաժնետեարց ընդհանուր ժողովոյն մէջ աշխատութեանց հետեւեալ ծրագիրը մատոյց :

Ջրանցքը 75 հազարամէթր երկայնութիւն , ծովու միջին մակերեւութէն 9 մէթր խորութիւն և 22 մէթր յատակի լայնութիւն պիտի ունենար :

Եր. ցեր. 11,39 **Սեպտեմբեր [30] Օրաւ** Եր. գիշ. 12,21

Կտ. Հոկտեմբ	Օր ամսոյ		Ցե Ընդհանրական	Խաւարակոր
3	21	Դշ. Գկ. պահք։ Հր. ծով ղեկ. ոգոնման Գերմանիոյ որդ-ւոյ Աւէլլամայ։ Գուգլ կերէմ ֆուրնոտաւը։ Հրդեհ մեծ յՆէնի գարու, այրեցաւ ամբողջովին. [1839].	Է	ՃԵԲ

Բանամայի նաւահանգստին մէջ մակընթացութեան դուռով մեծ մաղ մը պիտի դրուէր Խաղաղական ովկիանոսին մակընթացութեանց միջոցին նաւուց երթևեկը չդադրեցնելու համար։

Բանամայի և Գոլոնի մէջ մեծ նաւահանգիստներ

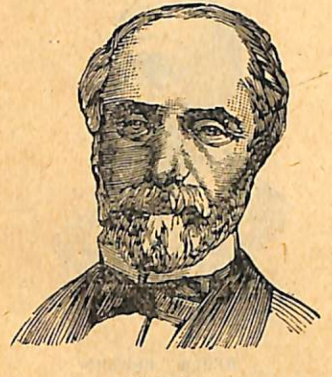

ՖՐԷՍԻՆԷ

Նախկին Պատերազ. գործ. նախ.

ԱՆՏՐԻԷՕ

Նախկին Ոստիկան. Տեսուչ

պիտի շինուէին։

Ջրանցքին մէջ տեղը, ի Թավէրնիյա, 5 հազարամեթր երկայնութեամբ նաւակայք մը պիտի շինուէր։

Ի Պամպօա, թումբ մը պիտի շինուէր, Ջակրէս գետին յորդումը կանոնաւորելու համար։

Եր. ցեր. 11,36 **Սեպտեմբեր [30] Օրաւ** Եր. գիշ. 12,24

Կտ. Հոկտեմբ	Օր ամսոյ		Ցե Ընդհանրական	Խաւարակոր
4	22	Եշ. Դշ. պահք։ Սրբոց Հայրապետացն Բարսղամու, Անթիմոսի և Երանոսի։ Կոստանդնուպոլսոյ կ'ոչուի Եռբոլ։	Օ	ՃԵԳ

Սակայն Քուլէպրայի լեռնադաշտը հաշուի չէր առնուած, և այդ լեռնադաշտէն արտահանելի համեմատելի հողը համեմատօրէն հաշուի առնուած չլինելով՝ ոչ թէ $62\frac{1}{2}$ միլիոն խորանարդ մեթր հող պիտի հանուէր, այլ 110 միլիոն և 10 միլիոն ալ Ջակրէսի համ-

ՏԷՐՈՒԼԷՏ

ՏԸ ԼԱՀԷՅ

Ամբաստանիչք Բանամայի Ընկերութեան

բան փոխելու համար, որով 120 միլիոն խորանարդ մեթր հող հանուելու էր։

1885ին, տարակոյսներն ու կասկածները երևան գալ սկսած էին և Ֆրանսական կառավարութիւնը Պ. Ռուսօ երկրաչափը Բանամա ղրկեց, գործին վրայ ման-

Լռ. Հոկտեմբր	Օր տարւոյ		Տճ. Ռեպիւլէվվէլ	Էյլիւլ
5	23	Ուր. տէ. Պահք։ Յն* Յղութեան Յովհաննու Կարապետին. Ծառայական տէրունները չ'ունին տեղի. Թիֆլիզի մեծ Երկրաշարժը. [1804].	٦	١٥٤

բամասն տեղեկութիւն մը բերելու համար. Այդ միջոցին ընկերութիւնն ալ պարանոցին մէջ աշխատութիւնները վարող Պ. Տինկլէրը հրաժարեցնելով՝ Պ. Պուայէէն հոն ղրկեց Պ. Ժաքէին հետ, որ կառավարութեան կողմէ Պ. Ռուսօյի յանձնուած պաշտօնն ունէր ընկերութեան կողմէն.

ՍԱՆ ԼԸՌՈՒ

ՀԷՆՐԻ ՔՕԹԻՒ

Նոր երկրաչափներն ամէնքն ալ հարթ երեսի վրայ որոշեալ պայմանաժամով և այնչափ սակով ջրանցք մը շինելն անկարելի գտնելով՝ սահանքներով ջրանցք մը շինելու որոշում տուին։

Լրագիրները գովեցին Պ. Պուայէէի փութաջանութիւնը, որ Պ. Լէսէբսի որոշած պայմանաժամին մէջ ջրանցքը աւարտելու համար այնչափ աշխատեցաւ։ Ծրագիր մը ներկայացուց, որով Քուլէպրայի բարձրա-

Լռ. Հոկտեմբր	Օր տարւոյ		Տճ. Ռեպիւլէվվէլ	Էյլիւլ
6	24	Շբ. տն. Սրբոցն՝ Գէորգայ զօրավարին, Ադոկտոսի և Ռոմանոսի երգեցողին. Յն* Գիւտ Պատկերէ Սրբոյ Աստուածածնի։ Նաբոլէոն Պոնաբարթ յետս կը նահանջէ Մոսկուայէ. (1812].	٧	١٥٥

ւանդակին վրայէն պիտի անցնէր և երկու կողմը գտնուած ջրաբաշխական վերելակներով նաւերը մէկ կողմէն միւսը պիտի փոխադրուէին։ Վերելակները Օպիսբօ գետին ջուրերովը պիտի գործէին։

Բայց այս ծրագիրը չընդունուեցաւ, թէպէտ 800 միլիոն ծախք հաշուած էր։ Պ. Պուայէէ ուրիշ ծրա-

ՀԷՐՑ
Միջնորդ սեղանաւորի

ԱՌԴՕՆ
Սեղանաւոր

գրեր ալ պիտի մատուցանէր, այլ դեղին տենդի հիւանդութեան զոհ գնաց։

Ընկերութիւնը նոր ուսումնասիրութեանց ձեռնարկեց և Պ. տը Լէսէբս 1887ի յուլիսին պարտաւորեցաւ բաժնետարց ժողովոյն ներկայացնել ծրագրոյն փոփոխութիւնը, որ Պ. Էյֆէլի ծրագիրն էր։ Ջրանցքին խորութիւնը 9էն 8,25ի կ'իջեցնէին և Քուլէպրայի

Լտ. Հոկտեմբ | Օր ամսոյ | Տճ. Ռէպիւլախըր | Խըտրէլլէզ

7 | 25 | ☩ Կիր. տչ. Դ. զկնի խաչի. Տօն Վարագայ խաչի։ Ա. Կիւրակէ Է. Շաբաթուց։ Հարսանիք. Ոտնլուացը [Ճաշոց] Ճ'ոյոյն Երեւոյ. ☽ Առ. քառ. ժմ. 5. ր. 8։ Պարզ և պայծառ. | 8 | 157

լերան վրայ 4,2 հազարամէթր երկայնութեամբ պիտի անցնէր ջրանցքը և երկու կողմերէն հինգական սահանքներու միջոցաւ նաւերը պիտի փոխադրուէին։ Այս փոխադրութեանց համար պիտի գործածուէին Զակրէս գետի ջուրերը՝ բարձրացնող մեքենաներու միջոցաւ։

Բայց այս ծրագիրը շատ ուշ մնացած էր. գործը հաշուայարդարութեան մնաց։

Մինչեւ այն ատենը, Բանամայի պարանոցի մէջ Քօլօնի, այսինքն Ատլանտեանի կողմէն ճիշդ 22 քիլոմէթր տեղ ջրանցքը բացուած էր, ինչպէս և Բանամայի, այսինքն Խաղաղականի կողմէն 10 քիլոմէթր։ Միայն մէջտեղի Քուլէպրայի լեռը և 10 քիլոմէթր տեղ կը մնար բացուելու։

Հաշուայարդարին կողմէ կարգուած գիտական յանձնախումբը տեղւոյն վրայ ուսումնասիրութիւն մը կատարելով նոր ծրագիր մը բերաւ, որ քիչ շատ կը մօտենար 1879ին, ընկերութեան կազմուած միջոցին Պ. Կոտէն տը Լէբինէյի ծրագրոյն։ Յանձնախումբը իւր ծրագրով կ'առաջարկէ 20 քիլոմէթրոնոց բարձրաւանդակ ջրանցք մը շինել Քուլէպրայի լեռնադաշտին վրայ։ Եւ այս արուեստական ջրանցքին ջուրը պիտի մատակարէր Ռիօ Զակրէս գետը։

Այս արուեստական ջրանցքէն Ատլանտեանի կողմը պիտի իջնուէր կրկին սահանքով 10 մէթրոնոց աստիճա-

Լտ. Հոկտեմբ | Օր ամսոյ | Տճ. Ռէպիւլախըր | Խըտրէլլէզ

8 | 26 | Բշ. Բն. Սրբոյն Դաւթի Դվնեցւոյն, և Սրբոց վկայից Ղամբէոսի և Ղամբէուհեայն։ Յն. Նիկոմ. Յովհաննու Աւետարանչին։ Հրդեհ յԱրմաշ, գիւղին և վանուց կէսը այրեցաւ. [1888]. | 9 | 157

նով մը և 11 ու 8 մէթրնոց երկու պարզ սահանքներով։

Յանձնախումբն իւր ծրագրոյն մէջ կը պահէ դարձեալ յատակի 22 մէթր լայնութիւնն և կ'որոշէ $8^1/_2$ մէթր խորութիւն։ Եւ կը յուսայ թէ՝ այս ընթացքով 42,400,000 խորանարդ մէթր հող փորել պէտք պիտի ըլլայ 900,000,000 Փրանքի ծախքով մը։ Եթէ ընկերութեան պարանոցին մէջ ունեցած բոլոր գոյքն ալ ի միասին առնուին։ Այդ պարագային մէջ խկ ութ տարի պէտք պիտի ըլլայ ամբողջ գործն աւարտելու համար։

Ինչպէս կը տեսնուի, այս ծրագիրն ալ հին ընկերութեան հաշուայարդարութեան յանձնուելէն առաջ մատուցած ծրագրոյն մօտ է։ Նոյնպէս մօտերս ժաքմէն և Սօզա ծրագիր մը ներկայացուցած են որ միայն բարձրաւանդակ ջրանցքին երկայնութեամբ կը տարբերի։

Այժմ հոս նշանակենք զանազան ծրագիրներն իրենց փորուելիք հողոյն երևակայած ծախուց գումարներովն ու գործադրութեան պայմանաժամերով։

1879 Փիտնոց Կաճառին Պ. տը Լէբինէյի ներկայացուցած ծրագիրը։

Փորուելիք հող	Ծախք Ֆր.	Պայմանաժամ
8,553,000 խոր. մէթր	500.000,000	6 տարի

Վիզ եւ Ռըքլիւ պարոնայց հարթ տափարակի ծը-

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Րէպիւլէվվէլ	Խասըմ
9	27	Գշ. Բէ. Սրբոցն՝ Եւստաքէոսի և կնոջն Թէոփիստեայ, և երկուց որդւոց. և սրբոց կուսանացն՝ Երմոնեայ և Նեքտառինեայ։ Զիքակօյի սոսկալի հրդեհը. այրեցաւ ամբողջովին, [1871]։	١٠	١٥٨

րագիրն, ընկերութենէն ընդունուած. Նախ՝

Փոխուելիք հող	Ծախք Փր.	Պայմանաժամ
62,500,000 խոր. մեթր	300,000,000	4 տարի

Ապա՝

Փոխուելիք հող	Ծախք Փր.	Պայմանաժամ
120,000,000 խոր. մեթր	1,044,000	12 տարի

Ցաշուսյարդարին կազմած վերջին յանձնաժողովոյն ծրագիրը։

Փոխուելիք հող	Ծախք Փր.	Պայմանաժամ
42,400,000 խոր. մեթր	900,000,000	8 տարի

Ժաքմէն և Սօզա պարոնայց ծրագիրը։

Փոխուելիք հող	Ծախք Փր.	Պայմանաժամ
41,714,000 խոր. մեթր	600,000,000	8 տարի

Վ. ԳԱԼԲԱՔՃԵԱՆ

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սեպտեմբեր ամսոյ մէջ

Սոյն ամսոյ մէջ կամաց կամաց կանանչեղէնները կը թոռմին, իսկ եթէ անձրեւ գայ, ծառերուն արմատները նորէն հիւթ կը ժողուեն ու պտուղներուն մեծ

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Րէպիւլէվվէլ	Խասըմ
10	28	Դշ. Ճչ. պահք։ Հր. [illegible], [illegible], որ է Զօրավոր դպրոցը, և է [illegible]։ Սկիզբն մեծ սովուն փոքր Ասիոյ մէջ։ [1873]։	١١	١٥٩

մասը կը հասուննան։ Երկրագործին ընելիքները շատ են այս ամսուն մէջ, և գլխաւորապէս երկուքի կը բաժնուի. — Առաջին՝ նոր տարւոյ մէջ յառաջ եկած բերքը քաղել, համբարել, ու ցանելիք հունտերը մաքրել, օտար ու անպիտան սերմերը զատելէն ետքը՝ մասնաւորապէս ցորենը ծեծելու ու մաքրելու է, եւ ասոր համար պէտք ըլլալիք արտը պարարտացնելով՝ անոր մէջ ցանելու է սերմը առնուելիք արմտիքները. մասնաւոր խնամք տանելով միշտ պարարտութիւն խառնելու է, որ հողը չի տկարանայ։ Անասնոց համար հնձուած խոտերը պէտք է լաւ չորցնել որ չի լմկին, և կամ չի բռնկին։ Այն արտին մէջ, ուր ձմեռուան արմտիք պիտի ցանես, պէտք է նախապէս պարարտացնել աղբ ու կիր խառնելով։ Նախ պէտք է սերմանել հաճարը, կանեփը, յետոյ գարին, վարսակը. իսկ ցորենը սեպտ. 15էն մինչեւ նոյեմբերի վերջերը ցանելու է։ Ցորենը ցանելէն առաջ կրաջրէ (քիրէճ սույու) պէտք է անցնել։

Երկրորդ. այգեկութքն ընդհանրապէս ամսոյս մէջ կ'ըլլայ, ուստի պէտք է ջանալ որ անձրեւները չի սկսած խաղողները կթել։ Եթէ նոր տնկուած որթեր ունիս՝ ջրոտ տեղերէ հանուած հողերով անոնց արմատները լեցնելու է որ պօրանան։

Գետնախնձորները հանելու համար սպասելու է որ

Եր. ցեր. 11,17 **Սեպտեմբեր [29] Իլուլ** Եր. գիշ. 12,43

Լու. Ծնունդ	Օր ամսոյ		Տճ. Թուականին	Հայկական
11	29	Եշ. Գ. Սրբոց իշխանացն Սահակայ և Համազասպայ։	١٢	١٦٠

տերեւները չորնան. պահելու համար պէտք է չոր ու հովոտ տեղ տարածել. բայց շատ տաքէն ալ զգուշանալու է։

Ոչխարները խոնաւ տեղուանք պէտք չէ արածել, վասն զի ամառուընէ ետքը վրանին ցօղ իջած խոտերը վնասակար են։ Երբ օդերը զով են՝ կովերը ինչուան երեկոյ կրնան արածել, բայց զանոնք առաւօտուն դուրս չի հանած, նոյնպէս երեկոյներն ալ պէտք է կըթել, այս կովերուն դեռ կրնաս կանանչ խոտ տալ։ Ցուրտերը սկսելուն ձիերը չոր տեղուանք փոխադրելու է, եզներուն ալ խոտ ու բուսոց արմատներ տալոն առենդ հետը քիչ մը աղ ու ճաւար (պուլղուր) խառնելու է։ Բրդոտ կենդանեաց ալ՝ մանաւանդ ոչխարներուն ամէն առաւօտ դուրս հանելէն առաջ կըտոր մը վարսակ տալու է։

Սոյն ամսոյ 20էն սկսեալ մեղուի փեթակները պէտք է կթել և մեղրը մոմէն զատել. բայց պէտք չէ մեղրին ամէնն ալ առնել փեթակէն, որպէս զի մեղուներն իրենց կերակուրէն զրկուած կարծելով՝ ուրիշ յարմար տեղ երթան, մանաւանդ ձմրան պաշարի համար թողելու է։ Այս ամսուն մէջ կարագը, և ոչխարներու դմակը (գույրուգ) հալեցնելով աղելու է, որովհետեւ այս եղանակին մէջ շինուած կարագը՝ ուրիշ ժամանակ

Եր. ցեր. 11,15 **Սեպտեմբեր [30] Իլուլ** Եր. գիշ. 12,45

Լու. Ծնունդ	Օր ամսոյ		Տճ. Թուականին	Հայկական
12	30	Ուր. տն. Պահք։ Յն. Տօն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ։ Տճ Գուռ Ձերիֆ ֆուրքանու։ ... Գանձակ քաղաքի կործանումը երկրաշարժէ։ [1139]։	١٣	١٦١

շինուածներէն շատ աղէկ և ձմրան մէջ լաւ կը դիմանան։

Պտղոց պարտէզ. — Ամէն տեսակ պտղատու ծառերուն աւելորդ ճիւղերը և արմատներուն քովէն բուսած մանր բողբոջները պէտք է կտրել։ Նոր տնկուած և բաւական ուժովցած պտղատու ծառոց տունկեր եթէ կան, տեղերնուն հանելու և արմատնին կտրելով նորէն տնկելու է։ Եթէ այս ամսոյ մէջ անձրեւ չի գայ, ծառերուն ջուր տալու է։ Պէքրաշի և Կելին Եամաղը կոչուած խաղողի որթերէն չէլիկ ընելու ժամանակն է։

Ծաղկանց պարտէզ. — Ծաղիկներուն սերմերը ցանելը շարունակելու է, սոյն եղանակին մէջ բացօղ վարդերուն պարարտութիւն տալու է։ Սարտէնիա եւ Մինէ կոչուած ծաղիկներուն սերմերը պէտք է բրցընել։ Ծաղիկ տուող ամէն տեսակ սոխերը, նաև աշնան ծաղիկներէն եթէ չտնկուածներ կան, տնկելու է։ Տաշտաթաղ եղած մեխակները՝ եթէ արմատքշած են, պէտք է զատել. լիմոնի և նարնջի թաղարները պէտք է ջերոցները քաշել և պարտէզի հողերուն մէջ խառնել՝ աղբ, անտառի հող, ծառի չոր տերևներ, կաւոտ հող, որպէս զի ձմեռուան մէջ ասոնք փտտելով՝ բուն հողուն հետ խառնուին ու զանիկայ պարարտացնեն և գարնան բոյսերը լաւ կը ծաղկին։

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ըսկիխասըմ	Զիլկադէ
13	1	Շբ. տ̄է. Սրբոց եօթանասուն և երկու աշակերտացն Քրիստոսի։ Յն. Անանիայ առաքելոյն։ Պող. պօղոսմոս ֆուրթունասը ։ Ս. Էջմիածնի Գէորգեան Ճ. մարանի բացումը ։ [1874]։	١٤	١٦٢

Բանջարեղինաց պարտէզ. — *Ձմրան համար պահուելիք սոխերը հանելով արեւուն մէջ չորցնել պէտք է, յետոյ կապեր շինելով կախելու է ։ Տեղ տեղ ուժով ըլլալու համար գետնախնձոր կը տնկեն և վրան հողով կը ծածկեն ։ Կարմիր բողկ, Թրթնջուկ, աղցան, կարոս կը տնկուի ։ Խիտ ցանուած շոմիններէն շատերը հանելու է ։ Կաղամբի տունկերուն արմատները հողով ծածկելու է ։*

Թէ ի՞նչպէս պէտք է պահել ցանուելիք հունտերը

Ցանուելու յատկացեալ հունտերը շատ լաւ կը պահուին իրեց հասկերու, պատեաններու և կեղեւներու մէջ. Պէտք չէ լաւ մը գոցուած տեղ պահել, որովհետեւ անոնք կեանք ունին և հետեւաբար օդն ալ իրենց համար անհրաժեշտ է ։

Ֆիլիպ Միլլէր, հազարի, ազատքեղի և սոխի հունտեր առնելով՝ մէկ մասը լաւ մը գոցուած ապակիէ սրուակներու (շիշէ) *և միւս մասն ալ տաք սենեակի մը մէջ կախուած պարկերու մէջ պահեց. այս սենեակները շատ օդասուն էին ։*

Յաջորդ գարնան, երկու հունտերէն ալ միևնոյն ածուին մէջ ցանեց ։ Պարկով պահուած հունտերը կատարելապէս յաջողեցան և լաւ հունձք տուին, իսկ

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ըսկիխասըմ	Զիլհիճէ
14	2	✠ Կիր. տն. Դ. գիւտի խաչի։ Բ. Կիւրակէ եօթն շաբաթուց։ Հարսանիք։ Փալամուտները [ֆարս պալըղը] կը սկսին գալ ։	١٥	١٦٣

սրուակին մէջ պահուածներէն միայն մէկ հատը ծլեցաւ ։ Երկու տարի յետոյ, նոյն հունտերուն մնացեալներն ալ ցանեց, պարկով պահուածներուն ամէնքն ալ բողբոջեցան, մինչդեռ սրուակներու մէջ պահուածներէն և ոչ մէկը ծլեցաւ ։

Եթէ հունտերը թղթէ պարկերու մէջ պահուին, գնդասեղով ծակծկելու է ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԷՏՔ Է ՔՆԱՑՆԵԼ ՏՂԱՔԸ

Կան շատ տգէտ ծնողքներ՝ որոնք իրենց տղոց չի քնանալը տեսնելով՝ անոնց օղի, գինի կամ մեկոնի օշարակ (խաշխաշ շուրուպի) *կը խմցնեն ։ Այս ամենավնասակար գործ մ'է, որմէ ամէն զգաստ ծնողք, բացարձակապէս հեռի կենալու են. որովհետեւ, ամէն տեսակ ոգելից ըմպելիներ ո՛չ միայն տղոց վնասակար են, այլ նաև անոնց աճումը կ'արգիլեն և վատառողջ կը դարձնեն ։ Երբ տղայ մը չի քնանար ու գրգռեալ է, անկողին չի դրած՝ գաղջ* (ըլըք) *ջրով* պանեօ *մը ընելու է, և լաւ մը չորցնելով՝ անկողին դնելու է. այս կերպով ջղային դրութիւնը կը հանդարտի և քունը կուգայ ։*

Ակռայները բուսած ատեն, երբ մանուկը տաքութիւն ունի, նոյնպէս գաղջ ջրով պանեօ *մը յաճախ*

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Թշրինիսանի	[illegible]
15	3	Բշ. ու. Սրբոցն՝ փոխառու հայրապետին և Երանոսի հետևողին առաքելոց։ Հր. Մ[illegible], տօն [illegible], որ է Գոմէշ պայրամը [illegible]։ ⊕ Լր. լու. ժմ. 3. ր. 36։ Խառնակ եղանակ։ Մեծն Նաբոլէոն Ս. Հեղինէ կղզին կը հասնի։ [1815].	١٦	١٦٤

լաւ արդիւնք կունենայ։

Շատ տկար ու փափուկ մանուկներու երբեմն կաթոլ քիչ մը օղի կրնայ տրուիլ. այն ալ շատ քիչ անգամ, այսինքն միայն երբ տղեկը ստամոքսի տկարութիւն կամ դժուարամարսութիւն ունենայ, և ասոր համար ալ 15-20 կաթիլը բաւական է։ Ասկէց աւելին առանց բժշկի հարցնելու պէտք չէ տալ։

Տղոց քիթը սխմելով բերնէն վար բնաւ հեղուկ (սուլուս) բան մը պէտք չէ լեցնել։

ՀԱՑԻ ԾԱՌ

Բուսաբանք Արթօքարբէ կը կոչեն այս ծառն։ Արթօս հաց և Քարբօս պտուղ յունարէն բառերն իրարու հետ բարդելով։

Արթօքարբէներն — այս ցեղը շահեկան մի շատ տեսակներ կը պարունակէ — գլխաւորաբար Փօլինէզեան մեծ արշիպեղագոսի կղզեաց մէջ կը գտնուին, և այդ կղզիներու մէջ, քօքօի ծառին հետ, ճշմարտապէս նախախնամական դեր մը կը կատարեն։

Հանրըն անգղիացի նշանաւոր նաւորդն, որ վերջին դարու կիսուն աշխարհի հրջանը կատարեց, այս հրաշալի ծառերու վրայ խօսող գլխաւոր և առաջին ուղեւորներէն մին է։

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Թշրինիսանի	[illegible]
16	4	Գշ. ԲՅ. Սրբոցն կուսանացն՝ Թեկղեայ, Վառվառեայ և Պեղիքեայ։ [illegible]։ Պող [illegible]։	١٧	١٦٥

« Ի Դինիան, (Մարիանեան կղզիներէն մին) հասնելով՝ անդ տեսակ մը պտուղ տեսանք, կ՚ըսէ, զոր տեղացի Հնդիկները ուիմա կ՚անուանեն, բայց մենք Հացի պտուղ կը կոչենք, որովհետեւ հացի տեղ կ՚ուտէինք և հացէն նախադաս կը համարէինք. այնպէս որ, ցորչափ այդ կղզին մնացինք, մեր նաւաստիներուն բնաւ հաց բաժնել պէտք չեղաւ։ Այս պտուղը կ՚աճի բարձր ու մեծ ծառի մը վրայ. ծառին գագաթի մօտէն ընդարձակ ճիւղեր կը բաժնուին։ Տերեւները գեղեցիկ մութ կանանչ գոյն մ՚ունին և եզերքները պտուտկէն են։ Պտուղը ծառին ամէն մէկ կէտին վրայ կը բուսնի և ձուաձեւ է։ Եօթէն ութը մատնաչափ թանձր կեղեւ մ՚ունի։ Պտուղները ղատ կ՚աճին և ոչ թէ ողկուզաձեւ. իւր կատարեալ մեծութիւնը ստացած ժամանակ դեռ կանանչ է և այն միջոցին կ՚ուտեն. երբ բոլորովին հասուննայ, կակուղ և դեղնագոյն կը դառնայ և քաղցր համ մը ու հաճելի հոտ մը կ՚ստանայ, բայց կ՚ըսեն թէ այդ միջոցին ուտելը վնասակար է և արիւնահոսութիւն կը պատճառէ։

« Երկու երեք հացի ծառ, որոնք շատ շուտ կը մեծնան, կրնան ամբողջ տարի մը ընտանիք մը սնուցանել։

« Ով որ այդ կղզիներուն մէջ, կ՚ըսէ Պ. Ֆօրսթէր,

Եր. ցեր. 10,00 Հոկտեմբեր [31] Թշրինի էվ. Եր. գիշ. 13,0

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Րէպիւլախըր	Խըտըրէլլեզ
17	5	Դշ. Բհ. Պահք. Երուսաղէմայ Յովհաննէս Պատրիարքի ընտրութիւնը, [1850]	١٨	١٦٦

ուրիշ ճանապարհորդ մը, իր կենդանութեան 10 կամ 12 Հայի ծառ տնկած է, նա իւր յաջորդ սերնդեան հանդէպ ունեցած պարտականութիւնը կատարած կըրնայ համարուիլ. մինչդեռ մեր տխուր կլիմայի ներքեւ դառնաշունչ ձմեռն հողը մշակելով և տօթակէզ ամառըն հունձքերը քաղելով՝ ամբողջ կեանքն անցնող մըշակը, յաճախ հազիւ կրնայ իւր և ընդանեաց առօրեայ հացը հայթայթել։ Ուստի զարմանալի չէ եթէ Դաշիթլի բնակիչք Հայի ծառ չունեցող երկրի մը գոյութեան չեն հաւատար։ »

Երջանի՜կ Դաշիթլիցիք։

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Աչնուական կին մը աղքատներու համար ողորմութիւն կը հաւաքէր։ Քսակը հարուստ ագահի մը կ՚երկնցնէ՝ որ բրտութեամբ կ՚ըսէ.

— Ստակ չունիմ։

— Առէ՛ք բարեկամ, կ՚ըսէ կինն, չքաւորներու համար կը ժողուեմ։

Եր. ցեր. 10,57 Հոկտեմբեր [31] Թշրինի էվ. Եր. գիշ. 13,3

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Րէպիւլախըր	Խըտըրէլլեզ
18	6	Եշ. Գյ. Սրբոյն՝ Պանդալէոնի բժշկին, Երմոգեայ քահանային և Եւպրաքսեայ կուսին։ Յն. Թովմայ առաքելոյն։ Լտ. Ղուկասու աւետարանչին։ Պուլճ ֆուրճուանուը։ Շինութիւն Աղապ գաբուի մեծ կամուրջին։ [1836]։	١٩	١٦٧

ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ ՍԻՄՈՆ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆԻ

Նոր բառագիրք Հայերէն լեզուի

ԲԱՌՔ 30.000, ԴԻՒՐԱՏԱՐ ԵՒ ԱՄՓՈՓ։
էջ 672, գին 15 ղրուշ։

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ Ա. մասն Բ. տիպ. պատկերազարդ։
էջ 192, գին 5 ղրուշ։

—Նոյնին Բ. ՄԱՍԸ, մեծ մասամբ անտիպ գրուածք։
էջ 288, գին 7 1/2 ղրուշ։

ԱՌՁԵՌՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ, միակն իւր տեսակին մէջ։
էջ 272, գին 7 ղրուշ։

Սոյն գրեանց կեդրոնատեղին է Կ. Պոլիս. Սուլթան Համամ, Հաճօբուլօ խան թիւ 29։ Նոյնպէս եօկի Ջաղթիէ ճառտէսի թիւ 61, ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ տպարանը, նաեւ բոլոր Հայ գրավաճառաց քով։

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ռէպիւլախըր	Նոյեմբեր
19	7	Ուր ձլ. Պահք ։ 6րդ. տար. գահակալութեան Քարլօս Ա. Թագաւորին Փորթուկալի ։	٢٠	١٦٨

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆՍ ՅԻՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԷՋ ՄԸ

1889 յունիսի 9ին ուրբաթ կէս օրէն ետք Բիրէաէն մեկնեցաւ իտալական Վօսբօրօ շոգենաւն, ուր ես եւ կինս, տիկին եւ օրիորդ Բ. Ս... Իզմիրէն մտեր էինք Ֆրանսա երթալու համար։ Մինչ շոգենաւին վերին յարկին վրայ մելամաղձօրէն ման կը գայի յաջ և յահեակ, Վօսբօրօն՝ իր ընթացքը փութացնելով՝ աջ կողմը կը թողուր Սալամինի և Էկինէի կղզիները, և ձախ կողմն ալ ցամաքային Յունաստանը, որուն ժայռուտ և բարձր լեռնելն և Հելլենական արշիպեղագոսի մի քանը կղզիները սկսեր էին հորիզոնին հեռաւորութեան և ամառնային բարեխառն օրուան մը վերջալուսային ստուերներուն մէջ հետզհետէ փոքրիլ և անհետիլ։

Ժամերով շարունակեցինք նաւել։ Գիշերայն անցանք Չերիկոյի նեղուցէն և Մաթաբանի հրուանդանին առջեւէն՝ առանց տեսնելու այն վանականը, որ կ՚ըսուի թէ անոր բարձունքէն օրհնութիւն կը տայ և ողջերթ կը մաղթէ (նաւորդներու և ուղեւորներու)։ Առտու կանուխ նորէն Վօսբօրօյի վերին տախտակին վրայ ենք. կը նաւենք Յոնիական ծովին մէջ և մեզ կը մնայ առնուլ տակաւին 350 մղոնի ճամբայ մինչեւ Բաթանա հասնելու համար։

Այլ բոլորովին դադրած էին նշմարուելէ քաղաք և ցամաք։ Ի հեռուստ մերթ ընդ մերթ հորիզոնին յետին սահմաններուն մօտ կ՚երեւին մի քանի առագաստաւոր նաւեր, նաև շոգենաւներու ծխաններէ ելնող և խոկոյն խտացող ամպանման սպիտակ շոգիներ, որք մեզ կը զգացնէին մարդաբնակ աշխարհի մ՚էութիւնը և կեանքը։ Եւս քան զեւս կը յառաջանանք, և ալ ինքզինքս կը գտնեմ թաղուած երկու անբաւութեանց մէջ, մին է եթերական, ուր կը սաւառնի նայուածքս, միւսն է ջրային, որուն անդունդը կը խորասուզի միտքըս։ Մինչ ինքզինքս կ՚զգամ գրաւուած ախորժելի ծուլութեան և անգործութեան զգացումէ մ՚որ Յոնիական ծովը շրջապատող մեղմ և քաղցր կլիմային յատուկ է ամառուան մէջ։ Որ և է գիրք ձանձրալի կը թուի ինձ և անընթեռնլի՝ այն հրաշալի մատենին քով՝ որուն հեղինակն է տիեզերական Իմացականութիւնն և որ կ՚անուանի Բնութիւն։ Անյագ նայուածքիս անսպառելի սնունդն էին Միջերկրականի ջուրերուն յատուկ կապուտագեղութիւնն, անընդհատ կաղմուող և լուծուող անվերջանալի ալիներուն վրայի սպիտակութիւնն և այն փրփրալի ակօսն որ Վօսբօրօի պըտուտակէն շարունակ կը հորթուի և կը փակուի երկուստեք արշաւող ջուրերէն։

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ռէպիւլախըր	Նոյեմբեր
20	8	Շբ. տօ. Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց՝ Մեսրոպայ, Եղիշէի, Մովսէսի քերթողին, Դաւթի անյաղթ փիլիսոփային, Գրիգորի Նարեկացւոյն, Ներսէսի Շնորհալւոյն և Ներսէսի Լամբրոնացւոյն։ Նաւարինի Պատերազմը [1827]։	٢١	١٦٩

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Թէշրինիսանի	Խասըմ
21	9	☩ Կիր. դէ. Ե զկնի խաչի: Գ. կիւրակէ եօթն շաբաթուց: Հարցանէք: Տօն Սահմ [30 օր]: Դանիէլ կաթուղիկոս վախճանի , [1808]:	٢٢	١٧٠

— Որքա՞ն կը սիրէք երազելը, պարոն ըսաւ ձայն մը: — Ձայնողն էր ուղեկիցներուս մին, օրիորդ Բ. Ս... որ Ֆրանսա կ'երթար հիւանդութեան մը դարմանը Օզ-Օ-Պօնի ջուրերէն խնդրելու համար: Ծովային համբորդութիւնը, չոգենաւային կեանքի յատուկ հանդարտ ժամերու անգործութիւնը, մաքուր և գաղջ օդի մը փրկաւէտ ազդումը թեթեւ կարմրուք մը ծաւալեր էին անտիական Արմենուհւոյն արդէն աշնահար դէմքին վրայ, և կը տային իրեն առժամեայ զուարթութիւն մ'որ կը մոռցնէր իր հիւանդային վիճակէն արտադրուող և միշտ ներա միտքը գրաւող հնհնուքը: Առժամեայ ըսի, վասն զի իր ծաղիկ հասակին բերմամբ փոխանակ միշտ զուարթ ըլլալու, սովորաբար տխրութեամբ մը կը համակուէր նէ երբ կը խորհէր և՝ ըստ իս սխալմամբ՝ կը կարծէր թէ ինքն արդէն արձանագրուած է այն երիտասարդ նահատակուհիներու ցանկին մէջ, որ անողոքելի ախտ մը կը պատրաստէ ատէպ ճակատագրի մ'անայլայլելի անողորմութեամբը:

Ինչ բանի վրայ երազելս յայտնելէն ետք, ծովին յստակութեան և խորհրդաւոր կապուտակութեան վըրայ իր կարծիքը խնդրեցի և ինծի հետ զմայլելու հըրաւիրեցի զինքը: Օր. Բ. Ս... որ մեծանուն Մամուրեանի ուսումնաւարտ աշակերտուհիներէն մին է, խոնարհամտութեամբ և քննութիւն մը տալու ձեւով

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Թէշրինիսանի	Գասըմ
22	10	Բշ. ոյ Գիւտ Նշխարաց սրբոյն Գրիգորիսի Աղուանից կաթուղիկոսին. և սրբոց հարցն՝ Թաթլոյ, Վարոսի, Թովմասու, Անտոնի և Կրօնիդեայ, եւ եօթն խոտաճարակացն, որք յԻննակեայ վանսն կատարեցան: Ցայմ. Սահմ [30 օր]: ☾ Վրջ. քառ. ժմ. 4. ր 7: Ամպաւէտ հողմոտ:	٢٣	١٧١

դիտել տուաւ ինծ թէ՝ Միջերկրականի կապուտակութեան պատճառն է ծովին մակերեսի ջուրերուն աղիութիւնն որ ամէն տարի չոգիացող ջուրերէն մնացած աղով կը սաստկանայ, թէ բոլոր Անգլիան չորս մէթր խորութեամբ կրնայ ծածկուիլ այն աղերէն, որք տարուան մը մէջ բոլոր ծովերու մակերեւոյթներէն չոգիացող և չորս ու կէս մէթր խորութիւն ունեցող ջուրերէն կը ձգուին անոնց վրայ և տեղի կտան ներքովկիանեան ահագին հոսանքներու և ուրիշ զարմանալի եւ խորհրդաւոր երեւոյթներու, և թէ նէ ամենակարող Արարչագործի մ'անբաւ բարութիւնը կը տեսնէ այս երեւոյթներուն մէջ, որոնց մին էր ծովերէն արտադրուած ջրային չոգիներէն մթնոլորտին մշտնջենապէս առգորուիլը, և անոնց շնորհիւ երկրագնդիս արգասաւորիլը, որ ալ ամենուրեք անփոփոխ և հաստատ կը մնայ կեանքն: Տիեզերակա՞ն կեանքը. նէ կը հիմնար բնական ույժերու հրաշագործութեան վրայ, ինչպէս ես ալ, կ'զմայլէի իմ խօսակցիս, դու իմա, գերմարդկային պատկերհանի մը ստեղծած սիրուն ու չուտիկ արարածի մը պատկերին առջեւ....: Օր. Բ. Ս... չուզեց ժամանակ տալ ինծ որ շնորհաւորեմ զինքը՝ իր բացատրութեան և կարծիքներուն վրայ, և իմ ողոքալի ակնարկութեանս փոխարէն չգիտեմ որուն գոհունակութեան ժպիտ մ'արձակելէն ետք... հեռա-

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Թեշրինիէվվէլ	Խասըմ
23	11	Գշ. ու. Սրբոց առաքելոցն Անանիայի, Մատթէի, Բառնաբայ, Փիլիպպոսի. Յովհաննու, Շիղայի եւ Սիղուանոսի : Յ. Փիլիպպոսի սարկաւագին: Լտ. Ռափայէլ հրեշտակապետին : ☉ Ի Կարիճն. ժմ. 19. ր. 27: Տճ. Պուրճի Ակրեպ: Մեծ եւ սոսկալի ողողումն ի Պոլիս [1789].	ԻԴ	ՃՀԲ

ցաւ՝ թէ՛ փոքր ինչ սաստկացող քամիէն զգուշանալու եւ թէ՛ վարը ամենուս սպասող ճաշի սեղանը իր ներկայութենէն չզրկելու համար: Հարկադրուեցայ յիշելու թէ յիս ես ասունի հետ կայ նաեւ անասուն կենդանի մը, եւ փութացի իջնելու Վօսփօրի առաջնակարգ ուղեւորաց ընդարձակ սրահն ուր բնականաբար ուշ գըրաւող առարկաներուն առաջինն եւ կարեւորագոյնն եղաւ Շարայի արժանի հրապոյրներովը զարդարուած ճաշի սեղան մը:

Բիրէայէն շոգենաւ մտած էր պարոն Ն... Յոյն սեղանաւոր մը եւ սեւերով հագուած շքուած Հելլենուհի մ'որ անոր կինն էր եւ որ յՆւրոպա կ'ուղեւորէր Աթէնքի մէջ մեռած մօր մը սուգը Զուիցերիոյ լիճերուն մօտ անցունելու եւ սգահար սրտի մը սփոփումը անդ գտնելու համար: Ունեցանք ուրիշ ուղեւոր մ'ալ, որ Ռուս մ'էր յաղթանդամ, Բ... անունով, եւ որ մեզի պէս Բարիզ կ'երթար արուեստահանդէսը տեսնելու համար:

Գլխադար գինիի մը շոգիներէն ամենուն գլուխը փոքր ինչ տաքցաւ, համարձակութեան եւ հանդստութեան չէշտ մ'առաւ ճաշէն ետք սովորաբար սկսող խօսակցութիւնը, եւ ահա քառորդի մը մէջ կարելի եղաւ ինծ դիտել թէ Հելլենուհին՝ իր գեղեցկութեան եւ ամուսնոյն հաւատարմութեան ապաւինած՝ հովեր

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Թեշրինիէվվէլ	Խասըմ
24	12	Դշ. բյ. Պահք: Հարաւային [Նոտոս] հովերը կ'սկսին փչել: ... Խալիպեան ճեմարանի բացումը ի Քէֆէ: [1858].	ԻԵ	ՃՀԳ

կ'առնուր: Աթէնքի մի չփացած զաւակն էր նէ եւ կ'ուզէր հաւատացնել թէ իր մեղրալուսնային ժամանակի յատուկ հրապոյրները կրցած է տարիներէ ի վեր անխախտ պահել եւ անոնցմով տակաւին գերել իր ամուսինը, որ Բիւզանդիոյ սմսեղուկ Յոյներուն մին էր, եւ իր ջղոտ կնկան հովերուն եւ Ատտիկեան ժպիտներուն վրայ հոգի տալ կը ձեւացնէր՝ անշուշտ ներա հետ ըզգուշութեամբ վարուելու եւ պատրանքը չփարատելու պատճառներ ունենալով:

Անձնեայ Ռուսը, որ Բեթրպուրկի մէջ փաստաբան մ'է եղեր, պաշտօն ստանձնած էր իր ուղեւորութեան եւ Բարիզի արուեստահանդէսին վրայ նամակներ յղելու Ռուսիոյ մայրաքաղաքին մի գրական հանդէսին: Ճաշէն ետք գրատիպ մեքենայի մը վրայ մամլերը ժուռածելով այլեւայլ թերթերու վրայ տպուած նամակ մը աւարտելէն ետք՝ գլանիկ ի բերան շոգենաւին վերի յարկն ելաւ մեզ հետ եւ հոն ամենայն անուշ հոգութեամբ երկնցաւ բազմարանի մը վրայ: Միտքը դրաւ հոն բաց օդին պառկիլ եւ գիշերը անցունել առանց զգուշանալու գիշերուան խոնաւութենէն եւ բաւական ազդու ցրտէն, որուն ինքն արդէն սովորած կ'երեւար իբր հիւսիսի հարազատ զաւակ: Արհեստ, գիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, բանահիւսութիւն ամեն բան նիւթ էր անոր խօսակցութեան:

25 Լռ. Հոկտեմբեր	13 Օր ամսոյ	Եշ. Բէ. Սրբոցն Դիոնէսիոսի Արիսպագացւոյն, եւ սրբոց առաքելոցն Տիմոթէոսի և Տիտոսի ։ Պալաքլավայի հռչակաւոր պատերազմը։ [1854]։	٢٦ Տճ. Րէպիիւլէվէլ	١٧٤ Հիճրէթ

Երբ կարգն եկաւ քաղաքականութեան, Պ. Բ... սկսաւ իր երկրին կառավարութեան գերազանցութիւնները հռչակել՝ և կարծել թէ օր մը բոլոր Եւրոպայի տիրանալու սահմանուած նախախնամական պետութիւն մ'է Ռուսիոյ պետութիւնը։

Սկսայ փոքր ինչ կասկածիլ այս Ռուսին անկեղծութեան վրայ, այլ մտածելով թէ վեհափառ Սուլթանին հպատակն ըլլալու պատիւն ունիմ, և թէ հետեւաբար կրնամ խղճի հանդարտութեամբ և աներկիւղ տեսնուիլ Ռուսի մը հետ՝ եթէ պատահաբար իր մորթին ներքև Թաթարի մը հետ սպրդած և պահուած ըլլար նաեւ Վիտօք մը. տուի անոր Գաթիւլ Մանտէսի Կարմիր Վէպ անուն երկը։ Ռուսիոյ քաղաքակրթութեան եռանդուն ջատագովը այս գիրքը կարդալով կրնար, եթէ արդէն չէր գիտէր, ճիշդ գաղափար մը կազմել այն լատինական բառին վրայ զոր առաջին անգամ Թիւրկէնէֆ գործածեց և որով կը յորջորջուի Ռուսիոյ կարգ մը ընկերութեանց ամենէն վտանգաւորը։

— Կը հաւանիմ, ըսաւ Պ. Բ... թէ Ռուսաց լուսաւորութեան վիճակը դեռ չ'հաւասարիր Եւրոպականին, այլ անոնք իրաւունք ունին փոքր ինչ հպարտանալու և շնորհապարտութեան զգացում մը պահանջելու Արեւմտեայ ազգերէ, վասն զի մենք՝ Ռուսքս՝ Եւրոպայի արեւելեան սահմաններու վրայ Եւրոպայի քա-

26 Լռ. Հոկտեմբեր	14 Օր ամսոյ	Ուր. Տն. Պահք ։ Կարնոյ մեծ երկրաշարժը ։ [1843]։	٢٧ Տճ. Րէպիիւլէվէլ	١٧٥ Հիճրէթ

ղաքակրթութեան պահապանի պաշտօնը կը վարենք Թաթարներու և Հնդիկներու և ուրիշ ժողովուրդներու դէպ Եւրոպա արշաւանաց առջեւ թումբ մը կազմելով։

Դիտել տուի այս հիւսիսաբնակ փաստաբանին թէ Եւրոպիոյ պէս յառաջադէմ և գիտնական աշխարհի մը կազմախմբուած ոյժերը բաւ են այժմեայ հնարաւոր Վանտալներու արշաւանքը զսպելու, թէ՛ արեւմտեայ քաղաքակրթութիւնն ունի Մօլտքէներ(1) և Քրուբեան շանթեր, որոնց վրայ կռթնած Պիզմարքեան ակնարկ մը կրնայ սանձել Հնդկաստանի և Չինաստանի միլիոնաւոր ժողովրդոց հաւանական կարծուած հոսանքը, և ապա բարի գիշեր և հանգիստ քուն մաղթեցի օտարական փաստաբանին։

Հետեւեալ օրն կիրակի առաւօտ ժամը 5ն էր երբ խցիկէս հեռադիտակ ի ձեռին վեր ցատկեցի հորիզոնին շուրջը նայելու և ցամաք տեսնելու համար՝ առ ոչինչ համարելով առաւօտեան աղդեցիկ քամին և դեռ խոնաւութեամբ լի մթնոլորտի մը հաւանական մտնութիւնները։ Անընդհատ կը նայէի հեռադիտակով Յոնիական ծովի դէպ ի հարաւային արեւմտեան կողմն,

---

[1] Ընթերցողը պէտք է յիշէ թէ այս յօդուածը 1889ին գրուած է ։

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Թէշրինիէվէլ	Քասըմ
27	15	Շր. ՃԷ։ Սրբոցն աւետարանչացն Մատթէոսի, Մարկոսի, Ղուկասու և Յովհաննու. Մէց քաղաքը անձնատուր կը լինի Գերմանացւոց։ [1870]։	٢٨	١٧٦

բայց դեռ ոչինչ կ'երեւար։ Սպիտակագոյն մուայլ մը հորիզոնին մէկ ծայրէն միւսը կը տարածուէր իմ տեսութեան առջեւ իբր աճագին վարագոյր մը։ Այնքան անթափանց էր այն որ Վօսբօրօֆի ծխանին սուլիչը գազանային ահռելի աղաղակով մը ստէպ կը մռնչէր, կը գոռար Յոնիական և Թիրէնեան ծովերէն երթեւեկող շոգենաւներու և առագաստանաւերու հետ ընդհարման մ'առջեւ առնելու համար։ Այսպէս ժամի մը չափ գոգցէս առ խարխափս նաւելէն ետք երբ մառախուղն սկսաւ հետզհետէ խտանալով նուազիլ և ցրուիլ Արեգական ճառագայթներու ազդմամբ, Վօսբօրօֆի հրամանատար Պ. Լուինի Մուսթիքա ապետն՝ որ նաւավարութեան յատուկ կամրջին վրայ կեցած էր՝ նըշմարով մը զիս քովը կոչեց և հորիզոնին վերեւն ինձ դիտել տուաւ սպիտակափայլ ամպի նման բան մը։ Մարդկային աչքը ծովի վրայ 13 մղոնէն անդին չի կրնալով որոշակի տեսնել, դեռ չէի կարող զանազանել երկնից վրայ բարձրացող այն անպանման սպիտակութիւնը որ շոգենաւէն յիսուն մղոնի չափ հեռի կը կը նշմարուէր։ Բայց քիչ մ'ևս յառաջանալով ալ՝ կարելի չեղաւ ինձ հեռացնել նայուածքս և հեռադիտակս այն հեռաւոր կէտէն որ ևս քան զևս մօտենալով ըսկըսաւ իր բնական ձեւովն ընդնշմարուիլ։ Այն կէտն ոչ այլ ինչ էր, բայց Էտնայի հրաբերանէն ելնող շո-

Լտ. Հոկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Թէշրինիէվէլ	Քասըմ
28	16	✻ Կիր. ԻԶ. Զ. զկնի խաչի։ Դ. Կիւրակէ Եօթն շաբաթուց։ Հոռոմնէ։ Յն. Ղուկիանոսէ հոգեւորականին։ Լտ. Առաքելոյն Սիմոնի և Յուդայի։ Վեհ. Ֆրանսուա Փօզէֆ Աւստրօ-Հունգարիոյ կայսրն կ'այցելէ ի Կ. Պոլիս [1868]։	٢٩	١٧٧

գիներու աճագին սիւնը։ Ասոնք հրալեռին խառնարանէն վեր ելնելով և խտանալով կը կազմէին ինչ որ ժամ մ'առաջ ինձ կ'երեւար իբր հորիզոնին վերեւը բարձրացող սպիտակ ամպ մը։ Պահ մ'ևս ճամբայ առինք, և ահա աղօտապէս ուրուագրեցան Սիկիլիայի արեւելեան եզրերը, ասոնց վրայի դալարազարդ և ստուերաւոր բլուրները, բարձրաբերձ լեռներու շղթայ մի, և ասոնց վերեւ իր 3450 մէթր բարձրութեամբ տիրող Էտնան որ Եւրոպայի հրալեռներուն մեծագոյնն և բարձրագոյնն է։ Անհուն տարիներէ ի վեր իր սանդարամետական գործունէութեամբը ներքուստ կամ արտաքուստ կը վառի այս հրալեռն որ այնքան երկնային և օթերեւութային յեղաշրջումներու և աղէտներու տեղի տուած է և որ ան խառնարանէն Ամետօքլը նետուած է անշուշտ... տեսնելու և ուսումնասիրելու համար թէ, Վիւլքէն և Կիկլոպներն Էտնայի անդունդներուն մէջ ի՛նչպէս կը դարբնեն Արամազդայ շանթերը։

Ժամը 11ին հասանք Գաթանա, որ Սիկիլիոյ արեւելեան կողմին հարաւային ծայրին վրայ բաւական նըշանաւոր քաղաք մ'է։

Դուրս ելնելով շրջեցանք նախ քարափանց վրայ, որոնց սեւաթոյր սալաքարերն Էտնայի հրաշնչութեան ժամանակ արտահոսած լաւաներու քառակուսի կտոր-

Եւր. ցեր. 10,30 Հոկտեմբեր [31] Թշրինի էվ. Եւր. գիշ. 13,30

Լտ. Հոկտեմբեր | Օր ամսոյ | | Տճ. Թէշրինի էվվէլ | Ռամազան
29 | 17 | Բշ. տէ. Սրբոցն՝ Ղուկիանոսի հարկաւորեալն. եւ Յովսէփայ Աստուածահօրն. և Յովսէփայ Արիմաթացւոյն. և բարեկամին Քրիստոսի Ղազարու, և քերցն նորա Մարթայի և Մարիամու: Ա. Պետ. [30 օր]: | ٣٠ | ١٧٨

Ծն. լս. ժմ. 3. ր. 9. Հողմային եւ անձրեւոտ:
Նշանաւոր գիտուն Տ'Ալամպեր վախճանի [1783].

ներ էին: Ապա կառք մտանք՝ տալէ ետք աղքատի մը մեր լուման որ պատահմամբ գետին ինկաւ. և որու վրայ բոկոտն ստամբակներու երամ մը յարձակեցաւ: Անցանք լայն և մաքուր փողոցներէ, կանգ առինք փոքր հրապարակի մ'առջեւ և բաւական ժամանակ մեր ուշադրութիւնը տուինք Պէլլինի մի հոյաշէն արձանին: Մտանք քաղաքին Մայր եկեղեցին: Գաւթանոյի բարեպաշտուհիները անդ առ ոչինչ կը դրէին Բէօմիւրի սընդիկեայ սւնակին մինչեւ 28 աստիճան բարձրացած ըլլալը, իսկ մենք ժամկոչի մը մեզ տուած ճարտարապետական տեղեկութեանց հոսանքէն հազիւ կրցանք պրծիլ լումայի մը շնորհիւ, վասն զի դրամն ոչ միայն շուկայի, այլ նաեւ եկեղեցւոյ խորանին վրայ աշխարհիս առաջին փրկիչն ըլլալու պահանջոտութիւնն ունի այժմ:

Ժամն երեքին՝ Վափօրօն արդէն կը մեկնէր և դէպ ի Մեսինա կը յառաջանար՝ գոգցես քերելով Սիկիլիոյ արեւելեան եզրը, ուր կը տեսնէինք պարտէզներով, այգեստաններով, ձիթենիներով ծածկուած բլուրներ գիւղեր, գործարաններ, ամառանոցներ, երկաթուղիի կայարաններ, կամուրջներ և փոքր նաւամատոյցներու կապուած վարֆաներ, որք Յունաստանի արեւելեան եզերաց և Արշիպեղագոսեան կղզիներու միմատ, չորաբեկ և ամայի եզերաց հետ զարմանալի հա-

Եւր. ցեր. 10.27 Հոկտեմբեր [31] Թշրինի էվ. Եւր. գիշ. 13,33

Լտ. Հոկտեմբեր | Օր ամսոյ | | Տճ. Ճէմ. էվվէլ | Նոյեմբեր
30 | 18 | Գշ. տժ. Սրբոցն՝ Թէոդիտոսի քահանային, և Զենոնի զինուորին, և Մակարայ, Եւդոքսեայ և Բրասկեղայ: Յ.* Ղուկասու աւետարանչին: Տճ. Գօլ ֆօռնէ ֆուրբունու ու Ճէմազէլ էվվէլ [29 օր]: | ١ | ١٧٩

Ծնունդ Լէոն Կամպէթթայի. [1838].

կապատկեր մը կը կազմեն: Մինչ այս, մինչ այն, եւ ահա կը մօտենանք Մեսինային, որ Գաւթանոյէն 25 մղոն հեռաւորութիւն ունի, և որու համբաւաւոր նեղուցէն մինչեւ մեզ կը հասնի Թիրենեան ծովի բացերէն փչող սաստիկ հով մը: Ժամը չորսին հասանք Մեսինա: Մտանք իր չքեղ նաւահանգիստն, անցանք բերդին առջեւէն, խկոյն դուրս ելանք, կառք մտանք և սկսանք յամրաբար ման գալ Կարիպալտեան պողոտային (via Garibaldi) վրայ: Այն օրն Ս. Յովհաննու տօնն էր, և կրօնական տօն մը Իտալացիներու, նամանաւանդ Սիկիլիացիներու համար ազգային տօնի մը նշանակութիւնն ունի: Փողոցներու մէջ տեղ տեղ կը տեսնուէին Աստուածածնայ պատկերներ, որոնց առջեւ մոմեր կը վառէին, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն բաց են եկեղեցիները, և միշտ բազմութիւնն անպակաս կ'երեւի անոնց մէջ: Կարծես Քրիստոսի յատկապէս սիրած քաղաքներուն մին է այս: Եթէ Երուսաղէմ իր Խաչեցեալն ունեցաւ Հերովդոսի հրամանաւ, Մեսինա ևս ունեցած է իրը, Կավիոսը, որ Վերեսի հրամանաւ այս քաղքին մէջ ի խաչ հանուած է, և որուն վրայ այնքան կ'ողբայ Կիկերոն:

Մեզի հետ էին Պ. Ն... և կինը: Գեղանի Հելլենուհին բաւական անհանգիստ եղաւ և քրտնեցաւ՝ երբ Արինա Բիյօրօ անուն թատրոնին մէջ իր սիրական

Լտ. Հոկտեմբեր | Օր ամսոյ | Տճ. Ձէմ. Էվվէլ | [illegible]

31 19 Դշ. Ձի. պահք։ Յն. Յովէլեայ մարգարէին։ Հր. Խեշվան [29 օր]. ٢ ١٨٠

Փիլիպպոս կաթուղիկոսի օրով Սրբոց Գայիանեանց և ընկերաց նշխարքը կը գտնուին [1652]։

ամսուսինը՝ քիչ մը չափէն աւելի հետաքրքրութիւն ցըցուց անտիական դերասանուհիներուն ճարտար ոստոստումներուն, սրունից պերճախօսութեան և այլ պարային սատանութեանց։ Ճաշէն ետք գացինք բաղաքապետութեան ընդարձակ պարտէզը, (via nasionale), որ ցորեկանման լուսաւորուած էր ի պատիւ տօնին և խուռն բազմութեան մ'որ զինուորական նըւագածուներու խումբի մը նուագած Էրնանիի մի սըրտայոյզ երաժշտութիւնը կը վայելէր, և կէս գիշերին վերադարձանք ի Վօսբօրօ։

Երկուշաբթի կէսօրէն ետք, ժամը 6ին Վօսբօրօն, յամրաբար շարժիլ սկսելով դուրս ելաւ մի կողմը քաղաքին բերդը, միւսը՝ քարափունքը ձգելով, Բարատիզօ ըսուած արեւմտեան եզրը քերելով և յառաջելով Մեսինայի նեղուցէն ուր Սիկիլիան Գալապրիայէն 7 քիլոմէթրի չափ կը հեռանայ և որով Թիրէնեան և Յոնիական ծովերու ջուրերն իրարու խառնուելով, տեղի կը տան վտանգաւոր հոսանաց։ Ժամը 7ին անվնաս անցանք հռչակաւոր նեղուցէն, և անգամ մ'ևս փորձով համոզուեցանք թէ Կարիպտիսի և Սիկիլիայի յորձանաց վտանգը դիցաբաններու և բանահիւսներու երեւակայութեան մէջ միայն էութիւն ունի։

Մինչ ուղեկիցներս տակաւին սեղանի վրայ էին՝ բաց ի Ռուս փաստաբանէն՝ որ երկաթուղիով Բալեր-

Լտ. Նոյեմբեր | Օր ամսոյ | Տճ. Ձէմ. Էվվէլ | [illegible]

1 20 Եշ. Բյ. Սրբոց Խարիթեանց. և Սրբոց վկայիցն՝ Արտեմեայ և Քրիստափորի. եւ երկուց կանանցն՝ Կալինիկեայ և Ակիւլինեայ։ Յն. Մարտիրոսին [illegible]. տօն է [illegible]։ Լտ. Նոյեմբեր ա տօն ամենայն Սրբոց։ ٣ ١٨١

Բորթուկալի Լիզպօնա մայրաքաղաքը սոսկալի երկրաշարժով կը կործանի։ [1775]։

մօ երթալու գաղափարը մէկուսի թողած էր ծովային և հրաբխային տեսարաններ վայելելու համար, նա և ես չոգենաւին վերին յարկին վրայ կ'երթեւեկէինք, և մեր նայուածքը ամենուրեք կը ժուռածէինք անյագաբար։ Մեր աջ կողմը կ'երեւար Միլացցոյի հրուանդանը, իսկ միւս կողմէն Լիբարեան կղզիներուն խումբը։ Օդը բոլորովին հանդարտ, բնականաբար ծովն ալ միապաղաղ և գլխովին անշարժ է։ Խորին և համատարած լռութիւն մը կը տիրէ հորիզոնին մէջ ամենուրեք։ Ճանճի մը բզզումը, չիւղի մ'անկումն իսկ գուցէ անլսելի ըլլար։ Արեգական ահագին սկաւառակը կիսովին սկսած է մայրը մտնել՝ մինչդեռ հորիզոնին վրայ դեռ երեւող միւս կէսին ակնախտիղ ճառագայթները մթնոլորտի խաւերուն մէջ ոսկեփայլ նկարներ կազմելով կը ցոլանան, Լիբարեան արշիպեղագոսին և Թիրենեան ծովի տարածութեան վրայ։ Ի հեռուստ որոշակի կ'ուրուագրէին և օր մ'առաջ մինչելէն ետք հիմա մեղմիկ նիրհող Ովկիանին վրայ կը կանգնէին բոլոր Լիբարեան կղզիները։ Ասոնց խումբին հիւսիսի կողմն է Սթրօմպօլի հրաբուխը, որ 700 մէթրի չափ բարձր է ծովու մակարդակէն, և որուն խառնարանէն թանձրամուխի սիւնակ մը կ'ելնէր, կը բարձրանայր, կը տարածուէր։ Հարաւային կողմն է Վիւլքանօ կղզին, որ 800 մէթր բարձրութիւն ունի, և որուն հրաբերանէն

Լու. Նոյեմբեր | Օր ամսոյ

2 | 21 Ուրբ. Բէ. պահք: Լո. Յեղափոխ. համբարձման [illegible] Թէնէէ [Թէոլէ-մէէ] [illegible] | ٤ ١٨٢

Վիէննայի տրուեստահանդէսի բացումը [1873]

Տճ. Ճէմ. Էվէլ | Խաղեկեգ

ամենամթանձր մուխի, ծծումբի և հրալեռան ընդերկրային կղկղանաց մի տիտանեան սեւ ելնելով հետզհետէ կը բարձրանար և ընդարձակուելով երկինքը կը վարագուրէր ու մթահարէր: Ճիշդ այդ միջոցին Սթրոմպոլիի և Վիւլքանոյի դէպ երկինք տարածուած սեւաթոյր սիւները մեր վերեւը կը կազմէին տեսակ մը ահագին կամար, որու ստորոտէն արեգական սկաւառակին մնացորդ մասը հորիզոնին անդունդները մընելով աներեւոյթ կ'ըլլար: Ալ վերջալոյսն աղօտապէս կ'աներեւութէր ամէն բան. ժամն հանդիսաւոր եւ ահեղաշուք էր. Լիբարեան հրալեռներու գործունէութիւնը հաստատող այս մխային և շոգեղէն սիւները, Էտնայի անդունդներէն դէպ ի Լիբարեան կղզիներն և անտի մինչեւ Վեսուվ տարածուող ընդերկրային շարժական հոսանքներն որք այնքան յեղաշրջութեանց և աղետալի պատահարաց տեղի տուած են. Էտնան՝ որուն գագաթն մեր յետադարձ նայուածքին դեռ աղօտապէս կ'ենթարկուէր, իբր բարձրաբերձ մի ամպ. Վիւլքանոյի հրաշնչութեան վիճակն, որուն Վօսբօրօի հրամանատարն առաջին անգամ հանդիպելն ինձ կը խոստովանէր, անոր հրաբերանէն բարձրանալով մինչեւ Միլացոյի հրուանդանին վերեւը ընդարձակապէս տարածուած մուխէն և շոգիէն մեր շոգենաւին վրայ մոխիրներու և հրաբխային կղկղանաց անձրեւելն ինձ

Լու. Նոյեմբեր | Օր ամսոյ

3 | 22 Շբ. Գյ. Սրբոց երկոտասանից վարդապետացն՝ Երոթէոսի, Դիոնէսիոսի, Սեղբեստրոսի. Աթանասի, Կիւրղի Երուսաղիմացւոյն: Եփրեմի Խուրին Ասորւոյ, Բարսեղի Կեսարացւոյն, Գրիգորի Նիւսացւոյն, Գրիգորի Աստուածաբանին, Եպիփանու Կիպրացւոյն, Յովհաննու Ոսկեբերանին և Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյն. | ٥ ١٨٣

Տճ. Ճէմ. Էվէլ | Խաղեկեգ

համար կը կազմէին շքեղ և փառայեղ պատկեր մը:

Այս տեսարանին առջեւ, այս բնական ոյժերու գործունէութեան և երեւոյթներուն առջեւ, վերջալոյսի խորին և լուռ ժամերուն առջեւ, որք կարծես թէ կայծակի արագութեամբ կ'անցնէին, անհնարին յուզմամբ և զմայլմամբ համակուիլս զգացի, ընկերային աշխարհի վերաբերող մարդերու և իրերու վրայ մտածելու կարողութիւնս իսկ պահ մը կորուսի, և բոլորովին հոգետեսութեան յատկացուցի ժամանակս մինչեւ սոյն րոպէն ուր յառաջանալով դէպ ի Բալերմօ, այլ սկսայ ոչ այլ ինչ տեսնել ի խաւարի, բայց միայն երկնից լուսեղէն մարմիններն...:

Գր. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՈՐԹԵՐՈՒՆ [ատմա] ԾԾՈՒՄԲ [քիւքիւրտ] ՏՈՒԼ

Օրուան ո՞ր ժամուն որթատունկերու վրայ ծծումբ ցանելու է:

Այս խնդիրն արդէն շատ անգամ նկատողութեան առնուած է, սակայն կարծիքները միշտ տարբեր եղած են. Նախ սա հարցմանց ճիշդ ու որոշ պատասխան մը պէտք է տալ. այսինքն՝ որթատունկերը չո՞ր եղած ատեն, առաւօտեան ցօղը աներեւութանալէ՞ յետոյ, թէ առաւօտուն կանուխ՝ երբ դեռ տունկերը

Ղտ. Նոյեմբ	Օր ամսոյ		Տն. ձեւ. Եկեղ	Խորհրդ
4	23	☩ Կիր. ԻԹ. Ե. գիւտի խաչի. Գիւտ խաչ. Ե. Կիւրակէ Ե. Շաբաթուց. Հորոմնէ։ Բացումն Թրամուէյի ի Պոլիս. [1871].	Զ	ՃՁԴ

ցողաթուրմ են, պէտք է ծծումբ թափել. Օրուան ո՞ր ժամուն թափուած ծծումբը աւելի արդիւնաւոր կ'ըլլայ։

Առաջին կէտի համար, նախ բնական կ'երեւայ թէ՝ խոնաւութիւնը նախընտրելի է, որովհետեւ, կ'ըսեն, խոնաւութիւնը ծծումբը տերեւներուն կը փակցնէ եւ հոն կը պահէ։ Սակայն այս կարծիքը ճիշդ կրնար ըլլալ, եթէ ծծումբը տերեւներուն վրայ մեքենապէս ազդէր, այսինքն՝ եթէ տունկերու աճման արգելք չըլլար. այդ պարագային մէջ, ուրիշ շատ տեսակ նիւթեր ալ կրնային ծծումբի դերը կատարել։ Ծծումբը չնչահեղձ ընող մարմին մ'է, որովհետեւ տաքութեան ազդեցութեամբ ծծմբային թթուի (զաճ եաղը) կը փոխուի։

Ուրեմն այն ժամանակ ցանելու է, երբ ծծումբի ազդեցութիւնն աւելի անվրէպ է. երբ ծծումբի պարունակած ծծմբային թթուն աւելի շուտ ու դիւրին դուրս կ'ելնէ, այսինքն պայծառ արեգակ եղած ժամանակ։ Բաց աստի, այդ պահուն, որթատունկին սունկի ծաղիկները աւելի գործունէութիւն կ'ունենան, եւ հետեւաբար աւելի շուտ ալ ջնջուելու տրամադիր լինին։ Երեկոյները, սերմնիկները աւելի կրնան դիմանալ ծծմբային արտաշնչութեանց, որովհետեւ այդ արտաշնչութիւնք ծանր ծանր կը կատարուին եւ հե-

Ղտ. Նոյեմբ	Օր ամսոյ		Տն. ձեւ. Եկեղ	Խորհրդ
5	24	Բշ. Տօ. Սրբոցն՝ Անաստասայ քահանային, և վկարոսի և Թէոտորիտեայ, և որդւոց նորա, և որոց ընդ նմա կատարեցան։ ☽ Առ. քառ. ժմ. 23 ր. 49. Անձրեւաբեր հովմունք. Դաշնադրութիւն Պերլինի. [1808]։	Է	ՃՁԵ

տեւաբար իր ազդեցութիւնն ալ մեծ չի կրնար ըլլալ։

Ուրեմն որթատունկերու վրայ չոր եղած ատեն ու կէս օրին ատենները պէտք է ծծումբ ցանել։

Աշխարհիս վրայ խօսուած գլխաւոր լեզուք

Այժմ երկրագնտիս վրայ կը խօսին 130 միլիոն անձինք Անգլիերէն, 90-100 միլիոն Ռուսերէն, 75 միլիոն Գերմաներէն, 55 միլիոն Սպաներէն եւ 50 միլիոն Ֆրանսերէն։

Երկրագնտիս վրայ 3064 տարբեր լեզուներ կը խօսուին. 1000 տեսակի մօտ կրօնք կայ։ Երկրիս բնակչաց թիւն է, 1,200 միլիոն. տարին՝ 35.214,000 հոգի կը մեռնին, օրը՝ 98,840. ժամը՝ 4,020. վայրկեանը՝ 67 եւ երկվայրկեանը 1 եւ փոքրիկ կոտորակ մը։ Ծնընդեան թիւը քիչ մ'աւելի է, այնպէս որ մէկ վայրկենի մէջ 76 հոգի կը ծնանի։

Աղտոտած եւ սեւցած արծաթեղէն եւ ոսկեղէն առարկաները մաքրել

100 դրամ մաքուր ջրի մէջ 5 դրամ բօրաս եւ 10 դրամ պաղլեղ (շապ) տաքցնելով հալեցուցէք, եւ լաւ

Լտ. Նոյեմբ.	Օր ամսոյ		Տճ. Յէմ. Եվվէլ	Խասըմ
6	25	Դբ. ։ Սրբոց Հիպոփիքեանց. որք ի Սամոսատ կատարեցան։ Համբարձում Ճիզմէճեան [Արմենակ Հայկունի] վախճանի ։ [1866] ։	٨	١٨٦

մը զարկէք որ աճառի նման փրփրի, յետոյ մի քիչ աճառ ձգեցէք և լաւ մը հալեցուցէք զարնելով։ Յետոյ լաթ մը թրջելով այս հեղուկին մէջ՝ աղտոտած արծաթեղէն առարկան լաւ մը շփեցէք և պիտի տեսնէք թէ նորի նման փայլունութիւն մը ստացած է։

Աղտոտած ոսկեղէն իրեղէններուն մէջ քիչ կամ շատ պղինձ գտնուելուն՝ բաւական ժամանակ գործածուելէ յետոյ պղնձի օքսիտը (փաս) ոսկիին երեսը ելնելով՝ կ'աղտոտի։ Սոյն աղտը անհետացնելու համար բաւական է հետևեալ պարզ բաղադրութիւնը գործածել։

Քիչ մը ջրոյ մէջ մէկ քանի տրամ անուշադր (Նըշասբր) կոչուած աղը ձգեցէք. փայլեցնելիք ոսկեղէն առարկան այս ջրին մէջ դնելով եփեցէք, որ քիչ ժամանակէն զուտ ոսկւոյ գոյնը պիտի ստանայ։

Կոտրած խեցեղէն (չինի) անօթները փակցնել

Սպիտակ և մաքուր ապակեղէն գաւաթի քանի մը կտորներ տասը վայրկեանի չափ ջրի մէջ եփելէն վերջը ականի (հավան) մէջ լաւ մը ծեծելով՝ ամենամանր փոշիի վերածելու է. յետոյ թարմ հաւկթի մը սպիտակուցին հետ խառնելով՝ խիւս մը շինելու և կոտրած ամանները փակցնելու է ամուր մը իրար կպե-

Լտ. Նոյեմբ.	Օր ամսոյ		Տճ. Յէմ. Եվվէլ	Գասըմ
7	26	Դշ. ոչ պահք։ Յ.* Դեմետրեոս Վկային։ Տօ. Գասըմ ։ Գասըմ ֆուրթունասը ։ Նոր Ջրհանկրաց խմբին կազմութիւնը ի Պոլիս ։ [1874] ։	٩	١

լով։ Այս խիւսով փակած կտոր մը ամենևին չի զատուիր մէկզմէկէ և կրակի ալ կը դիմանայ։

Հնդկահաւ մեծցնողներու համար

Փորձուած է որ հնդկահաւու ձագը ելած ատեն, եթէ ջրի մէջ թաթխէք՝ այս անասնիկը թէ՝ առողջ կը լինի և թէ շուտով կը մեծնայ։ Նաև առաջին օրերը պէտք է գինիի կամ վերմութի մէջ թաթխուած հացով սնուցանել զանոնք, և այս կերպով աղւոր ու խոշոր հնդկահաւեր կ'ունենաք։

Այրածի դարման

Երբ մարմնոյդ մէկ մասն, օրինակի համար ձեռքդ այրի, առանց մորթը սկրթելու, անմիջապէս այրած մասը թաթխէ քացախի մէջ և մէկ քանի անգամ կրկնէ այս փորձը։

Կսկըծուկը շուտով կ'անցնի և մէկ քանի ժամէն մորթին կարմրութիւնը կ'անհետանայ։

ԿԱՆԱՉ ՄՇԼԱՆ

Եթէ կ'ուզէք օգտուիլ ծափկոտրուկ (կէլինճիք չի-

Լու. Նոյեմբր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. Էվվէլ	Գասըմ
8	27	Եշ. ու. Սրբոցն՝ Սեւերիանոսի Սեբաստացւոյ, և Բաբելայ ծերոյն, և ութսուն և չորից աշակերտաց նորին։ Անթափի կեդրոնական գոլեճը կ'այրի։ [1871]	١٠	٢

չէի) ծաղկէն, որ գարնան մէջ կը բացուի, հետեւեալ եղանակը գործածեցէք և կ'ունենաք գեղեցկագոյն կանաչ մելան մը։

Այն ծաղկին թերթերէն հաւաքելով դրէք աման մը մէջ և վրան քիչ քիչ ջուր լեցուցէք. աւելցուցէք նաեւ քիչ մը պաղլեղ և 5 կրամ արաբական խէժ (զամխ արապի)։ Ութ օր այդ վիճակին մէջ թողուցէք և յետոյ քամեցէք և կ'ունենաք գեղեցիկ կանաչ մելան մը։

ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Փողոցին մէջ, կոպիտ մարդ մը, ոտքով ծանր հարուած մը տուաւ Սոկրատին։ Ականատեսները խնդրեցին որ այդ անկիրթ անձը դատի հրաւիրէ։

— Եթէ էշ մը այդ բանը ըրած ըլլար, միթէ զանի ալ դատի կանչելու էր, եւ ես կարծեմ թէ՝ նա էշէ մը և ոչ մէկ բանով կը տարբերէր։

....

Աղքատ՝ բայց կորիճ մարդ մը անկողնոյն մէջ գիշեր ատեն պառկած էր. մէկ քանի աւազակներ այն սենեակը մտան և բոլոր դարակները պրպտելէ և բան մը չի գտնելէ յետոյ՝ երբ սրտնեղութեամբ և հայհոյանքներ տեղացնելով կը մեկնէին.

Աղքատը գլուխը վեր առնելով ետեւնուն գոչեց.

Լու. Նոյեմբր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. Էվվէլ	Գասըմ
9	28	Ուր. ԲՅ. պահք։ Աւքսենտէոս Ճգնաւորին յ'ատեն։ [Պող. պօղոսի]։ Վիլ. Վիլհէլմ Բ. կայսր և կայսրուհին կ'այցելեն ի Կ. Պոլիս։ [1889]։	١١	٣

— Բարեկամներս, շատ բաղդաւոր պիտի համարէի զձեզ, եթէ այսչափ ժամանակէ ի վեր լոյս աչօք փընտըռելով չի գտածս, դուք գիշեր ժամանակ գտած ըլլայիք։

ՄԱՐԴ

ՀԱՐՑ

« Ի՞նչ կայ սիրուն մարդոց համար ի՞նչ գողտրրիկ,
« Այս աղցաւոր աշխարհի մէջ ի՞նչ քաղցրիկ »:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Քա՞ղցր ինչ կ'ուզես մարդոց համար աստանօր,
Ա՛հ, շատ օրեր երբոր ըլլաս ծարաւի,
Ի՛նչ բաղդ. թէ որ տեսնես աղբեր մի աղուոր
Վէտ վէտ հոսելն մարգերուն մէջ գեղանի։
Քա՞ղցր ինչ կ'ուզես մարդոց համար աստանօր։
Այն է, երբ ձեռք ձեռքի տուած սիրելիք
Ծաղկազուարթ վայրեր շրջին փառաւոր,
Փետտեն. Ժողվեն, հոտոտեն վարդն անուշիկ։
Քա՞ղցր ինչ կ'ուզես մարդոց համար աստանօր,
Այն ժամն է, ուր մարդ սրտաբէկ կ'զգայ զինք,

Լտ. Նոյեմբ	Օր ամսոյ		Տն. ձէմ. Եկեղ	Դասամ
10	29	Շբ. Բէ. Սրբոյն Յովհաննու Ոսկեբերանին։ Բուլղ Բր-ղոննէրը Ի՛Երբոռ ։	ԺԲ	Է

Երբ իւր շրթունք հըպին շրթանց մեղրածոր
Յուզեալ կուսի մ'առ ի համբոյր անդրանիկ.
Քա՞ղցր ինչ կ'ուզես մարդոց համար աստանոր,
Գորովագութ մայր մի տեսնել բաւ է քեզ.
Որ կը դիտէ զայն քընարան, ուր ի խոր
Կը ննջէ քաղցր ու կը մեծնայ հրեշտակ մ'հեզ:
Քա՞ղցր ինչ կ'ուզես մարդոց համար աստանոր
Քեզ ահա ցոյց տամ մի հեռի տարագիր.
Այր ի դարձին Թափած արտասուաց ոլոռ
Շրջեալ բաղդին ջըրէ ծաղկունք նորածիլ։
Քա՞ղցր ինչ կ'ուզես մարդոց համար աստանոր,
Յիշէ՛ այն գութ, որով մի մարդ յիւր հանդերձ
Զայն խոնաւ յարդ պարփակէ, ուր մենաւոր
Աւա՜ղ, լքեալ մի որբ հանգչի մահամերձ.
Քա՞ղցր ինչ կ'ուզես մարդոց համար աստանոր,
Բա՛ւ աղօթել առաջի սուրբ խորանին.
Ուր մարդկային սիրտ սփոփած՝ իւր բոլոր
Յաւոցն համար կուտայ բարձեալ Աննեղին.
Քա՞ղցր ինչ կ'ուզես մարդոց համար աստանոր,
Է՛ ունենալ սիրտ մի գթած խղճահար,
Եւ դէմք մաքուր զերծ հոգերէ ահաւոր,
Մինչեւ հասնի խաղաղ կենացն իւր վըճար։

Թարգմ. ի Գաղ. ՍԱՀԱԿ Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ

Լտ. Նոյեմբ	Օր ամսոյ		Տն. ձէմ. Եկեղ	Դասամ
11	30	✠ Կիր. Գէ. Ը. գկնի խաչի։ Զ. Կիւրակէ եօթն շաբաթուց։ Հարսանիք ։ Արքունի ճարտարապետ Յակոբ Պէյ Պալեան վախճանի ։ [1875].	ԺԳ	Օ

ՄԱՆՈՒԿ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ

Մարդուս յատկութեանց մէջ՝ երաժշտութեան յատկութիւնն ամենէն շատ կ'երեւնայ։ «Երաժշտական « տաղանդը, կ'ըսէ Կէօթէ, բնականապէս ամենէն ա- « ռաջ երեւան կ'ելնեն, վասն զի երաժշտութիւնը « բոլորովին ընդածին է, որ արտաքին օգնութեանց « և փորձառութեան կարօտ չէ։»

Ռօլան տը Լասիւ *կամ* տը Լաթրը, (*Օրլանտօ Լասսօ*), *որ* 1520*ին ծնաւ ի Մօնս, և* 1594*ին մեռաւ, տասներկու տարեկան չեղած, իւր ձայնին գեղեցկութեամբն այնքան նշանաւոր եղեր էր Մօնսի Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյն մէջ, որ Ֆերտինան տը Կօնզակ, Սիկիլիոյ փոխարքայն, վերջապէս նորատի երգչին ծնողքն համոզեց թողուլ զայն՝ որ Իտալիա տանի։*

Լիւլլի, *որ* 1633*ին ծնաւ ի Ֆլորանս, և* 1687*ին մեռաւ, դեռ տղայութեան նշանաւոր կիթառ կը զարնէր և միանգամայն Օրիորդ Մօնբանսիէի սպասաւորներէն մին էր և շատ մը գեղեցիկ մեղեդիներ շինեց։ Դեռ խիստ նորատի էր երբ թագաւորին ջութակահարներուն մէջ մտաւ։*

Միշէլ Ռիշար տը Լալանտ, *որ* 1657*ին ծնաւ ի Բարիզ և մեռաւ* 1726*ին։ Ձայնովը նշանաւոր եղաւ՝ երբ տակաւին Սէն Ժէրմէն Լ'Օսսէրուայի եկեղեցին տիրա-*

Լռ. Նոյեմբ.	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. Էվվէլ	Գասըմ
12	31	Բշ. ՓՀ. Սրբոցն՝ Ստեփաննոսի Հռովմայ հայրապետին, եւ քահանայից եւ սարկաւագաց եւ ժողովրդոց։ Յակոբոս եպիսկոպոս Պատրիարքական Պերաթ կ'ընդունի. [1848]։	ԺԴ	Դ

ցու էր, և 15 տարեկան չեղած, առանց դասատուի, ջութակ, տաւիղ և ուրիշ շատ մը ձայնական գործիներ զարնել սորուեցաւ։ Իր քեռայրներէն մին փոքրիկ նուագահանդէսներ կուտար, որոնք անոր համբաւը շուտով մեծցուցին։

Քանբրա, որ 1660ին ծնաւ յէքս և մեռաւ 1744ին քսան տարու չեղած, Թուլօնի մայր եկեղեցւոյն մատրանապետն էր։

Ռամօ, որ 1683ին ծնաւ ի Տիժօն եւ 1764ին մեռաւ, եօթ տարեկան հասակին ինչ որ ըլլար՝ մէկ անգամ տեսնելուն և լսելուն, տաւղի վրայ կը նուագէր։

Հէնտէլ, որ 1685ին ծնաւ ի Հալ եւ մեռաւ 1759ին, դեռ փոքր տղայ էր, երբ գիշերները, գաղտուկ տաւիղ զարնել սորուեցաւ։ Ութ տարեկան եղած ատեն, հայրը զինքը Սաքս Ուէյսէնֆէլսի պալատը տանելով, տաւիղ սկսաւ զարնել, առանց գիտնալու թէ՝ զինքը մտիկ ընող կայ։ Դուքսը ուզեց որ երաժշտութիւն սորվեցնեն իրեն։ Հէնտէլ 10 տարեկան էր՝ երբ Հալի գլխաւոր եկեղեցւոյն համար հոգեւոր երգեր կը շարադրէր։

Ժան-Սէպաստիէն Պախ, որ 1685ին ծնաւ յէյզէնախ եւ մեռաւ 1750ին, ամենէն նշանաւոր վարպետներու կտորները տաւղի վրայ կը զարնէր՝ երբ դեռ տղայ էր։ Այս կտորները ունենալու համար՝ սկսաւ

Լռ. Նոյեմբ.	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. Էվվէլ	Գասըմ
13	1	Գշ. ՓՅ. Սրբոցն՝ Ակեփսիմեայ եպիսկոպոսին եւ Յովսեփայ քահանային, Այիթալայ սարկաւագին եւ Պղատոնի վկային։ Յն. Կոզմայի և Դամիանոսի. ⓣ Լր. Ը ժմ. 17 ր. 34։ Հովախառն անձրեւ. Ստեփաննոս Աղաւնի երկրորդ անգամ Պոլսոյ Պատրիարք լինի. [1840].	ԺԵ	Ե

գաղտուկ օրինակել. վասն զի քեռայրը չէր ուզեր տալ՝ եւ մի միայն լուսնի լուսով, վեց ամսուան մէջ, ամբողջ տետրակ մը լեցուց։

Մարչէլլօ, որ 1686ին ծնաւ ի Վենետիկ եւ մեռաւ 1739ին, այնքան կը սիրէր երաժշտութիւնն, որ հայրն անհանգիստ ըլլալով՝ զայն գիւղ տարաւ, որպէս զի ո՛չ երաժշտական գործիք կարենայ գտնել եւ ոչ եղանակ։ Բայց երիտասարդն այս առանձնութեան մէջ Պատարագի ամբողջ եղանակ մը շինեց, որոյ գեղեցկութիւնն հօրը դիմադրութեան յաղթեց։

Բէրկօլէզ, որ 1710ին ծնաւ ի Ռէզի, եւ մեռաւ 1731ին, 13 տարեկան հասակին մէջ ջութակի վրայ կը նուագէր առանց վարպետի իւր շինած եղանակներն, եւ որոց մէջ անանկ դժուարին կտորներ կային, որ Նաբօլիսյի վարպետ դասատուները զարմացան։ Զինքը երաժշտական վարժարանը դրին, եւ 21 տարու էր երբ սրբազան թատերգութեան մը գեղեցիկ եղանակը յօրինեց։

Բիչչինի, որ Նաբօլիի Պարի քաղաքին մէջ ծնաւ 1728ին եւ մեռաւ 1800ին, Պախի պէս իւր տաղանդը յայտնեց Պարիի եպիսկոպոսի պալատին մէջ տաւիղ զարնելով։ Եպիսկոպոսը քովի սենեակն էր. Նորա յարմարութեան վրայ հիանալով՝ ուզեց որ Քօնսէրվաթուառ մտնէ։ Բիչչինի, 14 տարեկան հասակին, Սան

Եր. ցեր. 9,53 Նոյեմբեր [31] Թշրի. ամսի Եր. գիշ. 14, 7

14 Լտ. Նոյեմբ.	2 Օր ամսոյ	Դշ. ֆի. պ—հ+ : Հաստատութիւն Թանզիմաթի ի Սուլթան Մէճիտէ : [1839] .	١٦ Տճ.Ճէմ. Էվվէլ	٨ Կասըմ

Օնոֆրիոյի երաժշտական վարժարանը մտաւ :

Հայտն, որ 1731 ին ծնաւ Ռօհրաւի մէջ (Աւստրիա) եւ մեռաւ 1809ին, սայլորդի մը եւ խոհարար կնկան մը զաւակ էր, իւր տաղանդն յայտնեց 5 տարեկանէն : 13 տարեկան հասակին պատարագ մը գրեց : Պակասութիւններն ու սխալները ցուցուցին իրեն : Անմիջապէս Մաթթէսընի կատարեալ երաժշտապետ գիրքը գնեց եւ շարադրութեան կանոններն սկսաւ սորվիլ :

Կրէթրի, որ 1741ին ծնաւ ի Լիէժ և մեռաւ 1813ին, նոյնպէս տղայութենէն սկսաւ հոգեւոր երգ մը եւ Ֆուկա մը գրել. դեռ ներդաշնակութեան կանոնները չի սորված. Պատարագ մը գրելով և մայր եկեղեցւոյն մէջ նուագելով, Հռովմի Լիէժական վարժարանէն ռոճիկ մ'առաւ :

Քլէմնթի, որ 1752ին ծնաւ ի Հռովմ, եւ մեռաւ 1832ին, 6 տարեկան հասակին եղանակներ կը գրէր : ինը տարեկան էր, երբ իւր երգեռնահար մրցեցաւ եւ միւս մրցողներուն յաղթեց :

Ուինթէր, որ 1754ին ծնաւ ի Մանհէյմ, և 11 տարեկան հասակին արքունի իշխանին մատրան մէջ ջութակահար էր :

Մօցարթ, որ 1756ին ծնաւ ի Սալցպուրկ, եւ մեռաւ 1791ին, երեք տարեկան եղած ատեն տաւղի վրայ փոքր եղանակներ կը զարնէր. 4 տարեկան երբ

Եր. ցեր. 9,51 Նոյեմբեր [30] Թշրի ամսի Եր. գիշ. 14,9

15 Լտ. Նոյեմբ.	3 Օր ամսոյ	Եշ. ֆյ. Սրբոց Հայրապետացն՝ Մետրոփանոսի, Աղեքսանդրոսի, եւ Պօղոսի խոստովանողին եւ սրբոց Նոտարացն՝ Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի. 31րդ տարեդ. գահակալութեան Քրիստիան Թագաւորին Տանիմարքայի.	١٧ Տճ.Ճէմ. Էվվէլ	٩ Կասըմ

եղաւ, արդէն բաւական դժուար կտորներ կը նուագէր ճաշակով. 6 տարեկան հասակին Միւնխէնի և Վիէննայի մէջ զինքը կը ծափահարէին.

Չէրուպինի, որ 1760ին ծնաւ ի Թոսքանա և մեռաւ 1842ին, 9 տարեկան հասակէն սորվեցաւ ներդաշնակութիւնն. 13 տարեկան էր երբ պատարագ մը գրեց :

Տիւսէք, որ ծնաւ 1761ին ի Պօհեմիա, և մեռաւ 1812ին, 5 տարեկան էր՝ երբ դաշնակ կը զարնէր եւ 9 տարեկան էր՝ երբ երգեհոնով կ'ընկերանայր նուագախումբին :

Մէհիւլ, խոհարարի մը որդի, որ 1763ին ծնաւ Ժիվէի մէջ և մեռաւ 1817ին, 10 տարեկան հասակին մէջ Ժիվէի եկեղեցւոյն մէջ երգեհոն կը զարնէր եւ ամէնքը կը հիանային իւր վրայ :

Քրէօպէր, որ 1796ին ծնաւ ի Վէրսայլ և մեռաւ 1831ին, 5 տարեկան հասակին երաժիշտ էր : 13 տարու եղած ատեն Քօնչէրթօ մը յօրինելով՝ մեծ համբաւ ստացաւ :

Պէրթոն, որ ծնաւ ի Բարիզ 1797ին և մեռաւ 1844 ին, 15 տարու եղած ատեն մեծ օբերային մէջ ջութակահար էր :

Տէլլա-Մարիա, որ 1768ին ծնաւ ի Մարսիլիա եւ մեռաւ 1800ին, դեռ խիստ փոքր է երբ Մանտօլինա կը զարնէր, և 18 տարեկան հասակին՝ մեծ օբերա մը

Լտ. Նոյեմբ | Օր ամսոյ | Տճ. Ճէմ. Էվվէլ | Քասըմ

16 4 Ուր. ... ԺԸ Ժ

Ծնունդ Տ. Խորէն Ա. Պատրիարքին Կ. Պոլսոյ։ [1842]։

գրելով՝ Մարսիլիոյ մէջ ներկայացնել տուաւ,

Պէթհօվէն, որ 1770ին ծնաւ ի Պօն և մեռաւ 1827ին, խիստ վարպետ ջութակահար էր 8 տարու եղած ատենն: 13 տարեկանին երեք քառեակ շինեց, զորս Արթարի հրատարակեց: 17 տարու էր, երբ սոսկալի դժուար հրահանգ մը նուագեց Մօցարթի առջեւ, որ ըսաւ իւր բարեկամներուն. «Այս պատանիին ուշադրութիւն ըրէք, օր մը նշանաւոր պիտի ըլլայ:»

Բաէր, որ 1771ին ծնաւ ի Բարմ և մեռաւ 1839ին, 16 տարու էր երբ երկու գուսաներգութիւն գրեց, որոնք զինքը ամբողջ Իտալիոյ մէջ նշանաւոր ըրին:

Քաթէլ, որ 1773ին ծնաւ ի Լէկլ և մեռաւ 1830ին, 14 տարու եղած ժամանակ Բարիզու երաժշտական արքունի վարժարանին մէջ դասատու էր:

Հիւմմէլ, որ 1778ին ծնաւ ի Բրէսպուրկ և մեռաւ 1837ին, 7 տարեկան եղած ատեն՝ լաւ դաշնակահար էր: Մօցարթ անոր տաղանդն նշմարելով՝ իրեն դասեր տուաւ: Ինը տարեկան էր, երբ Տրէզտայի մէկ նուագահանդէսին մէջ հրապարակաւ նուագեց և իւր անունը Ալմանիոյ մէջ հռչակուեցաւ:

Բականինի, որ 1784ին ծնաւ Ճենովայի մէջ եւ մեռաւ 1849ին, վեց տարու էր երբ լաւ ջութակահար էր և ութ տարու եղած ատեն հնչակ (սօնաթ) մը յօրինեց:

Լտ. Նոյեմբ | Օր ամսոյ | Տճ. Ճէմ. Էվվէլ | Քասըմ

17 5 Շբ. ԲՅ Սրբոց Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի եւ Միքայէլի, եւ ամենայն երկնային զօրաց։ ԺԹ ԺԱ

Երզնկայի սոսկալի երկրաշարժը։ [1576]։

Ռօսինի, որ 1792ին ծնաւ ի Բէզարօ, վարպետ (մաէսթրօ) մըն էր դեռ աղայութեան ատեն: 16 տարեկան էր երբ Արտասուք Ներդաշնակութեան վասն մահուանն Որփէոսին յօրինեց:

Մէյէրպէր, որ 1794ին ծնաւ ի Պէրլին և մեռաւ 1864ին, չորս տարեկան հասակին փողոցի երգեհոնահարներուն նուագած եղանակները կ'երգէր՝ ձախ ձեռքով՝ դաշնակի վրայ ընկերանալով. Հինգ տարեկան էր՝ երբ հասարակաց նուագահանդէսի մէջ կ'երգէր և 9 տարու էր՝ երբ Լէյբցիկի երաժշտական լրագիրն զայն Պէրլինի ընտրելագոյն դաշնակահարաց մին կը հրատարակէր:

Մէնտէլսըն, որ 1809ին ծնաւ ի Համպուրկ և մեռաւ 1847ին, ութ տարեկան հասակին ո՛ և է եղանակ մէկ անգամ լսելով կը նուագէր:

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հոկտեմբեր ամսոյ մէջ

Սոյն ամսոյ մէջ երկրագործին ընելիքն է. կենդանեաց համար ձմրան պաշարը պատրաստել: Ծառերէ թափած տերևները հաւաքել և չոր խոտերուն հետ պահել: Արտերը խոր հերկել՝ աշնան գարիին ու ցո-

Լտ. Նոյեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. էվվէլ	Գասըմ
18	6	❄ Կիր. Բն. Թ. զկնի խաչի ։ Ի. Կիւրակէ եօթն շաբաթուց Հոգւոյն ։ Քօսբաթրիք շոգենաւը կ'ընկղմի 480 հոգւով ։ [1874].	۲۰	۱۲

բենին համար ։ Այս ամսուն մէջ կրնայ հաճար ցանուիլ. նաև բամբակ տնկուիլ ։ Տորոնը հանել և չորցնելու է ։ Ամէն տեսակ արտի մէջ պէտք է պարարտութիւն, կիր ու անտառի սեւ հող խառնել ։

Պէտք է հոգ տանիլ կենդանեաց, մանաւանդ ձիերուն, կովերուն ու ոչխարներուն. զանոնք ախոռը քաշելու է, առջի բերան պէտք չէ չոր խոտ տալ, այլ կանաչ խոտի հետ խառնուած տալու է. որ կենդանիք վարժուին ։ Հաւերուն պէտք է վարսակ (եուլաֆ) տալ, որ ածեն ։ Այգեկութքի համար զգուշանալու է որ պարզ օդին և չաղերը չորցած ժամանակ կատարուի, փեթակներու մէջէն և առջեւէն աղտեղութիւններն ու սատկածները պէտք է մաքրել ։

Պտղոց պարտէզ. — Այս ամսոյ մէջ ամէն տեսակ պտուղները քաղել պէտք է, ինչպէս խաղող, տանձ, խնձոր, շագանակ, նմանապէս վայրի ծառերու պտուղները՝ խոզերուն տալու համար ։ Այն պտղատու ծառերը որ չոր տեղ կ'ուզեն՝ սոյն ամսուն մէջ կրնան տնկուիլ. իսկ անոնք որ թաց տեղ կ'ուզեն, ձմրան սպասելու է ։ Ամէն տեսակ պտղատու ծառեր կրնան տնկուիլ. մանաւանդ նոճի (սէրվի) ծառն անհրաժեշտ է որ Գասըմին առաջին օրը տնկել. այս եղանակէն յետոյ տնկուած նոճիներուն հալիւրին հինգը չի բռնէր ։

Տօսախ (չիմշիր) թաֆլան ծառերէն տաշտաթաղ

Լտ. Նոյեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. էվվէլ	Գասըմ
19	7	Բշ. Գյ. Սրբոցն՝ Մելիտոսի Անտիոքայ հայրապետին, եւ Մինասայ Եգիպտացւոյն եւ միւս Մելիտոսի եպիսկոպոսին. Բուրայ քահանային եւ Շինու սարկաւագին ։ Արքունի հրամանաւ Պոլսոյ բոլոր գինետունք գոցուեցան ։ (1740].	۲۱	۱۳

կ'ընեն ։ Պտուղներու կուտերը կրնաս տնկել՝ բաց ի ընկուզէն ու շագանակէն. Այս կուտերը տնկելու համար պարարտ հող կ'ուզէ. որ օգոստոսէն պատրաստելու է ։ Պտղատու ծառերուն ամենեւին ջուր տալու չէ ։

Ծաղկանց պարտէզ. — Ցրտին չդիմացող ծաղիկները ջերոցները փոխադրելու է ։ Ծաղիկ տուող սոխերը տնկելու է ինչպէս յակինթ, կակաչ. սաֆրան, ևլն ։ Ծաղիկներուն ջուր տալու է եթէ անձրեւ չի գայ ։

Բանջարեղինաց պարտէզ. — Պարտէզներու հարաւային կողմերը և պատերու տակ աղցան և սեւ կաղամբ կը ցանուի ։ Բողկերը և սեխպղինները հանելու է. ոլոռն, շոմին կը ցանուի ։ Գարնան հասնելիք կաղամբ, պրաս և կանկառի տունկերը տնկելու է ։

ԲՈՒՍԵՂԷՆ ՊԱՐԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Քանի որ տունկերը հողին մէջ պարունակած տարրերով կը սնանին. ըսել է՝ եթէ հողի մը վրայ բուսած բոյսերն իր մէջ թաղեմք՝ այդ հողը գոնէ առաջուան չափ պարարտ ու հարուստ կը մնայ ։ Հողն աւելի կը հարստանայ, եթէ թաղուած բոյսերն մթնոլորտի տարրերքներէ ալ սնունդ առած են ։ Ահա այս պատճառաւ է որ մէկ քանի տարի է ի վեր կրկին կը

Լտ. Նոյեմբ | Օր ամսոյ | Տճ. Ճէմ. Էվվէլ | Թամուզ

20 8 Գշ. Ժէ. Սրբոցն՝ Գիմեարեայ վկային, եւ Բասիլիկոսի քահանային։ Տօն. Տրէ։ [30 օր]. Յ.* Մեծագնէ հրեշտակապետին եւ ամենայն երկնային զօրաց։ ۲۲ ۱٤
☾ Վր. լս. ժմ. 14. ր 7. խառնակաբեւռն օդոյ։

Մարիամեան Յովնանեան վարժարանին բացումը Թիֆլիզ։ [1877]։

յանձնարարուի բուսեղէն պարարտութեանց գործածութիւնը։ Ամէն բոյս օդոյ տարրերէն մաս մը կ'իւրացնէ և անոնք իրենց տարբաղադրութեամբ կը ձեւացնեն աղբահողն. բաց աստի, պարկաւոր բոյսերն, (ոլոռն, բակլայ, լուբիա) կը պահեն իրենց մթնոլորտէ առած բորակածինն։ Այս շատ մեծ կարեւորութիւն ունեցող չահ մ'է, քանի որ արգաւանդ գործող տարրերու ամենէն օգտակարներէ մին և մանգամայն ամենէն թանկագինն է։

Բուսական պարարտութիւն գործածելու առաւելութիւններէ մէկն սա է որ՝ փոխանակ սատակ ծախսելու՝ մի միայն ժամանակ զոհելով՝ կրնանք մեր արտերու կատարեալ պարարտութիւն մը տալ։

Օրինակի համար, գարնան եղանակին, եթէ պէտք ունի, քիչ մը փոսփոր կը ցանենք, յետոյ բակլայ, լուբիա, կամ ասոնց վերաբերող և շուտ աճող բոյս մը կը ցանենք։ Հողը՝ դեռ տաք եղած ժամանակ հերկելով՝ այդ բոյսերը ներքեւը կը թաղենք, այն ատեն, եթէ օգոստոսէն մինչեւ հոկտեմբեր ամիսներու մէջ ցորեն ցանենք, արտերնիս կատարելապէս պարարտացած ըլլալով՝ շատ յաջող հունձք մը ունենալու հաւանականութիւնը կ'ունենանք։

Լտ. Նոյեմբ | Օր ամսոյ | Տճ. Ճէմ. Էվվէլ | Թամուզ

21 9 Դշ. Դշ. պահք. Յայսմ. Տրէ։ [30 օր]։ Լր. Ընծայման Ս. Աստուածածնի։ ۲۳ ۱۵

Կիւլհանէի կայսերական հրովարտակը։ [1839]։

ԹԷ ԻՆՉՈ՞Ի ՎԻՇՏԸ Չ'ԱՆՀԵՏԱՆԱՐ, ԱՅԼ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻ

Հիմայ որ տղաքներս կարգեցի. աղջիկներս հարսըրի. տուներու տէր եղայ. հիմայ որ բաց է նստած փառաւոր տունէս, եկամուտ բերող շատ մը տուներու, խանութներու և ուրիշ կալուածներու տէր եմ. հիմայ որ խոհարարը կերակուրներս կ'եփէ. լուացարարը ճերմակեղէններս կը լուայ. սպասաւորներները հրամաններս կը կատարեն և ամեն մարդ պատրաստականութիւն կը ցուցնէ ինծ ծառայելու. այո՛, չը գիտեմ թէ այս ամեն բարիքները վայելելէ վերջ դեռ ինչո՞ւ երջանիկ չ'եմ։

Այս տողերս կարդացողներէ շատեր գուցէ փորձուին կարծել թէ կամ յիմար մ'եմ կամ ծայրագոյն ագահ մը, որ այսչափ վայելքներուն հանդէպ փոխանակ Աստուծոյ փառք տալու՝ կը յանդգնիմ դեռ եւս դժգոհալ. իմ մասիս այս համոզումը տածողները բնաւ չ'եմ մեղադրեր. որովհետեւ ասկէց քսան քանը հինգ տարի առաջ. այսինքն այն թուականին երբ դեռ քսաներեք տարեկան ծաղիկ հասակիս մէջ այրի մնալով ամուսինէս, աղքատ անոր տունը լուացարարութիւն ընելով հազիւ ապրելու չափ սնունդ մը կրնայի մատակարարել ինծ և անչափահաս որբերուս. այո՛, այն ատեն

Լտ. Նոյեմբ	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. Էվվէլ	Քասըմ
22	10	Եշ. տէ. Սրբոցն՝ Գուրիասայ, Սամունասայ. եւ Աբիբայ սարկաւագին, Ռամանոսի միայնակեցին, մանկանն խոստովանողի եւ Հիւսիքոսի զինուորին. Լտ. Զէյնէպայ նուաբն. ◉ ՅԱղեղնաւորն ժմ. 16. ր. 4. Տճ. Պուրճի Գովա.	٢٤	١٦

ես ալ ճիշդ միենոյն համոզումն ունէի թէ՝ աշխարհիս մէջ երջանիկ ըլլալու համար միայն երկու պայմաններ կան. նստելու համար տուն մը և ապրելու չափ եկամուտ մ՚ունենալ. սակայն այսօ՛ր...: Բայց ո՞ւսկից եկան պաշարեցին զիս անցեալին այս տխուր յիշատակները. Աստուա՛ծ իմ, երեսուն տարի անցած է վրայէն և դեռ կը դողամ երբ այն ատենուայ վիճակս յիշեմ: Երեւակայեցէք անգամ մը, մանկամարդ կին մը մէկ քանի անչափահաս զաւակներով, առանց ո և է եկամուտի, պաշտպանի և ազգականի. մէկու մը բան մը ըսելու կը վախնայի. մէկէ մը բան մը ուզելու չէի համարձակէր. որովհետեւ դեռատի կին մը եմ վերջապէս, և ամեն ընթացքս կրնայ քննադատութիւններ յարուցանել չուրջս և արատներ քսել պատուոյս: Տաներէցս, որ պատկառելի ծերունի մը և միանգամայն աղքատիկ քահանայ մ՚է, անիկայ միայն մասնակից է վիշտերուս և տեղեակ կացութեանս. սակայն ի՞նչ կրնայ ընել խեղճ մարդը չորս անդամէ բաղկացեալ ընտանեաց մը՝ երբ ինքն ալ նեղութիւն կը քաշէ ապրելու համար:

* * *

Օր մը բարի ծերունին ինձ ըսաւ. « Աղջի՛կս, ա՛լ սուգդ լմնցաւ, հիմայ պէտք է որ քաջութիւն ունե-

Լտ. Նոյեմբ	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. Էվվէլ	Քասըմ
23	11	Ուր. տյ պահք. Այս [illegible] [illegible]. Մեծ հրդեհ ի Սելանիկ, այրեցաւ 2000է աւելի շէնք. [1848].	٢٥	١٧

նաս կենաց պայքարին մասնակցելու, իր դժբաղդութեանը մէջ բաղդ մ՚է, երբ տկար կին մը զօրաւոր մարդու մը գործը կը կատարէ. ահաւասիկ Աստուած քեզի կրկնակի պաշտօն մը կը յանձնէ. ե՛ւ զօրացիր. ալ այսուհետեւ թէ հայր պիտի ըլլաս որբերուդ՝ թէ մայր. եւեւէս եկո՛ւր, ըսաւ »: Եւ ես առանց գիտնալու թէ ո՞ւր պիտի երթամ. զաւակներս իրարու խընամոց և Աստուծոյ գթութեանը յանձնելով հետեւեցայ քահանային:

Շատ գացինք թէ քիչ գացինք. մեծկակ տան մը դունէն ներս մտանք. տանտիկինը — Աստուած լուսերու մէջ լողացունէ հոգին — հին բարեկամի մը պէս ընդունեց զիս, զաւակներս հարցուց, խրատեց, մխիթարեց եւ ինձ պաշտօն յանձնեց օրը մէկ երկու ժամ աշխատիլ իրենց տան մէջ: Ա՛լ այնուհետեւ քիչ քիչ ոտքս տեղ ըրաւ և հանըմըս ուրիշ տուներ ալ յանձնարարեց զիս ու ապրելու չափ բան չահիլ սկսայ:

Ի՜նչ ապրիլ. « Ծնճղուկն ալ կ՚ապրի, բայց սրունքներէն յայտնի է » կ՚ըսեն: Ամենէն մեծս ութ տարեկան, խօսք չը հասկցող տղաքներ. իրիկունը տուն գալուս պէս փէշիս կը փակին. « Աման մարիկ, վաղը տունը նստիր. » Խեղճ անմեղնե՛ր, կը կարծեն թէ իմ ուզելովս է որ կը թողում զիրենք...: Հապա տունըս չէ՞ք հարցնէր. խարխուլ տուն մը քավաճ առասըճ

Լտ. Նոյեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճեմ. Էվվէլ	Թշրին
24	12	Շբ. ոչ. Սրբոց առաքելոցն Անդրէի եւ Փիլիպպոսի. Յն. Յովհաննու ողորմածին. տօն է Կիւրեղոյ. Նշանաւոր մատենագիր Հ. Յարութիւն Աւգերեան վախճանի. [1854].	ԻԶ	ԺԸ

բարեբաղդաբար հասակս երկայն չէ, որովհետեւ անկարելի պիտի ըլլար ինձ քայլ մ'առնել, առանց օրը հարիւր անգամ գլուխս թավաններուն զարնելով վիրաւորելու. տանտէրս ըսես ամեն օր դժգոհ է թողուլ երթալէս և միշտ կ'սպառնան որ ցնցոտիներս դուրս պիտի նետեն, եթէ ամսական յիսուն ղուրուշի վարձքը չ'կրնամ օրն օրին վճարել. հովերը տախտակներուն մէկ կողմէ կը մտնան միւսէն կ'ելլան. Ձմեռատեն առանց կրակի կը նստին տղաքներս, չէ թէ մինակ խնայողութեան, այլ մանաւանդ անոր համար որ տղաքները ի՞նչպէս նստեցնեմ կրակին գլուխը ու ես հեռանամ։

Բայց Աստուած ապրեցուցածը կ'ապրեցնէ, պայմանաւ որ մարդս ինքն ալ կամք ունենայ ապրելու և յամառ ըլլայ իր տոկունութեանը մէջ։ Այն բարեխիղճ հանըմները, որոնք երբէք ձեռքերնին տաքէն պաղ, պաղէն տաք խօթած չ'ունին, ո՞րչափ դժուարահաճ են. երեք օր իրարու վրայ առտուանց մինչեւ իրիկուն լուացք կ'ընէի եւ շատ տեղեր ալ կը հրամայէին որ տախտակներն ալ սրբեմ. գիտնալով հանդերձ թէ անչափահաս զաւակներ ունիմ տունը և անկարեկից տանտէր մը։ Օ՜ֆ, օ՜ֆ. արդեօք ես ալ հիմակ անո՞նկ կ'ընէմկոր լուացարարներուս և ծառայութեանս մէջ գտնուողներուն. Աստուած թող դատէ։

Լտ. Նոյեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճեմ. Էվվէլ	Թշրին
25	13	✠ Կիր. ԻԶ. Ժ. զկնի Խաչին Հարցանէ. Յն. Յովհաննու Ոսկեբերանին. Լտ. Կատարինեայ կուսին.	ԻԷ	ԺԹ

* * *

Բայց ես ի՞նչ եղայ այսօր. տե՞ղն է հիմայ հրապարակաւ հին ցաւերը նորոգելուն. — Փառք Աստուծոյ, այն մութ օրերուն պայծառ արեւ յաջորդած է հիմայ. զաւակներս մեծամեծ մարդիկ եղած են. ամեն բան անպակաս է ինձ համար, սակայն դարձեալ երջանիկ չ'եմ, և ախտ մը կրծէ, կը մաշեցնէ ներսի դիս, երբ կը տեսնեմ որ տուն ունիմ, ու տուն չ'ունիմ։ Իրաւ է որ մեր տան նիւթական երեւոյթը նախանձելի ըսուելու չափ փառաւոր է իր հոյակապ շինուածովը ու ճոխ կահերովը, բայց բարոյական մասը արդեօք կը համեմատի՞ նիւթականին, չեմ գիտեր. սակայն ես այսպէս ընտանիք մը կազմելու յուսով չէր որ քաշեցի այնչափ զրկանքներն, նեղութիւններն ու չարչարանքներն, որոնց նկարագրութիւնները ստուար հատորներ կը կազմեն, և որոնց համբերելու համար ինձ չափ մեծ հաւատք մը պէտք է ունենայ մարդ իր զաւակացը ապագային վրայ. սակայն չոր հաւատքն ու յոյսը ինչ կրնայ ընել երբ կը միանայ գործնականին հետ։ Այո՛, կը հաւատայի. գիտէի թէ նիւթապէս այս դիրքին պիտի հասնէինք, վասն զի այնպիսի դաստիարակութիւն մը տուած էի զաւակներուս և այնպիսի հսկողութիւն մը ի գործ կը դնէի վրանին, որուն բարերար արդիւնքը չի վայելել անկարելի էր։

Լտ. Նոյեմբեր | Օր ամսոյ | | Տճ. Ճէմ. Էվվէլ | Գասըմ

26 | 14 | Բշ. ԲԺ. Սրբոցն՝ Անդրէի զօրավարին և բանակի նորին, Կալինիկոսի և Գոմեռեայ վկայիցն ։ Յն. Փիլիպպոսի առաքելոյն, և Բարեկենդան յառաջաւորաց պահոց Ծննդեան Քրիստոսի ։ | ٢٨ | ٢٠

Երզնկայ քաղաքը սոսկալի երկրաշարժէ մը կը կործանի ։ [1667] ։

Հիմայ կարելի է դուք ալ հարսերուս հետ մէկտեղ խնդաք վրաս թէ՝ ինծ նման լուացարար կին մը, որ ոչ բարձր կրթութիւն ստացած է և ոչ առաջնակարգ ուսում, ի՞նչպէս պիտի կրնայ դաստիարակել զաւակները. երկար բարակ փաստեր փնտռելու հարկ չկայ արդիւնքը ակներեւ է. ահաւասիկ իմ զաւակներս ալ հարսերուս զաւակներն ալ. բաղդատեցէք իրարու հետ, աչքի առաջ բերելով սա պարագան թէ՝ ես աղքատ, տգէտ, անուս կին մ'էի. հարսերս դպրոցներու ծառայած, երկար տարիներ ուսում առած և մեծահարուստ անձանց ալ տիկիններ են ։ Մի՛ վախնաք, հարսերս չպիտի բամբասեմ և ոչ ալ բարոյականութեան վրայ գիրք մը պիտի գրեմ, մինակ սա պիտի ըսեմ որ, տիկին մ'ըլլալէ դիւրին գործ չէ մնացած հիմայ աշխարհիս երեսը, և կամ եթէ աշխարհքը մէջը խառնելով սխալած կ'ըլլամ, գոնէ մեր մէջ կնոջը պաշտօնէն դիւրին պաշտօն չէ մնացած ։

Ի՞նչ կ'ընեն հիմայ հարսերս. ես որչափ որ կը կարծեմ՝ բան մ'ալ չ'են ըներ և ո և է բանի մը օգտակար չեն աշխարհիս երեսը. բացի դերձակուհիներէ, ադամանդավաճառներէ, կառապաններէ, թատերապետներէ և այլ այս կարգի անհատներէ. զաւակ կը ծնին՝ հեղ մ'ալ երեսը չեն տեսնար. ճիշդ կրիային նման որ հաւկիթները հողին մէջ թաղելով կ'ելլայ քէյֆ

Լտ. Նոյեմբեր | Օր ամսոյ | | Տճ. Ճէմ. Էվվէլ | Գասըմ

27 | 15 | Գշ. ԺՅ. Սրբոցն՝ Անդրիանոսի և կնոջն Անատոլեայ. Թէոդորոսի Ելեւթերոսի վկայիցն ։ Յն. Սկիզբն յառաջաւորաց պահոց Ծննդեան Քրիստոսի ։ ⊕ Ծն. լր. ժմ 18. ր. 29. Հողմաբեր անձրև ։ | ٢٩ | ٢١

ընելու կ'երթայ. « Աստուծոյ ծառայ պէտք է նէ թող մեծցնէ » ըսելով ։ Սնտուները պէտք է որ կաթ տան թոռներուս, և սպասուհիները խնամեն զանոնք, որպէս թէ որբեր ըլլային զուրկ մայրական գուրգուրանքներէ և ծնողական անուշ կաթէ. որ մ'օրանց ասեղ մը չեմ տեսած հարսերուս ձեռքը և ոչ ալ պարզ կարկտուք մը ծունկերնուն վրայ. այլ ամէն բան պէտք է որ օտարները ընեն. առանց տիկիններուն նեղութիւն պատճառելու. տունը գլուխն առեր կ'երթայ, և օր մը մէկը թեւերը չը սոթտեր ներս մտնար հարցուներ թէ՝ ի՞նչ կ'ընեն կոր ծառաները, և թէ խոհարարը քանի՞ կ'առնէ կոր ու քանիի կը ծախէ կոր ։ Տղաքներն ըսես այնչափ չփացած, այնչափ երես ելած որ ամենեւին մարդէ մը չեն վախնար և ոչ ալ մէկուն խօսքը մտիկ կ'ընեն ։ Մայրերնին օր մը չ'են ծունկերնուն քով առնուլ ու տղաքնին խրատեր որ « Տղա՛ս, պէտք է այս պարագային մէջ այսպէս վարուիլ և այս ինչ տեղն ալ այսպէս գտնուիլ, և թէ Հռայլ տղոց ապագայն սապէս եղած է, ու անառակները բանտին մէջ մեռած են. » և կամ ո՛ և է խրատ մը կամ յանդիմանութիւն մը չը լսուիր բերաննուն. բնաւ հոգերնին չէ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ իրենց զաւակներուն ապագան. հարստութիւն ըլլալէ վերջ ալ ի՞նչ ապագայ կը փնտռես ։

Եր. ցեր. 9,27 Նոյեմբեր [30] Թշրի. ամսի Եր. գիշ. 14,33

Լտ. Նոյեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճշմ. ամսոյ	Թուական
28	16	Դշ. Թէ. պահք ։ Ա. Համբրոյ ։ [30 օր] ։ Յն. Մատթէոսի առաքելոյն · Տն. Ճեմարանէ տեսլ [30 օր] ։ Գարակէօմիւկի Ս. Յովհ. Ոսկեբերան եկեղեցւոյն օծումը կատարուի ։ [1847].	ա	իբ

Աղօթքին մօտան անցած է հիմայ մեր տունէն, եւ եթէ սպասաւորները ճանճ փախցնելու նման մէկ երկու խաչ կը հանեն ; չեմ գիտեր. ո՛չ տիկինները և ոչ ալ իրենց բարեմոյն զաւակները ոչ առտուն և ոչ ալ իրիկունը աղօթելու վրայ գաղափար չ'ունին. ի հարկէ իմ տղաքներս կ'աղօթեն, բայց փնոնք ալ մ՞ինչափ պնդած են իրենց կիներուն և դարձեալ արդիւնքը չը տեսած, որ հիմայ յուսահատած են, և բերներնուն համը չը փախցնելու համար, տանը մէջ ո և է դիտաղութիւն չեն ըներ այլ եւս ։

Կը զարմանամ. ճշմարիտ կը զարմանամ և խելք չեմ կրնար հասցներ թէ, այսպէս առանց ո'եւէ նպատակի ի՞նչպէս կրնան ապրիլ հարսերս աշխարհի վրայ ։ Այցելութիւն, փոխադարձ այցելութիւն. ընդունելութիւն, երեկոյթ, թատրոն, ամառանոց, հրաւէր, ճաշ, կառակ, զբօսանք, հաճոյք. ահաւասիկ հիմայ մեր ընտանեկան ծրագիրը, ասկէց դուրս աշխարհ չը կայ հարսերուս և իրենց հասցուցած սերնդեան համար ։

Մի՛ կարծէք թէ հարսերուս վրայ նախանձելս է որ այսպէս կը գրեմ կոր. ինչո՞ւ նախանձիմ. միթէ իմ ձեռքս կապո՞ղ կայ. միթէ ես իրենց ըրածին տասնապատիկը չ'ե՞մ կրնար ընել. ո՛չ, ո՛չ, չար դիմում մը ը կայ այս բաներուս մէջ, և ոչ ալ նախանձու թե-

Եր. ցեր. 9.26 Նոյեմբեր [30] Թշրի. ամսի Եր. գիշ. 14,34

Լտ. Նոյեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճշմ. ամսոյ	Թուական
29	17	Եշ. Տն. Սրբոցն՝ Աբրահամու և խորէնայ, և անարծաթ բժշկացն կոզմայի և Դամիանոսի և Աստուածատրոյ վկային ։ Հր. Քաղէ [29 օր] ։ Նշանաւոր բարերար Ռափայէլ Ղարամեան վախճանի ։ [1850] ։	բ	իգ

լադրութիւն մը. այլ պարզապէս սրտին ցաւէն է որ ներսի դէս մթերած վիշտերս դուրս կուտամ կոր ։ Ի՞նչ ըսել է այս, ես Եւրոպացի կիներ ալ տեսած եմ. միթէ անոնք պարտաւորութիւն մը, զբաղում մը չ'ունի՞ն. ո՞վ կ'ըսէ. անոնց զբաղումը եթէ ոչ էրիկնունմէն աւելի՝ գէթ անոնցինին հաւասար է ։ Գերմանիոյ Կայսրուհւոյն համար չը գրեցի՞ն լրագիրները, որ մեծ աղջոց լաթերը պզտիկներուն կը յարմարցնէ և պարապ ժամերուն միշտ տնական զբաղումներով կը պարապի ։ Աչքս չոր կողմս կը դարձնեմ և Աստուծոյ ստեղծած բոլոր արարածներուն մէջ մեր սիվիլիզէ տիկիններէն ի զատ պարապ և առանց նպատակի ապրող մարդ չեմ տեսներ. ինչո՞ւ էրիկնին առաւօտանց մինչեւ իրիկուն շուկան տապի, վազէ վազվզէ, անոր ասոր խօսք հասկցնէ, արիւն քրտինք մտնէ ու իրենք տունը մինչև կէս օր քնանան, կէսօրէն վերջն ալ ելլան թուալէթնին ընեն, ու կամ այցելութեան երթան և կամ իրենք ընդունին. շատ աղէկ. ես աղա դուն աղա, տէկիրմէնը ո՞վ աղա ։

Անցած օր մեծ տղաս եկաւ ու « Մայրի՛կ, ինչո՞ւ սրտիդ կը դնես. ալ ասոնք չտկուելիք չ'ունին. արիւննին գլուխնին, թո՛ղ երթան գիտցածնին ընեն. ինչո՞ւդ պէտք, դուն քէյֆդ նայէ, ուզածդ կե՛ր, խըմէ՛, խարճէ՛, ողորմութիւն տուր, միացածին մի՛ խառ-

Լռ. Նոյեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ամսոյ	Քասըմ
30	18	Ուր. դէ. պահք. Լռ. Անդրէի առաքելոյն : Հ. Միքայէլ Չամչեան վախճանի. [1823] :	Գ	ԻԴ

նուիր ու անհանգիստ ըլլար » :

— Տղա՛ս, ըսի, չէ՞ս գիտեր որ մայրիկդ ուտելիքի խմելիքի հոգ չը քաշեր . չէ թէ մինակ այսօ՛ր, այլ ասկից երեսուն տարիներ առաջ ալ Աստուած իրեն ապրուստը ղրկած է . բայց մորդ սիրտը մաշեցնողը՝ իր այնչափ զոհողութեամբ հիմերը դրած տանը այսպէս կամաց կամաց քայքայումը տեսնելն է : Ես չ՚ե՞մ ուզեր որ հարսերս վայելեն, երջանիկ ըլլան, թոռներս բարեբաստիկ կեանք անցնեն . ես միթէ չե՞մ հրճուիր այս ամենքը տեսնելով . բայց միթէ այս մեր հիմակուան ընտանեկան կեանքը կեա՞նք է, ապրի՞լ է : »

Ի՛նչ երկնցնեմ, ամենաստոյգ ճշմարտութիւնը սա է որ « Վիշտը չ՚անհետանար, այլ կը փոխուի » . մի՛ կարծէք թէ վիճակնիդ փոխելով երջանիկ պիտի ըլլաք : Հին վիշտը պիտի երթայ՝ նորը գայ . Այսչափ :

ՔԱՍԻՄ

ՑՈՐԵՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

1 . — Հունտերու ընտրութիւն

Ցորենի և ուրիշ արմտեաց մշակութեան մէջ մեծ կարեւորութիւն ունի ցանուելիք հունտերու ընտրութիւնը :

Լռ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ամսոյ	Քասըմ
1	19	Շբ. տյ. Ամենայն Սրբոց հնոց և նորոց, յայտնից եւ անյայտից. Լռ. Դեմետրէ . Պոլսոյ Օրթագեղի Վերծանութեան Թանգարանին հաստատութիւնը. [1847] .	Դ	ԻԵ

Որքան լաւ հունտեր ցանենք, բնական է որ հունձքըն ալ այնքան լաւ կ՚ըլլայ և աւելի շահ կը բերէ : Նախ, որովհետեւ, լաւ տեսակ է, մաքուր և հողի տեսակին համար նպաստաւոր (որովհետեւ ամէն տեսակ հունտ ամէն տեսակ հողի վրայ հաւասարապէս չի յաջողիր) հունտ ցանենք, մեր հունձքը թէ՛ առատ և թէ հիւանդութիւններու և զանազան վտանգներու քիչ ենթակայ կ՚ըլլայ :

Երկրորդ՝ որովհետեւ այս հանգամանքներով կատարուած մշակութեան մը արտադրած ցորենն աւելի սուղ կրնայ ծախուիլ, իբրեւ ցանուելիք հունտ՝ քան թէ ալիւր ըլլալիք ցորեն :

Օրացոյցի մը անցուկ սահմանները չեն ներեր որ մանրամասնօրէն խօսինք զանազան երկիրներու և հողերու յարմարող ցորենի վրայ : Այս նիւթին վրայ եւրոպական լեզուներով, մասնաւոր հատորներ գրուած են որոնց ի հայ թարգմանութիւնն պիտի կրնար մեծ ծառայութիւն մատուցանել մեր երկրագործ դասուն : Միայն սա չափը կ՚ըսենք թէ՝ մերթ հունտերուն տեսակը փոխել մեծ օգտակարութիւն ունի . երկրորդ՝ հունտերը բուն արտէն աւելի ցուրտ և նուազ բերրի հողի մը վրայ պատրաստելու է :

Եթէ հունտերը կատարելապէս մաքուր չեն, պէտք է զանոնք լաւ մը մաքրել և ստկել յետոյ ցանել.

Եր. ցեր. 9,32 **Նոյեմբեր [30] Թշրի. սանի** Եր. գիշ. 14,73

Լո. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տն. Ջէմ. ախըր	Գասըմ
2	20	※. Կիր. ութ. ԺԱ. զկնի խաչի։ Բարեկենդան պահոց Յիսնակաց։ Լծ. Առաջին կիւրակէ Գալստեան, որ է սկիզբն յառաջաւոր պահոց Ծննդեան ։ 48րդ տարեդ. դաշնակ. Ֆրանսուա Ժօզէֆ կայսեր Աւստրիոյ ։	٥	٢٦

(Եւրոպայի մէջ հունտը ցանելու համար մասնաւոր գործիք մը կայ) այս փոքր աշխատութիւն մ'է, որով կարելի է ապագայ մեծագոյն աշխատութեանց և յոգնութեանց առաջքն առնուլ։

2. — Ցորենի հատիկները կրաջրով կամ ծծմբատով թրջել.

Ցորենի համար ամենէն վնասակար և սակայն ամենէն աւելի պատահած հիւանդութիւններէն մին է փուտը, *որով ցորենը կ'աւրուի, մուրի նման ճարպոտ ու սեւ փոշիով մը կը լեցուի, աւրուած հունկի կծուհոտ մը կ'առանայ և անգործածելի կը դառնայ։ Վերոյիշեալ հիւանդութիւնը կը պատճառէ տեսակ մը փոքր սպունգ, զոր նոյն տեսակէ եղող այլ մակաբոյծերու մեծ մասի նման, կարելի է միշտ ջնջել պղնձի ծծմբատով* (կէօզ թաշը)։

Հասկին հակառակ կողմէ հատիկը վերջացող աղուամազերու (թիւյ) *և հատիկի ճեղքուածի մէջ, ընդհանրապէս բոյն կը դնեն* փուտի *սերմերը։ Զանոնք ջնջելու համար պէտք է հարիւր հօխայ ջուրի մէջ 4-5 օխայ պղնձի ծծմբատ* (կէօզ թաշը) *լուծել և ապա ցանուելիք հունտերը այդ ջրով թրջել. հունտերը թիով* (ֆիւրէֆ) *տակն ու վրայ ընելու է, որպէս զի լաւ մը թրջուին։ Որպէս զի խոնաւութիւնը կարենայ ծը-*

Եր. ցեր. 9,21 **Նոյեմբեր [30] Թշրի. սանի** Եր. գիշ. 14.39

Լո. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տն. Ջէմ. ախըր	Գասըմ
3	21	※ Բշ. ԲՅ. Ա. օր պահոց Յիսնակաց։ Ընծայումն Ս. Աստուածածնի ի տաճարն։ Եւս Յն*։ Թիֆլիզի Ներսիսեան հոգեւոր ուսումնարանի հաստատութիւնը ։ [1821] ։	٦	٢٧

ծել. ամբողջ ցորեկ կամ գիշեր մը այդպէս ձգելու է. յետոյ բաց տեղ մը փռելով՝ պէտք է չորցնել և այնպէս ցանել։

3. — Հողերը մաքրել

Պէտք չէ ցորենները շատ խիտ առ խիտ ցանել, որովհետեւ, եթէ մէկ տունկի համար պէտք եղած տեղւոյ վրայ երկու տունկ ցանուի՝ երկուքն ալ տըկար կը մնան։ Սակայն ասոր դէմ ալ առարկուի թէ՝ եթէ բաց բաց ցանուին՝ տունկերուն մէջ տեղը վնասակար խոտեր կը բուսնին։ Անտարակոյս, եթէ հողը լաւ մշակուած չէ՛։ Ուստի ո՛ և է աշխատութիւն պէտք չէ խնայել արտերը լաւ մաքրելու համար։ Բաց աստի, այս բանն ալ շատ մեծ ծախքի մը կարօտ չէ, և փորձառու ամէն հողագործք կ'ըսեն թէ վնասակար խոտերը հանելու համար եղած ծախքն ու վատնուած աշխատութիւնն միշտ լիովին փոխարինուած են հունձքն առատութեամբ։

Յեւրոպայ հողագործք այս մասին մեծ հոգ կը տանին, և մասնաւոր գործիք մը կայ, հողը լաւ մաքրելու համար, որ իրենց աշխատութիւնն ալ մասամբ կը դիւրացնէ։

Լտ. Թուականը	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ամսոյ	Թուական
4	22	Գշ. Բէ. Բ. օր Պահոց Յիսնակաց։ Ծնունդ Հ. Գարեգին Զարպհանալեանի, հեղինակ Հայ մատենագրութեան։ [1827]	٧	٢٨

4. — Թէ երբ պէտք է հնձել

Բնականաբար երբ ցորենը լաւ հասած է։ Սակայն պէտք է գիտնալ որ ցորենը հնձուելէ վերջն ալ կըրնայ հասուննալ։ Եթէ հասուննալէ վերջը հնձենք, շատ ցորեն կը կորսնցունենք, որոնք մանգաղով կըտրուած, ըեղջակյտ եղած և տեղափոխուած ժամանակ կը թափին։ Իսկ եթէ ընդհակառակն, քիչ մը կանանչ եղած ժամանակ հնձուի, այդ կորուստը տեղի չունենար և ցորենի հատիկներու տեսակն ալ աւելի լաւ կ'ըլլայ։ Եթէ ցորենի չափը չաւելնար, գոնէ այդ չափով ցորեն ամբողջովին մեր շտեմարանը կը մտնէ։ Բայց գալով թէ՝ ժամանակէ յառաջ կտրելու վտանգէ եւ վախէ զերծ գտնուելու համար կանանչութեան ո՛ր աստիճանի վրայ եղած ատեն պէտք է սկսիլ հնձումը, այդ շատ դիւրին է հասկնալ և սխալելու բնաւ տեղի չկայ։ Երբ ցորենը կ'ըսկսի իւր բընական գոյնը ստանալ, այսինքն սպիտակ, դեղին կամ կարմիր տեսակէ ըլլալուն աչքով կրնայ որոշուիլ, ահա այդ է հնձել սկսելու ամենէն նպաստաւոր ժամանակը։

Բայց խնդիրը բոլորովին կը տարբերի երբ ցանուելիք հունտ գործածուելիք ցորեններու համար. անոնք կատարելապէս հասուննալէ յետոյ պէտք է հնձել։

Լտ. Թուականը	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ամսոյ	Թուական
5	23	Գշ. ԺՅ. Գ. օր պահոց Յիսնակաց։ Ըմբռնում։ Տօ. Եափրաք տէօնիւմիւ ֆուրթունասը։ ☽ Ան. ծա. ժ. 18 ր. 35։ Անձրեւաբեր հողմունք։ Նիկոմիդիոյ Արսլանպէկ գիւղը ամբողջովին այրեցաւ։ [1886]։	٨	٢٩

Դեռ կանանչ հնձուած ցորեններն եթէ ցանուին, յաճախ լաւ չեն աճիր։ Ընդհակառակն, ուրիշ ըլլալիք ցորենի տեսակէտով, կանանչ ցորենն շատ աւելի կ'արժէ՝ քան կատարելապէս հասուն հնձուած ցորենն։

— Խելքդ գաւաթին տակը ձգեր ես, կ'ըսէին գինովի մը։

—Անկարելի է, գաւաթս շատ մեծ ուշադրութեամբ կը պարպեմ։

ՎԱԳՐԻ ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

« Տօնի անտառին մէջ պատրաստուած կրակէ շեղջակոյտին առջեւ նստած միջոցիս, շատ անգամներ լըսած եմ խորին և խուլ մռնչիւն մը......... բնիկ սպասաւորներս աճարեկեալ իրարու կը նայէին եւ մահախօսակցութիւնը կը դառնար այն բազմաթիւ մահերուն և վիրաւորեալներուն վրայ, զորս յառաջ կը բերէր Հնդկաստանի այդպիսի վայրերուն մէջ թափառող ամենէն վայրագ և խորամանկ թշնամին։»

Հնդկաստանի Անգլիական բանակին պետն այսպէս կը նկարագրէ իւր արկածալից ուղեւորութիւնն. խուլ

Եր. ցեր. 9,16 Նոյեմբեր [30] Թշրի. ամսի Եր. գիշ. 14,44

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Ցն. Ճէմ. ամսոյ	Քասլէվ
6	24	Դշ. Գէ. Ե. օր պահոց Յիսնակաց. Լտ. Նիկողայոսի Հայրապետին : Վերաշինութիւն խուցխատարի Հրկիզեալ Սուրբ Կարապետ եկեղեցւոյ : [1889] .	٩	٣٠

մանչմամբ իւր գալուստը կ'իմացնէ ամենի վագրն անտառի բնակիչներուն. սիրուն կատուի մը ձեւերն ու շարժումներն ունի. Թաթի զօրաւորագոյն մէկ հարուածով կը ջախջախէ եզին ոսկորներն. կը վերցնէ իւր որսն այնպէս՝ ինչպէս կատուն՝ մուկ մը. առանց յոգնութեան եւ առանց մեծ ճիգ մ'ընելու. Պատմեմ ձեզ թէ ինչպէս կ'որսան այս արիւնարբու գազանն:

« Մէկ քանի Եւրոպացիներ, փղերու վրայ հեծած, Պոմպայէ մեկնեցան վագրի որսորդութեան համար: Եւրոպացւոց կ'ընկերանային բնիկ հողագործներ եւ գինւորականներ: Դեռ անտառին եզերքը հասած չէին երբ ահեղ էգ վագր մը երեւցաւ՝ ի լուր իրենց ոտից շշուկին եւ փոխանակ խոյս տալու, փիղերուն վրայ ուղեց յարձակիլ: Փիղերէն մին՝ առաջին անգամ վագրը տեսնելով՝ ահարեկեալի մը երեւոյթն առաւ եւ հակառակ իւր վրայ հեծնող որսորդին ճգանց, սկսաւ հաստամարմին ոտները վեր առնել: Վայրագ գազանը անմիջապէս փղին կռնակին վրայ ցատկեց որսորդին զիստէն բռնեց, գետին նետեց. կռնակին վրայ առաւ այնպիսի դիւրութեամբ մը որոյ նմանը տեսնուած չէր: Կարծես թէ աղուէս մ'էր հաւնոցին մէջ մտած աքաղաղը յափշտակելու վրայ կը գտնուէր. Ամէն հրացաններ գազանին կողմը ուղղուած էին. բայց եւ ոչ մէկը կը համարձակէր պարպել, որովհետեւ տարաբաղդ ըն-

Եր. ցեր. 9,15 Նոյեմբեր [30] Թշրի. ամսի Եր գիշ. 14,45

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Ցն. Ճէմ. ամսոյ	Քասլէվ
7	25	Ուր. Զէ. Ե. օր պահոց Յիսնակաց. Յն. Նեկտարիոսեայ կոսին : Լտ. Սրբոյն Ամբրոսիոսի :	١٠	٣١

կերնին վտանգի կ'ենթարկուէր այդ անխոհեմ յարձակմամբ:

« Խիստ շուտ իրենց աչաց տեսութենէն կորուսին երկուքն ալ, բայց առանց վհատելու զոհին տարածած արեան բիծերուն կը հետեւէին. Հետզհետէ բիծերն նուազեցան եւ հասնելով անտառին խորը, որսորդք յուսահատեալ, չէին գիտեր ո՛ր կողմը երթան, երբ բարձրաբերձ խոտերուն մէջ տեսան վագրն եւ իւր զոհը իրարու վրայ պառկած: Գազանը մեռած էր, որսորդը աչերը խոշոր բացած դեռ կը շնչէր. բայց գխսորդը վագրին ծնօտներուն մէջ տեղն էր, եւ իւր զգացած տկարութիւնն այնքան սաստիկ էր, որ չէր կարող պատասխանելու իրեն եղած հարցմունքներուն: Զանի փրկելու համար, պէտք էր գազանին գլուխը կտրել եւ ծնօտին յօդուածները իրարմէ բաժնել: Բարեբաղդաբար իրենց ընկերներէն մին վիրաբոյժ էր, առաջին խնամքները տրուեցան վիրաւորեալին, եւ անմիջապէս փոխադրուեցաւ մօտակայ գիւղ մը: Երբ իւր նախկին ոյժը գտաւ, պատմեց իւր գլխուն եկածը եւ տեսէք թէ՝ ի՛նչ ըսաւ: « Փղին վրայէն վար ինկայ; բաւական արիւն կորսնցուցի, երբ խելքս վրաս եկաւ՝ տեսայ որ վագրին կռնակին վրայ կը գտնուիմ, անոր հետ սկսանք խոտերուն մէջէն արշաւանքներ ընել. երկու կողմէն փշալից տունկերը չարաչար կը խայթէին դէմքս եւ ձեռներս.

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տն.Ճէմ. ամիս	Քասըմ
8	26	Շբ. տէ Սրբոյն Գրիգորի սքանչելագործին, Նիկողայոսի հայրապետին և Միւռոնայ եպիսկոպոսին. Լտ. Ընծայումն Ս. Աստուածածնի.	١١	٢٢

Միտքս եկաւ թէ՝ գօտիիս մէջ զոյգ մը ատրճա-
նակ պահած եմ. առաջին հարուածը գլխուն մէջ գնաց
ակռաները ջախջախուեցան, սկսաւ զօրաւոր կերպիւ
բոլոր մարմինովը երերալ, արեան հեղեղ մը կը հոսէր
բերնէն. կրկին պարպեցի ատրճանակս գազանին մըր-
տին կողմը ուղղելով, անկենդան գետին տապալեցաւ,
բոլոր զօրութիւնս նոյն միջոցին սպառած էր, ուժա.
թափ ես ալ անոր դիակին վրայ ինկայ առանց կարե-
նալ ճիգ մը արձակելու »։

Ուրիշ որսորդի մը պատմութիւն

Արկածը տեղի կ'ունենայ Պիրմանիոյ մէջ։ Նկնիեսու-
կուէն բաւական հեռի անտառի մը մէջ, որու կեդ-
րոնին վրայ կը գտնուի այս օր ընդարձակ լիճ մը, որ
ժամանակաւ չքեղ մենաստան մ'էր և հիմնայատակ
եղած սոսկալի երկրաշարժի ցնցումով մը։ Պարոն Թով-
մաս Անքըլթիլ. քաջ որսորդ, այդ կողմերը որսի ե-
լած էր, Եւրոպացւոյ մը, քանի մը Պիրմանցիներու և
երկու սպասաւորաց հետ։

« Լճին եզերքը չըջագայած միջոցին, թռչուններու
երամի մը վրայ հրացանի քանի մը հարուածներ պար-
պած էր որսորդը, երբ Պիրմանցի առաջնորդներէն
մին վազեց եկաւ մեռած եւ վիրաւորուած թռչուն-
ները ժողուելու համար։

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տն.Ճէմ. ամիս	Քասըմ
9	27	✠ Կիր. տն. Ա. Յիսնակաց. Հօրաւոր. Գուշակումն քառասնորդաց.	١٢	٢٢

« Հազիւ 10 վայրկեան անցած էր և ահա՛ ահար-
կու և սուր մռնչիւն մը դուրս ժայթքեցաւ անտառին
խոր լռութեան և մօտակայ ժայռերուն մէջէն... քիչ
մը վերջը կը լսեմ ոտից դղրդիւն մը և ահա՛ ծառա-
տունկերուն մէջէն դուրս կ'ելնէ վագր մը, կոտրտե-
լով զամենքն յարդի ճիւղերու նման։

« Վագրը քառասուն քայլ հեռի էր. Պիրմանցին կը
կենայ, նշան կ'առնու և կրակ կ'ընէ...։

« Խոր մռնչիւն մը... վայրագ գազանը յառաջ կը
վազէ..։

« Բսան քայլ հեռաւորութենէն Պիրմանցին երկ-
րորդ անգամ կը պարպէ... ահաւոր ճիչ մը, սոսկ-
ման և արհաւրաց աղաղակ մը պատասխան կը լինի
նմա... վագրը մէկ ոստմամբ հակառակորդին վրայ
յարձակած էր, կը պատառէր և կտոր կտոր կ'ընէր
անոր մարմինը...։

Թովմաս Անքըլթիլ կը ձգէ հրացանն, կ'առնու ա-
տրրճանակն աջ ձեռքն, որսի դանակն ձախ ձեռք և
պատրաստ կ'սպասէ... Նոյն միջոցին կենդանին ա-
րիւնալից բերնով. հրացայտ աչօք և երերուն պոչով, կը
լքանէ դիակն և որսորդին դէմ կը դառնայ... հրա-
ցանի վեց հարուածներ օդը կը թնդացընեն, ամէն
գնտակներն իրենց նպատակին հասած են. կենդանին
գետին կը տապալի ջղաձգական շարժումներով եւ
խուլ մռնչիւններով։

Լռ. Դեկտեմբ.	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ախըր	Թուական
10	28	Բշ. -Է. Սրբոց կուսանացն Յուլիանեայ և Կասիլուհւոյ: 29րդ. տարեդ. գահակ. Լէոպոլտ Բ. Թագաւորին Պելճիքայի.	ԺԳ	ԻԴ

«Անմիջապէս վաղեցին դիակին քով, որտաճմիկ տեսարանի մը ականատես կը լինին: Պիրմանցին տըձեւ և անորոշ մսի կոյտ մ'էր եղած լոկ. գազանը ձախ կողին վրայ պառկած էր կարծրացած եղունգներով, ցըցուած պեխերով, կծկեալ արտեւանունքով, արիւնալի բերնով և մարմինն ամէն կողմանէ գնդակահար եղած: Արքայական վագրի տեսակին կը վերաբերէր, զոր ճանաչեցի իւր գծուած մորթէն: Հասակին երկայնութիւնն, անդամոց նրբութիւնն, իւր շնորհալի ձեւն կը մատնէին թէ՝ տակաւին իւր բովանդակ զարգացման չէր հասած, ութը տարեկան կը թուէր:

«Վեց գնտակէն երկուքը ծնօտը ջախջախած էր, միւս չորսն կուրծքին մէջ մտած էր, որոց մին ճիշդ սրտին մէջ մտած էր:

«Յաղթական կը պտտինք այդ վայրերուն մէջ. հոս ու հոն նշմարելով թաթերու հետքեր, կոխոտեալ ծառատունկեր. հաւանականաբար վագրեր եկած և իրենց հանգիստը այդ ընդարձակ անտառին մէջ առած էին:

«Ընկերներէս մին, Լասօ, նշմարեց նոյն միջոցին, ծաղկաւէտ թումբերու ներքեւ երկու ձագեր, մեռած վագրին մատաղ ձագերն էին, որք աչերնին բացած և գնդակներու նման կլորցած, իրարու վրայ ելած՝ իրենց մօրը կ'սպասէին հաւանականաբար: Երբ զմեզ

Լռ. Դեկտեմբ.	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ախըր	Թուական
11	29	Գշ. ԲՅ. Սրբոյն Ղունկիանոսի քահանային, և Սըրբոյն՝ Տարագրոսի, Պրոբոսի, Անդրոնիկոսի, Ոնեսիմայ և այլոց աշակերտացն Սրբոյն Պօղոսի: Բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան վախճանի 1868]:	ԺԴ	ԻԵ

տեսան, սկսան ճիրաննին և ակռանին ցուցնել. այս շարժումներուն հետ կը մռնչէին ահռելի եղանակաւ մը: Ատրճանակի մէկ հարուածով երկուն ալ անկենդան գետնոյն վրայ տարածեց: Անմիջապէս թաթերնին կապեց չորցած ճիւղերով, վերարկուին մէջ դրաւ և կլորիկ ծրար մը կազմեց, հաստ ձողի ծայրէն կախեց զայն և ուսին վրայ առնելով՝ երկուքս ի միասին մեր բնակարանը վերադարձանք յաղթական եւ ուրախ. այն օրը վագրերու դէմ անլուր յաղթութիւն մը տարած էինք, մինակ դժբաղդութեան մը ենթարկուելով՝ տարաբաղդ Պիրմանցին զոհ գնացած էր մեր սպաննած վագրին ճիրաններուն»:

Մ. Գ. ՄՕՋԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԶԲՕՍԱՆՔ

Մէկ լուցկի (Ա.) պառկեցուցէք սեղանի մը վրայ հորիզոնական դիրքով, որուն ծայրը սեղանին եզրէն քիչ մը դուրս մնայ, և ապա 15 ուրիշ լուցկիներ (Բ) Ա.ի վրայ շարեցէք երկու կողմանէ՝ այնպէս որ փոսփորներուն ծայրը օդին մէջ մնան, իսկ մնացեալ ծայրերը սեղանին վրայ կռթնին, միայն թէ ասոնք պարտին աջ և ձախ կողմերը փոփոխակի շարուած ըլլան եօթական հատ մէն մի կողման վրայ:

Եր. ցեր. 9,12 Նոյեմբեր [30] Թշրի սանի Եր. գիշ. 14,48

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր տարւոյ		Տճ. Ճէմ. ախըր	Քասըմ
12	30	Դշ. Բէ. պահք. Յն* Անդրէի առաքելոյն : Գրագէտ և մատենագիր Նիկողայոս Զօրայեան վախճանի : [1859] .	١٥	٣٦

Եթէ Ա. լուցկին ծայրէն բռնելով վեր վերցունէք, բոլոր լուցկիները վար պիտի թափին՝ նոյն իսկ իրենց

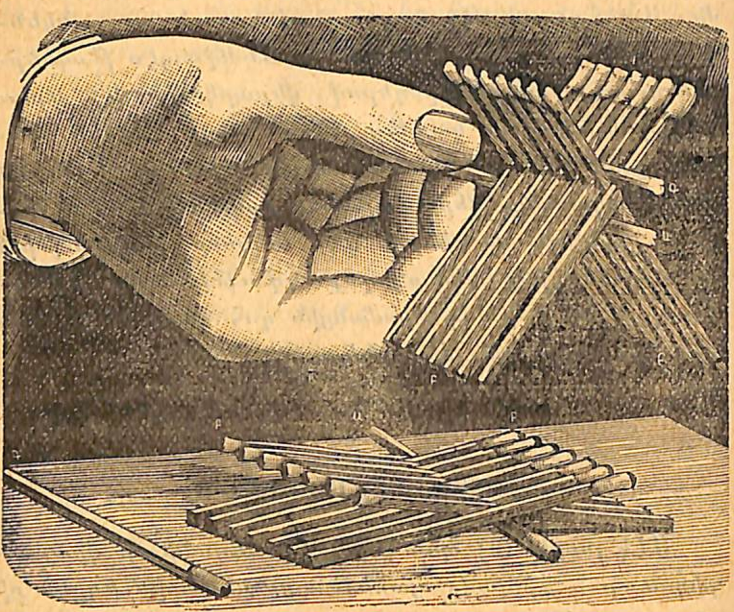

ծանրութեան բերմամբ : Եւ որպէսզի յաջողիք առանց թափելու ամբողջ լուցկիները վեր վերցունել, Ա. լուցկին երկայնութեամբ և միանգամայն զուգահեռական՝ երկրորդ լուցկի (Գ.) մը դրէք : Յայնժամ վեր առէք Ա. լուցկին ծայրէն բռնելով և զարմանօք պիտի

Եր. ցեր. 9,11 Դեկտեմբ [31] Քեան. էվվէլ Եր. գիշ. 14,49

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր տարւոյ		Տճ. Ճէմ. ախըր	Քասըմ
13	1	Եշ. Գյ. Սրբոցն՝ Կղեմայ հայրապետին, և Բագարատայ և Տոռոմենայ եպիսկոպոսին : Ղտ. Ղուկ. կա-ւէն : Ⓣ Լր. Լս. Ժմ. 5. ր. 39. Ցրտագին հողմանէ. Վառօգապետ Պօղոս պէյ Տատեան վախճանի ի Բարիզ . [1863] .	١٦	٣٧

տեսնէք թէ տասն և հինգ լուցկին մէկ հատէն կախուած կը մնան և ✕ սա ձեւը կ'առնուն : Փորձը կատարելապէս կը յաջողի՝ եթէ լուցկիները քառակուսի ըլլան :

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿԵՐՊԱՍԵՂԷՆԻ ՎՐԱՅԷՆ ԻՒՂԻ ԲԻԾԸ ՀԱՆԵԼ

8 տիրէմ մաքուր եւ սպիտակ բեւեկնւոյ ոգի (թիրէմէնթի րուհու, էսսրի տը թէրէպանթին) մէկ տիրէմ և 40 աստիճան գինւոյ ոգի (շարապ րուհու, էսփրի տը վէն) և ութը տիրէմ ծծմբոյ եթէր (էթէր սիւլֆրիք) և բերանը լաւ խցուած ամանի մը մէջ լեցուցէք և մէկզմէկ խառնուելու համար լաւ մը երերցուցէք : Բիծը հանելիք կերպասնիդ՝ մէկ քանի մը ծալք ունեցող լաթի մը վրայ դրէք և սոյն ոգիով լաւ մը թրջեցէք և ուրիշ մաքուր լաթով մը թեթեւօրէն վրայէն քսեցէք : Արատին իւղը կամաց կամաց կ'անհետի առանց կերպասին գոյնը նետելու : Եթէ իւղի արատը շատ հին է, պէտք է մի քիչ տաք տեղ մը դնել և յետոյ լաւ մը սրբել : Բայց այս ոգիի խառնուրդը շատ շուտով բռընկելուն՝ կրակէ և վառուած մոմէ միշտ հեռու կատարելու է փորձը :

Լտ. Դեկտեմբր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ամսոյ	Դառնամ
14	2	Ուր. ճէ. պահք։ Ղալաթիոյ ստորերկրեայ երկաթուղւոյն [Թիւ-նէլ] բացումը. [1874].	١٧	٢٨

ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ ԼԱՒ ԸՆԿԵՐԻ

Պարսիկ բանաստեղծ մը յետագայ գեղեցիկ այլաբանութեամբ կը յայտնէ ազնիւ ընկերաց կենակցութեանը մարդուս վրայ ըրած լաւ ազդեցութիւնը։

« Ժուռ կուգայի, կ՚ըսէ, և ոտքիս տակ կէս չորցած տերեւ մը տեսայ որ անոյշ հոտ կը բուրէր, ծըռեցայ առի, հոտոտեցի, սիրտս բացուեցաւ և իրեն հարցուցի, « Դո՛ւ որ այսպիսի քաղցր հոտ կը բուրես, միթէ վա՞րդն ես։ »

— Ո՛չ, պատասխանեց, վարդ չ՚եմ ես, այլ քիչ մը ժամանակ հետն ապրեցայ, և իրմէ է բուրած անոյշ հոտս։ »

ԳԱՒԱԹԸ ԿԸ ՍՈՒԼԷ

Մի՛ զարմանա՛ք։ Տեսէք թէ ի՛նչպէս։

Կ՚առնենք ջուրի կամ օշարակի ոտքով գաւաթ մը, որչափ որ կարելի լաւ տեսակէն, որ է cristal կոչուածն, որուն մէջ կը լեցնենք մէկ կամ երկու մատնաչափ բարձրութեամբ պարզ ջուր։ Կը դնենք զայն հարթ սեղանի մը վրայ ու ձախ ձեռօք զանի կը բռնենք որ չշարժի։ Յետոյ աջ ձեռաց ցուցամատերնիս իւր մէջ պարունակող ջուրը թաթխելով կ՚սկսինք գաւաթին

Լտ. Դեկտեմբր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ամսոյ	Դառնամ
15	3	✠ Շբ. ՟Գ՟Ձ. Սրբոց առաքելոց և առաջին լուսաւորչացն մերոց Թադէոսի եւ Բարթուղիմէոսի. Կարապետ պէյ Տիւզեան վախճանի. [1855].	١٨	٢٩

շուրջը ածել (ըստ դրուած պատկերին դրիցը համաձայն) մեղմիկ մը շփելով.

Նախ և առաջ պիտի սկսի բըըրը՜ը՜ք ձայն մը յառաջ գալ, ինչ որ բնական է ամէն ապակեայ մարմիններուն վրայ շփմանց ժամանակ։ Ուստի մէկ քանի

հոլանիներէ վերջ դարձեալ մատերնիս կը թաթխենք ու ձայնընդհատ կը շարունակենք. ահա այսպէս մէկ քանի անգամ սոյն գործողութիւնը կատարելով՝ առաւելն մէկ կամ երկու վայրկեանէն կ՚սկսի գաւա-

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ախըր	Գասըմ
16	4	✠ Կիր. դէ. Բ. Յիսնակաց։ Յն. *Վարվառեայ կուսին։ Թէոդոսիոյ Խալիպեան ուսումնարանին փակումը. [1870].	ժթ	խ.

Թը սուլել՝ այնչափ քաղցր, որ մարդ իւր շրթնով չէ կարող այնքան լաւ սուլել:

Ձեռքին ու գաւաթին մաքրութիւնը խիստ անհրաժեշտ է, և թէ խւրաքանչիւր մեծութեամբ գաւաթներ տարբեր ձայնով ու ներդաշնակութեամբ կը սուլեն։

Մ. ԳԱԼԷՆՏԷՕ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԽՕՍՔԵՐ

Քեզ պարգեւ տրուած ձիուն
Մի՛ նայիր ակռաներուն։

—

Ի՞նչ շահ կ՚ըլլայ ծոյլ մարդուն
Իր պարծանքէն՝ թէ՛ գիտուն,
Գործել պէտք է որ շահի,
Արդիւնք պէտք է որ ապրի։

—

Ցորչափ բախտը կ՚ըլլայ քեզի բարեկամ,
Բարեկամներ քու բոլորտիքդ ման կուգան.
Ձուարթ օրերդ տխուր ամպե՞ր պատեցին,
Աջ ձախ նայէ՛, մնացեր ես առանձին։

—

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ախըր	Գասըմ
17	5	Բշ. ոյ. Սրբոցն՝ Գենարիոսի եպիսկոպոսին և Մերկերիոսի զինաւորին և սրբոցն Յակովկայ եւ Իրաւափառայ։ Յն. Հօրն Սաբայի։ Առաջին քառանթինան հաստատուեցաւ ի Կ. Պոլիս։ [1838].	ի.	խա

Անիկա չէ մարդ՝
Բաղնիք գմբեթարդ,
Ի՛նչ որ ըսես
Ձայն կը լսես։

ՏՕՄ. ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՎԻԷՆՆԱՑԻ

Աղտոտ լաթերը մաքուր լուալ

Բոլոր ընտանեաց յորդոր կը կարդանք որ լաթ լուալու ժամանակ ամենեւին օճառի հետ չի խառնեն սոտա, բօրաս կամ քիրէճ քայմաղը, մանաւանդ այս վերջինը. թէեւ ճերմակեղէնները շատ կը ճերմկցնէ, բայց զանոնք ալ շատ շուտ կը մաշեցնէ։։

Ամենէն լաւ և անվնաս է մաքուր ոսկեբորակն (պօռա), զոր պէտք է դնել 60-80 լիտրա ջրին մէջ երկու ափ (ավուճ)։ Բարակ և ազնիւ կտաւներու եւ ասղնագործերու համար քիչ մ՚աւելի դնել պէտք է։

Գորգերը (խալի) լաւ մաքրելու եղանակ մը

Բաց օդի մէջ աւելով մը գորգերուն փոշին թօթուելէն ետքը՝ կաղամբի տերեւով շփելու է, որով փոշին բոլորովին կ՚ելնէ և գորգին բնական գոյնը երեւան կուգայ։

Նոյնպէս հետեւեալ միջոցով ալ լաւ մը կը մաքրուի.

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ախըր	Քանուն
18	6	Գշ. ~է. Նախավկայ եւ ի Քրիստոս հաւատացեալ Սրբոյն Աբգարու ։ Յն* Նէհուշտան հոյլստերէն ։ Գէորգ Դ. կաթուղիկոս վախճանի ։ [1882] ։	٢١	٤٢

եղան լեղին տաք ջրի մէջ հալեցնելէն ետքը՝ նոյն ջըրին մէջ խողանակ (Ֆըրչա) մը թաթխելով գորգը շըփել, յետոյ մաքուր ջրով անգամ մ'ալ խողանակելու է, որպէս զի յառաջ եկած փրփուրը մաքրուի։

Ոչխարի բուրդը խուզել եւ լուալ

Ոչխարները խուզելէն յառաջ՝ յուլիսի և օգոստոսի տաք օրերու մէջ պէտք է մաքուր և վազուն ջրի մէջ լուալ և կանաչ բաց դաշտի վրայ թողուլ որ չորնան։ Այնուհետեւ զգուշութեամբ և ճարտարութեամբ խուզելու է, որպէս զի թէ՛ կենդանին չը վիրաւորուի և թէ բուրդը անհաւասար չը խուզուի։ Նախ սկսելու է ոչխարին փորին կողմանէ դէպ ի կռնակը խուզել։ Այնուհետեւ բուրդը իրարու վրայ դիզելու և զարնելու է, յետոյ կողովներու մէջ դնելով՝ տաք օճառաջրով լըւալու է, և այնքան մաքուր ջուր թափելու է վրան՝ մինչեւ որ ջուրն առանց օճառէ պղտորելու մաքուր և յստակ վազէ։ Այսպէս լուալէ յետոյ բուրդը կը չորցուի, յետոյ վրան քիչ մը ձէթ կը սրսկուի, կը սանտրուի և մանելու կը գործածուի։

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ախըր	Քանուն
19	7	Դշ. Բյ. Պահք. Հայոց ազգի առաջին լուսաւորիչ Ս. Բարթուղիմէոս առաքեալի նահատակութիւնը։ [50].	٢٢	٤٣

Վէրքերը դարմանել

Եթէ փայտածխոյ պաղ կտոր մը վէրքին վրայ դըրուի՝ ցաւը կը մեղմանայ, և եթէ ժամ մը թողուս վըրան՝ վէրքը աղէկնալ կը սկսի՝ եթէ խորունկ չ'է։

Հոտած ջուրը կը մաքրուի փայտածուխով։ Նոյնպէս սենեկի մը մէջ եղած գարշահոտութիւնը կ'անհետանայ՝ եթէ գետինը քիչ մը փայտածուխի մանրուք տարածուի։ Ուռէցքներու վրայ ալ ածուխի փոշի ցանելն աղէկ է։

Վնասակար ճճիները հեռացնել

Մուկերը բնակելի տեղերէ հեռացնելու ամենաազդու միջոցն է հետեւեալն։

Վարդասարդի (գըգըմ) տերեւն առ. չորցուր եւ սանդի մէջ ծեծէ որ մանր փոշի ըլլայ, խառնէ աւազով և ցանէ այն ամէն տեղերն ու ծակերն, ուր ընդհանրապէս մկները կը պահուըտին։ Մուկերն վարդասարդին հոտին չ'են դիմանար և ամէնքն ալ տնով տեղով ամենէն մօտակայ դրացիին տունը և կամ խանութը կը տեղաւորուին։ Չի մոռնաք սոյն դեղը անոնց ալ ապսպրել։

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. ձէմ. ախըր	Քասըմ
20	8	Եշ. Բէ. Սրբ. Հարցն Եգիպտացւոց՝ Պօղոսի, Պօղայ, Մակարայ, Եւագրի, Յովհաննու Գբնեցւոյն, Յովհաննու կարճահասակին, Նեղոսի, Արսէնի, Սիսիանու, Դանիէլի, Սրապիոնի, Մակարիոսի, Պիմէնի եւ այլոց Սրբոց Նախահարցն։ Տօմ. Քաղց. [30 օր]։ ☾ Վերջ. քառ. ժմ. 00 ր. 46. Ձիւնաբեր հողմանց։	٢٣	٤٤

Ծառերուն վրայէն թրթուրները ջնջել

Եթէ կ'ուզէք թրթուրները մէկանց ջնջել առանց ծառերուն վնաս տալու, պէտք է ջրի մէջ տընկալ (բօրաս) հալեցնել 1 քիլօին 1 կռամ հաշուելով և ջըրցանով լաւ մը թրջել ծառերը։ Արդիւնքն ապահով։

Թաղարներու (սաքսի) մէջ ծաղիկ մշակողները շատ անգամ կը տեսնեն որ երկրամայր (սօղուճան) գոյացեր է անոր մէջ։ Սոյն ճճին հեռացնելու համար հետեւեալը կ'առաջարկենք։

Կտոր մը քափուր (քեաֆիրի) հալեցուցէք գինւոյ ոգիի (իսբիրթօ) մէջ, եւ երբեմն երբեմն զօրաւոր ցնցեցէք, երեք կամ չորս օրէն լաթէ մը անցնելով. Տունկերը պէտք է առտու և երեկոյ ադով ջրել։ Ասանկով հատ մ'ալ չի մնար թաղարին մէջ։

Ոսկեզօծ շրջանակները մաքրել

Պատկերներու և որ և իցէ առարկայի ոսկեզօծ շըրջանակներուն վրայ եղած ճանճի աղտեղութիւնները մաքրելու համար հետեւեալ պարզ միջոցը գործածելու է։ Առէք կակուղ լաթի կտոր մը, թաթխեցէք լաւ գարեջուրի (պիրա) մէջ, և աղտոտած մասերը թեթեւ մը թրջեցէք, շուտ մը աղտերն անհետ կ'ըլլան։

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. ձէմ. ախըր	Քասըմ
21	9	☩ Ուր. Գյ. Պահք։ Յղութիւն Ս. Աստուածածնի ի յԱննայէ։ Նաւ. Յն*։ Յայտ. Քաղց. [30 օր]։ Լտ. Թովմայ առաքելոյն։ Խաչատուր Յովակիմ Լազարեանց վախճանի, [1871]։	٢٤	٤٥

Մրջիւնները հեռացնել

Պարտէզներէն և բնակարաններէն մրջիւնները հեռացնելու ամենաազդու միջոցն է պարտիզին բոլորտիքը փաղանգամուշկ (լավանտա) տնկել. և քանի մը տեղ ալ տունկերուն վրայ ծաղիկը թողուլ։ Մրջիւնները այս ծաղկին հոտէն կը փախչին։ Նոյնպէս ծառերու քով, մանաւանդ դեղձի և ծիրանի ծառերուն բոլորտիքը. իսկ սենեակներու և մառաններու համար այդ ծաղկին չորցածներէն դնելու է տեղ տեղ։

Եթէ կ'ուզէք անուշեղէն դրուած ամանները մըրջիւններէն ազատ պահել, ամանը դրուած գետնի վըրայ կաւիճով (թէպէշիր) շրջանակ մը գծեցէք. Մըրջիւնները կաւիճին վրայէն չեն երնար անցնիլ։

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆ ՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոյեմբեր ամսոյ մէջ

Սոյն ամսոյ մէջ բնութիւնը իւր բոլոր գեղեցկութիւնը կը կորսնցնէ, և երկրագործին աշխատութիւններուն մեծ մասն ալ կ'աւարտի։ Արտերուն մէջ պէտք է կաւ և ուրիշ պարարտ հողեր խառնել։ Եթէ արտը ջրախմայր տեղ չէ, կրնաս խորունկ հերկել. որպէս զի ձմրան սառոյցները հողերը փշրեն։ Անապարելու է որ սոյն ամսոյ մէջ ցորենի և ուրիշ արմտիքներու ցան-

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տն.Ծնն. ամսոյ	Թուական
22	10	Շբ. ՃԻ Սրբոյն Նիկողայոսի Զմիւռնիոյ հայրապետ. Ձմեռնամուտ և Արեւադարձ Այծեղջեր. ցերեկն սկսանի երկարել եւ գիշերն կարճանալ։ Տն. Ինգըլթերէ [illegible]. կամ Եղիշէի [illegible], որ է [illegible] ամենայն [illegible], որ կոչի [illegible] [illegible]։ ☉ Այծեղջերն. ժմ. 5. ր. 19 Տն. Պարթի ձեռն.	ԻԵ	ԽԶ

քը աւարտի։ Ցանելէն յետոյ վրանին կարգ մը բարակ պարարտութիւն դնելն լաւ է։ Թթաստան ունեցողը պէտք է աղբ դնէ և արմատները փորէ, նոր թթենի տնկէ։ Ջիերուն վարսակ տալը պէտք է դադրեցնել և քիչ քիչ ստեպղին կերցնել։ Եզներն ու կովերը որ գիրնալու համար պահուած չեն՝ պէտք չէ թողուլ որ կանաչ խոտ ուտեն, այլ բոյսի արմատներ, ինչպէս շողգամի, ստեպղինի և կամ պարզ յարդ։

Ծնանելիք ոչխարներուն գոմերը մաքրել և հովոտել և սննդարար կերակուր տալ պէտք է. Նմանապէս նայելու է որ խմելիքնին չի պակսի, և օրը ժամ մը դուրս հանելու է, ինչպէս նաև կովերն ալ։

Պտղոց պարտէզ. — Անցեալ ամսուան մէջ չի տընկուած պտղատու ծառերը պէտք չէ տեղէն հանել, քանզի այլ ևս չի բռներ։ Հաղարջենիներուն պէտք է պարարտութիւն տալ։ Կեռասի և սալորի ծառերը յօտելու է, դեղձի և նուշի կուտերը տնկելու է։ Թէ՛ պտղատու և թէ անպտուղ ծառերը երբեմն երբեմն թօթուելու է՝ որ տերեւներ թափին։ Տկար և հին ծառերը կտրելու և մատղաշներուն վրայէն ալ մամուռները մաքրելու է կրաջրով լուալով։ Մինչեւ ամսոյս կէսը որթերը կրնաք յօտել, անկէ վերջը վնասակար է։ Գարնան որթ ու թթենի տնկելու համար հիմակուընէ անոնց փոսերը պատրաստելու է։ Ջիթապըտ-

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տն.Ծնն. ամսոյ	Թուական
23	11	✠ Կիր. Դ. Գ.. Յիսնակաց՝ Բարեկենդան Ս. Յակոբայ պահոց. Հր. խանակոյ, որ է Գանդիլ դույրումը։ Ծնունդ հռչակաւոր աստղաբաշխ Իսահակ Նեւտոնի. [1843].	ԻԶ	ԽԷ

տուղներն ալ սովորաբար այս ամսուն մէջ կը հաւաքեն։

Ծաղկանց պարտէզ. — Շարունակելու է ծաղիկ տունկ սոխերը տնկելն. նոյնպէս ամէն տեսակ վարդենի կը տնկուի և տաշտաթաղ կ'ըլլուի։ Եթէ շատ հին վարդենի ունիք՝ որ պատուաստուած չէ, պէտք է հողին հետ հաւասար կտրել. գարնան նոյն արմատէն աւելի աղուոր ու մատղաշ ճիւղեր կուտան։ Խոշոր կակաչները (ռագոյիգ) հողէն հանելու ու արմատը բաժնելով՝ պարարտ հողի մէջ տնկելու է որ մեծնան. Տաշտաթաղ եղած մեխակներն ալ պարտէզին հարաւային կողմը տաք տեղ տնկելու է։

Բանջարեղինաց պարտէզ. — Սոխն, բակլա կը տնկուի։ Հարաւային կողմ եղած տեղերը աղցանի սերմ ալ կը ցանեն և բողկ, գետնախնձոր, կոտեմ կը տընկուի։ Կաղամբն ու պրասը քաղել կը սկսին։ Կանկառներուն արմատները հողով ծածկելու է որ չի սառին. Հասունցած ստեպղինը, բողկը, ճակնդեղը, շողգամը և գետնախնձորը կը քաղեն.

Միջատներու մկանանց (սինիր) զօրութիւնը

Պարոն Բլադօ, հաշուած է միջատներու մկանանց ուժն՝ բաղդատելով մարդու և մեծ կենդանեաց մկա-

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր տարւոյ		Տճ. Ճէմ. ախըր	Գասըմ
24	12	Բշ. տն. պահք: Սրբոցն Մինասայ, Երմոգինեայ, Գըրաբոսի և կամաւոր աղքատացն Յովհաննու եւ Աղեքսիանոսի: Ցն* Սպիրիդոնի Եպիսկոպոսին: Հռչակաւոր քերթող Հայր Արսէն Բագրատունի վախճանի. [1866]:	٢٧	٤٨

նանց ոյժի հետ: Միջակ կորովի մարդ մը՝ 50 քիլօկրամ, կին մը 30 քիլօկրամ ծանրութիւն քաշելու ոյժ ունի:

« Մարդուս մարմնոյն միջին ծանրութիւնն ալ 60 քիլօկրամ հաշուելով՝ իւր մկանանց ոյժի և մարմնոյ ծանրութեան միջեւ համեմատութիւն մը կրնանք որոշել:

«Մարդս իւր մարմնոյ ծանրութեան 3/4 համեմատութեամբ բեռ մը կրնայ քաշել, իսկ կինն՝ իւր մարմնոյ ծանրութեան կէսն: Բեռ քաշելու ամենէն աւելի յարմարութիւն ունեցող կենդանին է ձին, իւր մարմնոյն ծանրութեան 7/10 հաւասար բեռ մը միայն կրնայ քաշել:

« Արդ, միջատք շատ աւելի ուժեղ են, պիծակն՝ իւր ծանրութեան 14 անգամն կրնայ քաշել տանիլ: Ցարակ կոչուած սիրուն միջատներն իրենց մարմնոյն 42 անգամը կշռող ծանրութիւն կրնան քաշել: Մըրջիւնը դիւրաւ կը տանի իւր մարմնոյն 15-20 պատիկ կշռող չիւղեր՝ որոնք իրեն համար ճշմարիտ գերաններ են: Այս հաշուով մարդ մը պէտք էր որ 1000—1200 քիլօկրամի ծանրութիւն մը կարենար կրել:

« Ընդհանրապէս, կ'ըսէ Պ. Բլադօ, միջատներու մկանանց ոյժը, խոտոր կը համեմատի իրենց մարմնոյ մեծութեան հետ, այսինքն, որքան որ մարմինը մեծ ըլլայ, այնքան ալ մկանանց ոյժը կը քիչնայ: »

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր տարւոյ		Տճ. Ճէմ. ախըր	Գասըմ
25	13	Գշ. տն. Պահք: Սրբոցն՝ կուսանելիոսի հայրապետին, և Շմաւոնի ազգականին Քրիստոսի, եւ Պօղիկարպոսի հայրապետին Զմիւռնիոյ, եւ սրբոց վըկայիցն՝ որք յԱրեւելս կատարեցան: Լտ. Ծնունդ Յիսուսի Քրիստոսի: 49րդ տարեդ. ծննդ. ժօրժ Ա. Թագաւորին Յունաստանի:	٢٨	٤٩

ՏՐՏՄՈՒԹԻՒՆ

Աշնան մէջ վերջին
Միակերպն երկին
Էր գորշ լիւղ ի սուեր.
Մերկ անտառն համակ
Պարզէր ամպին տակ
Ոստաշուրկ թեւեր:

Մենաւոր, մոլար
Լուայ ի խոնարհ
Ցանկան մի մարգին
Հովուերգի մ'հանգոյն
Ձայս բանակցութիւն.
— « Երփներփ գոյն քօյին

« Թարշամի յաւէտ,
« Ծաղիկ խնկաւէտ,
« Ցուրտն եկաւ այսօր «.
— « Թռչնի'կ, կ'ըսէ վարդ,
« Անկամ փախչիս արդ
« Ցերկիր հեռաւոր »:

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ամսոյ	Գոտումն
26	14	Դշ. ու. Պահք: Լտ. Ստեփաննոսի նախավկային :	ԻԹ	Ծ

Շինութիւն ազգային հիւանդանոցին Նարլը Գաբուի : [1803]:

Նոյն հետայն ծիծառ
Մի չոյտ սըրաւար
Սըլացաւ յ'երկին ,
Տժգոյն վարդենւոյն
Թերթն ալ վերջնագոյն
Ինկա՛ւ ի գետին :

Աւա՜ղ, բայց ծիծառ
Գարնան խանդավառ՝
Դառնայ Մայիսին.
Եւ երբ սառք հալին
Ե'ւ պերճ վարդենին
Ծաղկի վերստին :

Իսկ մըտացածին
Թռչնիկն՝ որ սրտին
Իմ դիւթեր չ'ապրիլ,
Թռչնիկն այն կայտառ
Բաղդին հետ ի սպառ
Կ'երթայ անհետիլ:

Եւ պիտի տեսնեմ
Հոգւոյս մէջ նըսեմ
Սիրոյ խնկաւէտ

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Ճէմ. ամսոյ	Գոտումն
27	15	Եշ. Բջ. Պահք: Սրբոցն՝ Եւստրատիոսի, Օգսենտիոսի, Եւգինէոսի, Ովրեստէսի և Մարդարիոսի: Լտ. Յովհաննու աւետարանչին : ⊕ Ծն. լս. ժմ. 11. ր. 41: Զիւնօբէր եղանակ :	Լ	ԾԱ

Բացումն Արեւելեան Թատրոնին ի Բերայ [1861]

Ծաղիկն այն նիհար՝
Որ խորշակահար
Խամրած է յաւէտ :

Զի սաւերամած
Դառնագին, սառած
Պատանէն մահու
Իմ սիրեցեալ կին
Իւր քունէն յետին
Չը պիտի զարթնու :

Թարգմ. ի Գաղ. — ՍԱՀԱԿ Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ

ԾԵԾ ՈՒՏԵԼՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԳՈՀ

Գերմանիոյ մէջ զինուոր մը, Հանս Միւլլեր անուամբ, խարազանահարութեան կը դատապարտուի և որոշեալ պատիժը տալու համար զինքը զօրանոցին բակը կ'իջեցնեն :

Պատժին գործադրութեան հսկելու եկող պաշտօնակալը բաւական կը զարմանայ յանցաւորին վրայ, այսպիսի պարագայի մէջ, արտասովոր դէմք մը տեսնելով: Միւլլեր ակներեւ կերպով ուրախ էր և խնդուկը հազիւ կրնար բռնել:

Եր. ցեր. 9,10 **Դեկտեմբեր [31] Քեան Էվվէլ** Եր. գիշ. 14,50

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Րէճէպ	Գասըմ
28	16	Ուր. Բն. պահք։ Ա. Արամ [30 օր]։ Լտ. Մանկանցն Բեթղեհեմի։ Տճ. Րեճեպ [30 օր]։ Կէռւ տըլուըը։ Գանտէլ կէճէսի։ Հր. Թեբեթ [29 օր]։	١	٥٣

Գաւաղանի առաջին հարուածէ սկսեալ ծիծաղիլ սկաւ և խարազանին հարուածները որքան աւելցան, այնքան ալ ծիծաղի ձայները կը բարձրանար, և երբ, վերջապէս, արիւնաթաթաւ ձգեցին բակին սալաքարին վրայ, ճայթելու աստիճան կը խնդար։

— Տէ՛ր ողորմեա՛, կ'ըսէ ափ ի բերան մնացած պաշտօնակալը, խենդեցա՞ր, խնդալու ի՞նչ կայ։

— Կը խնդամ, որովհետեւ կէս ժամէ ի վեր ամէնքնիդ ալ կուրացեր էք։ Այս զօրագունդին մէջ երկու Միւլլէր կայ, մին ես՝ Հանս Միւլլէր և միւսն՝ Ֆրիծ Միւլլէր։ Ֆրիծ Միւլլէր գաւազանահարութեան դատապարտուած էր և կէս ժամէ որ անդադար զիս կը ծեծէք։

Կայսրը իւր շնորհակալութիւնքը կը ղրկէ Հանս Միւլլէրի, «Որովհետեւ պատիժը կրելէն վերջը միայն գանգատած էր։»

Ութ տարի սպասող կառավարը

Կատարեալ արդարասիրութեամբն եւ քմահաճ բնութեամբը ծանօթ ազնուական լորտ մը, օր մը կառք նստելով՝ նաւահանգիստ կ'երթայ։ Շոգենաւ մը Քանատա երթալու համար ճամբայ ելնելու վրայ էր. կառավարին վարձքը վճարել մոռնալով՝ շոգենաւ կ'երթայ։ Բարի՛ ճանապարհ։

Կառավարը ժամ մը, երկու, երեք ժամ յաճախորդին կը սպասէ, բայց երեւան ելնող չ'ըլլար։ Գիշերը վրայ կը հասնի, ձիոյն կեր կուտայ և ինքն ալ մօտերն գտնուած գինետուն մը երթալով՝ փորը կը կշտացնէ։ Եկող գացող չ'ըլլար։ Հետեւեալ եւ յաջորդ օրերն ալ կը սպասէ։

Եր. ցեր. 9,11 **Դեկտեմբ [31] Քեան. Էվվէլ** Եր. գիշ. 14,49

Լտ. Դեկտեմբեր	Օր ամսոյ		Տճ. Րէճէպ	Գասըմ
29	17	Շբ. ԺՅ. Սրբոցն Յակոբայ Մծբնայ հայրապետին, Մարուգէի ճգնաւորին և Մելիտոսի եպիսկոպոսին։ Պոլէֆ ֆուրթունասը։ Ծնունդ նշանաւոր դիւանագէտ Կլատսթոնի, [1809]։	٢	٥٣

Ութ տարի կը սպասէ։

Առաւօտ մը, հեռուէն մառախուղի մէջէ շոգենաւ մը կ'երեւի, որ Քանատայէն կուգար։ Մեր լորտը մէջն է, որ իր արդէն մեծ հարստութիւնն Քանատայի մէջ կրկնապատկած էր։

Ցամաք կ'ելնէ, կառք մը կը տեսնէ ու կառավարին ձայն կուտայ։

— Ա՛հ, դուք էք, մայ լորտ։ Ձեզի կ'սպասէի, կ'ըսէ կառավարը։

Միլիոններով յափրացած Անգլիացին առջի բերան նորանշան կը գտնէ այս բանս. բայց քիչ մը վերջը, քանի մը ժամու համար կառքին վարձքը կը վճարէ՝ տասն երեք հազար անգլիական ոսկի, — ի բաց առեալ տոկոսներն։

Այդ օրուընէ ի վեր կառավարը եկամուտներովը կ'ապրի։

Եր. ցեր. 9,11 Դեկտեմբ [31] Րեաճ. Էվվէլ Եր. գիշ. 14,49

Լտ. Դեկտեմբ	Օր ամսոյ		Տն. Բէնէկ	Գասըմ
30	18	※ Կիր. ԺԷ. Դ. Յինանկաց. Հարանէ+ Նշանաւոր Արեւելագէտ Մորթման վախճանի. [1879]	Ր	Օէ

ՁՈՒԼԱՐԱՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ

ԽԱՉԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Պապը Ալի ճատտէսի, էսկի Զապթիէյի դրան կից

Թիւ **23—25**

Սոյն Ձուլարանին մէջ կը ձուլուին Թուրքերէն, Հայերէն, Գաղղիերէն, Յունարէն, մանաւանդ Թուրքերէն Րըգգա *տառեր, որ մինչեւ ցարդ վիմագրութեամբ կը տպագրուէր, Խաչիկ էֆէնտիի միջոցաւ և առաջին անգամ լինելով տառերու վերածուած է, և որ միակ է իր տեսակին մէջ ։*

Նոյնպէս հանգուցեալ Յ. էֆ. Միւհէնտիսեանի ամէն տեսակ Թուրքերէն տառերը մի միայն սոյն ձուլարանին մէջ կը պատրաստուին ։

Նաեւ տպագրական ամեն տեսակ գործիքներ եւ պիտոյք. սոյն ձուլարանին միջոցաւ կրնան հայթայթուիլ ։

Գիները չափաւոր են, և յանձնարարութիւնք ամենայն կանոնաւորութեամբ կը կատարուին ։

Եր. ցեր. 9.12 Դեկտեմբեր [31] Րեաճ Էվվէլ Եր. գիշ. 14,48

Լտ. Դեկտեմբ	Օր ամսոյ		Տն. Բէնէկ	Գասըմ
31	19	Բշ. ՏՆ. Սրբոց Հայրապետացն Իգնատիոսի եւ Ագգէի, եւ Մարութայի եպիսկոպոսին. Լտ. Սեղբեստրոսի Հռովմայ հայրապետին ։ Ս. Լուսաւորչի աջի փոխադրութիւնն Ասպահանէն ի Ս Էջմիածին. [1638]	Է	օօ

ՁԻԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ ԱԳԱՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Եթէ կան տեղեր, ուր շատ դժուար է ձիաբուծութիւնն և շահ մը չի ձգէր, սակայն կան տեղեր ալ ուր երկրագործութեան միւս ճիւղերուն դիւրաւ կ'ընկերանայ և մինչեւ իսկ անոր կը նպաստէ ։ Բաց աստի հողագործ մը, պէտք է որ հողին իրեն տրամադրութեան ներքեւ դրած միջոցներն շահագործէ, և ձիաբուծութիւնն ալ՝ ինչպէս հողագործութեան միւս ճիւղերն, հողի մը մէկ տեսակ շահագործումն է ։

*Փորձառութիւնը կ'ուսուցանէ թէ՝ գրեթէ ամէն հողի վրայ, կարելի է լաւ արօտավայր (*չայըր*) մը յառաջ բերել, ցած ինչպէս նաեւ բարձր տեղերը՝ միայն թէ ցանուելիք հունտերն իմաստութեամբ և հաշուով որոշելու է ։*

Բանի՛ ճախճախուտ տեղեր կան, որոնք մաքրուելով՝ կրնային մեծ զարկ մը տալ ձիաբուծութեան. քանի՛ սխալ համոզումներ և անհոգութիւններ կը վնասեն այս շահաբեր գործին ։ Արջառ սնուցանող կամ մեծցնող ագարակապաններէ շատերը կը կարծեն թէ՝ ձիու ոտքերն ու ակռաները արօտավայրերու կը վնասեն ։ Բայց, միթէ հանճարեղ ու հմուտ ագարակապետ մը չի կրնար գործերն այնպէս մը կարգադրել,

Լս. Ցուցակ	Օր ամսոյ		Տն. Ընթերց	Դասակ
1	20	Գշ. տն. Սրբոցն՝ Թէոպոմպայ եպիսկոպոսին, Թէոփնայ վկային, և չորից զինուորացն՝ Բասոսի, Եւսեբի, Եւտիքի եւ Բասիլիդեսայ: Լր. Յունուար եւ տարեմուտ 1895 Քրիստոնէին եւ տօն տնօրէնական Տեառն:	օ	օԴ

որ ամէն անպատեհութեանց առաջքն կարենայ առնել:

Եթէ մի և նոյն արօտավայրի վրայ, այս տարբեր տեսակ կենդանիներ, այսինքն, ոչխար, այծ, կով, և այլն ի մի հաւաքել չուզուիր, կարելի է զայն՝ լաւ շինուած ցանկերու միջոցաւ՝ քանի մը մասերու բաժնել, այնատեն կարգաւ տարբեր տեսակ կենդանիներ կրնանք արածել այդ մասերէն իւրաքանչիւրին մէջ: Նախ կաթ տուող կովերը, ապա երինջները և վերջապէս մորուկները (գըսրաք) արածուելու են: Ամէն ոք գիտէ թէ՝ արջառներուն չի կերած և կարծրացած խոտերը՝ ձիերը ախորժանօք կ'ուտեն: Միայն թէ սա զգուշութիւնը երբէք ձեռքէ ձգելու չէ, այսինքն թէ՝ կենդանիներու մտնելու կամ ելնելու հետ, անոնց թողած աղբերն ալ վերցնել կամ ցանելու է արօտավայրերու մէջ, որոնք քիչ մը ատեն հանգիստ ձգուելով՝ նոր ոյժ մը կ'ստանան և նոր կանանչեղէնով կը ծածկուին:

Ուրեմն վերոյիշեալ դիտողութիւններէ կը հետևի թէ՝ նոյն հողի վրայ միանգամայն ձի ու արջառ կըրնանք արածել: Այժմ խօսինք խնդրոյն միւս կողմերուն վրայ:

Աւելորդ է ըսել թէ՝ ձիաբուծ ագարակապետն նախ եւ յառաջ իր հողին յարմարող ցեղն լաւ ընտրելու է. և եթէ ընտիր զամբիկներ ունի, որ ինչ յաջողելու առաջին ու էական պայմանն է, անոնց այդ ցեղէ յովատակ մը պէտք է, յովատակ մը՝ որ ինչպէս ըսինք, ըստ կարելւոյն իր հողի ու կլիմայի հանգամանաց համաձայն մեծցած՝ և հետեւաբար, ընտելացած լինի. այս միջոցաւ կարելի կ'ըլլայ խառնակ ծնունդներու առաջքն առնուլ: Ապա ծնած կենդանիներէն ընտրանօք ամենէն լաւերը պէտք է ագարակին մէջ պահել:

Լս. Ցուցակ	Օր ամսոյ		Տն. Ընթերց	Դասակ
2	21	Դշ. տջ. Պահք: Սուրբ Հովէր եւ Յոբուէլ:	Դ	օԷ

Թաէր, Անգղիացի հմուտ երկրագործն, իւր ընդարձակ հեղինակած գրքին մէջ կ'ըսէ. «Անգամ մը «որ երկրագործութեան յարմար ցեղ մը ունենանք, «համոզուած եմ թէ՝ եթէ անձամբ մեծցնենք այս «նպատակի յարմար արօտներու վրայ, երբեմն ախո- «ռի մէջ խսկ՝ միշտ շահ պիտի ունենանք:»

Ամէն ագարակի մէջ, ինչ ընդարձակութիւն ոք ալ ունենայ, կարելի է ձիաբուծութիւնն յառաջ տանիլ. բայց այս մասին աւելի յարմար են 100 կամ 150 հեքթար (1000—1500 քառակուսի մէթր) տարածութիւն ունեցող և բազմամարդ կեդրոններէ հեռի գտնուած այն ագարակներն՝ որոնց արտադրութիւնք աւելի երկրագործական՝ քան ճարտարարուեստական լինին, եւ ուրով ձիերու աշխատութիւնք ալ՝ աւելի թեթեւ, աւելի քիչ ընդարձակութիւն ունեցող ագարակներու

Լու. Յունվար | Օր ամսոյ | | Տճ. Ռէճէպ | Դամար

3 22 Եշ. —Ժ. Սրբոց կուսանացն Ինդոսի և Տոմնայի, եւ Գլերիկոսի քահանային, եւ երկուց բիւրոցն որք այրեցան յեկեղեցին Նիկոմիդացւոց։ Է օԸ

☽ Առ. քառ. ժմ. 16 ր. 12։ Խոնաւ օդ։

Լեզուագէտ եւ մատենագիր Հ. Մանուէլ Ջախջախեան վախճանի. [1835]։

մէջ ալ կարելի է ձիաբուծութեամբ զբաղիլ, բայց այն ատեն գործը աւելի կը դժուարանայ. այդ պարագային մէջ, աւելի լաւ է որ սահմանափակ միջոցներու տէր եղող ագարակապէտք կաթէ նոր կտրուած կենդանիներ գնեն, ախոռի մէջ մեծցնելով իրենց պէտքին գործածեն, և ապա, երբ երեք կամ չորս տարեկան լինին, ծախեն. լաւ սնուցուած ձի մը, երեք կամ չորս տարի թեթև աշխատութիւններ կրնայ կատարել և որով իւր կերածին փոխարէնն ալ ինքը շահած կը լինի. ուստի առնուած գինէն ո՛րքան աւելի որ ծախենք՝ այն զուտ շահ մը կը լինի։

Բայց գոնէ ընդարձակ ագարակներու, որոնց մէջ ձիաբուծութիւնը տնտեսական մեծ առաւելութիւններ յառաջ կը բերէ։ Ենթադրենք թէ՝ այդ տիպար ագարակն 100 հեքթար (1000 մեթր քառակուսի) տարածութիւն ունի։

Հողագործութեան համար ամէն ոք գիտէ թէ՝ շատ լաւ պահուած արօտավայրերն՝ գրեթէ արմտիք, հիւսուածանիւթ արտադրող բոյսեր (կանեփ, և այլն), իւղատու հունտեր (խաշխաշ, սիսամ, և այլն) մշակող հողերու չափ պարարտութեան պէտք ունին. Եթէ մանր բակլան հողը կը պատրաստէ իրեն յաջորդող ցորենի մշակութեան, ձիաբուծութեան արհեստը գործադրուող ագարակի մը համար ալ անգին բոյս

Լու. Յունվար | Օր ամսոյ | | Տճ. Ռէճէպ | Դամար

4 23 Ուր. ԲՅ պահք։ Ը օԹ

Բացումն Ռումելիի Երկաթուղւոյն. [1871]։

մ'է, որովհետեւ պարզ կամ ալիւր եղած վիճակին մէջ ալ, ձիերու համար սքանչելի ուտելիք մըն է. իրբեւ կեր ձիերու համար շատ աւելի օգտակար է քան թէ թեփը՝ զոր կովն ու այլ որոճացողք քուռակէ կամ զամբիկէ աւելի դիւրաւ կը մարսեն։ Թեփը ձիերու յաճախ մեծ դժուարամարսութիւն կը պատճառէ։

Մեր տօմարի սահմանները չեն ներեր մանրամասնաբար խօսիլ ասոր թէ՝ ինչ խնամքներու կը կարօտին մատակ ձին ծննդաբերութենէ յետոյ, ինչպէս նաեւ քուռակը, մինչեւ երկու տարեկան եղած ատեն, յայտնի է թէ՝ այդ երկու տարիներու միջոցին, դալարիքը իր գլխաւոր սնունդն եղած և իւր աճման մեծապէս նպաստած է. Բայց այսչափին յիշեցնենք որ՝ եթէ մինչեւ երկու տարեկան եղած ատեն զամբիկը արդէն թեթեւ աշխատութիւններ կատարած և լուծի վարժուած է, երեք տարեկան եղած ատենն զինքը ընդունակ կը գտնենք աւելի ծանր գործերու, և եթէ համբերութեան տէր ու հետը անուշութեամբ վարւող սպասաւորներու կամ վարիչներու յանձնուի, կամաց կամաց դաշտային աշխատութիւններու կը վարժուի ու մկանունքը կը զօրանան. վարսակը պէտք է աւելի առատ տալ, իրեն կորով ու առուգութիւն կուտայ, և երբ չորս տարեկան ըլլայ՝ ձին կատարեալ ու ամէն աշխատութեան յարմար է, որով վաճառումն

Լտ. Ցունվար	Օր ամսոյ		Տճ. Ռէճէպ	Թեւէթ
5	24	Շբ. Բ։ Սրբոցն՝ Դաւթի մարգարէին եւ Յակոբայ առաքելոյն։ Յն. Ճրագալոյց Ծննդեան։ Ս. Երուսաղէմի Յովհաննէս Պատրիարք վախճանի։ [1861]։	9	Ժ.

ալ դիւրին։

Ինչ որ ըսինք կառամիգ ձիուն համար, նոյնն է նաև հեծնելու և սերմանքի ձիերու համար ալ։

ՀՈՂԱԳՈՐԾԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Դեկտեմբեր ամսոյ մէջ

Այս ամիսն՝ որ տարւոյն վերջինն է, ամենէն կարճ օրեր ունի, և ձմրան սառոյցներն ալ մեծ արգելք են երկրագործին, բայց անական գործերն արտաքիններէն աւելի կարևոր ըլլալուն, մանաւանդ կենդանեաց հոգը, անոնց տեղ կրնան բռնել։

Կենդանեաց վրայ մասնաւոր հոգ պէտք է տանիլ, թէ՛ գոմերը և թէ հաւնոցները տաք պահել։ Կենդանեաց ոտքերուն տակ առատ յարդ տարածելու է, բայց այն եզներուն ախոռները, որ ձմեռը պիտի աշխատին, պէտք չէ այնչափ տաք պահել։ Ոչխարաց գոմին մէջ ջուր դնել, և եթէ ցուրտը սաստիկ ըլլայ՝ ջուրը քիչ մը տաքցնելու է, ինչպէս նաև հաւերուն համար ալ, որ կենդանիք չի մրսին։ Ծնանելիք կովերուն եւ ոչխարներուն վրայ մեծ հոգ տանելու է թէ՛ առաջ և թէ ետքը. նոյնպէս լաւ կերակրելու է զանոնք։

Երկրագործը եթէ լաւ օդեր ունենայ, պէտք է

Լտ. Ցունվար	Օր ամսոյ		Տճ. Ռէճէպ	Թեւէթ
6	25	✠ Կիր. Գյ. Ե. Յիսնակաց։ Յն* Ծնունդ Տեառն. Ո-ռէ է նոյն [illegible] է 4 Յունվարէ։ Լտ. Յայտնութիւն Տեառն։ Հր. Ծոմ վասն պաշարման Երուսաղէմի ի Նաբուգոդոնոսորայ։	10	ԺԱ

արտերուն հողին մէջ լիճերու տիղմ և կաւ խառնէ. հոր ու մամուռ պատած հողերուն վրայ փոշի դարձած կիր տարածելու է։ Կաւոտ հողերը հերկել, փոսերը ու ջրի ճամբաները բանալ և որչափ կարելի է նայիլ որ ջուրերը լճացեալ վիճակի մէջ չի մնան։ Այս եղանակին մէջ քաղուած ձիթապտուղը իւղոտ ու մսոտ կ'ըլլայ։ Փեթակները պէտք է մաքրել եւ մեղուները նոր չինուած փեթակներուն մէջ անցնել և դանակները գոցել։ Եթէ կերակուրնին քիչ է մի քիչ աւելցնել, որ ձմրան եղանակին մէջ չնեղուին։

Պտղոց պարտէզ. — Բարեխառն օդերու ատեն խնձորի և տանձի ծառերը կրնան յօտուիլ, և պտղատու ծառեր տնկուիլ։ Որթերու տաշտաթաղին համար փոսեր պատրաստել և եթէ սառելէն վախ չկայ, պէտք է զատուած ճիւղերը տաշտաթաղ ընել որ արմատ բռնեն։

Ծաղկանց պարտէզ. — Ծաղիկները պէտք է ցուրտէն պահպանել, և եթէ անոնց ջուր տալ հարկ ըլլայ, տաք օր մը տալու է, կամ գոնէ առաւօտները տալ։ Պարտէզներու հողերը դարձնել և պատրաստել հարկ է գարնան ծաղիկներուն համար ածուներ եւ ծաղկանոցներ պատրաստելու համար։

Բանջարեղինաց պարտէզ. — Եթէ օդերը լաւ երթան և ժամանակ ըլլայ, սեւ կաղամբ, աղցան, հազար և բողկ կարելի է տնկել։

Լս. Ցանկար	Օր ամսոյ		Տն. Ընթեր.	Պատմ.
7	26	Բշ. ԺԷ Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային. Ցն* Բ. օր Ծննդեան : Իւսկիւտարի Հրկիզեալ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ օծման հանդէսը կը կատարուի. [1889] :	ժա	կբ

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

— Երբ ամուսնացայ, կ'ըսէր կին մը, առաւօտէ մինչեւ երեկոյ ամուսնոյս առջեւ ծունկի եկած էի. Սէրս սահման չունէր, երեսը նայելով չէի կշտանար, ուտելս կուգար:

— Է՛, հիմա՛:

Հիմա՞... կը ցաւիմ որ չի կերայ:

* * *

Տիպար սպասաւոր մը:

— Զօ՞վ կուզէք:

— Գրիգոր աղան:

— Ի՞նչ պիտի ըսէք:

— Հաշիւ մը կայ տէ...

— Երեկ գիւղ գնաց:

— ... պիտի վճարէի:

— Բայց այս առաւօտ եկաւ:

* * *

Երիտասարդ մը ճաշարանին մէջ. — Վարպե՛տ, այս խորովածը անցեալ կիրակի օրուան կերածիս պէս համով չ'է:

Սպասաւորը. — Ի՞նչ կ'ըսէք պարոն, ճիշտ անկից է. Եկող կիրակի օրուան ալ դեռ քիչ մը աւելցաւ:

* * *

Լս. Ցանկար	Օր ամսոյ		Տն. Ընթեր.	Պատմ.
8	27	Գշ. ԺԸ. Սրբոցն Առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի : Ցն* Գ. օր Ծննդեան և Ստեփաննոսի Նախավկային. Ղուկաս կաթուղիկոս վախճանի. [1799] :	ժբ	կգ

— Տղա՛ս, իմացայ որ շատ սուտ կը խօսիս եղեր. Այդ գէշ բան է: Մարդ միշտ ճշմարիտը խօսելու է, մինչեւ անգամ եթէ խօսողին վնաս բերէ:

— Այո՛, հայրիկ:

Քիչ մը վերջը.

— Դուռը կը զարնեն, կ'ըսէ հայրը, գնայ բա՛ց, եւ եթէ ինծ հարցունեն, ըսէ որ դուրս ելած եմ:

* * *

Գողութեան յանցանքով ամբաստանուած դատարկապորտ մը կը դատեն:

— Ասկից առաջ դատապարտութիւն կրած ես:

— Աղէկ չեմ յիշեր, Տէր Նախագահ, բայց աղէկ գիտեմ որ հինգ տարիէ ի վեր այդպիսի բան մը բնաւ չէ պատահած:

— Ինչէ՞ն գիտես:

— Որովհետեւ հինգ տարիէ ի վեր բանտն էի:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ Ա.

Կին ունիմ բայց չեմ հայր,
Դատարկ եմ, ի խոր վայր.
Հօր հետ եմ իբր եղբայր.
Բարձրաբերձ ունիմ ձայր:
Երկու կերպ գրուցէ',
Զորս տեսակ Նշանակէ:

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տճ. Ռէճէպ	Փասխ
9	28	Դշ. դէ. Պահք։ 16րդ տարեդ. գահակ. Ումպերթօ Թագաւորին Իտալիոյ։	١٣	٦٤

ՀԱՆԵԼՈՒԿ 2.

Եօթանասուն տարեկան որ երբ եղայ՝
Ծերանալով եւ մեռնելով *հող* մըտայ.
Երբոր յարեայ՝ օդերն *մօղերն*, ծայներն *մայներն*,
Ետեւէս ինկան, *վար* Թող տուին գետնի երեսն։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ 3

Առաջինս՝ *առանց* է,
Մէջտեղինս *մկիսեղ* է,
Ու վերջինս մէկ *հաս* է,
Բոլորնիս լաւ խորհէ՛,
Մէկ, երկու, երեք հատ,
Քաջ դիտէ անընդհատ։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ 4.

Ո՞ր տիկին ձեւն է,
Որ կրկին տ եւ է.
Կամ քրոջդ, մօրդ, մինն է.
Կամ տան տիկին է.
Որ ինքը քու կինդ չէ,
Այլ որ քու կինդ է,
Ո՛չ հայրիկինն է,

Լտ. Յունվար	Օր ամսոյ		Տճ. Ռէճէպ	Փասխ
10	29	Եշ. ոյ. Սրբոց՝ Որդւոցն Որոտման Յակոբայ առաքելոյն եւ Յովհաննու աւետարանչին ։ Բարեկենդան Ծննդեան ։ Պօղոս պէյ Եուսուֆեան վախճանի յԵգիպտոս. [1843]։	١٤	٦٥

Այլ այրի կինն է.
Քուկին հօրդ կինն է՝
Որ ինքն անկին է,
Բայց եւ անգին է,
Երբ հեզագին է։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ 5

Ինչո՞ւ Գաղղիացիք իրենց բառերուն շատին ետեւէն արտասանութիւն մը կը գողնան, որ զան բառւոյն ետեւէն յարեն, որ մեր տիկինները իրենց մայրաքաղաք ըլլան եւ լաւ զարդարուին։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ 6

Քանի՞ անասուն տարի պէտք է, որ մէկ հասուն եւ ասուն ծեր մ՚ըլնեն։

Այն վեց հանելուկներն մինչեւ 1894 Յունիս ամսոյ վերջ ի միասին լուծողին պիտի նուիրենք մեր տըպարանի յատուկ գրքերէն մէկ մէկ օրինակ, որոց ցուցակը կը գտնուի Տարեցոյցիս կողքին վրայ։
Նամակները պէտք է յղել հետեւեալ հասցէին.

ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Կ. Պոլիս, Էսկի Զապթիէ ճատտէսի թիւ 61

Լռ. Ցուցակ	Օր ամսոյ		Տն. Ընթեր	Գաւառ
11	30	Ուր. ով. Ա. օր պահոց Ծննդեան։ ⊕ Լր. լս. ժմ. 16. ր. 7. Ձիւնախառն հողմունք ։ Գրիգոր վարժապետ փէշտիմալճեան վախճանի ։ [1837] ։	ժե	կզ

Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

—

240 ԵՐԵՍԷ ԲԱՂԿԱՑԵԱԼ

ԻՐԱՒԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 4 ՂՐՇ.

ԿԱԶՄԵԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱՑԵԴԻ

ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆ

ԷՍԿԻ ԶԱՊԹԻԷ ՃԱՏՏԷՍԻ 61

ՀԱՐԻՒՐԻՆ 20 ԶԵՂՉ

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Երիտասարդ փաստաբան մը առաջին կարգի սրիկայ մը կը պաշտպանէր ։ Եղելութիւնք կատարելապէս ստուգուած էին և ամբաստանեալը խոստովանած իսկ էր ։ Ահա այսպիսի կացութեան մը մէջ է՝ որ փաստաբանն կը ջանար երդուեալ դատաւորներու գութը շարժել․ և ասոր համար, յուզեալ ձայնով մը ու ճարտասանական ամբողջ կարողութիւնը թափելով՝ իր պաշտպանեալին արկածալից ու դժբաղդ կեանքը կը պատմէր ։

Երբ դատավարութիւնը վերջացաւ, տեսան որ դատապարտեալը ջերմապէս կուլար եւ հեծեծանօք կ'ըսէր.

— Ա՜, այսքան դժբախտ ըլլալս չէի գիտեր ։

* * *

Ընտանեկան պարահանդէսի մը մէջ ։

Զանձրացող պարոն մը համարձակութիւն կ'ընէ ուրիշ պարոնի մը նկատմամբ՝ որ անկիւն մը քաշուած ծնօտները տեղէն հանելու աստիճան կը յօրանջէր ։

— Ի՜նչ ձանձրալի երեկոյթ, կ'ըսէ ։

— Վերջին աստիճան ։

— Ելնենք երթանք ։

— Ցօժարակամ կուգայի ․․․ սակայն անկարելի է

․․․ տանտէրն եմ ։

Լռ. Ցուցակ	Օր ամսոյ		Տն. Ընթեր	Գաւառ
12	31	Շբ ԲՑ. Բ. օր պահոց Ծննդեան ։ Սրբոյն Բարսղի հայրապետին եւ եղբօրն Գրիգորի Նիւսացւոյն, Սեղբեստրոսի Հռովմայ հայրապետին, եւ աբբայ Եփրեմի խուրին Ասորւոյ ։ Բուրսայի Մոնթոյ պատկերազարդ հանդէսն հրատարակուիլ սկսաւ ։ [1882] ։	ժզ	կէ

ՑԱՆԿ ՆԻՒԹՈՑ

Ձմեռն ու գարուն [Աշխ. Փանոսեան] 1
Մարդ ու երկրագունտ [Դ. Ատրունի] 3
Ոտրէ 14
Կաղամբ [լոհանս] եփել 14
Թէ ի՞նչպէս կը ճանչցուի պողպատը [Չէլէք] 15
Ամուսնական առվորոյթ 15
Պզտիկին ակռան 16
Հողագործին պարտականութիւնը Յունվար ամսոյ մէջ 17
Մարդուս եղունգները 19
Ծեծուած սուրճ 20
Զուարճալիք 21
Կերպասներուն վրայէն մելանի բիծը հանել 21
Զղջում մը 22
Աշխարհիս վրայ գտնուած ոսկին ու արծաթը 23
Վէլինկթընի ազահանքը [Թարգմ. Մ. Մօզեան] 25
Գեղեցիկ խօսքեր [Յ. Ոսկեան] 36
Բնական ծանրաչափ 37
Նորաբոյս ծառերը պահպանել 38
Պի քարպօնաթ տը սուտի գործածութիւնը 39
Ծաղկի պայար 41
Թէ ինչպէս կարելի է գտնել անձի մը տարիքը 42
Կաթ [Դ. Ատրունի] 44
Առանց հողի մշակութիւն 47
Հողագործին պարտականութիւնը փետր. ամսոյ մէջ 50
Իմ ընտանիքս ու եւրոպական քաղաքակրթութիւնը [Քոնէյ] 53
Զուարճալիք 59
Երկրագնտիս մէջ գտնուած բարձրագոյն քաղաքք եւ լերինք 60
Խորդենիի [ըմըր] գործածութիւնը 63
Ջուրի մաքրութիւն 64
Ժամանակ [Մ. Մամուրեան] 68
Կրօնական. — Անառակ որդի [Վահան Վ. Տ. Մինասեան] 73
Նիակարայի Ջրվէժը [Թարգմ. Մ. Մօզեան] 76
Եօթը մատով մարդ մի վեր վերցունել [Թարգմ.] 82
Գիւղացիին կինն ու կովը 84
Կրօնական. — Քառասուն մանուկներ [Վհն. Վ. Տ. Մինասեան] 85
Հայր մեր, [Բանաստ. Աշխ. Գ. Փանոսեան] 87
Հողագործին պարտականութիւնը մարտ ամսոյ մէջ 89
Արուեստի մը հետաքրքրական ծագումը 93
Փրկութեան մանեակ [Թարգմ.] 94
Քուն [Դ. Ատրունի] 97
Կենդանեաց վրայի օջիլները մաքրել 103
Ձեռքերնուդ վրայի կոծիծները անհետացնել 104
Բէթրոլաշարժ մեքենայ [Թարգմ. Ս. Տոմասեան] 104
Հունգարիոյ Պուտա քաղաքին առիւծները 113
Մուկն ու շունը իբրեւ շարժիչ մեքենայ 114

Զուարճալիք 117
Հողագործին պարտականութիւնը ապրիլ ամսոյ մէջ 118
Գեղեցիկ խօսքեր 121
Առ արձագանք [Բանաստ. Աշխ. Գ. Փանոսեան] 123
Փոթորկի ժամանակ ի՞նչ զգուշութիւն ընել պէտք է 124
Կամք [Հրատ. Մ. Մամուրեան] 126
Թէ ի՞նչու ջուրը կը մարէ կրակը [Դ. Ատրունի] 130
Գիտական զբօսանք [Թարգմ.] 135
Ընտանեկան դարման ձեռաց վէրքերու 136
Փափարի [Նուբար] դեղ 137
Զարլս Կուտիէր [Աւետիքեան] 138
Ակռայի խնամք տանիլ 141
Ակռայի ցաւի դեղ 142
Օսմանեան միջազգային թղթատարութիւն 143
Օսմանեան ներքին թղթատարութիւն 153
Հողագործին պարտականութիւնը մայիս ամսոյ մէջ 159
Գեղեցկագոյն տարիքն [Կայծակ] 161
Բրեմոնթեցի հովիւն [Թարգմ.] 166
Համառօտ տեղեկ. հեռագրի վրայ Եւրոպական եւ Ասիական քաղաքաց Թուրքիոյ 174
Օձի վրայ ապրող սարդ մը [Թարգմ.] 183
Հողագործին պարտականութիւնը Յունիս ամսոյ մէջ 185
Ժամանակագրութիւն գիւտերու 187
Բանամայի միջանները 195
Անկլիզելի պատրոյգ մը 196
Ուղերձ [Բանաստեղծ. Աշխ. Գ. Փանոսեան] 197
Ծովու բաղնիք 199
Աղեաց ճճի [Տէրէ Օղլեան] 199
Մարդու այլ կենդանեաց հետ ունեցած ազգակցութիւնը [Թարգմ. Դ. Ատրունի] 200
Լամպաներուն հոտն ու մուխը 207
Հողագործին պարտականութիւնը յուլիս ամսոյ մէջ. 207
Պաղ ըմպելիներու գործածութիւն 209
Ծիրան և դեղձ պահել ձմեռը 213
Պերթօնի ծալլուող նաւակներ [Թարգմ.] 215
Հնտախտ [քոլէրա] Հայրենիք 218
Հողագործին պարտականութիւնը օգոստոս ամսոյ մէջ 235
Գիտական զբօսանք Էյֆէլի աշտարակ 239
Զուարճալիք 239
Բարկացոտ ծառ մը 240
Երազն ի՞նչ է 240
Ջինական քաղաքավարութիւն [Դ. Ատրունի] 241
Մարդ և Աշխարհ [Բանաստ. Սահակ Ա. Խանճեան] 248
Վերակենդանացեալ ջութակահարը 250
Աշտարակի մը բարձրութիւնը չափել 251
Պաղութեամբ ջուրը եռացնել 252
Կռոնոսի ծառը [գիտական զբօսանք] Թարգմ. 253
Զուարճալիք 255

Պղինձ և արոյր ոսկեզօծելու ջուր 255
Բանամայի ջրանցքը [պատկերով Վ. Գալֆայեան] 227
Հողագործին պարտականութիւնը սեպտեմբեր ամսոյ մէջ 270
Ի՞նչպէս պէտք է պահել ցանուելիք հունտերը 274
Ի՞նչպէս պէտք է քնացնել տղաքը 275
Հացի ծառ 276
Զուարճալիք 278
Ուղեւորութեանս յիշատակներէն էջ մը [Գ. Զէյթունցեան] 280
Որթերուն [ասմա] ծծումբ տալ 295
Աշխարհիս վրայ խօսուած գլխաւոր լեզուք 297
Աղտոտած ոսկեղէն և արծաթ . իրերը մաքրել 297
Կոտրած խեցեղէն անօթները փակցնել 298
Հնդկահաւ մեծցնելու համար 299
Այրածի դարման 299
Կանաչ մելան 299
Զուարճալիք 300
Մարդ [Բանաստեղծ. Սահակ Ա. Խանճեան] 301
Մանուկ երաժիշտներ 303
Հողագործին պարտականութիւնը հոկտեմբեր ամսոյ մէջ 309
Բուսեղէն պարարտութիւն 311
Թէ ինչո՞ւ վիշտը չանհետանար այլ կը փոխուի [Քաւէմ] 313
Ցորենի մշակութիւն 322
Վագրի որսորդութիւն 327
Գիտական զբօսանք 333
Ամէն տեսակ կերպասեղէնի վրայէն իւղի բիծը հանել 335
Ազդեցութիւն լաւ ընկերի 336
Գաւաթը կը սուլէ 337
Գեղեցիկ խօսքեր 338
Աղտոտ լաթերը մաքուր լուալ 339
Գորգերը լաւ մաքրելու եղանակ մը 339
Ոչխարի բուրդը խուզել և լուալ 340
Վէրքերը դարմանել և վնասակար ճճիները հեռացնել 341
Ծառերուն վրայի թրթուրները ջնջել 342
Ոսկեզօծ շրջանակները մաքրել 342
Մրջիւնները հեռացնել բնակարաններէ 343
Հողագործին պարտականութիւնները Նոյեմբեր ամսոյ մէջ 343
Միջատներու մկանանց զօրութիւնը 345
Տրտմութիւն [բանաստեղծութիւն. Սահակ Ա. Խանճեան] 347
Ծեծ ուտելուն համար գոհ 349
Ութ տարի սպասող կառավարը 350
Ձիաբուծութիւն ագարակներու մէջ 353
Հողագործին պարտականութիւնները Դեկտեմբեր ամսոյ մէջ 358
Զուարճալիք 360
Հանելուկներ 361
Զուարճալիք 364

0021820
0022173
2013
5166-5167
ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0021820
ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0022173